

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ГУМАНІТАРНИЙ І ІННОВАЦІЙНИЙ
РАКУРС ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ:
ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ»**

13 листопада 2020 р.

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова:

К.В. Громошенко – канд. юрид. наук, доц., ректор Міжнародного гуманітарного університету.

Перший заступник голови:

А.Г. Гончарук – д-р екон. наук, проф., проректор з науково-педагогічної роботи Міжнародного гуманітарного університету.

Заступник голови:

О.І. Стеценко-Баранова – спеціаліст адміністративно-управлінського апарату, відповідальна за роботу відділу науки та аспірантури Міжнародного гуманітарного університету.

Члени оргкомітету:

Є.Л. Стрельцов – д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар Південного регіонального центру НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України.

А.Ф. Крижановський – д-р юрид. наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.

А.П. Овчиннікова – д-р мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.

М.І. Зубов – д-р філол. наук, професор, професор кафедри германських та східних мов Міжнародного гуманітарного університету.

Н.В. Кравець – декан факультету мистецтва та дизайну Міжнародного гуманітарного університету.

В.Г. Штурмінський – д-р мед. наук, директор Одеського медичного інституту Міжнародного гуманітарного університету.

Т.В. Деркач – д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту Міжнародного гуманітарного університету

Г94 Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 13 листопада 2020 року. – Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2020. – 200 с.

ISBN 978-966-992-257-1

До збірника матеріалів конференції увійшли тези доповідей, які стали предметом обговорення учасників Шостої всеукраїнської мультидисциплінарної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» у м. Одесі 13 листопада 2020 року у Міжнародному гуманітарному університеті.

Збірник зібраний підготовлений до друку відділом аспірантури і науки Міжнародного гуманітарного університету і розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 001.8(063)

© Міжнародний гуманітарний університет, 2020

© Південний регіональний центр

ISBN 978-966-992-257-1

Національної академії правових наук України, 2020

ЗМІСТ

Вітальне слово президента Міжнародного гуманітарного університету академіка Сергія Васильовича Ківалова.....	8
---	---

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Праворозуміння як вихідний пункт правосвідомості Албертян О. А.	10
Правовий статус правоохоронних органів на різних етапах розвитку української держави Атаманова Н. В., Островська Л. Л.	12
Визначення поняття господарського договору: вітчизняні підходи щодо розуміння Бугаєць А. С.	16
Тенденції розвитку та заходи протидії кіберзлочинності Василов О. В.	19
Примушування жінки чи чоловіка до вступу в статевий зв'язок Герман І. В.	23
Особливості методології дослідження м'якого права Головач Г. О.	26
Equity – спільний знаменник для amiable compositeur та ex aequo et bono Кабрера Ю. Ф.	29
Інститут юридичної відповідальності за шкоду навколишньому природному середовищу в праві Європейського Союзу Колесник А. К.	32
Історія особистості з інтероцептивними сигналами в теорії державотворення Кошова С. П.	34
Причини та явища жіночої рецидивної поведінки Крисак В. М.	37
Кримінологічна характеристика осіб, які скоюють статеві злочини Кучерко В. І.	40
Співвідношення понять слідчих та розшукових дій Ліненко С. О.	43

Шляхи активізації діяльності громадських об'єднань щодо протидії насильству в сім'ї	
Масленникова С. А.	47
До питання про функції Державної прикордонної служби України	
Рибаченко С. П.	49
Кваліфікація депортації у міжнародному кримінальному праві	
Сідоренко Ю. М.	52
До питання розмежування трудового права з іншими суміжними галузями права	
Соцький А. М.	57
Судова система України: на порозі нового етапу реформування чи виправлення недоліків попередніх змін?	
Черватий М. Ю.	59
Міжнародне-правове регулювання екстрадиції	
Черешнюк М. В.	63
 НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ, МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	
Сучасна кластерна політика України: проблеми та перспективи	
Гласов П. В.	66
Проблеми та стратегічні напрями удосконалення аграрної політики в Україні	
Коваленко Д. І.	69
Методичне забезпечення впровадження VR-AR технологій як інноваційного елементу маркетингової системи підприємства	
Корольов І. О.	74
Економічні та соціально-психологічні аспекти ефективності дистанційного навчання	
Левченко С. П.	77
Шляхи підвищення мотивації персоналу на підприємствах України	
Сокірба Є. О.	81
Роль регуляторів в розвитку криптоіндустрії	
Станіславський В. Г.	83
Відновлювані джерела енергії в системі енергетичної безпеки України	
Чебаненко Д. І.	85

НАПРЯМ 3. ФІЛОЛОГІЯ

Стилістична роль опозитів у романі Михайла Стельмаха
«Кров людська – не водиця»

Абрамова О. Г. 89

Феміністична спрямованість новели Анджели Картер
«Кривава кімната»: образи та особливості нарації

Кіяшко Д. Д. 92

ЛСП «жінка» та «чоловік» в українському сленгу

Коваль О. Р. 96

Художні особливості серії романів Л. М. Монтгомері
про Енн із зелених Дахів

Козлова А. С. 100

Предметний фрейм метаконцепту TOURISM

Колісниченко Т. В. 103

Роль категорії емотивності в кінематографії: досвід та перспектива

Меньшикова О. С. 105

НАПРЯМ 4. МЕДИЦИНА ТА ФАРМАЦІЯ

Роль порушень деяких функціональних систем організму в формуванні
ускладнень загоєння опікових дефектів за допомогою амаранту

Козаренко Н. О., Чулак О. Л. 108

Влияние вирусной инфекции на слюнные железы. COVID-19
и слюнные железы

Кот М. И. 110

Теоретическое исследование прочности опытных образцов пластинок
с различным поверхностным рельефом при действии
статической нагрузки с помощью программы Ansys

Литвинов П. С., Задорожный В. Г. 114

Досвід застосування гіалуронової кислоти при лікуванні
пародонтальних кішень у хворих на генералізований пародонтит

Марчук Т. С. 116

Современный подход к профилактике и лечению гиперестезии зубов
после отбеливания

Пахлеванзаде В. А. 118

Визначення гепаторенального синдрому

Татарина О. В., Шумивода Ю. А. 123

Патоморфологічні особливості різних форм епулісу

Чернець В. С. 125

Комплексна характеристика стану шурів в динаміці заживлення опікової травми Чулак О. Л., Шумивода Ю. А.	128
Порівняльне вивчення динаміки злучення епітелію і швидкості міграції лейкоцитів при протезуванні різними видами вкладок під естетичні коронки Чулак Ю. Л., Небогатов С. С.	130
Оцінка стану обсеміненості поверхні знімних протезів грибами роду <i>Candida</i> при застосуванні різноманітних фіксуєуючих кремів Штурмінський В. Г., Серединко І. А.	132

НАПРЯМ 5. ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАУКИ. ПЕДАГОГІКА. КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Специфіка використання мультимедійних засобів в експозиційній практиці Бегаль Т. О.	135
Регіоналістські рухи в Іспанії Беззубенко А. В., Панаєтова О. В.	137
Поняття «комунікація» і «комунікативна компетенція» як категорії філософії, психології та педагогіки Березюк В. В.	141
Українське бароко і поліфонія на прикладі хорового концерту М. Березовського «Не відкинь мене у старості» Береш А. І.	143
Доступність сфери зайнятості для осіб з інвалідністю Варгуляк О. Г.	147
Психологічні особливості використання релігійних положень в роботі психолога з віруючими людьми Гайдабрус А. О.	149
Сутність поняття «інклюзивна компетентність» Джаман Т. В.	152
Естрадний спів в процесі інтелектуально-духовного розвитку дітей з особливими освітніми потребами Діденко О. С.	156
Дистанційне навчання як інструмент вирішення кризової ситуації в освіті в умовах пандемії Ковтун О. В., Заслужена А. А.	158

Напрямки використання інформаційно-комунікаційних технологій у закладах дошкільної освіти	
Малишевська В. О.	161
Роль і місце музики в театральному синтезі	
Наконечна О. В.	165
Комплексне навчання – запорука успішної підготовки фахівців-аграріїв	
Олійник Н. А.	168
Школа естрадного мистецтва Вадима Мулермана	
Ольховик А. В.	171
Гендерна політика центральних органів виконавчої влади сектору безпеки України: комунікаційний аспект	
Павлова А. О.	174
Соціокомунікативний підхід до інтеграції нових медіа у видавничу діяльність	
Паненко А. О.	177
Роль сакрального мистецтва у київському живописі кінця ХХ ст.	
Поліщук А. В.	180
Інтерактивність навчання як специфічна ознака впровадження андрагогічного підходу у професійну підготовку здобувачів вищої освіти	
Семенова О. Ю.	183
« <i>Der Fischerknabe</i> » з вокального циклу Три Пісні із «Вільгельма Теля» Ф. Ліста в аспекті втілення семантики поетичного тексту	
Станішевська О. С.	185
Трансформація комунікаційної діяльності органів державної влади в контексті сучасних викликів розвитку Інтернет-комунікації	
Тимошов Є. Т.	188
Шляхи становлення та розвитку бандурного мистецтва України як історико-культурологічна проблема	
Цюпка М. М.	191
Навчальна поведінка як форма соціалізації особистості у процесі навчання майбутніх юристів	
Яворська Н. В.	195

Сергій Васильович Ківалов,

президент Міжнародного гуманітарного університету, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України

***Вітальне слово президента
Міжнародного гуманітарного університету академіка
Сергія Васильовича Ківалова***

Шановні колеги, професорсько-викладацький склад та аспіранти університету!

Прийміть мої сердечні вітання з нагоди 10-ї річниці від дня заснування аспірантури Міжнародного гуманітарного університету.

За час свого існування аспірантура університету пройшла великий шлях становлення: від однієї спеціальності, відкритої у 2010 році, до 7 спеціальностей у 2020 році, за якими відтепер відбувається підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Увесь цей час незмінним залишається прагнення колективу університету готувати здобувачів ступеня доктора філософії з різних спеціальностей на найвищому рівні, вкладати все своє вміння, усі знання в підготовку самовідданих, наполегливих, творчих особистостей – інтелектуальної еліти України.

Безсумнівна провідна роль і вагомий внесок у підготовку молодих науковців належать потужному професорсько-викладацькому колективу, який становлять шановані професори й доктори наук, доценти та кандидати наук, науковці, знані в Україні та світі фахівці.

Переконаний, що професіоналізм і самовіддана праця всього професорсько-викладацького складу університету дадуть змогу й надалі відкривати перед молодими науковцями широкі горизонти, передавати

знання та неоціненний практичний досвід наступним поколінням, чия праця буде спрямована на розбудову і становлення нашої держави.

Шановні молоді науковці! Бажаю вам незламної сили духу, жаги до нових знань, наполегливості у власних наукових пошуках, творчої на-
снаги та вагомих досягнень заради щасливого майбутнього України.

Миру вам, оптимізму, добра та нескореності перед будь-якими ви-
кликами!

Нехай найвищі вершини Науки завжди підкорюються вам!

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ПРАВОРОЗУМІННЯ ЯК ВИХІДНИЙ ПУНКТ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Албертян О. А.

аспірантка кафедри теорії та історії держави і права

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Дослідження питання про праворозуміння у вітчизняній юриспруденції зазвичай засновується, можна сказати, на класичній раціоналістичній парадигмі пізнання. Раціоналістична філософія утвердилась, як відомо, в епоху Нового часу насамперед завдяки Рене Декарту, який здійснив «очищення» філософії від гуманістичної орієнтації, її спрямування на «чисту» (без специфічно людського моменту), об'єктну (безсуб'єктну) природу [1, с. 96]. В юриспруденції такий підхід виходить з аксіоми про те, що правова реальність – об'єктивна реальність, яка розвивається за своїми власними закономірностями, котрі пізнаються людиною через посередництво певних логічних процедур та методів, що є загальнонауковими, тобто використовуються як у природничих, так і в гуманітарних науках. Правове знання є результатом відображення у свідомості правової реальності. Узагальнюючи різні визначення праворозуміння, сформульовані саме на основі раціоналізму, доходимо висновку, що ця наукова категорія ввібрала у себе процес і результат людської мисленнєвої діяльності, спрямованої на пізнання того явища, яке відображається поняттям права (тобто, так званого правоявища) [2, с. 187]. З огляду на вплив на таке пізнання факторів суб'єктивних та об'єктивних, процес пізнання власне правоявища не може бути безоціночним.

Саме оціночність цього процесу (а, відповідно, й його результату) обумовлює потребу в застосуванні певної ірраціональної методології до дослідження праворозуміння. І найбільш перспективною для цієї мети видається загальна теорія розуміння – герменевтика, яка виводить на перший план саме суб'єктивний, людський фактор, дозволяючи дослідити праворозуміння не ззовні (тобто не як застосування суто раціоналістичних засобів логіки), а зсередини – з позиції людини як творчого, активного суб'єкта, неповторної індивідуальності, яка привносить у результат праворозуміння наче би частинку свого «Я». Саме феноменолого-герменевтична традиція дає можливість не протиставляти предмет розуміння його суб'єкту, а розглядати предмет крізь призму одного суб'єкта у його взаємозв'язку з іншим суб'єктом (автором).

З точки зору герменевтики праворозуміння є процесом та результатом оціночного пізнання, оскільки процес праворозуміння опосередковує герменевтичний механізм, що привносить у цей процес поза правові фактори. Істина з точки зору герменевтики є процесом, оскільки вона залежить від того, який смисл правоявищ інтерпретується суб'єктом. У герменевтичній ситуації праворозуміння присутні такі герменевтичні суб'єкти, як суб'єкт праворозуміння та автор тексту (якщо такий автор існував чи існує). А відтак сам процес та результат праворозуміння отримують свою специфіку з огляду на 1) об'єкт такого розуміння та 2) взаємодію горизонтів розуміння суб'єкта розуміння (інтерпретаційного суб'єкта) й автора. Об'єктом праворозуміння є те явище, яке відображається поняттям права. Відображення (або конструювання) такого явища в свідомості у формі поняття відбувається через посередництво мови, а отже – через правоназ-ву. Проте правоназва не існує у мові й мовленні суб'єктів сама по собі, вона завжди так чи інакше «занурена» в текст. Відтак, не лише саме право є текстом, який підлягає розумінню, але й занурена в текст правоназва дає можливість зрозуміти право як текст. Таким чином, відповідь на питання про те, яке ж явище відображається поняттям права, можливо отримати з аналізу того тексту, в якому вжито певну правоназву. Отож, у даному контексті зрозуміти автора означає зрозуміти, яке явище він відобразив терміно-поняттям права [3, с. 75].

Від чого ж залежить вибір тієї чи іншої концепції сутності процесу ро-зуміння взагалі та праворозуміння зокрема? Як видається, такий вибір обумо-влюється в першу чергу загальним концептуальним підходом дослідника, тобто його світоглядною аксіоматичною ідеєю, яка обумовлює стратегію дослідження, відбір досліджуваних фактів та інтерпретацію результатів дослідження [4, с. 15]. Так, якщо дослідник виходить з того, що саме потреби та інтереси людини детермінують її поведінку в соціумі, то він обере концепцію «звільнення» від автора, тобто розуміння як проникнення у текст сам по собі. Якщо ж дослідник керується формально-догматичним підходом, то обере концепцію, спрямовану на реконструкцію розуміння автора – вживання у світ автора [5, с. 5]. І нарешті, якщо дослідник дотримуватиметься «проміжної» позиції (щодо двох попередніх), то він, очевидно, обере варіант розу-міння автора «краще», ніж сам автор розумів себе.

Різні дослідники праворозуміння, хочуть вони цього чи не хочуть, застосовують одну з трьох концепцій до встановлення онтичної сутності праворозуміння. Так, якщо суб'єкт розуміння має передрозуміння, згідно з яким право – це формально обов'язкове правило поведінки, то він вже зв'язаний тим змістом, який вкладає у таке «право» його автор – нормотворчий орган держави. Якщо ж інтерпретуючий суб'єкт наперед виходить з того, що «право неможливо описати як статичну

структуру, а можна і потрібно пояснювати як соціальний механізм вирішення його антиномій» [6, с. 96], то він напевно обере «розуміння автора краще, ніж той сам розумів себе». Отож, у будь-якому випадку, незалежно від того, яке явище відобразатиметься поняттям права, необхідно виявити його «автора», аби зрозуміти його онтичну сутність.

Література:

1. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: Підручник. – К.: Либідь, 2001. – С. 96.
2. Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского, В.Д. Первалова. – М.: НОРМА, 1998. – С. 187.
3. Дудаш Т.І. Праворозуміння як прояв оцінювального пізнання: Герменевтичний підхід // Актуальні проблеми держави і права. – О., 2008. – Вип. 40. – С. 75–82.
4. Філософія права: проблеми та підходи: Навч. посібник / За заг. ред. П.М. Рабіновича. – Львів, 2005. – С. 15.
5. Хабибуліна Н.И. Толкование права: новые подходы к методологии исследования: Монография. – СПб: Санкт-Петербургский университет МВД России, 2001. – С. 5.
6. Честнов И.Л. Право как диалог: к формированию новой онтологии правовой реальности. – СПб, 2000. – С. 96.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Атаманова Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет*

Островська Л. Л.

*студентка II курсу магістратури
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Існування будь-якого суспільства у безпечному стані можливе за рахунок постійних як економічних так і соціально-політичних змін, які передбачають необхідність забезпечення охорони громадського порядку,

а також особистої безпеки самих громадян, всіх форм власності й життєво важливих інтересів суспільства і держави. В зв'язку з цим місце правоохоронних органів в Україні і визначається їхньою функціональною спрямованістю [7, с. 21]. На різних етапах розвитку Української держави, саме правоохоронні органи відігравали важливу роль в її становленні та розвитку.

Задля усебічного й повного з'ясування всіх особливостей розвитку правоохоронних органів України необхідним й об'єктивним є дослідження історичної генези й витоків становлення та формування на різних етапах розвитку Української держави.

Загалом становлення правоохоронних органів паралельно із самою державою і правом поділяв В.М. Іванов, підкреслюючи, що розвиток всієї правоохоронної системи залежав від державно-правового періоду у історії України, виділивши наступні періоди: період розвитку давньоруського правоохоронного органу (VI – середина XIV ст.); правоохоронні органи в часи козацтва (XV–XVIII ст.); період відродження українського національного правоохоронного органу (1917–1921 рр.); період становлення й розвитку правоохоронних органів України як радянської республіки, а із 1922 р. як союзної радянської республіки в складі СРСР (1917–1991 рр.); період розбудови й розвитку сучасного вітчизняного правоохоронного органу (1991-до сьогодні) [5, с. 18].

Даний історичний поділ правоохоронних органів є доцільним, оскільки простежується сам процес планомірного розвитку правоохоронної системи і правоохоронної діяльності в залежності від конкретно-історичних подій. Тому є можливість зробити порівняння задля подальшого розвитку правоохоронних органів, а також виявити, наскільки змінилась вся правоохоронна система України. Історично так склалося, що Україна завжди боролася за власну незалежність й можливість будувати державу із своїм правопорядком, проте перебуваючи в складі других земель, правоохоронні органи та їх правових статус змінювались відповідно до чинних на її території законів.

Безумовно, історичні корені правоохоронні органи беруть із стародавнього часу (V–XV ст.). Тому виникнення і подальший її розвиток пов'язаний із об'єктивною необхідністю становлення у державі деяких гарантій, й зокрема можливостей охороняти й відстоювати власні права. Даний період часу є початком й зародженням такого значного державно-правового органу, як правоохоронні. Практично усі суспільно-правові явища тогочасного періоду відбувались в умовах панування владної верхівки, що досить ускладнювало сам процес становлення правового статусу правоохоронних органів.

Інший період розвитку правоохоронних органів проходив за часів Київської Русі (IX–XIII ст.). Водночас виникнення Київської Русі

пов'язують із утворенням ранньофеодальної держави, а також появою класового суспільства, його потреб й необхідністю захисту і охорони як приватних так і державних інтересів. Слід відмітити, що найважливішим документом, що свідчив про виникнення й утвердження правоохоронної функції, була «Руська правда». Так, історичний розвиток становлення й генезису правового статусу правоохоронних органів формувався на основі цієї збірки стародавнього руського права.

Також важливим етапом в розвитку правоохоронних органів української держави варто вважати період 1722–1864 рр. Оскільки подальші істотні зміни в правовому регулюванні організації й діяльності правоохоронних органів, відбулись у період правління Катерини II й Олександра II. Відмітимо, що створення правоохоронних органів у Російській імперії було пов'язано із реформами державного управління, що проводились Петром I [4, с. 217].

Ще один період припав на відродження українського національного правоохоронного органу (1917–1921 рр.). Так історично склалось, що усі органи правоохоронної системи розвивались паралельно та в процесі розвитку набували відповідного статусу і значення. Весь процес побудови демократичної держави і незалежних правоохоронних інститутів було припинено режимом більшовиків, результатом чого стало створення в Україні вже радянської міліції. Тогочасні правоохоронні органи як державно-правове утворення не виходила за межі радянської державності, саме тому проведення реформ було спрямоване на упорядкування як організаційних так і адміністративних механізмів в правоохоронній системі Української РСР [4, с. 218].

В проміжний період 1939–1945 років було проведено роботу із централізації органів державної безпеки, а також правового статусу органів внутрішніх справ й других правоохоронних органів. В цей час відбулось об'єднання органів державної безпеки і внутрішніх справ союзних республік, насамперед у УРСР [6, с. 331]. Загалом діяльність всіх органів правоохоронної системи спрямовувалась на захист та охорону національних інтересів й безпеки держави.

В період 1945–1990 років, відбувались структурні зміни в правовому статусі правоохоронних органів. В єдиний орган у 1953 р. було об'єднано Міністерство державної безпеки і Міністерство внутрішніх справ. В 1962 р. Міністерство внутрішніх справ перейменовано у Міністерство охорони громадського порядку.

Черговий період починається з 1991 р. – історично революційний і доволі складний час для України. Країна починає формуватись як самостійна держава із власною економічною й політично-правовою системами, також приймається ціла низка нормативно-правових актів: Декларація про державний суверенітет України 1990 р. [2], Закон Укра-

їни «Про правонаступництво» [3], за яким визначається дія Конституції (Основного Закону) Української РСР. Важливий етап у історії генези й становлення правоохоронних органів української держави складає 2005–2012 роки. Даний період характеризувався багатоаспектністю й модернізацією її головних ланок. Саме з 2005 р. значні сили були направлені на здійснення реформування всієї правоохоронної системи. Адже відбулись державно-правові зміни, а також проведено вибори Президента України (В.А. Ющенко), що здійснював політику, яка спрямована на інтеграцію правоохоронної системи нашої країни згідно європейських стандартів і відповідно узятих Україною міжнародних зобов'язань.

Подальша історія розвитку правового статусу правоохоронних органів України відраховується з 2012 р. й до сьогодення. Значущою подією стало прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України – на той час доволі суперечливого нормативно-правового акту. Водночас, сьогодення показує, що слід вносити деякі зміни до Кримінального процесуального кодексу України [1] із врахуванням потреб й пропозицій всіх суб'єктів досудового розслідування. Крім того, слід акцентувати увагу і на законодавчих змінах в судових органах.

Отже, наразі в Україні надзвичайно складна ситуація в зв'язку із воєнними діями на Сході нашої країни. В цілому економіка повноцінно не працює, практично усі бюджетні організації знаходяться в досить скрутному становищі із-за скорочення бюджетних видатків, й зокрема великі затрати йдуть на потреби національної армії. Саме тому становлення й реформування правоохоронних органів неможливе за цих умов.

Майбутній історичний досвід розвитку правового статусу правоохоронних органів повинен спрямовуватись на розбудову незалежної, функціональної і ефективної правоохоронної системи України.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-УІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–13.

2. Про державний суверенітет України: Декларація УРСР від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.

3. Про правонаступництво України: Закон України від 12 вересня 1991 р. № 1543-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 46. Ст. 617.

4. Бондаренко О. С., Литвиненко Т. О. Історичний розвиток правоохоронних органів: досвід США, Великобританії та України. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 216–222.

5. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. К.: КУП НАНУ, 2013. 892 с.

6. Історія держави і права України: підручник: у 2 т. / В.Д. Гончаренко, А.І. Рогожин. О.Д. Святоцький та ін.; за ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. К.: ВД «Ін Юре». 2000. Т. 2. 2000. 580 с.

7. Ключко А. М. До проблеми розуміння поняття правоохоронний орган. *Правоохорона функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми дослідження*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 17 травня 2019 року). Харків, 2019. С. 21–22.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ДОГОВОРУ: ВІТЧИЗНЯНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ

Бугаєць А. С.

студентка V курсу факультету цивільної та господарської юстиції

*Науковий керівник: **Попелюк В. П.***

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарського права і процесу

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Україна все ще перебуває на перехідному етапі від планової до ринкової економіки, і господарсько-договірні відносини є одним із найбільш потужних ринкових елементів для нашої економічної системи. Значне поширення практики укладання господарських договорів і недосконале їх нормативне врегулювання свідчать про необхідність підвищення обізнаності й правосвідомості суб'єктів господарського права, а також про потребу, що зростає, поліпшення правового регулювання цього питання.

Вагома частина досліджень щодо проблем договірнього регулювання проведена і сформульована у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Александрова М.Г., Алексеева С. С., Беляневич О. А., Бєрвено С. М., Білоус Ж. А., Брагінського М. Й., Вітрянського В. В., Іоффе О. С., Луця В. В., Мілаш В. С., Подоляк С. А., Шершеневич Г. Ф., Халфіна Р. О. та багатьох інших.

Як особлива категорія господарського законодавства і права України господарський договір має певну правову основу. Господарські договори в Україні з прийняттям Господарського кодексу регулюються:

а) загальними і спеціальними статтями Цивільного кодексу України; б) нормативно-правовими актами господарського законодавства: Господарським кодексом України, законами України про окремі види господарської діяльності. Певну групу становлять нормативні акти колишнього Союзу РСР, які регулюють ті господарські договори, які повністю або частково не врегульовані законодавством України. Зокрема, це договори поставки продукції виробничо-технічного призначення й товарів народного споживання; договори перевезення вантажів внутрішнім водним транспортом [1, с. 111–112] Отже, під час визначення поняття господарського договору необхідно враховувати й загальні ознаки категорії майнового договору, і його спеціальні ознаки, відображені в господарському законодавстві.

О. А. Беяневич, Г. Л. Знаменський, В.С. Щербина та інші вважають, що господарський договір можна визначити як засноване на угоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язальне правовідношення між суб'єктами господарювання та негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов'язки сторін у сфері господарювання. Оскільки ГКУ не містить визначення поняття «господарський договір», В.С. Щербина пропонує його встановити, виходячи із загального поняття «договір», визначеного ЦКУ, з урахуванням особливостей, властивих господарському договору: господарський договір – це домовленість суб'єкта господарювання з іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання, спрямована на встановлення, зміну бо припинення їх прав та обов'язків у сфері господарювання [2, с. 236].

О. А. Беяневич зазначає, що господарський договір є збірним (узагальнюючим) поняттям, до якого відносяться різні договірні типи, що мають схожі принципи нормативної регламентації [3, с. 452].

На думку С. А. Подоляк, господарський договір як засіб організації господарсько-договірних відносин є універсальною юридичною конструкцією, заснованою на угоді сторін і спрямованою на досягнення правової мети [4, с. 13].

В цілому, нами підтримується наукова позиція, відповідно до якої господарський договір є самостійним правовим явищем, а його властивості вказують на те, що він є самостійним правовим інститутом. Наша позиція обґрунтовується й чинним законодавством України, де господарські договори дістали деталізації з визначенням умов їх укладення.

Господарський договір є однією з найбільш поширених юридичних підстав виникнення господарських зобов'язань, правовою формою існування значного масиву господарських відносин. За допомогою договірної конструкції здійснюється ринковий обмін результатів суспільного виробництва, що набувають товарної форми на грошовий

еквівалент; формується майнова основа господарювання; створюється ринкова інфраструктура, оформлюються організаційні зв'язки між учасниками відносин у сфері господарювання [5, с. 292].

Визначення правового поняття господарського договору можна здійснити за допомогою надання даному правовому явищу ознак, а саме: особливий суб'єктний склад – укладаються за участю суб'єктів господарювання (стаття 55 ГК України), також можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин; забезпечує господарську діяльність учасників договірних відносин; поєднання майнових та організаційних елементів; обмеження свободи договору здійснюється з метою захисту інтересів споживачів, економічної конкуренції, національного товаровиробника тощо [6, с. 171]. Вони є основними для визначення та розмежування від інших видів договорів, які застосовуються в інших сферах суспільства. Інші ж особливості, які будуть виникати в процесі розвитку людства, будуть засновані саме на цих першочергових характеристиках.

Деякі вчені наводять такі ознаки господарського договору, а саме: правочин за своєю сутністю полягає у вчиненні певних дій особою, а тому, як вважається, це вольовий та свідомий юридичний акт; правочин спеціально спрямований на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків; правочин – це правомірна дія, оскільки, по-перше, він окреслений нормами закону, а по-друге, спрямований на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, що вже виключає його «неправомірність». Крім того, як уявляється, саме поняття «правочин» сконструйоване шляхом поєднання слів «право» та «чинити» («правочин» = «чинити право»).

Таким чином, господарський договір є однією з найбільш поширених юридичних підстав виникнення господарських зобов'язань, правовою формою існування значного масиву господарських відносин. За допомогою договірної конструкції здійснюється ринковий обмін результатів суспільного виробництва, формується майнова основа господарювання.

Література:

1. Бочкова І.І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України. *Форум права*. 2011. № 2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/lbiiizu.pdf>, с. 111-112.

2. Щербина В.С. Господарське право України: підручник. К.: Юрінком Інтер. 2009. 640 с.

3. Боднар Т.В., Дзера О.В., Кузнецова Н.С., та ін. Договірне право України. Загальна частина: навч. посіб. за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер. 2008. 896 с.

4. Подоляк С.А. Правові підстави та наслідки визнання господарських договорів недійсними та неукладеними в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. К., 2010. 215 с.

5. Мілаш В.С. Господарське право: курс лекцій: у 2 ч. Ч. 1. Харків: Право, 2008. 496 с.

6. Швидка Т. І. Господарське право в схемах і таблицях: навч. посіб. Харків : Право, 2019. 130 с.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Василов О. В.

студент I курсу магістратури спеціальності «Право»

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Розглянуто основні тенденції розвитку кіберзлочинності, визначено причини та умови існування цього виду злочинних діянь. Охарактеризовано особу злочинця, визначено основні напрямки забезпечення інформаційної безпеки та окреслені заходи протидії кіберзлочинності. Ключові слова: кіберзлочинність, інформаційний простір, причини кіберзлочинності, особа, яка вчиняє кіберзлочини, тенденції кіберзлочинності, заходи протидії. Сучасний етап розвитку соціалізованого суспільства характеризується активним використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку. Впровадження нових ІТ-технологій дає можливість удосконалити функціонування багатьох сфер життєдіяльності, таких як оборони, енергетики, транспорту та ін.

Проте поряд із перевагами такої комп'ютеризації виникає ряд негативних, часом незворотніх наслідків, одним з яких є кіберзлочинність, яка своєю діяльністю перешкоджає нормальному розвитку інфраструктури держави та діяльності не тільки людей, але й підприємств, установ, організацій у сфері надання публічних послуг. На науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях розробкою даного питання займалися такі науковці як В. Голубєв, А. Долгова, К. Кастельс, Т. Кесарева, Л. Кураков, Р. Лемос, А. Лукацький, С. Смірнов, які заклали основні поняття, визначили механізм індивідуальної злочинної поведінки та типологію злочинців при вчиненні кіберзлочинів.

Загалом, кіберзлочинність – це сукупність злочинів, які вчиняються у віртуальному просторі (інформаційний простір, в якому знаходяться відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені в математичному, символному або в будь-якому ін. вигляді або відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їх обробки, зберігання і передач в просторі) за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору, в межах комп'ютерних мереж, а також проти комп'ютерних систем, компютерних мереж і даних.

За наведеними статистичними даними Генеральної прокуратури України щодо рівня вчинення кіберзлочинів за 2014–2017 рр. на території України, станом на грудень 2014 р. органами досудового розслідування зареєстровано вчинення 461 злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку передбаченими ст. 361, 362 ККУ станом на грудень 2015 р. – 523 злочинів, станом на грудень 2016 р. – 768 злочинів, станом на березень 2017 р. – 911 злочинів; можна зазначити, що рівень вчинення даного виду злочину станом на березень 2017 р. виріс майже вдвічі порівняно з 2014 р., що пов'язано з характерними ознаками та передумовами її виникнення: 1) соціально-економічна та політична криза в Україні, що є наслідком неможливості повного контролювання органами державної влади витоку інформації з використанням сучасних ІТ-технологій; 2) інтелектуальний характер злочинності, що характеризується необхідністю мати певні спеціальні знання для вчинення кіберзлочинів; 3) анонімність та неперсоніфікованість кіберзлочинця, що дозволяє йому вчиняти злочинні діяння з приховуванням або зміною власних біографічних даних; 4) віддаленість кіберзлочинів полягає в тому, що сучасні комп'ютерні системи з мережею Інтернет сягають будь-якого місця в світі, а тому для вчинення даного виду злочинного діяння неважливе місцезнаходження злочинця та потерпілого; 5) висока латентність кіберзлочинності (90–95%), яка зумовлена неповідомленням про факт злочину потерпілим, витрачанням багато часу та недостатністю новітніх методів при розслідуванні даних видів злочинів [3]; 6) вчинення злочину можливе на території одразу декількох країн.

На сьогоднішній день науковці класифікують кіберзлочини на 1) агресивні та 2) неагресивні. До першої групи належать: кібертероризм, погроза фізичного та психічного насильства (наприклад, надсилається через електронну пошту), кіберпереслідування, кіберсталкінг (протиправне сексуальне домагання та переслідування іншої особи через Інтернет), дитяча порнографія (створення порнографічних

матеріалів, виготовлених із зображенням дітей, розповсюдження цих матеріалів, отримання доступу до них). Друга група включає в себе: кіберкрадіжку, кібервандалізм, кібершахрайство, кібершпигунство, розповсюдження спаму та вірусних програм. Для того, щоб визначити основні елементи кримінологічної характеристики особи кіберзлочинця, яка відіграє важливу роль для попередження, виявлення та своєчасного припинення вчинення злочинів даного виду,

Аналізуючи наведені статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо суб'єктів вчинення даного виду злочину за 2014–2017 рр. на території України, можна встановити, що вчинення даного виду злочину притаманне особам, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, проте ж основним суб'єктом вчинення злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (становить 67% злочинів від загальної кількості усіх зареєстрованих) є група осіб за попередньою змовою, що пояснюється транснаціональністю кіберзлочинності та полягає у можливості вчиняти злочини одразу на території декількох країн [5]. Оперуючи вищенаведеними статистичними даними, можна зазначити, що не зареєстровано вчинення даного виду злочину особами у стані алкогольного сп'яніння, адже це впливатиме на їх уважність, обачливість, холоднокровність та врівноваженість при вчиненні злочину та неповнолітніми або за їх участю, що пояснюється їх як соціальною, так і розумовою несформованістю та проявляється у легковажності, відсутності цілеспрямованості, життєвого досвіду, небажанням ретельно підготуватися до вчинення злочину.

Тож, підсумовуючи вищевикладене, можна надати кримінологічний портрет особи кіберзлочинця: за соціально-демографічними ознаками: 1) традиційно кіберзлочини вчиняються чоловіками, проте за даними, які існують на 2016 р. 30% сучасних кіберзлочинців – жінки, які дедалі більше цікавляться сучасними ІТ-технологіями. Беззаперечно ця «цікавість» має як свої переваги, так і негативні наслідки, що в майбутньому призведе до зростання рівня вчинення кіберзлочинів жінками-злочинцями; 2) найбільш активними кіберзлочинцями є особи віком від 30 до 50 років (~ 36%), не менш активними.

Слід зазначити, що для вчинення даного виду злочину притаманна умисна форма вини, окрім злочину передбаченого ст. 363 ККУ, що передбачає як вчинення в умисній формі, так і через необережність. Необхідно зазначити, що провідні мотиви кіберзлочинців полягають у: користі, що становить 66% від усіх вчинених кіберзлочинів; політичні (шпигунство, злочини, які посягають на територіальну цілісність та основи національної безпеки України) – 17%, що у наш час є досить актуальним через складну

політичну, економічну та соціальну ситуації в державі; дослідницький інтерес, що становить 7%; хуліганські мотиви – 5%; помста – 3%;

Узагальнюючи наведені вище статистичні дані та результати наукових досліджень можна виділити такі типи кіберзлочинців: 1) соціально-дезадаптований тип – здебільшого це інтроверти, які характеризуються відгородженістю від навколишнього світу та задоволенням власних потреб. Тому, вчинення кіберзлочинів є для них засобом самоствердження, впевненості в собі та доказування своєї значимості в суспільстві; 2) емоційно-сприятливий тип-найбільш поширений і характеризується вчиненням злочинів з корисливих мотивів для задоволення власних матеріальних потреб. Особам такого типу притаманні лідерські якості, високий рівень інтелекту, гнучкість у спілкуванні; 3) соціально неадекватний тип – характеризується задоволенням у першу чергу нематеріальних потреб, що сприяє настанню психологічного комфорту та подоланню напруги [8].

Література:

1. Мисливий В.А. Кримінально-правова охорона кібернетичної безпеки в умовах глобалізації / Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12-13 жовт. 2017 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов, (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2017. – 560 с. – С. 122–126 12.

2. Радутний О.Е. Дії штучного інтелекту у стані крайньої необхідності (ст.39 КК України) / Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12-13 жовт. 2017 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов, (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2017. – 560 с. – С. 212–217 13.

3. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність штучного інтелекту / Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В.Г. Пилипчук та ін. – К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2017. – № 2 (21). – С. 124–133 14.

4. Радутний О.Е. Штучний інтелект як суб'єкт злочину / Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В.Г. Пилипчук та ін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2017. – № 4 (23). – С. 124–133 15.

5. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського А.О. щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) № 1-34/2010 від 22.12.2010 р.

ПРИМУШУВАННЯ ЖІНКИ ЧИ ЧОЛОВІКА ДО ВСТУПУ В СТАТЕВИЙ ЗВ'ЯЗОК

Герман І. В.

студент I курсу магістратури спеціальності «Право»

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Актуальність теми полягає в тому, що злочини проти життя та здоров'я особи, злочини проти честі волі та гідності особи, злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи є найбільш важкими та страшними, зі всіх які існують у сучасному кримінальному законодавстві, оскільки саме ці злочини, крім тяжких фізичних травм, залишають у свідомості потерпілої особи, її близьких і рідних великі та незгладні спогади, які залишаються на все життя. Серед праць, для яких характерний комплексний підхід до визначеної проблематики, слід виділити ті, авторами яких є Л. Андреева, Ю. Антоян, М. Бажанов, Л. Брич, І. Гальперин, Л. Гаухман, О. Герцензон, І. Даньшин, О. Джужа, А. Долгова, О. Дудоров, А. Зелінський, А. Ігнатов, М. Коржанський, С. Косенко, М. Корчовий, В. Сафронов, О. Синєокий, М. Шаргородський та ін. Публікації цих науковців є важливим теоретичним фундаментом для належного осмислення, визначення й обґрунтування необхідності змін чинного кримінального законодавства, що стосується суспільних відносин у сфері статевої свободи і статевої недоторканості особи [1, с. 95].

Отже, метою тези є розкриття основних кваліфікаційних ознак злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, визначення відношення примушування до вступу в статевий зв'язок до насильницьких злочинів. Серед найважливіших конституційних прав особи є право на свободу та особисту недоторканність, передбачене ст. 29 Конституції України, яке вміщає в собі право на статево свободу та статево недоторканність особи.

«Насильство – це дія притисняюча, образлива, незаконна й свавільна», – так визначає насильство В. Даль. Насильство пов'язується із цілеспрямованим посяганням на здоров'я, життя, обмеженням волі, свободи поведінки, порушенням прав і завданням збитків людям. А. Гусейнов описує насильство як зовнішній вплив на людину або групу людей, «примушування, завдання збитків життю й власності, які здійснюються всупереч волі тих, проти кого вони спрямовані». [2, с. 36]

Під насильством у кримінальному праві слід розуміти фізичний або психічний вплив однієї особи на іншу, який порушує її право на особисту недоторканість, з метою досягнення певного злочинного результату. Примушування до вступу в статевий зв'язок вчиняється шляхом застосування до потерпілої особи психічного насильства, яке охоплює широкий діапазон протиправних дій. Тому формулюваннями, які часто зустрічаються в коментарях до Кримінального Кодексу України (далі – КК): «при «примушуванні» виключається насильство» можна трактувати по іншому: «виключається фізичне насильство або погроза його застосування».

Стаття 154 КК передбачає відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні. Основним безпосереднім об'єктом злочину є статева свобода особи. Додатковими об'єктами злочину, передбаченого ч. 2 ст. 154 КК, виступають честь і гідність людини, право власності.

Потерпілим від цього злочину може бути особа як жіночої, так і чоловічої статі, незалежно від того, виповнилось їй 18 років чи ні. У разі, коли до вступу в статевий зв'язок примушувалася особа, яка не досягла статевої зрілості, дії винного, крім ст. 154 КК, кваліфікується за ст. ст. 14 і 155 КК України як готування до статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості.

З об'єктивної сторони вбачається, що даний злочин виражається у примушуванні особи жіночої або чоловічої статі до вступу у статевий зв'язок. Також в ст. 154 КК зазначені способи примушування у статевий зв'язок, а саме: природним та неприродним способами.

Ст. 154 КК передбачає як основний безпосередній об'єкт і статеву свободу, і статеву недоторканність. При цьому слід відмітити, що статева свобода передбачає усвідомлений вибір особою варіанта власної сексуальної поведінки та доступне вчинення дій згідно з власним вибором. Статеву недоторканність у розумінні ст. 154 КК передбачає захист особи від примусу до вчинення сексуальних дій та іншого тиску на особу. Статеву недоторканність є умовою статевої свободи. У складі злочину ст. 154 КК також виділяється і факультативний безпосередній об'єкт, який може бути у вигляді честі і гідності особи, її майнових інтересів, інтересів служби тощо. Окрім того, розглядаючи питання про об'єкт злочину, слід обов'язково відзначити і питання про потерпілу особу.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом: тобто суб'єкт усвідомлював, що використовуючи зазначені форми впливу, він домагається вступу жінки або чоловіка у статевий зв'язок з винною особою.

Об'єктивна сторона примушування до вступу в статевий зв'язок полягає саме в примушуванні до дій сексуального характеру шляхом шантажу, погрози або з використанням матеріальної, службової чи іншої залежності потерпілої особи.

Як протиправний психічний вплив примушування за своїм змістом включає відкриту або завуальовану погрозу настання для потерпілої особи небажаних для неї наслідків матеріального, службового або особистого характеру (позбавити утримання або можливості проживати на житловій площі, звільнити з роботи, зменшити зарплату тощо). Дана погроза відрізняється за своїм змістом і характером від погрози при звалтуванні та насильницькому задоволенні статевої пристрасті неприродним способом тим, що у разі вчинення злочину, передбаченого ст. 154 ККУ, життя та здоров'я потерпілої особи або її близьких родичів не ставиться у небезпеку, а сама погроза загалом спрямовується у майбутнє. Воля потерпілої особи не придушується і повністю не ігнорується, хоч на неї і чиниться протиправний тиск.

Використовуючи наукове тлумачення, примушування можна охарактеризувати таким чином: по-перше, це представлення вимоги вчинити певні дії (в нашому випадку сексуального характеру), яка підкріплюється психічним впливом, що обмежує волю особи; по-друге, як створення психотравмуючої обстановки з метою схилити до певних дій сексуального характеру. На нашу думку, примушування до вступу в статевий зв'язок вчиняється шляхом застосування до потерпілої особи саме психічного насильства, яке охоплює широкий діапазон протиправних дій. Тому складно погодитись із формулюваннями, які зустрічаються в коментарях до КК України: «при «примушуванні» виключається насильство» [3, с. 336].

В даному виді злочину дуже важко оцінити ступінь суспільної небезпеки. Тому потрібно брати до уваги саме те, що питання примушування до вступу в статевий зв'язок не розглядалося та не досліджувалося на такому рівні, щоб робити висновки про те, яким небезпечним воно може бути для особи та які наслідки може потягти за собою.

Для того, щоб припинити примушування до вступу у статевий зв'язок, необхідно звернутись по допомогу в правоохоронні органи, які зобов'язані вжити всіх необхідних заходів для припинення злочинних домагань.

Тому можна підкреслити, що на даний час в українському суспільстві проблема сексуального насильства є, і вона є дуже напруженою, а саме примушування до вступу у статевий зв'язок, оскільки має високу латентність (природну, змішану, штучну), тому і потребує всебічного міжгалузевого дослідження для подальшої розробки механізмів та шляхів запобігання.

Отже, можна визнати, що статева свобода особи достатньою мірою захищається вітчизняним кримінальним законодавством. Враховуючи ступінь суспільної небезпеки та цінність суспільних відносин, у статті 154 КК України закріплені основні ознаки кримінальної відповідальності за примушування до вступу в статевий зв'язок. Отже, статева свобода особи є важливим об'єктом кримінально-правового захисту, між іншим, унаслідок прогалин у практиці застосування цієї норми, у реальному житті виникають складнощі в реалізації зазначених законодавчих положень. Загалом, під час застосування дослідженої кримінально-правової норми правоохоронним органам слід враховувати, що склад злочину, передбаченого статтею 154 КК, може мати місце лише за умови доведеності, що на потерпілу особу чоловічої чи жіночої статі здійснювався вплив із використанням її матеріальної або службової залежності від винної особи з метою примусити вступити в статевий зв'язок природним або неприродним способом усупереч її волі.

Література:

1. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». 2013. № 1. С. 4–99.
2. Гусейнов А. А. Понятие насилия и не насилия. Вопросы философии. 1994. № 6. С. 28–37.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України [Текст] / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та до-пов. К.: Юридична думка. С. 2010–1288.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ М'ЯКОГО ПРАВА

Головач Г. О.

аспірант IV курсу

Науковий керівник: Манько Д. Г.

доктор юридичних наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Інститут права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Виявлення належних підходів, принципів та методів, коректне розкриття та застосування термінів, понять та категорій, що складають методологічний інструментарій, передує та є обов'язковою умовою

всепічного дослідження об'єкту пізнання. Так, методологія будь-якого наукового дослідження фактично визначає його напрямок та, як наслідок, увесь подальший шлях його розвитку.

Розкриваючи сутність методології права, Д. А. Керімов писав, що вона «...повинна відображати специфіку процесу пізнання, орієнтувати суб'єкта пізнання на те, як його необхідно вести: які та в якій послідовності необхідно здійснювати процедури, які сторони досліджуваного – джерел права, необхідно вивчати, а від яких можна абстрагуватись, яким чином слід застосовувати в пізнанні теоретико-поняттєвий апарат, тим самим визначати найдоцільніший шлях досягнення об'єктивної істини» [1, с. 70]. Доцільно визначений методологічний інструментарій є незамінним помічником та орієнтиром для суб'єкта пізнання на шляху досягнення своєї мети.

Неможливо також не погодитись з твердженням М. Г. Братасюка, що «...методологія правознавства, його окремих складових знаходиться у нерозривному зв'язку з домінуючими в суспільстві принципами правової доктрини, яка по суті й виконує функцію вихідних начал праворозуміння, закладає основи правового пізнання дійсності» [2, с. 6].

Отже, важливим кроком на шляху визначення методологічних засад дослідження, що передедує обранню її інструментарію, вбачається необхідність обґрунтування того типу, концепції праворозуміння, яка відповідає духу дослідження і вбачається найбільш доцільною та придатною задля розкриття його предмету.

Визнати необхідність існування концепції м'якого права, розкрити її сутність та особливості, можливо лише на тлі наукової позиції, до якої звертається зокрема Ю. М. Оборотов: «... наявність широкого спектру поглядів на право (типів праворозуміння) визнається прямим та необхідним наслідком використання некласичної методології і методології постмодернізму, за якого характерним є визнання «мозаїки» існуючого правового світу... Необхідно виробити інтегративне праворозуміння, в межах якого об'єднанню підлягатимуть окремі аспекти буття права, забезпечуючи тим самим синтез тих складових права, які позначаються різними, конкурентними науковими теоріями. Внаслідок такої інтеграції право має постати як багатоседна структура, а праворозуміння – як відображення аксіоматичних характеристик правової реальності» [3, с. 51].

Враховуючи сучасні тенденції юридичної науки щодо пошуку розуміння права, саме інтегративний тип праворозуміння представляється тим «належним» шляхом дослідження, зокрема концепції м'якого права.

Слід зазначити, що ідея інтегративної юриспруденції сформувалася приблизно в 60-х роках ХХ століття в США. Науковцями, які обґрунтували вихідні положення та соціальну цінність зазначеного типу

розуміння права, слід вважати Джерома Холла та Гарольда Бермана. Так, у своїх вченнях Д. Холл прагнув створити єдине уявлення про право шляхом синтезу правових норм, правових процесів і моральних цінностей. Він запозичив з позитивістських і нормативістських теорій вчення про юридичні поняття і терміни, зі школи природного права – вчення про моральну цінність права, з соціологічної юриспруденції – теорію соціальних умов виникнення права і розуміння права в процесі його функціонування [4, с. 38]. Зокрема він зазначав, що право – «...це тип соціальної дії, процес, в якому норми, цінності та факти зростають-ся й актуалізуються» [5, с. 8].

М'яке право, його джерельна база – є продуктом епохи глобалізації і постмодерну, коли на передній план виходять ідеї різноманіття, нестабільності, фрагментації, стирання кордонів між усталеними структурами. Таким чином розуміння та пізнання предмету, аналіз вихідних положень дослідження м'якого права представляється можливим у відповідності до духу постмодерністської методології юридичної науки, інтегративного типу праворозуміння.

Поєднуючи між собою правові норми, процеси та моральні цінності, припускаючи існування проміжних форм і категорій, інтегративний підхід у розумінні права створює простір та обґрунтовані умови для існування м'яко-правового інструментарію. Виходячи з його положень та в протилежність бінарному підходу прихильників позитивізму, формується концепція відносної нормативності, згідно якої юридична обов'язковість розглядається як релятивно непостійна величина. Саме такий підхід робить концептуально можливим дослідження м'якого права, його валідності, дії та ролі у формуванні правопорядку в сучасній державі.

Література:

1. Керимов Д. А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. М.: Аванта+, 2001. 560 с.
2. Братасюк М. Г. Ціннісний підхід до права в контексті сучасної правничої методології. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 11. С. 3–7.
3. Оборотов Ю. М. Праворозуміння як аксіоматичне начало (постулат) права. *Право України*. 2010. № 4. С. 49–55.
4. Мозоль Н. І. Сучасні концепції праворозуміння: поняття, характеристика та особливості. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 36–41.
5. Hall J. Integrative Jurisprudence. N.Y. 1961. 29 p.

EQUITY – СПІЛЬНИЙ ЗНАМЕННИК ДЛЯ AMIABLE COMPOSITEUR TA EX AEQUO ET BONO

Кабрера Ю. Ф.

*аспірантка III курсу кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства*

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

*Науковий керівник: **Бабін Б. В.***

доктор юридичних наук, професор

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Так само як сторони мають право обирати будь яке національне законодавство, транснаціональне право, чи то взагалі, застосовувати майже будь-які правові норми або їх комбінацію для вирішення суті свого спору, вони, також, можуть наділяти арбітрів міжнародного комерційного арбітражного трибуналу повноваженнями діяти як «дружній посередник» *amiable composition/amiable compositeur* або вирішувати спір «по доброті і справедливості» *ex aequo et bono*.

Міжнародний комерційний арбітраж можна розділити на два типи: арбітраж за нормами закону та арбітраж *amiable compositeur*. Обидва призводять до обов'язкових рішень, що підлягають виконанню, проте, що до останнього, арбітри можуть вирішувати питання відповідно до власного почуття правосуддя та справедливості у широкому загальному сенсі [4].

Судам доручено застосовувати закон таким яким він є і вони не можуть намагатися пом'якшити те, що вони можуть сприймати як його (закону) несправедливі наслідки. Сторони можуть вважати, що суворе застосування закону для вирішення спору між ними може призвести до результату який є нечесним, а отже, небажаним і тому, вони можуть передбачити можливість пом'якшити повну суворість застосування закону. Сторони можуть не дотримуватися з точністю всіх суворих положень чи формальностей закону і останні, можуть бути застосовані до суті спору гнучко або поблажливо і такий ефект повинен бути наданий угоді сторін. Це і є функція *amiable compositeurs* [5]. Відтак, у Французькій системі права у використанні лише *amiable compositeur* або на вибір *amiable compositeur* чи *ex aequo et bono* не має різниці, адже у французькій доктрині ці терміни є тотожними поняттями. Маріо Рубіо Самарitano вважає, що такий погляд бере початок з ідеї, що

amiable compositeur означає вирішити справу *en équité* по справедливості *ex bono et aequo* [8].

Хоча, у міжнародній комерційній арбітражній практиці у Швейцарії це будуть відмінні концепції. Різницю між *amiable compositeur* та *ex aequo et bono* у Швейцарії, дослідив Мануель Арройо і дійшов наступного висновку: «посилання на *amiable compositeur* дає змогу арбітражному трибуналу пом'якшити наслідки застосовуваного закону, якщо вони (наслідки) здадуться несправедливими у поточній справі. Іншими словами, арбітражний суд повинен спочатку обрати чинне законодавство, а потім вирішити чи потрібно пом'якшити його вплив. Хоча, уповноважений пом'якшити дію обов'язкових положень (*mandatory rules*) чинного закону, *amiable compositeur* повинен у всіх випадках дотримуватися приписів, що стосуються правил публічного порядку, застосування іноземних обов'язкових положень (*mandatory rules*), а також, умов договору. Арбітраж *ex aequo et bono* надає арбітражному суду більш широку свободу дій ніж *amiable compositeur*, дозволяючи йому базувати своє рішення виключно з міркувань справедливості без огляду на правові норми. Арбітражний суд, що приймає рішення *ex aequo et bono*, не пов'язаний з обов'язковими положеннями матеріального права, котре однаково буде застосовуватися, проте, він так само як і *amiable compositeur* повинен дотримуватися положень публічного порядку та будь яких застосовуваних іноземних обов'язкових положень (*mandatory rules*) так само як і умов договору» [2].

Проблематика у тому, що у кожній юрисдикції, яка застосовує ці концепції, значення *amiable compositeur* і *ex aequo et bono* будуть відрізнятися. Більше того, єдності у підході до розуміння цих двох понять не існує і у сфері міжнародного публічного права, де місце *amiable compositeur* і *ex aequo et bono* взагалі досить розпливчате.

Суддя Лаутерпахт вважав, що винесення рішення *ex aequo et bono* призводить до відверто визнаного створення нових відносин між сторонами. Воно чітко відрізняється від застосування норм *equity* яка є частиною міжнародного приватного права, як і будь-якої правової системи [1]. Тобто, *equity* є частиною застосовуваної правової системи, а поняття рівності *equality* асоціюються з *ex aequo et bono* і вважаються такими, що перебувають у моральній, соціальній чи політичній сфері, яка є зовнішньою для закону [6].

Тому, у міжнародному публічному праві з одного боку *equity* впливає з пошуку справедливого рішення із застосовуваного законодавства. Як зазначив суд у справі *North Sea Continental Shelf*: «це не є проблемою застосування *equity* просто як питання абстрактної справедливості, а використання норми права, яка сама вимагає застосування справедливих принципів» [3]. Це, до речі, дуже нагадує механізм

amiable compositeur. З іншого боку, *equity* асоціюється з рівністю *equality* і не має ніякого відношення до жодної норми закону.

І *amiable compositeur* і *ex aequo et bono* мають одну спільну рису, ціль і мету якій вони слугують. А саме, винесення справедливого арбітражного рішення. Тобто, арбітраж по справедливості *in equity* і арбітраж *ex aequo et bono* вважаються абсолютними синонімами [9].

Так само і різниця між *amiable compositeur* та *equity* видається штучною, враховуючи те, що в будь якому випадку арбітри, покладаючись на своє відчуття, можуть обирати те, чого вимагає справедливість яке буде переважати на будь яким іншим міркуванням. Французькі суди взаємозамінюють вирази *amiable compositeur* і вирок в справедливості *judgment in equity* часто вважаючи, що арбітри повинні шукати найбільш справедливе рішення [7].

Незважаючи на те, що не існує єдності у визначенні обох концепцій не на національному рівні, не у міжнародному приватному чи публічному праві, винесення рішення по справедливості *in equity* є відправною точкою як для *amiable compositeur* так і для *ex aequo et bono*. Різниця просто у тому, що *equity* може набувати різної форми і змісту як на національному так і на транснаціональному рівнях.

Література:

1. Academie de Droit International de la Haye. Recueil Des Cours, Collected Courses Academie de Droit International de la Haye. Martinus Nijhoff Publishers 1994. P. 69.

2. Arroyo M. Switzerland: The Practitioner's Guide: book / Arroyo M., Kluwer Law International B.V, 2018. p. 23 URL: https://books.google.co.il/books?id=uo2WDwAAQBAJ&pg=PT834&lpg=PT834&dq=switzerland+ex+aequo+et+bono+and+amiable+compositeur+meaning&source=bl&ots=vkOq0CCwFO&sig=ACfU3U0IWcpP7_g_ddQ_SnSZBKX9ZZbV7g&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiFmP39IM_pAhVF-6QKHf5OCV0Q6AEwA3oECA_YQAQ#v=onepage&q=switzerland%20ex%20aequo%20et%20bono%20and%20amiable%20compositeur%20meaning&f=false

3. Arbitration Award. URL: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/56/056-19740725-JUD-01-00-EN.pdf>

4. Casey J. B. Arbitration Law of Canada: Practice and Procedure. Juris Publishing, 2012. P. 358.

5. Delvolvé J., Rouche J., Pointon G. H. French Arbitration Law and Practice: A Dynamic Civil Law Approach to international arbitration. Kluwer Law International, 2009. P. 150.

6. Duhaime's Law Dictionary. URL: <http://www.duhaime.org/LegalDictionary/E/ExAequoEtBono.aspx#:~:text=Often%20contrasted%20with%20equity%20although,without%20being%20bound%20by%20law.>

7. Fouchard P., Gaillard E., Goldman B. On International Commercial Arbitration, The Hague; Boston: Kluwer Law International, 1999. P. 836.

8. Sampaio Caramelo A. Arbitration in Equity and Amiable Composition under Portuguese Law. Kluwer law international, 2008. P. 570.

ІНСТИТУТ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ШКОДУ НАВКОЛИШНЬОМУ ПРИРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩУ В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Колесник А. К.

*магістр кафедри міжнародного права
юридичного факультету*

Науковий керівник: Головка Л. О.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Поняття навколишнього природного середовища використовується у Конвенції у дуже широкому значенні й охоплює собою як абіотичні, так і біотичні компоненти, такі як повітря, вода, ґрунт, фауна, флора, а також взаємодію між цими компонентами; характерні аспекти ландшафту.

На рівні ЄС визначальним документом з питань юридичної відповідальності за шкоду навколишньому природному середовищу є Директива 2004/35/ЄС про відповідальність у сфері навколишнього природного середовища з урахуванням превенції й реагування на випадки нанесення такої шкоди [1].

Слід зазначити, що до прийняття Директиви 2004/35 упродовж останніх 20 років ЄС робив декілька спроб встановити єдине правове регулювання питань юридичної відповідальності у сфері навколишнього природного середовища. Пропозиції, що свого часу висувалися щодо доповнення Директиви щодо цивільної відповідальності за шкоду, завдану відходами (1989 р.) і щодо ст. 14 у пропонованій Директиві щодо полігонів відходів, відповідно до якої пропонувалося покласти на операторів місць захоронення відходів відповідальність без необхідності встановлення їх вини, так і не набрали чинності. Згодом, Комісія, яка працювала з означених питань, ініціювала дискусію про створення єдиного загального документу, який визначав би правовий режим юридичної відповідальності за шкоду навколишньому природного

середовищу. Тоді Комісією було презентовано «Зелену книгу щодо усунення шкоди навколишньому природному середовищу», а згодом також «Білу книгу про екологічну відповідальність».

Директива визначає загальні правові засади юридичної відповідальності за шкоду навколишньому природному середовищу з метою попередження й усунення такої шкоди. В основу Директиви покладено принцип «забруднювач платить», а також принцип превенції при дотриманні принципу стійкого розвитку. Накладення фінансових санкцій на операторів небезпечних видів діяльності створює стимул для мінімізації ризиків екологічної шкоди, які виникають в результаті їх діяльності [2].

Шкода водним ресурсам визначається як будь-який значний негативний вплив на воду відповідно до визначених Рамковою директивою ЄС щодо води категорій якості води. Шкода земельним ресурсам визначається як будь-яке забруднення землі, яке створює значний ризик для здоров'я людини в результаті забруднення ґрунту й надр речовинами, препаратами, організмами або мікроорганізмами.

Директива передбачає, що державою має бути визначений орган, до повноважень якого входить попередження й усунення шкоди навколишньому природному середовищу. Якщо тому чи іншому природному ресурсу завдається шкода або виникає ризик спричинення такої шкоди, до обов'язків компетентного органу входить встановити, який оператор спричинив таку шкоду або призвів до виникнення ризику її спричинення, а також оцінити значимість шкоди, визначити, які заходи для подолання негативних наслідків мають бути реалізовані. З цією метою компетентний орган може вимагати від відповідного оператора провести власну оцінку спричиненої шкоди й надати будь-які необхідні данні [3].

Література:

1. Eur-lex.europa.eu/homepage.html – 2020 р.: Директива 2004/35 / ЄС [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1602600527740&uri=CELEX:32004L0035>
2. Zenodo.org – 2017 р.: Сутність принципу «забруднювач платить» як принципу міжнародного екологічного права [Електронний ресурс]. URL : <https://zenodo.org/record/884088#.X4XGyS9c6qA>
3. Zakon.rada.gov.ua – 2008 р.: Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики» від 23 жовтня 2000 року [Електронний ресурс]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text

ІСТОРІЯ ОСОБИСТОСТІ З ІНТЕРОЦЕПТИВНИМИ СИГНАЛАМИ В ТЕОРІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Кошова С. П.

*старший викладач кафедри управління охороною здоров'я
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика
м. Київ, Україна*

Осмилення ходу історії неминуче викликає питання про роль в ній тієї чи іншої особистості: чи змінила вона хід історії; було неминучим така зміна чи ні; що сталося б без цієї особистості. З очевидної істини, що саме люди роблять історію, впливає важлива проблема філософії історії державотворення про співвідношення закономірного і випадкового, яка, в свою чергу, тісно пов'язана з питанням про роль особистості. Справді, життя будь-якої людини зіткане з безлічі випадковостей: народиться він в той чи інший момент, одружиться з тим партнером або іншим, помре рано чи буде жити довго [1]. З одного боку, ми знаємо величезну кількість випадків, коли зміна особистостей (навіть при таких драматичних обставин, як низка вбивств монархів і переворотів) не тягло вирішальних змін. З іншого боку, бувають обставини, про які сказано далі, коли навіть дрібниця може стати вирішальною. Таким чином, вловити, від чого залежить роль особистості: від неї самої, історичної ситуації, історичних законів, випадковостей або від усього відразу, і в якій комбінації, і як саме, – дуже складно.

Практично вся історія державотворення характеризується тим, що лікарі навіть не замислюються, як представлена хвороба конкретної людини, виносячи тим самим сенс хвороби за межі індивідуальної свідомості. Хворий виступав лише об'єктом лікування.

Разом з тим в історії медицини знаходимо свідчення про тісний взаємозв'язок самопочуття не лише з соматичним, але й психічним станом. Кожний момент психічних процесів відтворюється у соматичних відчуттях і процесах як у здорової, так і у хворої людини. Наприклад, страх – відчуття певної небезпеки, зла, яке «загрожує знищити моє почуття самого себе» (Регель), не випадково завжди асоціюється з відповідним досить обтяжливим фізичним станом [2].

Надто виражені і тривалі емоції змінюють функціонування як організму в цілому, так і його окремих органів. Емоційне напруження часто призводить до загострення соматичного захворювання. Наприклад, виразкова хвороба загострюється завдяки хвилюванням, переживанням, тривозі, заклопотаності, страхам. Окремі симптоми захворювань

можуть закріплюватися подібно до умовних рефлексів і під впливом емоцій активізуватися.

У соматичних симптомах іноді має місце символічний прояв не лише проблеми, викликані життєвими обставинами, не лише різні внутрішні проблеми особистості, але й патологічні фантазії. При багатьох захворюваннях спостерігається складне поєднання патологічних процесів: поряд з соматичними чинниками (гіподинамія, вживання нікотину, надмірне вживання їжі і т. ін.), мають значення особливості особистості, умови життя, деякі види занять [3].

Хвороба змінює сприйняття і ставлення особистості до навколишніх подій і до самого себе. Змінюються настрої, світосприйняття, поведінка людини, її плани. Порушується звичний ритм життя, праці, відпочинку, сну і стану безсоння. Велика кількість інтероцептивних сигналів заповнює всі інтереси особистості і набуває чималої значущості. Внаслідок хвороби у людини створюється особливе положення серед близьких, інший стан у суспільстві.

До найбільш загальних змін психіки у соматичних хворих відносять обмеження інтересів і відокремлення їх від зовнішнього світу до власних відчуттів, до функцій власного тіла. При цьому відбуваються різноманітні зміни усіх сторін особистості: змінюються афективний настрій, моторика, мова, сприйняття часу у вигляді його прискорення чи сповільнення при відчутті серйозної загрози життю і благополуччю; виникають напливи спогадів, вираженість і деяка нав'язливість яких може бути пов'язана з інтоксикацією. Найтиповіші зміни психологічного стану людини: астенія, страх, тривога, подавленість, роздратованість [3].

Велике значення має уявлення про власну хворобу, що конструюється з найрізноманітніших відомостей.

Вираженість, тривалість і якість змін психіки при соматичних захворюваннях залежать від ряду факторів, що визначають реакцію особистості на хворобу. Сюди відносять: особливості захворювання, особливості особистості, оточуючі умови і умови, у яких відбувається лікування.

Ф. Перлз, розглядаючи цю ж проблему в термінах гештальт психології, чітко відстежує основні етапи відносин особистості і соціуму. Тут важливо зазначити, що Ф. Перлз – практикуючий психотерапевт, якому важливо відновити «права вигнаного на кушетку тіла», значимість тілесних відчуттів в бутті людини, повернути пристрасі з минулого в «тут і тепер». Тому саме в гештальт вперше заявлено про динаміку сенсу захворювання в часі, адже актуально те, що знаходиться в «тут і тепер», у людини відсутня можливість відмови від самореалізації, списавши свої проблеми на минулий досвід. Особистість виявляється

здатною знайти власний сенс, усвідомлюючи те, що відбувається з нею, як свою свободу і відповідальність [2].

Судьбоаналіз Л. Сонді розглядає потреби як важливого структурного елементу долі. Зближуючись з трактуванням досвіду як зустрічі Світу і особистості у Е. Гуссерля, Л Сонді підкреслює здатність до зміни людської екзистенції як вільного і гнучкого оперування функціями свого Я, в першу чергу потребами. За Л. Сонді, спосіб, яким людина врівноважує свої потреби, визначає процес реалізації долі індивіда. Здоровою виявляється людина, яка здатна утримати в певній рівновазі свої душевні протилежності в їх динамічній послідовності. Іншими словами, якщо людина може вирівнювати, та інтегрувати свої потреби в якусь цілісність, яка, подібно мосту, зможе з'єднати їх одна з одною, то таку особистість можна назвати здоровою Людина буде хворою за умови розколу і амбівалентного існування потреб, що призводить до випадання однієї або декількох функцій Я з так званої «особистісної орбіти» і хвороботворному розподілу «буттєвої мощі» особистості [1].

В світовій науковій літературі представлено різноманітний спектр думок щодо взаємодії і взаємозалежності особистості, держави і суспільства, місця, ролі, відповідальності, впливу на розвиток країни кожної із сторін. Протягом великого історичного періоду над цими питаннями замислювались видатні представники науки і практики. Думки змінювались залежно від конкретних історичних та економічних умов, наслідків трансформації світового господарства [4].

Так пізнання і усвідомлення долі як руху і взаємозв'язку сфери потреб призводить людину до відкриття нових значень, смислоутворення і переосмислення ситуації, в тому числі й хвороби.

Література:

1. Агафонов А.Ю. Людина як смислова модель світу / А.Ю. Агафонов. – Самара : БАХРАХ, 2000. – 336 с.
2. Братусь Б.С. Смислова вертикаль свідомості особистості / Б.С. Братусь // Питання філософії. – 2000 – № 11. – С. 81–89.
3. Волков В. Т., Стрелис А. К., Караваєва Е. В., Тетенев Ф. Ф. Личность пациента и болезней. – Томск, 1995.
4. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24.03.2012 № 212/2012. URL: zakon1.rada.gov.ua.

ПРИЧИНИ ТА ЯВИЩА ЖІНОЧОЇ РЕЦИДИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Крисак В. М.

студент I курсу магістратури спеціальності «Право»

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Одним із найнебезпечніших різновидів протиправних діянь є рецидивна злочинність, оскільки вона свідчить про стійкість і сформованість антисоціальної орієнтації особи. Жіноча рецидивна злочинність – це сукупність зареєстрованих на певній території, протягом певного проміжку часу, злочинів, вчинених жінками, які раніше засуджувалися за вчинення злочинів. Цей вид злочинності становить науковий інтерес внаслідок специфіки видів вчинюваних злочинів, особливостей причинного комплексу, що їх зумовлюють, та особи винних. Дослідження причин та умов жіночої рецидивної злочинності разом із теоретичним значенням має не менш важливий прикладний аспект, оскільки без вивчення зумовленості даного явища не можна визначити шляхи протидії цьому протиправному прояву.

Аналіз проблеми рецидивної злочинності жінок в останні роки набув актуальності у працях таких науковців, як А. Б. Блага, В. О. Меркулова, М. В. Стрюк, Н. О. Чечель, В. Ф. Будз, В. Ф. Лагоцька, В. Н. Орлова, Ю. М. Антонян, Л. М. Щербакової, Н. С. Кузнецов, В. А. Серебрякова, І. Б. Степанова та ін.

За даними досліджень В. С. Батиргарєєвої основними тенденціями розвитку жіночого рецидивізму в Україні є: а) кардинальна зміна порівняно з минулими часами його характеру за рахунок переважання наркотичної злочинності над злочинами насильницької спрямованості; б) вузький спектр злочинних проявів порівняно зі структурою первинної злочинності жінок; в) переважання серед рецидивісток спеціального рецидиву; г) незначна частка злочинів, скоєних через помсту або ревності; д) практична відсутність у середовищі рецидивісток ідейних «злочинниць-кар'єристок»; е) ускладнений процес соціальної адаптації порівняно з адаптацією чоловіків унаслідок більш тяжких соціальних наслідків відбування покарань [3, с. 211].

Отже, причинний комплекс рецидивної злочинності жінок, з одного боку, має загальний характер, тобто, базується на загальній детермінації злочинності, однак, з іншого боку, він має певну специфіку, яка обумовлена особливостями детермінації як жіночої, так і рецидивної злочинності. Тому, до найбільш значущих причин рецидиву жінок відносять недоліки суспільства економічного, культурного, соціального

характеру, а також психологічні, вольові та морально-правові дефекти свідомості.

До явищ та процесів економічного характеру, що детермінують рецидивізм жінок, «можна віднести: економічні проблеми перехідного періоду у державі – кризове становище в економіці, інфляції; падіння життєвого рівня населення; зміни у відносинах власності; відсутність цивілізованих ринкових відносин, заснованих на рівній конкуренції; спад суспільного виробництва та зростання рівня безробіття; значне зростання рівня економічної участі жінок у суспільному виробництві» [2, с. 137].

Так, «в останні три роки у нашій державі на формування деформацій в соціально-економічній сфері впливає збільшення рівня безробіття, негативні наслідки якого є безсумнівними. Воно тягне за собою зниження мотивації праці, поширення алкоголізму, іншої девіантної поведінки жінок, внаслідок неможливості задовольнити свої та сімейні мінімальні побутові потреби. Згідно з даними, які були одержані у процесі дисертаційного дослідження В. Лагоцької, приблизно 85% жінок-рецидивісток є працездатними без певних занять. Відтак незайнятість жінок-рецидивісток у народному господарстві є помітним криміногенним фактором» [4, с. 96-97].

Серед таких негативних соціальних детермінант жіночої рецидивної злочинності як послаблення головних соціальних інститутів (сім'ї), зростання наркоманії, алкоголізму, проституції, окремої уваги потребує питання ресоціалізації жінки. Важливим є аспектом сприйняття жінки-рецидивістки суспільством, в яке вона повертається після відбування покарання та яке, зазвичай, не сприймає її, бачить її лише крізь призму негативних бачень. Крім того, «відбування покарання, умови відчуження (необхідність дотримання вимог режиму, бідність предметного світу та ізоляція, сенсорна депривація, скупченість, специфічні форми звернення адміністрації і засуджених), що існують у місцях позбавлення волі, здійснюють на жінок більш сильний вплив, ніж на засуджених чоловіків. Тому жінки, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, швидше руйнують позитивний соціальний стереотип, швидше десоціалізуються. Жінці складніше подолати інерцію злочинної діяльності та включитися до процесу ресоціалізації. Більшості з них нікуди повертатися, сім'ї розпалися, зв'язки із дітьми розірвані, навички роботи втрачено [5, с. 116].

«Дослідники жіночої рецидивної злочинності відзначають вагому роль алкоголізму та наркоманії, які негативно позначаються на моральному стані жінки-рецидивістки, і на тлі яких доволі часто вчиняються повторні злочини. Вживання спиртних напоїв, наркотичних засобів призводять до зміни способу життя жінки, зокрема, зростає

конфліктність, спотворюється сприйняття конкретних життєвих ситуацій. Зміни у поведінці (деградація) під впливом алкоголю відбуваються швидше, ніж у чоловіків. У жінок-алкоголіків динаміка перебігу алкоголізму більш загрозлива, зі швидким розвитком морально-етичної деградації, звуженням кола інтересів, утратою жіночності, родинних зв'язків, різким інтелектуальним спадом» [1, с. 180–182].

До культурної сфери можна віднести наступні фактори «низький рівень культури громадян, що породжує цинізм та аморальність, особливо серед молоді, культ насилля, сексуальної свободи, що призводить до втрати цінності таких принципів, як благородство, доброта, справедливість, повага до особистості, тощо».

Деформації свідомості жінок, що вчинили злочини, зумовлюють виникнення комплексу свідомості та ілюзій, що є однією з причин вчинення ними повторних умисних злочинів. «Загалом деформація сучасної правосвідомості жінки проявляються у негативному ставленні до права, правовій неграмотності, втраті орієнтирів правомірної поведінки, недовірі до системи кримінальної юстиції тощо. У рецидивістів зазвичай складається «кримінальний стереотип поведінки», за якого вони намагаються вирішувати проблеми та соціальні конфлікти у злочинний спосіб. З деформаціями правової психології тісно пов'язані дефекти моральної свідомості жінки-рецидивістки. У свідомості значної частини жінок рецидивісток домінують мотиви фізичного виживання, раптової вигоди. Для багатьох з них характерна деморалізація міжособистісних відносин, зростання конфліктності у сім'ї та побуті. Все це доповнюється невпевненістю в завтрашньому дні, переживанням про ненадійність соціального статусу, матеріального становища» [4, с. 109-110].

Суттєвий негативний вплив на рецидивну злочинність жінок має факт того що вона перебуває у криміногенному середовищі або повернення у нього (у тому числі у криміногенну сім'ю) після відбування покарання чи умовно-дострокового звільнення. Це призводить до поновлення старих криміногенних зв'язків (чи створення цих зв'язків в установі відбування покарання) та вчинення нових антисупільних протиправних діянь. Тому, важливе значення має удосконалення пенітенціарної системи шляхом звертання уваги на кожен з тих неформальних груп, які діють в установах відбування покарань, а також створення комплексної підтримки жінок після відбування покарання з боку держави, що сприятиме виробленню позитивних установок у тих засуджених жінок, які є позитивно налаштованими на відбування покарання, а отже мають шанс виправитися.

Отже, найбільш суттєві явища та процеси в економічній, моральній, правовій та соціально-побутовій сферах, що є детермінантами жіночої

рецидивної злочинності, зумовлюють деформації соціальної (політичної, економічної, правової, моральної) культури жінки, а відтак низький її рівень, зумовлюють виникнення у нею «комплексу» ілюзій, що проявляється у повторному вчиненні нею злочину. Досліджені фактори жіночої рецидивної злочинності потрібно враховувати при подальшій розробці проблеми та при впровадженні програм із попередження та подолання наслідків жіночої злочинності.

Література:

1. Антонян Ю. М. Преступность среди женщин / Ю.М. Антонян. – М.: Российское право, 1992. С. 256.
2. Будз В.Ф. Жіноча рецидивна злочинність у сучасній Україні: проблеми детермінації/В. Ф. Будз // Бюлетень Міністерства юстиції України, 2008, № 1. С. 136–147.
3. Жіноча рецидивна злочинність в Україні: кримінологічний аналіз сучасного стану. Вісник Академії правових наук України. 2005. № 3 (42). С. 200–211.
4. Лагоцька В. Ф. Кримінологічна характеристика рецидивної злочинності жінок: автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2016. С. 235.
5. Чаплик М. М. Тенденції жіночої злочинності в Україні / М. М. Чаплик // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Соціологія. 2012. Т. 201, Вип. 189. С. 114–118.

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ СКОЮЮТЬ СТАТЕВІ ЗЛОЧИНИ

Кучерко В. І.

студент I курсу магістратури спеціальності «Право»

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Відповідно до статті 3 Конституції України [1] та ряду міжнародних законодавчих актів, конвенцій, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні та світі найвищою соціальною цінністю. Злочини проти статевої свободи й недоторканності

особистості пов'язані з грубими порушеннями норм суспільної моралі та особистої свободи особи, тому Кримінальним кодексом України (КК України) [2], регулюються питання щодо застосування запобіжних заходів до правопорушників вищезазначених норм.

Кримінологічне дослідження особи злочинця, винного у статевому злочині, є особливо важливим, тому що, цей вид злочину напряму залежить від особистості злочинця, та підстав з яких він пішов на ці злочини.

Особистість осіб, які вчиняють статеві злочини має свої специфічні риси, обумовлені низкою чинників біологічного, соціального, морально-психологічного, цивільно-правового характеру. Вони утворюють якісно інший тип особистості, що відрізняється від особистості інших категорій злочинців по окремих своїми властивостями.

На основі дослідження усіх вищезазначених чинників за науковою та спеціальною літературою та судової практики статевих злочинів, можна дати портрет особистості злочинця. В основному на такі злочини йдуть чоловіки, віком 16–40 років, який має тільки базову середню освіту, або взагалі не має освіти, який вчиняє цей злочин в стані алкогольного сп'яніння, самостійно, з хуліганських мотивів, з метою задоволення свого статевої пристрасті [3, с. 14]. В більшості випадків притягнутий до відповідальності лише за згвалтування, або за сукупність злочинів з згвалтування, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, та поєднує з посяганням на власність.

Соціалізація злочинців цього виду злочину, починається ще в дитинстві, коли особа бере приклад з батьків. В основному такі родини є неблагополучним, в них є місце алкоголізму, сваркам та бійкам. Також в багатьох випадках дитина, стає свідком згвалтування одним із батьків іншого.

У подальшому, в підлітковому віці, людина не піддається контролю, може дістати цигарки, алкоголь та робити усе що заманеться, прогулювати школу, вживити нецензурну лексику, битися на вулицях, в тому числі і з дорослими, красти, в деяких випадках навіть вбивати та гвалтувати.

Неповнолітні переважно вчиняють статевий злочин у групі, яка часто має змішаний характер. Статевий злочинець, як правило, не одружений, ніде не працює і не навчається, а якщо зайнятий, то переважно низькокваліфікованою працею. Морально-психологічна характеристика статевого злочинця пов'язана з істотними деформаціями системи цінностей. Його психологічна характеристика включає: імпульсивність, порушення прогнозування наслідків своїх вчинків, несприйняття соціальних норм та вимог, високий рівень тривожності, дезадаптованість. кримінологічний статевий злочин демографічний [4, с. 43].

Лукаш А.С. у своїх наукових дослідження робить припущення, що гвалтівники і жертви мають схожі статистичні показники стосовно соціального прошарку, показників зайнятості, рівнів прибутку тощо. Поряд з цим, багато відомостей не знаходять відображення в документах, тому така подібність лишається статистичним фактом, і не прирівнює у такий спосіб злочинця з його способом життя, установками, нахилами й жертву [5, с. 43].

Особливу категорію серед злочинців, винних у вчиненні статевих злочинів, займають особи, які вчиняють такі злочини щодо неповнолітніх. Слушно зазначає О.В. Дудорова, що вибір дитини як сексуального об'єкта може бути пов'язаний як із невпевненістю у чоловічій статевій ролі, у вдалості статевого контакту через відсутність можливої негативної оцінки діяльності девіантна, так і з досить низькою загальною самооцінкою індивіда у плані успішності придушення опору жертви і реалізації статевого акту [3, с. 27-28]. Особа, яка вчиняє статевий злочин щодо неповнолітнього, намагається віднайти індивідуально-емоційну автономію. А вибір неповнолітньої жертви злочину – це, безперечно, домінування злочинця над нею.

Значна частина осіб скоїли злочини протягом нетривалого періоду після звільнення з місць позбавлення волі:

- а) в період до одного року вчинила злочини 15%;
- б) від одного року до трьох років – 37%;
- в) від трьох років і більше – 48% [6].

Таким чином, основними чинниками характеристики злочинця в статевих злочинах є: прогавина виховання в дитинстві; рання статева зрілість; паталогія людини; низький рівень освіти.

Підсумовуючи, можемо узагальнити, що сексуальні злочини являють собою окрему підгрупу насильницьких злочинів, що проявляються в агресивній кримінально караній поведінці щодо сексуального партнера, учиняються з мотивів задоволення статевої пристрасті шляхом фізичного насильства, погрози його застосування чи використання безпорадного стану особи, матеріальної чи службової залежності потерпілого або у зв'язку з хворобливим порушенням спрямованості статевого потягу до дітей, які не досягли статевої зрілості. Одержані за результатами кримінологічної характеристики відомості щодо сексуальних злочинів можуть бути використані, як методологічне підґрунтя для удосконалення діяльності щодо їх запобігання.

Так як кожна людина, яка підвергається цьому злочину, піддається моральним та фізичним стражданням, а в деяких випадках, злочинець вбиває свою жертву. Тому ми і потребуємо удосконалення нашої законодавчої бази та закріплення моральних цінностей, які перешкоджали би цим явищам.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019 р. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 26.02.2019 р. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Дудоров О.О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. Порадник. МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Сєверодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2018. 92 с.

4. Джу́жа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009. 240 с.

5. Лукаш А.С. Згвалтування: кримінологічна характеристика, детермінація та її попередження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2007. 226 с.

6. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ СЛІДЧИХ ТА РОЗШУКОВИХ ДІЙ

Ліненко С. О.

*аспірантка I курсу кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики*

Інститут права, економіки та міжнародних відносин

*Науковий керівник: **Неледва Н. В.***

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Інститут права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Процес розвитку науки державного кримінального процесу зумовлює необхідність аналізу та перегляду традиційних наукових поглядів щодо окремих питань кримінального процесуального доказування.

Одним з найважливіших із них є спосіб збирання доказів, а саме формування доказової основи правової позиції суб'єкта доказування як проведення слідчих та розшукових дій.

Слідчі дії проводяться у кожному кримінальному провадженні. Саме слідчі дії є основою щодо збору доказів. Вони проводяться в обов'язковому порядку з дотриманням відповідної процесуальної форми. Сьогодні дуже важливим для розуміння слідчого є за допомогою яких дій він може збирати докази, саме тому він повинен розмежовувати поняття слідчих та розшукових дій. Саме чітке розмежування цих понять, розуміння їх відмінностей дозволить слідчому ефективно виконувати свою роботу та сформувати слідчо-доказову базу досудового розслідування.

Саме тому існує потреба чіткого визначення поняття «слідчі дії» та їх основних характерних ознак, що відображають відмінний характер інституту слідчих дій від інших різновидів процесуальної діяльності слідчого, розробленням науково обґрунтованих рекомендацій щодо застосування кримінального процесуального законодавства під час розслідування злочинів, що обумовлює актуальність дослідження.

Упродовж багатьох років серед процесуалістів неоднозначно вирішувалось питання визначення поняття розшукової діяльності слідчого, а отже, і тотожності понять «слідчі дії» і «розшукові дії» або їх суттєвої відмінності. Водночас у теорії криміналістики проводиться чітке розмежування слідчої і розшукової діяльності, що розглядаються як самостійні пізнавальні засоби з розкриття злочину, які здійснюються відповідними суб'єктами за наявності передбачених підстав і у визначеній формі.

Дослідженням поняття «слідчі дії» займалися такі вітчизняні вчені як О. Баєв, В. Бахін, Р. Белкін, В. Галаган, О. Закатов, А. Косенко, В. Шепітько, І. Якімов, М. Яблоков та багато інших.

Так, О. О. Закатов обмежує розшукову діяльність слідчого суворо розшуком підозрюваних, обвинувачених, місцезнаходження яких не встановлено, тобто тих, які підлягають розшуку або оголошені в розшук [1, с. 5].

На думку А. С. Косенка розшукова діяльність слідчого полягає не лише у встановленні місцезнаходження відомих осіб та різних відомих об'єктів, а й невідомих злочинців, потерпілих, свідків, викраденого майна, отримання інформації, яка ще не відома, тобто розшуку будь-яких осіб та об'єктів, які мають значення для встановлення істини у справі [2, с. 12].

Так, відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Прокурор, слідчий з метою повного, швидкого розслідування кримінальних правопорушень здійснюють велику кількість різноманітних за своїм характером дій, які ґрунтуються на вимогах кримінального процесуального закону, тому їх називають процесуальними. Серед них визначне значення мають дії, спрямовані на отримання (розшукування, збирання) або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Такі дії іменуються слідчими (розшуковими) і характеризуються певними ознаками, за допомогою яких можна відмежувати їх від інших процесуальних дій.

Головною ознакою слідчих дій є їх спрямованість на виявлення слідів кримінального правопорушення (звідси й основа їх назви – «слідчі»). Розшукові дії мають пізнавальну спрямованість, тобто вони завжди спрямовані на отримання, фіксацію або перевірку доказів [3, с. 74].

Водночас у теорії криміналістики проводиться чітке розмежування слідчої і розшукової діяльності, що розглядаються як самостійні пізнавальні засоби з розкриття злочину, які здійснюються відповідними суб'єктами за наявності передбачених підстав і у визначеній формі.

Аналіз поняття «слідчі (розшукові) дії» свідчить про ототожнення законодавцем понять слідчих та розшукових дій слідчого, що, у свою чергу, передбачає надання слідчим діям активного пошукового характеру. Оскільки слідчі (розшукові) дії наділяються функцією отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих, тобто фактичних даних, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, то, на наш погляд, найбільш точним у цьому випадку.

Кримінальний процесуальний кодекс передбачає проведення наступних слідчих (розшукових) дій як допит, пред'явлення особи для впізнання, пред'явлення речей для впізнання, пред'явлення трупа для впізнання, обшук, огляд місцевості, приміщення, речей та документів, огляд трупа, огляд трупа пов'язаний з ексгумацією, слідчий експеримент, освідкування особи, проведення експертизи які містяться у розділі III глави 20, 21 КПК [4].

Самостійну групу слідчих (розшукових) дій становлять негласні слідчі (розшукові) дії – різновиду слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. Негласність слідчих (розшукових) дій означає особливий порядок їх підготовки, проведення та зберігання і використання отриманих результатів у режимі прихованості до певного часу від інших осіб, які не причетні до їх проведення.

Саме негласність виступає тим чинником, який істотно впливає на визначення видів негласних слідчих (розшукових) дій, отримання

відповідних дозволів та встановлення порядку їх проведення, визначення основних виконавців і кола учасників, обрання способу фіксування ходу й результатів проведення. Усі без винятку негласні слідчі (розшукові) дії проводяться лише у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч. 2 ст. 246 КПК).

Вивчення змісту й переліку негласних слідчих (розшукових) дій, запроваджуваних главою 21, які проводяться слідчим або за його дорученням співробітниками оперативного підрозділу, свідчить, що вони майже збігаються з оперативно-розшуковими заходами, передбаченими ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність. Водночас у законодавстві не надано визначення розшукових дій, їх характеру, завдань і співвідношення з оперативно-розшуковими діями, відсутній їх перелік.

Здійснивши аналіз думок фахівців у галузі кримінального процесу й криміналістики щодо розуміння сутності слідчих (розшукових) дій, які проводяться слідчим, прокурором під час досудового розслідування свідчить про ототожнення законодавцем понять слідчих та розшукових дій слідчого, що, у свою чергу, передбачає надання слідчим діям активного пошукового характеру. Незважаючи на надання однозначного законодавчо визначеного поняття «слідчих (розшукових) дій» у новому Кримінальному процесуальному кодексі України, на наш погляд, дискусія щодо сутності «слідчих (розшукових) дій» не знайшла свого остаточного розв'язання, що пов'язано з динамічністю та кардинальністю реформування кримінального процесуального законодавства, та лише набирає нових обертів з урахуванням потреб сьогодення.

Література:

1. Закатов О.О. Криминалистическое учение о розыске : [учеб. пособ.] / Закатов О.О. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1988. – 24 с.
2. Косенко А.С. Розыскные действия в советском уголовном процессе : [учеб. пособ.] / Косенко А.С. – Хабаровск : Хабаровская высш. шк. МВД СССР, 1989. – 43 с.
3. Вапнярчук В.В. Поняття і система слідчих (розшукових) дій / В.В. Вапнярчук – Херсон : Науковий вісник Херсонського державного університету, Вип. 2. Том 2. 2018. – С. 73–77.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. Гончаренка В.Г., Нора В.Т., Шумила М.Є. Київ: Юстиніан, 2012. 1224 с.

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ ЩОДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'І

Масленникова С. А.

асистент кафедри юриспруденції

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна,

аспірант

Харківський національний університет внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Аналітики наголошують, що жертвами фізичного, психологічного, економічного або сексуального насильства щороку стає досить багато жінок. Більшість заяв про факти насильства в сім'ї надходить до поліції з відділень лікарень, куди постраждали потрапляють з тілесними ушкодженнями та психологічними травмами. В умовах, коли законодавство дозволяє вільне розірвання шлюбу, цілком закономірно постає питання: «Чому жінки дозволяють знущатися над собою?». Незначна кількість жертв домашнього насильства звертається за допомогою до правоохоронних органів. Натомість, всупереч несприятливій та навіть небезпечній ситуації вони зазвичай прагнуть зберегти сімейні відносини, обґрунтовуючи власну пасивність наявністю спільних дітей, страхом самотності, економічною залежністю від агресора тощо.

Важливою умовою для жінки за означених обставин є усвідомлення власної самодостатності та спроможності самостійно виховувати своїх дітей. Необхідним чинником має бути підтримка найближчого оточення та суспільства загалом. На нашу думку, нині назріла нагальна необхідність створення у межах держави широкої мережі громадських об'єднань щодо протидії насильству в сім'ї. Зважаючи на це, пропонуємо модель громадського об'єднання «Захисти жінку!». Вважаємо, що до складу громадського об'єднання обов'язково мають входити такі категорії осіб:

– керівник – людина з активною громадянською та життєвою позицією, яка має бездоганну репутацію, наділена яскраво вираженими організаторськими і лідерськими якостями, володіє усталеними комунікативними навичками, має достатню правничу і психологічну підготовку, а також багатий життєвий досвід;

– спеціалісти, а саме: психолог – висококваліфікований фахівець в галузі психології, особа з відповідним вищим рівнем освіти; юрист-консультант – особа з вищою юридичною освітою і щонайменше трирічним стажем практичної діяльності у галузі юриспруденції;

– авторитетні та соціально активні представники територіальної громади, які на добровільних засадах беруть участь у підготовці та реалізації заходів із запобігання і протидії насильству в сім'ї.

До завдань громадського об'єднання «Захисти жінку!» доцільно віднести: заснування цілодобового «телефону довіри» для надання жертвам сімейно-побутового насильства порад щодо алгоритму дій при запобіганні та протидії проявам агресії з боку членів сім'ї; інформування органів охорони правопорядку про факти насильства в сім'ї; надання тимчасового притулку жертвам насильства сім'ї; надання жертвам насильства сім'ї кваліфікованої правової, психологічної і медичної допомоги; профілактична робота з сім'ями, де були допущені факти домашнього насильства, акцентування уваги на коригуванні поведінки агресорів; створення атмосфери нетерпимості у сприйнятті фактів насильства в сім'ї; участь у реалізації корекційних програм для осіб, які вчинили насильство в сім'ї тощо. На нашу думку, саме недержавні суб'єкти повинні ініціювати широке суспільне обговорення проблем протидії насильству в сім'ї. Доцільно також ініціювати проведення масштабних кампаній, які б змушували агресорів-чоловіків шукати відповіді на складні запитання на кшталт:

«Якщо тебе кине дружина, кому ти будеш потрібен зі своїми нападами агресії?»;

«Навіщо ти б'єш матір власних дітей?»;

«Невже через насильство ти проявляєш чоловічу мужність?»;

«Невже справжні чоловіки знущаються над своїми коханими?»;

«Чоловік для дружини є захисником, а ким є ти для своєї дружини?»;

«Ти прагнеш, аби твої діти стали схожими на тебе?», тощо.

Резюмуючи, зазначимо, що особлива увага має приділятися налагодженню конструктивної взаємодії громадських об'єднань зі службою дільничних офіцерів поліції. У контексті співробітництва передбачається участь у розгляді звернень про вчинення домашнього насильства, надання юридичних консультацій щодо запобігання насильству в сім'ї, систематичне відвідування сімей, де зафіксовані факти насильства на сімейно-побутовому ґрунті, сприяння громадським ініціативам у сфері запобігання і протидії насильству в сім'ї.

ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Рибаченко С. П.

*аспірант I курсу кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права, економіки та міжнародних відносин*

Науковий керівник: Баранов С. О.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

З початком ведення гібридної війни Російською Федерацією проти України відбулося загострення загроз національній безпеці України, яке проявилось у розпалюванні збройного конфлікту в східних регіонах України, проведенні заходів, спрямованих на дестабілізацію політичної та економічної ситуації в Україні, підтримці терористичних сил. Тому виникає нагальна потреба в подальшому розвитку Держприкордонслужби (далі по тексті – ДПС України) та особливо її важливої частини – правоохоронної складової.

У зв'язку зазначеними обставинами є необхідність у проведенні наукового аналізу стану правоохоронної функції ДПС України, виявленні проблем нормативного правового регулювання відносин, що виникають у прикордонній сфері, пошуку шляхів їх вирішення, а також вироблення сучасних механізмів подальшого удосконалення правоохоронної діяльності.

Важливе місце у дослідженні даного питання займає необхідність визначення змісту наукових категорій «функція» та «правоохоронна функція». У філософському розумінні поняття «функції» прийнято визначати як зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта уда-ній системі відносин [1, с. 63].

На думку більшості вчених-адміністративістів, ознаками правоохоронної функції держави є: правова охорона як основний напрямок діяльності держави;

правоохоронна функція відображає сутність та природу держави.

Саме через цю функцію можна простежити її зв'язки із суспільством. Лише держава, де панує право, високий рівень якого забезпечений усіма гілками влади, є правовою за своєю суттю.

Правоохоронна функція конкретизує мету державного управління. Реалізуючи правоохоронну функцію, держава вирішує завдання, що

стоять перед нею, зокрема з управління та охорони суспільства. Завдання реалізуються шляхом їх вирішення через певну діяльність, а функція – це вид діяльності, яка направлена на вирішення завдання.

Для правоохоронної функції характерна комплексність, що безпосередньо пов'язана з різноплановістю правотворчої і правозастосовної діяльності. Виходячи з цього, на наш погляд, правоохоронна функція характеризується цілісністю, внутрішньою узгодженістю, цілеспрямованістю і стабільністю.

Правоохоронна функція держави реалізується через уповноважені державні інституції – правоохоронні органи у відповідних правових формах (правотворча діяльність, право виконавча діяльність та правоохоронна діяльність) і особливими, характерними для публічної влади, методами (переконання, заохочення, примус). Таким чином, під функціями правоохоронних органів – розуміються основні напрямки їх діяльності [2].

На нашу думку, для визначення статусу ДПСУ як правоохоронного органу слід звернутися до норми закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», який у ч. 1 ст. 2 визначає основні поняття, де під правоохоронними органами розуміються «...органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [3].

Виходячи зі змісту наведеного можна зробити висновок, що ДПС України є правоохоронним органом, на який державою покладається виконання широкого комплексу функцій правоохоронного, спеціального й оборонного характеру.

Правоохоронна функція ДПС України уявляє собою забезпечений системою необхідних ресурсів комплексний напрямок діяльності уповноважених підрозділів, який об'єднує низку заходів (у тому числі примусових), заснованих на принципах справедливості та ефективності, що спрямовані на безконфліктну реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, забезпечення соціальної злагоди, недопущення індивідуальних, колективних та масових порушень законності й правопорядку на державному кордоні.

Функції, притаманні правоохоронному органу, визначають його організацію, структуру і компетенцію. Відзначимо, що правоохоронна функція ДПС України є складовою частиною правоохоронної функції держави.

Закон України «Про Державну прикордонну службу України» у ст. 2 визначає основні функції ДПС України, якими є: 1) охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії, забезпечення дотримання режиму державного кордону та прикордонного режиму; 2) здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України та до тимчасово окупованої території і з неї осіб, транспортних засобів, вантажів, а також виявлення і припинення випадків незаконного їх переміщення; 3) охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій; 4) ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України згідно із законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність»; 5) участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів; 6) участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України; 7) участь у здійсненні державної охорони місць постійного і тимчасового перебування Президента України та посадових осіб, визначених у Законі України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»; 8) охорона закордонних дипломатичних установ України; 9) координація діяльності військових формувань та відповідних правоохоронних органів, пов'язаної із захистом державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї, а також діяльності державних органів, що здійснюють різні види контролю при перетинанні державного кордону України та пропуску до тимчасово окупованої території і з неї або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України та в контрольних пунктах в'їзду – виїзду [4].

Виконання зазначених функцій є оперативно-службовою діяльністю ДПС України, яка характеризується правоохоронною спрямованістю.

З зазначеного можна зробити висновок, що правоохоронна функція ДПС України містить у собі аспекти реалізації основних правоохоронних напрямків діяльності держави: забезпечення національної безпеки, охорону правопорядку, дотримання прав людини.

У підсумку, можна запропонувати авторське визначення правоохоронної функції ДПС України – як особливого виду діяльності щодо здійснення виконавчої влади у сфері забезпечення недоторканності державного кордону, охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та виконання інших правоохоронних завдань.

Література:

1. Кельман М. С. Загальна теорія держави та права : підручник / 3-тє вид., стереотип. – Л.: «Новий Світ, 2000», 2007, 584 с.
2. Островський С.О. Поняття та функції правоохоронних органів держави. URL: <https://www.bibliofond.ru/view>. (дата звернення: 08.10.2020).
3. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3781-ХІІ: Закон України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 11, ст. 50.
4. Про Державну прикордонну службу України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV: Закон України. // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 27, ст. 208.

КВАЛІФІКАЦІЯ ДЕПОРТАЦІЇ У МІЖНАРОДНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Сідоренко Ю. М.

*аспірант I курсу кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства*

*Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Бабін Б. В.

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник*

*Інститут законодавства Верховної Ради України
м. Київ, Україна*

Вагомою проблемою науки та практики міжнародного кримінального права залишається вірна кваліфікація злочинів проти людяності та воєнних злочинів. Зокрема остаточно не вирішеною слід вважати проблему кваліфікації примусового переселення (депортації) населення у її міжнародно-правовому вимірі, зокрема з урахуванням відповідних

приписів Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – РС МКС). Отже потреба належної кваліфікації депортації як міжнародного злочину в сучасному міжнародному праві є актуальним для наукових досліджень питанням.

Аналіз РС МКС ускладнюється тривалою відсутністю офіційного перекладу та оприлюднення Статуту в Україні в умовах, коли на сайті «Законодавство України» досі розміщена лише його російськомовна версія, що не є автентичною [2]. Визнання парламентською постановою від 4 лютого 2015 р. № 145-VIII відповідно до п. 2 ст. 11 та п. 2, п. 3 ст. 12 РС МКС юрисдикції МК щодо скоєних міжнародних злочинів вищими посадовими особами Росії та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян, починаючи з 20 лютого 2014 р. [1] призвело до офіційного перекладу РС МКС Міністерством юстиції України [2]. За таких умов основою аналізу взято автентичний англомовний текст РС МКС та його офіційний переклад.

Загальні засади кваліфікації міжнародних злочинів визначене за ст. 5 РС МКС. За ними такі злочини мають бути особливо тяжкими та належати до злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та злочину агресії [6]. При цьому визначення геноциду у ст. 6 РС МКС є тотожні визначенню цього злочину в Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. [5].

Таким чином примусове переселення, що має метою знищити повністю або частково відповідну групу, має кваліфікуватися як геноцид. За інших умов примусове переселення має кваліфікуватися як злочин проти людяності або військовий злочин з урахуванням відповідно ст. 7 або ст. 8 РС МКС. Крім того з урахуванням ст. 9 така кваліфікація має відбуватися з урахуванням Елементів злочинів, які «допомагають Суду в тлумаченні та застосуванні статей 6, 7 та 8» РС МКС та повинні відповідати РС МКС. У вказаній парламентській заяві від 4 лютого 2015 р. № 145-VIII про Елементи злочину нічого не вказане, Україна не є членом РС МКС та відповідно не брала участь в ухваленні Асамблеєю держав-учасниць РС МКС Елементів у вересні 2002 р. (документ ICC-ASP/1/3) [4].

Аналіз змісту ст. 7 «Злочини проти людяності» РС МКС свідчить, що до таких злочинів віднесене депортацію чи насильницьке переміщення населення (англ. «deportation or forcible transfer of population» п. d ч. 1 ст. 7). Згідно загальних вимог ч. 1 ст. 7 РС МКС такий злочин має вчинюватися у рамках свідомого (англ. «with knowledge») та широкомасштабного або систематичного нападу (англ. «widespread or systematic attack»), спрямованого проти будь-якого цивільного населення. Виходячи із згадок у ч. 1 ст. 7 РС МКС про інші злочини проти

людяності, депортацію або насильницьке переміщення слід відрізнити від винищування (англ. «extermination»), поневолення (англ. «enslavement»), жорстокого позбавлення фізичної свободи в порушення основоположних норм міжнародного права, від переслідування (англ. «persecution») будь-якої групи чи спільноти, та від насильницьких зникнень [6].

У ч. 2 ст. 7 РС МКС містяться стислі характеристики злочинів визначених у ч. 1 цієї статті. Депортація або насильницьке переміщення характеризується як насильницьке переміщення відповідних осіб (англ. «persons concerned»), шляхом вигнання або інших примусових дій (англ. «expulsion or other coercive acts»), з місцевості, на якій вони законно перебувають, за відсутності підстав, дозволених міжнародним правом. Отже РС МКС визнає ключовою ознакою депортації саме «вигнання», яке в офіційному вітчизняному перекладі, на жаль, не зовсім коректно перекладене як «виселення». Додамо, що тексти іншими мовами РС МКС також кажуть про вигнання, а не про виселення (прикладом у автентичному франкомовному тексті вжито «expulsant») [6].

Таке виселення чи інший примус має стосуватися певної кількості осіб які проживають у певній місцевості. Географічний вимір депортації також, на жаль, не зовсім вірно визначене у офіційному перекладі РС МКС українською, де йдеться не про місцевість (англ. «area», франц. «région») а про «територію». При цьому системний аналіз ч. 1 та ч. 2 ст. 7 РС МКС свідчить про те, що в рамках злочину депортації чи насильницького переміщення населення РС МКС не має метою відрізнити власне депортацію від насильницького переміщення та водночас ув'язує як депортацію так й насильницьке переміщення саме із населенням. При цьому кваліфікація злочину має відсилкову рису, адже правомірність перебування жертв депортації у відповідній місцевості має визначатися на засадах міжнародного права (а не національної юрисдикції).

Для кваліфікації цих дій варто врахувати й приписи ст. 2, ст. 3, ст. 4 та ст. 9 «Загального вступу» до Елементів злочинів 2002 р. Бо виходячи з них депортація чи насильницьке переміщення має бути вчиненим свідомо та навмисно (англ. «with intent and knowledge»), а наявність ознак намірів та свідомості може бути встановленою на основі відповідних фактів і обставин. Також важливо що ці приписи Елементів злочинів визнають, що той чи інший вид поведінки може становити одне або більше злочинів, передбачених РС МКС. Це дуже важлива теза, яка дозволяє досліджувати конкретні дії певної особи за сукупністю кваліфікацій водночас [4].

Також у «Введенні» до роз'яснень за ст. 7 РС МКС Елементи злочинів вказують, що виконавець не обов'язково має бути усвідомленим

про всі характеристики нападу або про точні деталі плану або політики держави чи організації. Достатньо того щоб виконавець мав суб'єктивний намір сприяти нападу, який об'єктивно носив ознаки широкомасштабності чи систематичності. Ця частина Елементів пояснює, що напад на цивільне населення має розумітися як лінія поведінки (англ. «course of conduct»), що охоплює багаторазове вчинення (англ. «multiple commission») проти цивільних осіб актів, зазначених в ч. 1 ст. 7 РС МКС, які вживаються з метою проведення політики держави або організації, спрямованої на вчинення такого нападу, або в метою сприяння такій політиці. Категорія багаторазовості може мати різні оцінки, але очевидно що вона може охоплювати три та більше акти вигнання хоча б одної особи [4].

При цьому у Елементах додане, що такі дії не обов'язково мають становити саме військовий напад (англ. «military attack»), та що політика, спрямована на вчинення такого нападу має передбачати, що держава або організація активно заохочували або підбурювали (англ. «actively promote or encourage») такий напад на цивільне населення. До цих тез Елементів додане примітку, за якою політика держави або організації, за якою цивільне населення стає об'єктом нападу має здійснюється насамперед у формі їх діяльності. У виключних випадках, така політика може становити навмисну бездіяльність (англ. «deliberate failure to take action»), яке при цьому є свідомо націленою на підбурювання (англ. «consciously aimed at encouraging») до такого нападу. Та при цьому загальний висновок про факт проведення саме такої політики підбурювання не може ґрунтуватися лише на відсутності дій з боку уряду або організації [4].

Варто навести й спеціальні роз'яснення стосовно складу депортації або насильницького переміщення надані у Елементах злочину. За ними терміни «депортовані», «насильницькі переміщені» (англ. «forcibly transferred») та насильницькі переселені (англ. «forcibly displaced») насправді є взаємозамінними (англ. «interchangeable»). Отже категорія насильницького характеру дій застосовна як для переміщення, так й для депортації, а за додатковими роз'ясненнями Елементів сам термін «насильно» не обмежується застосуванням фізичної сили та може включати загрозу силою чи примус, зумовлені, наприклад, страхом перед насильством, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою тощо [4]. Важливим роз'ясненням Елементів є те, що депортовані можуть висилатися в іншу державу або в іншу місцевість (англ. «location») та про їх правомірне перебування (англ. «lawfully present») у місцевості звідки їх переміщують. Також Елементи вказують про можливість переселення одної або декількох

осіб, що певною мірою не корегується із вимогою багаторазового вчинення, запровадженій у Загальній частині Елементів.

Отже слід констатувати, що норми РС МКС, разом із роз'ясненнями Елементів злочинів, кваліфікують депортацію або насильницьке переміщення та наказ про таке переміщення як злочини проти людяності та воєнні злочини із певними відмінностями у кваліфікації. Аналіз змісту таких відмінностей та практичного застосування норм міжнародного кримінального права до відповідних злочинів має стати предметом окремого наукового дослідження.

Література:

1. Про Заяву Верховної Ради України «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян»: постанова Верховної Ради України від 4 лютого 2015 р. № 145-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 12. – Ст. 77.

2. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/files/54767>

4. Assembly of States Parties to the Rome Statute of the International Criminal Court. First session New York, 3–10 September 2002. Official Records. ICC-ASP/1/3. URL: <https://legal.un.org/icc/asp/1stsession/report/english/cover.pdf>

5. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, 9 December 1948. UN OHCHR. URL: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CrimeOfGenocide.aspx>

6. Rome Statute of the International Criminal Court; done at Rome on 17 July 1998, in force on 1 July 2002. ICC; URL: <https://www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf>

ДО ПИТАННЯ РОЗМЕЖУВАННЯ ТРУДОВОГО ПРАВА З ІНШИМИ СУМІЖНИМИ ГАЛУЗЯМИ ПРАВА

Соцький А. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри юриспруденції*

*Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Проведемо розмежування трудового права з іншими суміжними галузями права. Суміжними галузями, по вірному судженню Р.А. Майданіка, слід вважати ті галузі права, у яких з трудовим правом є схожість не тільки за предметом, а й за методом правового регулювання. Такими суміжними галузями українського права є: цивільне, адміністративне право і право соціального забезпечення.

Від суміжних галузей слід відрізнити галузі, що мають зв'язок і межі з трудовим правом (наприклад, конституційне і цивільне процесуальне право).

Крім того, частина норм трудового права (колізійні норми, що регулюють відносини, ускладнені іноземним елементом) відносяться до галузі міжнародного приватного права і так званого міжнародного трудового права, основну частину в якому складають конвенції МОП.

Трудове право має загальні глибокі історичні корені з цивільним правом. Деякі автори навіть вважають, що трудове право виділилося з цивільного, інші вчені (найбільш послідовно А.В. Коцуба, Н. Свиридова) аргументовано вважають, що формування даної приватно-публічної галузі відбулося на базі як приватного (цивільного), так і публічного (адміністративного) права. Історичними джерелами трудового договору прийнято вважати таку цивілістичну конструкцію, розроблену в римському приватному праві, як *locatio conductio operatum*, і цивільно-правовий договір особистого найму, що сформувався в дорадянському цивільному праві.

Для європейського трудового права і законодавства історично характерний більш тісний зв'язок з цивільним правом. На відміну від цього, в радянському трудовому праві (яким ми досі користуємося, зокрема КПП України був затверджений ще у 1970 році), превальювали публічні (адміністративно-владні) методи управління не лише економікою, а й сферою праці. Разом з тим цей зв'язок і взаємовплив двох галузей права (цивільного та трудового) не слід перебільшувати.

Використання деякими національними системами (Австрія, Німеччина, Італія, Нідерланди, Франція) норм про договір найму послуг, що містяться в цивільних кодексах (укладеннях), з метою працевправового регулювання обумовлено радше даниною традиціям, ніж більшою ефективністю цивілістичних конструкцій в порівнянні з трудовою. На цей історичний факт часто посилались прихильники ідеї «реінтеграції» трудового права в цивільне (М.І. Брагінський, В.В. Витрянський). При цьому важливо враховувати, що, наприклад, в Німецькому цивільному укладенні міститься незначна кількість норм, що застосовуються до відносин, заснованих на трудовому договорі, тоді як докладне правове регулювання індивідуальних і колективних трудових відносин здійснюється в Німеччині більш ніж вісімдесятьма трудовими законами, що складають основу законодавства про працю. В Італії, Іспанії і Великобританії діють консолідовані закони в галузі трудових відносин, у Франції – Кодекс праці 2008 року, тобто в зазначених країнах в тій чи іншій формі (консолідація, інкорпорація) була проведена систематизація трудового законодавства.

Таким чином, навіть для країн ЄС характерна тенденція до відокремлення трудового права і законодавства від галузі цивільного права і загально-цивільного законодавства. Докладний аналіз позицій ультра-цивілістів, які закликають до поглинання трудового права цивільним правом, з вагомими контраргументами проти такого поглинання наводиться в роботах В.С. Венедиктова, С.В. Вішновецької, О.Т. Панасюка.

Цікавий погляд на аналізовану проблему відомих українських учених компаративістів В.І. Ярового та Г.В. Щокіна. Дані автори підкресливали, що «цивілістична модель договору про найм праці, що веде до поглинання трудового права цивільним правом, відкидається більшістю юристів». З цим слід погодитись.

Більш того, вчені відзначають зворотну тенденцію експансії трудового права, яка виявляє себе в правових системах країн ЄС: «Багато юристів в Європі переконані в тому, що подальша експансія трудового права та інші зміни в правовій надбудові в умовах постіндустріального суспільства призведуть в кінцевому підсумку до істотної зміни предмету трудового права, до поширення його на всі види суспільно-корисної професійної діяльності, що включають як залежну, так і незалежну працю».

Вищевказана ідея, висловлювана європейськими юристами, заснована не стільки на абстрактних прогнозах, скільки на аналізі чинного законодавства про працю, яке стало регулювати відносини, які раніше не входили до предмету трудового права (позикова праця, відносини в області професійного спорту, а також засновані на членстві (участі) в організаціях тощо).

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: НА ПОРОЗІ НОВОГО ЕТАПУ РЕФОРМУВАННЯ ЧИ ВИПРАВЛЕННЯ НЕДОЛІКІВ ПОПЕРЕДНІХ ЗМІН?

Череватий М. Ю.

*аспірант I курсу спеціальності 081 – Право
кафедри державно-правових дисциплін
Інститут права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Одним з основних завдань на сучасному історичному етапі розвитку нашої держави є побудова незалежного та справедливого правосуддя, без чого неможливим є утвердження правової та демократичної держави [1].

Глибинна реформа, яка була проведена у 2016 році була наслідком ґрунтовного вивчення проблем, які накопичилися у судовій системі, про що свідчать ряд висновків Венеціанської комісії, доповіді, підготовлені Радою Європи [2], численні публікації науковців і юристів-практиків.

Вже у листопаді минулого року набрав чинності Закон України № 193-ІХ, яким було внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування. Цим законом було припинено повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Наслідком цього стало те, що всі процедури, які були започатковані і проводилися Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, фактично припинилися. Це заблокувало кваліфікаційне оцінювання суддів, призначення суддів, проведення конкурсів на заміщення вакантних посад суддів і т. д. У березні 2020 року Конституційний Суд України своїм рішенням визнав неконституційними окремі положення Закону України № 193-ІХ. Наразі існує необхідність привести законодавство, яке регулює судоустрій і статус суддів, у відповідність до Конституції України та рішень Конституційного Суду України. На це спрямований законопроект № 3711, внесений Президентом України, спрямований на усунення прогалин і недоліків, на які вказав Конституційний Суд України. Тобто пропонувані ним зміни не є черговим етапом реформування судової системи та органів суддівського врядування, вони мають виправити недоліки попередніх змін і привести законодавство у відповідність до Конституції України та до рішення Конституційного Суду України. Законопроектом розширено коло суб'єктів, які можуть

запропонувати своїх експертів до складу конкурсної комісії, яка буде здійснювати добір членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. При цьому саме Вища рада правосуддя залишається органом, який буде призначати членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Комітет з питань правової політики Верховної Ради рекомендував ухвалити в першому читанні президентський законопроект, який отримав позитивний консультативний висновок від Вищої Ради правосуддя. Із запропонованих на розгляд Комітету проектів Законів найбільш доцільно видається взяти за основу Законопроект № 3711 про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо діяльності Верховного Суду та органів суддівського врядування, внесений до парламенту Президентом України як невідкладний, про це сказав Голова Ради суддів України Б. Моніч на засіданні Комітету Верховної Ради з питань правової політики 15 липня 2020 року. Він також закликав всіх учасників дискусії знайти порозуміння щодо тлумачення рішення Конституційного Суду України з приводу врегулювання ситуації з Верховним Судом та Верховним Судом України, та висловив думку, що базовим для цього може бути законопроект № 3711 і якщо є потреба для того, щоб прописати в законопроекті якісь додаткові норми з метою врегулювання статусу та гарантії суддів Верховного Суду України, то треба рухатись в цьому напрямку, додав очільник органу суддівського самоврядування [3].

Головна мета законопроекту № 3711 – розблокувати роботу Вищої кваліфікаційної комісії – одного з ключових органів суддівського врядування. Так, новий склад Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (16 членів) буде призначено Вищою радою правосуддя за результатами відкритого конкурсу, в якому зможуть взяти участь правники, які мають відповідний стаж професійної діяльності.

Сьогодні судова система потерпає від серйозного кадрового голоду. За даними Вищої ради правосуддя станом на 19 червня 2020 року кількість повноважних суддів від визначеної кількості становила:

- в апеляційних загальних судах – 61%;
- у місцевих загальних судах – 60%;
- в апеляційних адміністративних судах – 73%;
- в окружних адміністративних судах – 74%;
- в апеляційних господарських судах – 73%;
- у місцевих господарських судах – 73%.

Тобто, з 7030 суддів діючих місцевих і апеляційних судів фактично призначено на посади 4881 суддю, а повноваження мають 4454 судді, що становить усього 63,5% від загальної потреби [4].

Документом пропонується виключити із Закону України «Про судоустрій і статус суддів» положення щодо встановлення максимальної

кількості суддів Верховного Суду. Натомість пропонується встановити загальне правило для визначення кількості суддів у суді, за яким ця функція покладається на Вищу раду правосуддя за поданням Державної судової адміністрації України.

Проектом вилучаються з закону № 193-IX відповідні положення щодо порядку проведення відбору суддів до касаційних судів у складі Верховного Суду, пов'язаного зі скороченням кількості його суддів. Також законопроектом з урахуванням позиції Конституційного суду України змінюються процедури здійснення дисциплінарного провадження щодо судді.

8-9 жовтня 2020 року Венеціанська Комісія Ради Європи за демократію через право затвердила свій висновок щодо законопроекту № 3711 про судоустрій, висловивши низку критичних рекомендацій та зауважень до нового порядку формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів і наголосивши на важливості як найшвидшого вирішення проблеми доброчесності членів Вищої ради правосуддя. Венеціанська Комісія звернула увагу на неефективне законодавчий процес в Україні, що проявляється у значній кількості фрагментарних проектів законів, які часто приймається поспіхом і, як наслідок, визнаються неконституційними Конституційним судом України.

Зокрема, Венеціанська комісія наполягає на тому, що відповідно до європейських стандартів зменшення кількості суддів Верховного Суду, яке планувалося українською владою раніше, в будь-якому випадку не може припинити повноваження діючих суддів Верховного Суду. Для будь-якої реорганізації Верховного Суду слід дотримуватися основних принципів щодо незмінюваності суддів. Також у Комісії привітали спрямованість законопроекту № 3711 на відновлення складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів з метою відновлення процедури відбору суддів першої та другої інстанції, а також звернули увагу на те, що запропонований законопроект № 3711 націлений на підпорядкування Вищої кваліфікаційної комісії суддів Вищій раді правосуддя. Однак відносини між цими органами повинні вирішуватися лише в рамках більш широкої реформи [5].

Безумовно, реформу судової влади, слід проводити лише після належного аналізу поточної ситуації та можливого впливу нового законодавства, що свідчить про необхідність запропонованих змін. Вони повинні бути прийняті після консультацій з основними зацікавленими сторонами на основі принципів прозорості та всеосяжності, і їх внесок має бути важливим для підготовки збалансованого та ефективного законодавства у цих галузях.

Аналізуючи вищезазначене, хочеться вірити в те, що історія з прийняттям Закону України № 193-IX має послугувати певним сигналом

для суб'єктів законодавчої ініціативи, що перед розробкою законодавчих змін необхідний глибокий аналіз ситуації, прозорий та інклюзивний діалог з усіма зацікавленими сторонами, навіть за умови необхідності внести термінові зміни, і головне – в ніякому разі неприпустимо непередумано регулювати таку важливу сферу, як судоустрій.

Література:

1. Асоціація праників України. Концепція реформування судової системи України. URL: <https://uba.ua/ukr/projects/15/> (дата звернення 06.10.2020).

2. Висновок Венеціанської Комісії від 6-7.12.2019 р. щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус верховного суду та органів суддівського врядування. URL: https://www.echr.com.ua/document/visnovok-shhodo-zmin-do-zakonodavchix-aktiv-yaki-regulyuyut-status-verhovnoho-sudu-ta-organiv-suddivskogo-vryaduvannya/#_ftn5 (дата звернення 01.10.2020).

3. Рада суддів України. Парламентський Комітет з питань правової політики підтримав законопроект № 3711, який дасть можливість створити нову ВККСУ. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/parlamentskij-komitet-z-pitan-pravovoi-politiki-pidtrimav-zakonoproekt-no-3711-akij-dast-mozlivist-stvoriti-novu-vkksu-4> (дата звернення 12.10.2020).

4. Верховний Суд. Законопроект № 3711 сприятиме подоланню кадрового голоду в судовій системі – ВС. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/961425/> (дата звернення 12.10.2020).

5. Ukraine – Joint Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on the draft amendments to the Law ‘on the Judiciary and the Status of Judges’ and certain Laws on the activities of the Supreme Court and Judicial Authorities (draft Law no. 3711), adopted by the Venice Commission at its 124th online Plenary Session (8-9 October 2020). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2020\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)022-e) (дата звернення 12.10.2020).

МІЖНАРОДНЕ-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ

Черешнюк М. В.

студент I курсу магістратури спеціальності «Право»

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Сформований протягом століть інститут екстрадиції виступає важливою формою надання взаємної допомоги держав у боротьбі зі злочинністю. Основою міжнародноправового регулювання інституту екстрадиції є взаємодія двох правових систем – міжнародного і внутрішньодержавного права [1, с. 19]. Екстрадиція (від лат. *extraditio*) – передача злочинців державою, на території якої вони перебувають, іншій державі (на її вимогу) для притягнення їх до кримінальної відповідальності або для приведення у виконання обвинувального судового вироку, який набув чинності [11, с. 350]. Питання видачі злочинців регулюється як національним законодавством, так і міжнародними угодами – двосторонніми та багатосторонніми.

Багатосторонні міжнародні договори, присвячені інституту екстрадиції, слід розділити на дві групи: 1) договори які безпосередньо регулюють питання екстрадиції; 2) які регламентують різні аспекти боротьби з міжнародною злочинністю, що зачіпають пов'язані з ними питання видачі. До першої групи, слід віднести Конвенцію Ліги Арабських Держав про видачу 1952 р., Європейську конвенцію про видачу 1957 р. [2, ст. 1-2], «Типовий договір» про видачу, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. [10], Міжамериканську конвенцію про видачу 1981р., Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 р. [3] Міжнародно-правове регулювання на регіональному рівні, володіючи своїми особливостями в кожному окремому випадку, дозволяє відзначити загальну тенденцію до уніфікації інституту, поетапного впливу на розвиток співробітництва держав, вираженого в імплементації норм договорів, а також у сприянні щодо створення і вдосконалення національного законодавства про екстрадицію.

До другої групи договорів, можна віднести ті міжнародні договори, які спрямовані на захист особистості, суспільства, держави, зачіпають питання безпеки, протидії злочинності, в тому числі, транскордонної. Зокрема, це такі документи, як міжнародна Конвенція по боротьбі з підделкою грошових знаків 1929 року [4, ст. 9], Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 року [5, ст. 7], Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників

1979 року [6, ст. 9-10], Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1989 року [7, ст. 6], Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року [8, ст. 16], Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року [9, ст. 44]. Згідно з цими документами, питання про видачу вирішується виходячи з вчиненого діяння, що підпадає під регулювання даного договору, а також наявності двосторонньої угоди про видачу. Також, слід зазначити що, розглянутий інститут містить виключення, які надають державам можливість відмовляти в екстрадиції навіть при наявності чинних міжнародних договорів. В основному, такі виняткові підстави включаються в тексти багатосторонніх і двосторонніх міжнародних договорів про екстрадицію, і, в ряді випадків, в національне законодавство. У міжнародних договорах наводяться, в основному, такі підстави невидачі: 1) якщо особа, видача якої вимагається, є громадянином країни, до якої адресована така вимога; 2) якщо злочин скоєно на території тієї країни, до якої звернена вимога; 3) якщо порушено і розслідується кримінальна справа за те ж саме діяння щодо особи, яка вимагається на території країни, до якої звернено вимога про видачу; 4) якщо стосовно особи, видача якої вимагається, на території країни, до якої звернена вимога, за тим же злочину був винесений вирок або припинено переслідування у даній справі; 5) якщо згідно з чинним законодавством держави кримінальне переслідування не може здійснюватися, або вирок не може бути приведений у виконання в зв'язку з закінченням терміну давності, або за іншим передбаченим законом підстав; 6) якщо було скоєно злочин політичного характеру; 7) якщо були здійснені фінансові злочини (в області оподаткування, митних зборів та ін). Можливість екстрадиції в кожному конкретному випадку визначається виконанням принципів екстрадиції, і, таким чином, вирішується питання про наявність, або відсутність підстав для відмови в екстрадиції.

Виходячи з означеного доходимо висновку що, екстрадиція є повноцінним інститутом, який регулюється великою кількістю міжнародно-правових актів: багатосторонніх, універсальних і регіональних, а також двосторонніх. Деякі із зазначених документів, які безпосередньо регулюють питання видачі, створюють механізм застосування цього інституту, закріплюючи також вимоги про можливість захисту прав передбачуваного злочинця до задоволення державою-учасником запиту про видачу.

Література:

1. Валеев Р. М. Выдача преступников в современном международном праве. Некоторые вопросы теории и практики / Р. М. Валеев. – Казань: Казан. ун-та, 1976. – С. 19.

2. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року, ст. 1-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_033

3. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009

4. Конвенція по боротьбі з підробкою грошових знаків 1929 року, ст. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.kuban.ru/private/mkbpdz.htm>

5. Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього від 9 грудня 1948 року, ст. 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_155

6. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 року, ст. 9-10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/995_087

7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 16 березня 1989 року, ст.6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_096

8. Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року, ст. 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789

9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року, ст. 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16

10. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 45/116 «Типовий договір про видачу» від 14 грудня 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_687

11. Юридична енциклопедія. В 6 т. Т. 6 : Т–Я / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2004. – С. 350.

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ, МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

СУЧАСНА КЛАСТЕРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Гласов П. В.
аспірант*

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Сучасні умови господарювання, в яких функціонують українські кластери, обумовлюють необхідність адаптуватися до наслідків пандемії, що спричинила падіння економіки в усьому світі. Відтак Україна повинна зосередитись на інструментах підвищення стійкості та конкурентоспроможності національного бізнесу. Серед таких інструментів вагоме місце займає кластерна політика, успішне ведення якої позитивно вплине на створення, розвиток та підтримку кластерів. Важко переоцінити зусилля кластерних ініціатив для майбутнього української економіки. Сьогодні кластери можуть стати основою нової економіки і прискорити вихід України з економічної кризи.

Економіка, що розвивається на основі кластерів, є конкурентоспроможною та інвестиційно привабливою і забезпечує високі рівень та якість життя населення [6, с. 10].

В умовах сьогодення витрати та собівартість продукції (товарів, послуг) мають тенденцію до зростання. Тому кластерне утворення вимушене переоцінити свої можливості, стратегію, що дасть змогу найбільш ефективно справлятися з новими викликами, як на регіональному, так і на галузевому, чи секторальному рівнях. Кластерні механізми, або локальні мережеві територіально-виробничі системи, є джерелами та чинниками економічного зростання територій [1, с. 118].

З початку розгортання пандемії ситуація, що склалась в Україні і в усьому світі, може мати досить складні та навіть катастрофічні результати для економіки нашої держави. На онлайн-круглому столі на тему: «Наслідки карантину для економіки України та шляхи їхнього подолання» директор Інституту соціально-економічної трансформації І.С. Несходовський заявив, що Україна перебуває у своєрідній точці економічної сингулярності. Немає тих законів і моделей, які

домінуватимуть найближчим часом. Без синергії уряду й центробанку шансів виграти в майбутній конкурентній боротьбі за виживання у світовій економічній системі дуже мало [7].

Введені в країні обмеження суттєво вплинули на всі види економічної діяльності. У звіті Міжнародного валютного фонду зазначено, що згідно з базовим прогнозом, темпи економічного зростання будуть поступово зростати у наступні роки, до 4%, якщо буде досягнутий прогрес в проведенні структурних реформ. У будь-якому випадку очікується, що обсяг виробництва не досягне докризового рівня до 2023–2024 років [8]. Це означає, що відновлення економіки України після викликаного пандемією падіння до докризових показників може зайняти тривалий період.

Для майбутнього української економіки дуже важливими є інструменти підвищення прибутковості кластерів, та забезпечення стабільності їх розвитку у ринковому середовищі. Розвиток інноваційних кластерів в Україні повинен виступати ключовим пріоритетом розвитку національного промислового комплексу, оскільки саме вони дозволять повному репозиціонувати на міжнародних товарних ринках як саму продукцію, так і країну, що її виробляє [4, с. 236].

Кластеризацію слід розглядати як більш етичну та м'яку форму взаємодії в порівнянні з жорсткими моделями корпорацій. Саме така «м'яка» міра впливу на економіку в межах адміністративно-територіальних одиниць обумовлена інертністю та замкнутістю на внутрішніх проблемах [3, с. 135].

Проблеми кластеризації економіки в Україні полягають у відсутності ґрунтовних досліджень на цю тему. Це пов'язано з тим, що огляд кращого досвіду кластерного розвитку в Україні поки не ведеться на національному рівні.

По-перше, на національному рівні не існує ніякого обліку кластерів по сегментах, що не дозволяє визначити їх відповідність економічним пріоритетам.

По-друге, кластерний рух в Україні недостатньо синхронізований й не завжди відповідає пріоритетам економічного розвитку регіонів та економіки країни в цілому. Чинних кластерів в промисловості, на відміну від кластерів, що працюють у галузі інформаційних технологій, значно менше.

По-третє, виникає суперечка під час визначення господарської організації кластерним утворенням та її існуванням в якості регіональної галузевої асоціації.

Сьогодні формування кластерів є важливим інструментом створення конкурентоспроможної національної економіки. Кластерний підхід є важливим чинником якості економічного зростання регіонів [2, с. 79].

Ефективна кластерна політика уряду повинна базуватися на взаємодії дослідників, представників промисловості, бізнесу, приватних підприємств, громадських організацій і місцевої влади, а також на створенні інформаційних центрів для роз'яснення суті та позитивних рис кластерних об'єднань. Для розвитку кластерів в Україні потрібна підтримка держави, в основному фінансова [5, с. 53].

Завдяки цілеспрямованій політиці сприяння розвитку кластерів в Україні можливо вирішити щонайменше декілька нагальних проблем. В першу чергу потрібно розробити сучасну промислову кластерну стратегію та політику як один з головних інструментів розвитку промисловості України. Вітчизняні високотехнологічні виробництва повинні бути інтегровані як до вітчизняної економіки, так і до європейської. Кластерний рух повинен відповідати пріоритетам економічного розвитку регіонів та економіки країни в цілому.

Література:

1. Варяниченко О.В. Формування інноваційних кластерів в Україні як інструмент розвитку та конкурентоздатності. Науковий вісник НГУ. 2011. № 3. С. 118–121.
2. Гоменюк М. О. Кластер як інноваційна форма територіального розвитку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. 2019. Вип. 1. С. 76–81.
3. Родченко В.Б., Хрипунова Д.М. Проблеми та перспективи інтеграції України до Європейської кластерної мережі. Social Economics. № 55. 2018. С. 132–144.
4. Фарат О.В., Залуцький В.П. Проблеми розвитку інноваційних кластерів промислових підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 2. С. 229–237.
5. Філатов С.А., Коченко О.М. Розвиток інноваційних кластерів в Україні. Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. 2014. Вип. 38. С. 46–53.
6. Чупайленко О.А., Бєро В.Ю. Розширення функцій інноваційних кластерів в Україні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2013. № 5. С. 9–16.
7. Про наслідки карантину для економіки України та шляхи їхнього подолання : онлайн-круглий стіл [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://platforma-msb.org/pro-naslidky-karantynu-dlya-ekonomiky-ukrayiny-ta-shlyahy-yihnego-podolannya/>.
8. МВФ назвав терміни відновлення економіки України після карантину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/economics/finance/karantin-v-ukrajini-ekonomika-vidnovitsya-za-3-4-roki-novini-ukrajina-11034218.html>.

ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Коваленко Д. І.

*аспірант IV курсу кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин*

Науковий керівник: Деркач Т. В.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Аграрний сектор є системоутворюючим елементом національної економіки, який забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей і формує соціально-економічні засади розвитку сільських територій, основи забезпечення продовольчої та (у певних межах) економічної, екологічної та енергетичної безпеки. Для України, як держави зі значним земельним, природо-біологічним ресурсом, аграрний сектор є сферою, що формує резерв стійкості для національної економіки. В умовах нестабільності політичної і соціально-економічної ситуації, деградації природних систем життєзабезпечення, незавершеності ринкових реформ, в державі проблема відтворення аграрного земельно-ресурсного потенціалу України стоїть досить гостро. Тому сьогодні актуальним є розробка стратегічних напрямів удосконалення аграрної політики в Україні, спрямування розвитку відносин власності на землю в аграрному секторі економіки у цивілізоване русло, що до зволило б сформувати високоефективний і конкурентоспроможний аграрний сектор економіки, який би функціонував на засадах сталого розвитку, та зберегти сільські території в їх самотності.

Аграрна політика – важливий складовий елемент соціально-економічної політики держави, який передбачає наукове обґрунтування стратегії і тактики розвитку аграрних відносин, розробку шляхів економічного та соціального розвитку села. Великими недоліками сучасної вітчизняної аграрної політики є: відсутність передумов для створення сприятливих, рівних умов для успішного розвитку всіх учасників аграрного ринку розбалансованість та відсутність послідовності й комплексності; часта зміна тактики і стратегії; незадовільна урегульованість аграрного ринку для утвердження вільної конкуренції; відсутність узгодженості цілеспрямованих стимулів, обмежень і заборон у питаннях [1, с. 4]. Використання недосконалих

технологій землеробства, екстенсивний тип сільськогосподарського виробництва в малих та середніх підприємствах, недбале ставлення до земельних ресурсів, що знаходяться у розпорядженні орендарів, призводять до суттєвого погіршення якості земельних ресурсів та посилення проблем техногенного характеру. Унаслідок цього щорічно утворюються порушені землі, які втратили або зменшили свою господарську та екологічну цінність через зменшення ґрунтового покриву внаслідок виробничої діяльності людини або дії деструктивних природних чинників [2, с. 68]. В Україні однією з головних проблем тривалого і не завершеного процесу реформування земельних відносин вважаємо відсутність ефективного управління капіталізацією земельних ресурсів, механізму стимулювання розроблення і впровадження інновацій у практику господарювання. На нашу думку, це знижує рівень ефективності господарювання та конкурентоспроможність не тільки окремих суб'єктів аграрної сфери, а й національної економіки загалом [3, с. 36].

На нашу думку, вирішення проблеми ефективного використання та відтворення земельних ресурсів агросфери має розглядатися з позиції взаємодії комплексу заходів щодо підвищення ефективності їх відтворення, де граничний інтерес являтиме ґрунтова родючість (рис. 1). Охорона земель сільськогосподарського призначення має бути одним із основних заходів регулювання земельних відносин в Україні. Державна політика у сфері раціонального використання земельних ресурсів аграрної сфери повинна включати наступні напрями (рис. 2)

Україна є одним із ключових гравців на світовому ринку сільськогосподарської продукції [4]. Співробітництво з Європейським Союзом є одним із основних пріоритетів зовнішньоекономічної політики України, саме тому на даний час активно здійснюються заходи, які спрямовані на поглиблення співпраці між Україною та Європейським Союзом, зокрема, у сфері агропромислового комплексу. В умовах євроінтеграції економіки України перед агропромисловим комплексом країни постають нові задачі щодо зростання та стимулювання експортного потенціалу та ризики, які обмежують можливості українських виробників аграрної продукції [5, с. 181].

Рис. 1. Напрями підвищення ефективності відтворення земельних ресурсів агросфери

Джерело: складено автором на основі [2]

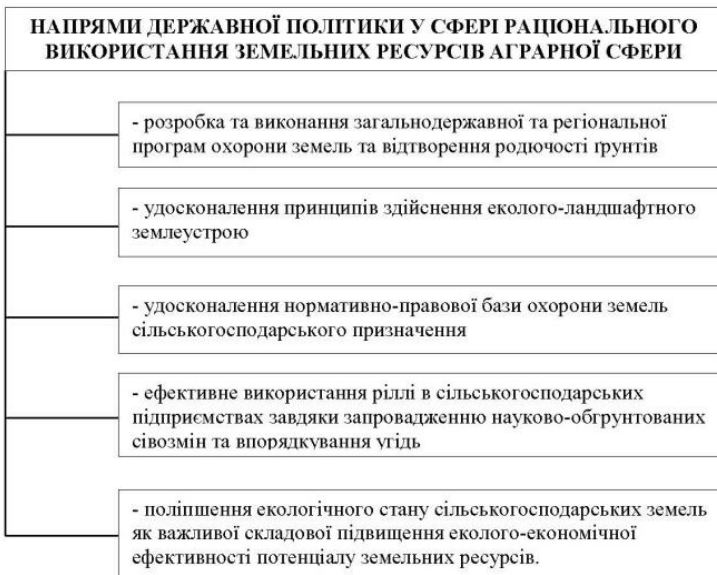

Рис. 2. Напрями державної політики у сфері раціонального використання земельних ресурсів аграрної сфери

Джерело: складено автором на основі [4]

Отже, стає очевидним, що державна аграрна політика на сучасному етапі вимагає суттєвої модернізації. Для забезпечення оптимізації структури та підвищення ефективності земельних ресурсів агросфери необхідно розробити і затвердити на рівні місцевих та регіональних органів влади програми щодо охорони земель, збереження й відтворення родючості ґрунтів; фінансування ґрунтозахисних та природоохоронних заходів; посилення відповідальності землевласників і землекористувачів за недбале використання земельних ресурсів. Для ефективної ринкової капіталізації земель сільськогосподарського призначення як механізму інвестиційного забезпечення аграрної сфери економіки необхідним є: модернізація нормативно-правової бази у сфері застави та сек'юритизації, включаючи капіталізацію активів шляхом перетворення активу на біржовий товар, а також випуск забезпечених цінних паперів; вдосконалення фінансово-економічного інструментарію процесу капіталізації з метою надання земельним ресурсам агросфери форми фінансових активів. З метою мінімізації ризиків зовнішньої торгівлі, а також зміцнення зовнішньоторговельної безпеки на аграрному ринку в Україні необхідно забезпечити умови для підвищення конкурентоспроможності продукції

АПК, що не суперечитимуть принципам державної підтримки та регулювання аграрного ринку, передбаченим Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Передусім зусилля слід сконцентрувати на: оптимізації системи урядової підтримки агропромислового комплексу та збільшення інвестицій у галузь; розвитку зовнішньоекономічних відносин та сприяння міжнародній торгівлі; забезпеченні сталого розвитку сільських територій; адаптації процесів агропромислового виробництва до європейських вимог.

Література:

1. Шульга О.А. Стратегічні напрями аграрної політики в Україні. *Економіка України*. 2018. № 5. С. 3–22.
2. Мармуть Л.О. Оптимізація структури та підвищення ефективності землекористування сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 15. С. 66–69.
3. Стан та перспективи капіталізації земельних ресурсів регіону в контексті сталого розвитку України: монографія / Ш.І. Ібатуллін, М.А. Хвесик, Й.М. Дорош. К.: НВП «Видавництво «Наукова думка», 2014. 198 с.
4. Україна-2020: глобальні виклики, європейський вектор та розумна аграрна політика // Агропортал. URL: <https://agroportal.ua/ua/views/blogs/ukraina2020-globalnye-vyzovy-evropeiskii-vektor-i-razumnaya-agrarna-politika/> (дата звернення: 11.04.2020).
5. Рахман М.С., Книш А.С. Аналіз тенденцій розвитку експортно-імпорتنних операцій сільськогосподарської продукції України. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 180–184.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ VR-AR ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЕЛЕМЕНТУ МАРКЕТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

Корольов І. О.

аспірант II курсу кафедри менеджменту

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

*Науковий керівник: **Мартинюк О. А.***

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри менеджменту

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) були найбільш перспективними технологіями на сцені за останні роки (2017–2020). Хоча їхня популярність у розважальному просторі привернула увагу ЗМІ на початку 2017 року, лише мала частина бізнес-сегменту того часу помітила можливості, які ці технології пропонують, компанії що помітили перспективи (SONY, Google), почали вкладати великі інвестиції на розвиток та становлення значного місця на майбутньому ринку віртуальних технологій.

VR та AR подібні, але мають важливі відмінності, що найкраще підходять для конкретних цілей та завдань. Обидва вони є інтерактивними середовищами. Віртуальна реальність – це те, що представляє більшість людей, коли вони думають про цифрове середовище, яке розроблене таким чином, щоб бути повністю захоплюючим та відокремленим від реального світу.

AR, навпаки, є реальним середовищем, покращеним цифровою інформацією. У комерційній просторі це може виглядати як оператор, який використовує камеру смарт-телефону або планшета, щоб розглянути обладнання та побачити на екрані цифровий інтерфейс, що відображає корисну інформацію. Обидві технології постійно вдосконалюються, роблячи їх простішими у використанні та економічно вигіднішими.

За прогнозами експертів та сучасними реаліями, через ситуацію з вірусом Covid-19, рекордна кількість робітників була виведена на карантин або дистанційну роботу. Це започаткувало в них регулярне використання VR та AR вдома – або, принаймні, дало технологіям довготривалий поштовх на шляху до оптимізації цих функцій у повсякденному житті.

У звіті PwC минулого року передбачалося, що майже 23,5 мільйона робочих місць у всьому світі будуть використовувати AR та VR до 2030 року для навчання, робочих зустрічей або для забезпечення кращого обслуговування клієнтів.[1] Згідно з доповіддю ABI Research, до пандемії прогнозувалося, що ринок віртуальної валюти зростатиме зі складовою 45,7% річним рівнем, перевищуючи 24,5 млрд доларів доходу до 2024 року. до 4,26 мільярда доларів у 2023 році, за даними ARtillery Intelligence [2]

Такі компанії, як Spatial, яка створює подібну до версії Zoom платформу для віртуальної реальності, зафіксували збільшення кількості використання на 1000% з березня 2020 року, за словами керівника бізнесу Джейкоба Левенштейна. IrisVR, що спеціалізується на захоплюючому програмному забезпеченні для архітектури та планування, навряд чи може встигати за попитом на нових абонентів, заявив генеральний директор Шейн Скрентон. Тим часом багатонаціональна компанія з професійних послуг Accenture використовує вправи VR для нових методів підбору персоналу.

Підприємства з глобального прискорювача Vive X, орієнтованого на VR, за останній рік зібрали близько 60 мільйонів доларів, отримавши найбільші обсяги фінансування у сферах охорони здоров'я та підприємств. А бренд гарнітур VR від Facebook нещодавно випустив платформу Oculus for Business, комерційну для використання.

Поточні проблеми, які може допомогти вирішити вміст VR / AR

1) Безконтактне обслуговування

Розширена реальність – це просте у реалізації рішення, яке усуває точки контакту між клієнтами та персоналом. Технологія може допомогти приміряти одяг не виходячи із дому, вибрати меблі, отримати живу консультацію з ефектом присутності. Зменшуючи кількість реальних контактів створюється певний бар'єр для сучасної пандемії, можливо віртуально допомогти покупцю у режимі реального часу за допомогою гарнітури VR, без ризику зараження або розповсюдження вірусу.

2) Віртуальне підключення

Люди все ще залишаються вдома якомога більше, і ця тенденція, буде тривати доти, доки не буде вирішено проблеми зі здоров'ям та безпекою. Послуги конференц-зв'язку, такі як Zoom, Skype або FaceTime, стають все більш необхідними. А завдяки включенню гарнітур VR та смарт-окулярів AR вони можуть зробити ділові зустрічі та зустрічі сім'ї реальнішими. Віртуальні зібрання, з елементами присутності, мають набагато більший шанс ефективно зменшити проблемні групи та привести до позитивної динаміки у менеджменті фінансових можливостей підприємства.

Кількість аутсорс-працівників у 2020 році значно зросло. І як для роботодавців, так і для приватних осіб, використання вмісту VR / AR може зробити ще один крок на шляху до ефективної роботи на дистанції. Присвоєння імен живим обличчям та значущі зв'язки формують довіру та справжні стосунки, яких не вистачає в умовах віддаленої роботи [3].

3) Домашні розваги

Гра у відеоігри та перегляд фільмів удома з хобі перетворилася на необхідність для мільйонів людей. Незважаючи на те, що внаслідок ситуації з Covid-19 не спостерігалось масового прийняття гарнітур VR, як очікувалося, це може бути лише затримкою реакції, а не упущена можливість. На початку пандемії існувала проблема з придбанням гарнітури VR, через світову фінансову нестабільність люди були не готові сплачувати велику ціну за пристрої віртуальної реальності. Сьогодні, по мірі відновлення економіки, відновлюється стрімка популярність пристроїв та технологій віртуальної реальності [5].

4) Дистанційне навчання

Поки світова економіка відновлюється та розвивається у сучасних умовах, підприємствам потрібно навчати нових співробітників та вдосконалювати навички наявного персоналу. Вміст VR / AR зростає, оскільки просторові обчислювальні рішення вже застосовувались до корпоративного навчання та налаштувань класів для будь-якого віку. Наявність соціальної дистанції та заходів безпеки зумовлює поступове прийняття та впровадження нових заходів менеджменту персоналу. Як приклад, конференції у сервісі Zoom, та величезний зріст акцій компанії на світовому ринку [4].

Вміст VR / AR та технологій допомагає пацієнтам та лікарям працювати віддалено, як приклад, платформа телемедицини. Можливість завантажити програму для гарнітури VR або пари розумних окулярів AR може стати постійною альтернативою відвідуванню медичних закладів для дрібних справ або звичної консультації у лікаря.

Сучасна світова ситуація є лише початком реструктуризації ринку, коли йдеться про коригування навколо пандемії Covid-19. І суспільні зрушення, у результаті фінансових стратегій подолання, швидше за все, будуть залишатися протягом багатьох років – якщо не назавжди. Через це, вже зараз впроваджуються зміни у звичному концепті ведення бізнесу, окрім простого дотримання мінімального рівня експлуатаційних норм та стратегій до повних змін у менеджменті та інтеграції нових, сучасних технологій.

Література:

1. [Електронний ресурс], PwC Global. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/crisis-solutions/covid-19.html>

2. [Електроний ресурс], ABI research. URL: <https://www.abiresearch.com/press/covid-19-pushes-2020-enterprise-video-communications-revenues-reach-nearly-us19-billion/>

3. [Електроний ресурс], PROLIFIC North URL: <https://www.prolificnorth.co.uk/features/2020/04/new-reality-companies-using-vr-and-ar-minimise-coronavirus-disruption>

4. [Електроний ресурс], FMD group URL: <https://www.fdmgroup.com/5-exciting-uses-for-virtual-reality/>

5. [Електроний ресурс], Forbytes URL: <https://forbytes.com/digital-transformation/head-of-production-talks-about-uses-of-modern-technology-in-business/>

6. [Електроний ресурс], Benedict Evans URL: <https://www.ben-evans.com/benedictevans/2020/5/8/the-vr-winter>

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Левченко С. П.

аспірант I курсу кафедри менеджменту

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Науковий керівник: Гончарук А. Г.

доктор економічних наук,

професор кафедри менеджменту

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

В умовах пандемії заклади вищої освіти (далі – ЗВО) вимушені перейти на дистанційне навчання для зменшення ризиків поширення коронавірусної інфекції. Однак, для продовження освітнього процесу заклади освіти переходять на альтернативний вид навчання – дистанційне. Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 р. за № 703/23235, «дистанційне навчання (далі – ДН) – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі

сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [1].

О. Р. Святюк, Ю. Б. Миронов та М. І. Миронова виділяють наступні види ефективності ДН (див. рис. 1)

Рис 1. Види ефективності дистанційного навчання
[за даними О. Р. Святюк, Ю. Б. Миронова та М. І. Миронової]

Також, вони пропонують оцінювати економічну ефективність ДН з різних поглядів, а саме:

- зниження витрат на навчання, тобто для його здійснення необхідно лише доступ до Інтернету та безкоштовне програмне забезпечення (зазвичай, це платформа ZOOM);
- підвищення кваліфікаційного рівня спеціаліста, тобто викладачі отримують навички роботи із спеціалізованим програмним забезпеченням;
- «внесок працівників освіти в якість освітніх послуг». [2]

Для оцінки економічної ефективності ДН можна застосувати наступну формулу:

$$E_{он} = \frac{O_{пн} - O_{он}}{E_{вн}}, \quad (1)$$

де $O_{пн}$ – оцінка знань після навчання (y°);

$O_{он}$ – оцінка знань до навчання (y°);

$E_{вн}$ – ефективність витрат на процес навчання.

Оцінка знань, як до так і після навчання відбувається шляхом моніторингу знань до та після навчання відповідно. Також, можна визначи-

ти ефективність витрат на навчання, яка характеризується співвідношенням витрат на навчання 1 людини до загальної вартості:

$$E_{\text{вн}} = \frac{B_1}{B_{\text{заг}}} \cdot 100\%, \quad (2)$$

де B_1 – вартість навчання 1 людини;

$B_{\text{заг}}$ – загальна вартість навчання [2].

Якщо цей показник близький до нуля, то можна зробити висновок щодо економічної неефективності ДН, і навпаки, чим цей коефіцієнт більше, тим ефективнішим з економічної точки зору можна вважати дане ДН.

Однак, А. Жовнір виділяє наступні проблеми ДН. Перша з них – технологічні перешкоди. Не завжди студенти, особливо мешканці сіл можуть мати вільний доступ до Інтернету. Крім того, не усі викладачі достатньо технологічно обізнані для проведення ДН [3, с. 43-44].

Проблема деяких спеціальностей полягає в тому, що не кожний предмет можна засвоїти дистанційно, без фізичної присутності та особистого досвіду набуття практичних навичок. До таких спеціальностей належать медичні, фізичні, хімічні, та інші, які потребують безпосереднього практичного досвіду для студентів та спеціального обладнання та устаткування, які студенти не мають, або не зможуть використовувати вдома.

З соціально-психологічної точки зору, через вимушену ізоляваність від суспільства ДН може спричинити наслідки ментального характеру, а саме – депресія, десоціалізація, апатія та ін. На жаль, це питання залишається невирішеним, та на проблеми, які пов'язані з ментальним характером держава в нинішній час не буде звертати увагу, адже зараз для української медичної системи ця задача не є першочерговою через стрімке зростання інфікованих коронавірусною інфекцією.

Також, у контексті ДН не втрачає актуальність проблема фактчекінгу та дезінформації, тобто студенти мають більший ризик засвоїти фейкову інформацію. Однак, на відміну від попередньої проблема, ця проблема вирішується набагато швидше. Найпростіший шлях – формування навичок медіавибірковості та критичного мислення. Значний крок у формуванні цієї навички зробили у YouTube, де до списку заборонених тем увійшли дезінформація про COVID-19, інформація про альтернативну медицину (яка не має під собою доказову базу) та призову не звертатись за медичною допомогою та не довіряти інформації від ВОЗ [4].

Підсумуючи, можна зробити висновок, що перехід на ДН є вимушеною мірою, яка знижує витрати на навчання, адже потребує лише доступ до Інтернету та безкоштовне програмне забезпечення. Однак, дистанційна освіта має свої значні недоліки. У контексті саме навчання,

головна проблема полягає у тому, що для деяких спеціальностей неможливо дистанційно отримати практичні навички, які знадобляться у подальшому кар'єрному шляху здобувача. Через відрив від суспільства під час довготривалого карантину, знаходження на ДН може спричинити розлади ментального характеру. Крім цього, здобувачі вищої освіти можуть натрапити під час самостійного навчання на фейкову інформацію, хоча, на мою думку, ця проблема не залежить від ДН, адже під час ДН залишаються всі ті ж контрольні заходи, що й були під час традиційного навчання.

Література:

1. Наказ Про затвердження Положення про дистанційне навчання (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013; № 761 від 14.07.2015) веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

2. Сватюк О.Р., Миронов Ю.Б., Миронова М.І. Оцінювання ефективності дистанційного навчання // Електронний науковий вісник «Керівник.ІНФО». веб-сайт. URL: <https://kerivnyk.info/2017/12/svatiuk-myronov-edn.html>

3. Жовнір А. (2020).Протиріччя розвитку електронної освіти в освітньо-комунікативному просторі сучасного суспільства. Соціологічні студії, 1(16),40–45. DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2020-01-40-45>

4. Правила щодо поширення оманливої медичної інформації про COVID-19. веб-сайт. URL: <https://support.google.com/youtube/answer/9891785?hl=uk>

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Сокірба Є. О.

*аспірантка I курсу кафедри менеджменту
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Науковий керівник: Головченко О. М.
доктор економічних наук, професор
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

На сьогодні проблема мотивації персоналу в Україні є дуже актуальним питанням. В Україні це дуже проблематично, багато підприємств втрачають конкурентоспроможність саме через низьку мотивацію персоналу до праці. Питання підвищення мотивації персоналу на підприємстві є актуальним.

Дослідженню проблем мотивації персоналу в теоретичному і практичному аспектах присвячені роботи відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, І. Щєбликіна, С. Гайдученко, В. Нижник, О. Харун, А. Маслоу, М. Армстронг, Ф. Херцберг, А. Сміт та інші.

Мотивація – це процес спонукання, стимулювання себе чи інших (окремої людини чи груп людей) до цілеспрямованої поведінки або виконання певних дій, спрямованих на досягнення власної мети або мети організації [1]. Більшість поглядів підтверджує, що мотивація – це складний процес, ефективність якого оцінюється за результатами діяльності підприємства.

Основні завдання мотивації:

- формування в кожного співробітника розуміння сутності і значення мотивації в процесі праці;
- формування в кожного керівника демократичних підходів до керування персоналом з використанням сучасних методів мотивації.

Для вирішення цих завдань необхідний аналіз:

- процесу мотивації в організаціях;
- індивідуальної і групової мотивації;
- змін, що відбуваються в мотивації діяльності людини при переході до ринкових відносин [2].

Для того, щоб покращити становище підприємства і стимулювати персонал працювати більш ефективно, потрібно розробити модель мотивації, яка зможе корінним способом змінити внутрішнє становище підприємства. А це саме:

- своєчасна виплата заробітної плати;
- виплата (премій, відпусток, відряджень);
- відкритість і постійний діалог керівництва з персоналом;
- спортивні змагання та інші цікаві програми для розвитку персоналу;
- забезпечення персоналу хорошим робочим місцем;
- робити опитування персоналу щодо незадоволення або пропозицій для покращення умов праці;
- залучення працівників до різних програм навчання і підвищення кваліфікації;
- впроваджувати інноваційні технології;
- публічне визнання успіхів працівників в роботі, підтвердження їх цінності для підприємства різними доступними для керівництва способами;
- увага безпосереднього керівництва до думки працівників;
- залучення працівників до вирішення проблем, що вимагають нестандартного підходу.

Розробка і впровадження цих ефективних мотиваційних моделей зможе підвищити конкурентоспроможність підприємства та його прибутковість. Також, це дозволяє вийти підприємству на економічно новий рівень розвитку і реалізувати свої можливості на вищому рівні.

Головним завданням власників підприємств-створення умов, які дозволять підвищити рівень рентабельності на підприємстві, та створити мотиваційне середовище для персоналу. На жаль в Україні це є проблемою щодо реалізації моделі мотивації персоналу, тому сьогодні потрібні нові механізми, які створюють могутні стимули для продуктивної праці та максимальної реалізації здібностей працівників. Не в усіх підприємствах є така можливість, щоб спонукати працівників до ефективної роботи на підприємстві, але потрібно працювати над тим, щоб становище підприємства поліпшувати та ставати кращими у своїй діяльності.

Проаналізувавши проблематику даної теми, можна зробити висновок, що головним завданням керівництва будь-якого підприємства повинно стати створення на ньому ефективного мотиваційного середовища. Цього можна досягти насамперед через забезпечення залежності винагороди працівника від досягнутих ним результатів і кваліфікації, тим самим зацікавити людей у реалізації свого потенціалу.

Література:

1. Менеджмент : навч. посіб. / С. І. Михайлов та ін. Вінниця, 2006. 153 с.
2. Колот А. М. Мотивація персоналу: підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 337с.

РОЛЬ РЕГУЛЯТОРІВ В РОЗВИТКУ КРИПТОІНДУСТРІЇ

Станіславський В. Г.

аспірант IV курсу кафедри менеджменту

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Науковий керівник: Гончарук А. Г.

доктор економічних наук, професор

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

У міру розвитку криптоіндустрії і появи нових видів блокчейн проєктів, інвестори все частіше стали стикатися з жорстким регулюванням з боку держави і регуляторів. Крипто-свангелісти часто критикують дії урядів за явне огородження і страхування приватних інвестицій в інтересах багатих інсайдерів. Комісія з цінних паперів і бірж, або SEC, в даний час вносить поправки в свою ухвалу «акредитованого інвестора», щоб пом'якшити вимоги, засновані виключно на добробуті, після оголошення про такі плани в грудні 2019 року. Акредитовані інвестори в США користуються особливими привілеями в Комісії з цінних паперів і бірж, а саме, можуть брати участь в певних типах спрощених продажів цінних паперів, таких як Положення D. Нові фінансові інструменти, які створюють системи розімкнутого циклу, можуть регулюватися в точках, що з'єднують їх з фіатною сферою (наприклад, VASP), в той час як механізми замкнутого циклу представляють обмежений інтерес для політичної спільноти. Однак, коли система зі зворотним зв'язком розширюється до значних розмірів, вона може створювати власні ризики.

Однією з основних проблем для інвесторів є те, що регулятори не особливо сприяють створенню узгодженого транскордонного нормативного середовища. Крім того, переглянуті стандарти можуть виявитися несумісними з деякими існуючими нормативними базами. Впровадження цифрових активів стикається з серйозними проблемами через інші суперечливі нормативні акти по AML і захисту даних. Наприклад, Правило FinCen Travel Rule відрізняє регулювання в США від інших юрисдикцій. Інший приклад, це загальний регламент захисту персональних даних ЄС (GDPR) про заборону масової передачі персональних даних в США. Можливо, що застосування загальних стандартів нагляду і моніторингу може придушити технологічні інновації. Однак, якщо ці технології будуть розвиватися, вони фактично можуть забезпечити набагато більшу прозорість міжнародних грошових потоків. Одна річ, з якою, схоже, згодні всі інсайдери криптоіндустрії, полягає в тому, що в даний час криптобірж в значній мірі технічно не готові дотримуватися

правил регуляторів. Але в той же час, щоб забезпечити безперервне і здорове зростання ринків цифрових активів, критично важливо збільшити частку ринку інституційної криптовалютної торгівлі. Це найкраща бізнес-модель для ринків цифрових активів, і вона змусить регулюючі органи США діяти швидше. Ринки цифрових активів, які взяли це рішення, зрозуміють, що більш ефективний контроль приверне більше інституційної ліквідності. Централізовані криптовалютні біржі, що працюють в строго регульованих юрисдикціях, приймають на себе багато критики з боку революційної криптовалюти, а також потопають в бюрократії і суперечках з регулюючими органами. Різні токени поведуться зовсім по-різному, і можуть функціонувати як валюта, засіб заощадження і спекулятивне вкладення в залежності від того, як ви на нього дивитесь. І на відміну від більш децентралізованих способів переміщення криптовалюти, біржі повинні мати справу з тим, як регулюючі органи розглядають криптовалюту в даний день або в даній юрисдикції. Не існує єдиного підходу до регулювання, підходи, що застосовуються від юрисдикції до юрисдикції, можуть сильно відрізнятись [5]. Через це криптобізнесу дуже складно орієнтуватися в нормативному середовищі одночасно декількох юрисдикцій. Автор статті зазначає, що інституційні інвестори з ентузіазмом ставляться до розширення свого впливу на криптовалюту і криптоактиви в цілому, але очевидно, що існує багато питань, що стосуються інфраструктури, що підтримує ці ринки, які все ще турбують їх. Очевидно, що ці проблеми необхідно вирішити, якщо потрібно реалізувати весь потенціал інвестицій інституційних інвесторів в криптоактиви. Криптовалюта і цифрові цінні папери – просто крайні приклади більш широкої міжнародної тенденції: ринки стикаються один з одним способами, до яких вони просто не звикли [2]. У даній статті автор спробує проаналізувати кроки регуляторів до глобалізації фінансових потоків за допомогою впровадження криптоактивів в традиційні ринки. А також обумовити роль регуляторів в розвитку криптоіндустрії.

Література:

1. US Bank Regulator: Dollars on Blockchain ‘Better Than Central Bank Monopoly on the Payments System’. URL: <https://cointelegraph.com/news/us-bank-regulator-dollars-on-blockchain-better-than-central-bank-monopoly-on-the-payments-system>
2. SEC’s conservative approach to crypto needs to change – SEC’s Peirce. URL: <https://cointelegraph.com/news/secs-conservative-approach-to-crypto-may-need-to-change-secs-peirce>

3. Congress weighs crypto payments and fintech lending in hearing today. URL: <https://cointelegraph.com/news/congress-weighs-crypto-payments-and-fintech-lending-in-hearing-today>

4. ECB Takes Major Step Toward Introducing a Digital Euro. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-02/ecb-launches-public-consultation-and-experiment-on-digital-euro>

5. Are Crypto Regulations on the Right Track? A Chat with Lukka Co-CEO. URL: <https://www.financemagnates.com/cryptocurrency/news/are-crypto-regulations-on-the-right-track-a-chat-with-lukka-co-ceo/>

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В СИСТЕМІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Чебаненко Д. І.

*аспірант III курсу кафедри економіки
і міжнародних економічних відносин*

Інституту права, економіки та міжнародних відносин

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Стійке погіршення кліматичних умов викликане надмірними викидами парникових газів призвело до зростання рівнів прийняття активних дій спрямованих на поступове зменшення, а в майбутньому і цілковите припинення використання традиційних паливно-енергетичних джерел, що базуються на викопному паливі, в якості основного джерела отримання енергії.

На прикладі країн Європейського Союзу можливо побачити, що основні напрями вирішення даної ситуації полягають в зниження викидів парникових газів на 55% до 2030 р. порівняно з рівнем 1990 р., при цьому головними методами досягнення цього показника виступають плани по підвищення енергоефективності економіки на 32,5% та рівнів споживання енергії на основі ВДЕ до 32%. Саме відновлювані джерела енергії мають стати основною рушійною силою енергетичної трансформації, як України так і світу.

Необхідність забезпечення енергетичної трансформації Української економіки полягає в створенні необхідної незалежної від імпорту бази енергоресурсів задля запобігання економічних коливань викликаних неспроможністю забезпечення стабільності енергопостачання.

Розглядаючи зміни, які відбуваються в енергетичній галузі слід приділити увагу підтримці та забезпеченню енергетичної безпеки. Необхідно дослідити її поточний стан, потенційні напрями змін та її вплив на підтримку економічної стабільності країн.

Формування поняття енергетичної безпеки розпочалося в 1973–1974 роках минулого століття, як наслідок паливно-енергетичної кризи викликаного встановлення ембарго країнами ОПЕК на постачання нафти до США та країн Західної Європи, що підтримували Ізраїль. В наслідку швидкого зростання цін на нафту було створено ефективний важіль політичного тиску, який і призвів до швидкої розв'язки конфлікту. Обсяг завданих економічних збитків змусив переосмислити стан економічної залежності країн від імпорту енергоресурсів та ефективності їхнього використання.

Таким чином, поняття енергетичної безпеки та методи націлені на її досягнення розвивалися на політичному та економічному підґрунті. Як наслідок, найпоширеніше поняття енергетичної безпеки полягає в ефективному налагодженні постачання первинної енергії з національних та зарубіжних джерел і підтримці надійної енергетичної інфраструктури здатної задовольняти поточний та майбутній попит.

При цьому головними методами забезпечення енергетичної безпеки виступають накопичення енергоносіїв та підвищення енергетичної ефективності, як домашніх господарств так і галузей економіки з найбільшою енергоємністю, за для уникнення економічних наслідків спричинених політичними акціями країнами-експортерами енергоресурсів котрі базуються на використанні енергоносіїв, як важелів тиску. Таким чином, накопичені запаси дають достатньо часу для переорієнтації на нові джерела імпорту, розробку власних покладів енергетичних ресурсів або розв'язання конфлікту без зазнання значних економічних наслідків, тим самим дозволяючи уникати політичного тиску та відстоювати власні інтереси.

Розглянувши підхід до вирішення питання забезпечення енергетичної безпеки, що полягає в створенні енергетичних запасів, можливо побачити, що США будучи однією з головних цілей енергетичного ембарго 70-х майже цілковито покладається на стратегію накопичення і станом на 2020 р. має найбільший в світі стратегічний нафтовий резерв в обсязі 651 млн. барелів нафти та споживання в 17,7 млн. барелів в день [5]. Слід зазначити, що дані показники значно знижені в наслідок обмежень накладених на підприємства за для зниження рівнів поширення COVID-19 і станом на 2019 р. обсяг споживання нафти складав 20,4 млн. барелів в день. Тобто повне використання нафтових резервів, без можливості їх поповнення та дій націлених на скорочення використання енергоресурсів, настане через 32 та 37 днів відповідно до показників 2019 та 2020 років.

Українське щоденне споживання нафти складає 226 тис. барелів в день за відсутнього стратегічного резерву, формування якого лише передбачається проектом закону України «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів» націленим на створення 90 денного нафтового резерву [4]. При цьому основною метою прийняття даного закону виступає не підвищення рівню енергетичної безпеки, а виконання зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством за Директивою Ради 2009/119/ЄС від 14 вересня 2009 р., про підтримку державами-членами мінімальних нафтових запасів [1].

Будучу країною з однією з найбільш енергоємних економік у світі Україна енергетично залежить від імпорту органічного палива на 60,7%, при середньому показнику для країн ЄС 51%. Поєднання високих показників залежності від імпорту, енергоємності та відсутності необхідних резервів робить економіку України вразливою до коливань, викликаних порушеннями у постачанні енергоносіїв.

Враховуючи українську структуру енергоспоживання в якій станом на 2018 р. переважало вугілля з долею в 30%, природний газ відповідає за 28% енергоспоживання, а атомна енергетика за 24% можливо побачити, що ситуація з запасами нафти не є критичною в контексті до обсягу споживання. Проте загальний стан забезпечення резервами енергоресурсів залишається низьким. Використання вугілля в Україні за серпень 2020 р. становило 2772,2 тис. тонн при запасі 4099,8 тис. тонн, тобто місячне використання відповідає 67,6% всього резерву [2].

Позитивна ситуація відмічається лише по відношенню до газових резервів. Україна володіє однією з найпотужніших мереж підземних газосховищ в Європі з загальною активною місткістю в 31 млрд. куб. м [3]. Станом на жовтень 2020 р. газовий резерв складає 27,9 млрд. куб. м, а обсяг його використання за серпень того ж року 1563,5 млн. куб. м.

Аналізуючи дані щодо використання методу створення енергетичних резервів можливо побачити, що країни орієнтуються на створення 90 денного запасу. При цьому фактичні обсяги накопичених ресурсів здатні задовольняти енергетичні потреби без завдання значних економічних збитків, як наслідок накладених на споживання обмежень, лише впродовж 1-2 місяців. Тим самим можливо прийти до висновку о неефективності даної стратегії під час затяжних політичних конфліктів або перебоїв в постачанні енергоресурсів. У випадку орієнтації на використання єдиного провідного експортера енергоресурсів країнами в межах одного регіону постає проблема нездатності швидкої переорієнтація логістичних структур на нових імпортерів котрі не приймають участь у конфлікті, як це можливо побачити на приклади України, ЄС та Росії.

Приймаючи до уваги нерівномірне розповсюдження покладів природних ресурсів котре призводить до їхньої акумуляції в межах

декількох регіонів, а також низький рівень впровадження стратегії енергетичної безпеки орієнтованої на створення стратегічних резервів енергоносіїв слід звернути увагу на переорієнтацію українських дій по її забезпеченню, а саме встановлення ВДЕ в якості основного методу вирішення енергетичного забезпечення країни.

Станом на 2018 р. доля енергоспоживання на основі ВДЕ в енергетичному балансі України складала лише 4,6%, що свідчить про їхню недостатню розробку та потенційну можливість для нарощення обсягу їх використання, що в свою чергу буде сприяти підвищенню рівня децентралізованості енергосистеми. Тим самим, ВДЕ та їх рівномірне розповсюдження, відносно до викопного пального, дозволить ефективно протидіяти дестабілізації енергопостачання, що викликана нестабільністю в регіонах концентрації енергоресурсів.

Література:

1. Про внесення змін до плану заходів щодо виконання зобов'язань в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 01.09.2020).

2. Використання палива // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/energ/vmp/vmp_u/vmp_0820_u.htm (дата звернення 05.09.2020).

3. Підземні сховища газу // Нафтогаз. Укртрансгаз. URL: <http://utg.ua/utg/psg/underground-gas-storages.html> (дата звернення 05.09.2020).

4. Про проект формування МЗНН // Державне агентство резерву України. URL: <https://rezerv.gov.ua/mizhnarodne-sivrobotnictvo/minimalni-zapasi-nafti-ta-naftoproduktiv/minimalni-zapasi-nafti-ta-naftoproduktiv-1> (дата звернення 05.09.2020).

5. Strategic petroleum reserve inventory 2020 // United States Department of Energy. URL: <https://www.spr.doe.gov/dir/dir.html> (дата звернення 25.08.2020).

НАПРЯМ 3. ФІЛОЛОГІЯ

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ОПОЗИТИВ У РОМАНІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА «КРОВ ЛЮДСЬКА – НЕ ВОДИЦЯ»

Абрамова О. Г.

магістрантка філологічного факультету

*Науковий керівник: **Стовбур Л. М.***

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Видатним письменником ХХ століття є Михайло Стельмах. Його творчий доробок містить і поезію, і прозові твори, і драматичні. Художні тексти митця відзначаються не лише цікавою проблематикою, помітною авторською позицією і виразними персонажами, а й майстерним використанням різноманітних лексичних засобів. Однією з характерних рис індивідуального стилю автора є використання опозитів із різним функціонально-стилістичним навантаженням.

Опозити (антоніми) – це слова (переважно однієї частини мови) або їх окремі значення, а також стійкі словосполучення, афікси, граматичні форми, зокрема синтаксичні конструкції, що, тісно поєднуючись певною семантичною спільністю, розрізняються на цій же основі максимально протилежними значеннями [2, с. 27].

Обстежений матеріал свідчить про вагомий масив опозитів у романі «Кров людська – не водиця». Семантика протиставлення закладена навіть у самій назві твору: кров – водиця.

Зафіксований фактаж можна розподілити за такими лексично-семантичними групами, що слугують для:

1) вказівки на межу вияву якості, властивості відносини, дії: *На білому, схудлому обличчі різко виділяються чорні брови* [1, с. 57]; *Однією рукою дає, а другою забирає* [1, с. 18];

2) актуалізації висловлювання або посилення образу враження і т. д.: *Він драв шкури з худоби, а вони з людей; він годував своїх наймитів хлібом, а вони глевтяком і сльозами; він ніколи не ламав слова ні перед великими купцями, ні перед убогими заробітчанами* [1, с. 195]; *Іван Січкар петляв вулицями, не оминаючи ні близької, ні далекої рідні* [1, с. 62]; *За чужою роботою ні смерть, ні життя не легкі* [1, с. 56];

3) вираження оцінки (іноді в порівняльному плані) протилежних властивостей предметів, дій та ін.: *Дери – бери і не повертай. Словом, комуна: кому на, кому ні!* [1, с. 97]. ...а в іншого замість чересла стримів широкий австрійський багет – краєв **біле тіло** на війні, то хай тепер крає **чорну землю** [1, с. 149].

4) підкреслення двох протилежних властивостей, якостей, дій: *То бодай себе самого і вдень і вночі різало і не переставало!* [1, с. 11]. *Гляди, отак і зробиць, бо хоч Мірошниченко і свій чоловік, а все ж начальство, і до того комуніст* [1, с. 17].

5) вказівка на одну з протиставлюваних ознак, дій або явищ реального життя за рахунок заперечення іншої: *Оце тобі похорон, а оце – весілля – другим ляцем порівняв фарбу на лицах Данька* [1, с. 10]. *Інші всюди заробляють, а ти всюди проробляєш, – підвищує голос Марійка* [1, с. 233]. *Пречиста в головах, янголи по боках, стережіть душі до півночі, а з півночі до світа, а от світа до нині, а от нині до віка* [1, с. 45]. *Чудно, Тимофію, буває на світі: сьогодні чоловік кроковку теше, а завтра йому домовину витешуть* [1, с. 35].

6) підкреслення суперечливої основи філософських і моральних категорій об'єктивної дійсності: *Як мало і як багато треба тобі на віку!* [1, с. 45]. *Невинність дитинства не в силі змити погань зрілих літ* [1, с. 117]. *В канву його щастя вкраплялися шматки тіней минулого, вкраплявся і острах майбутнього* [1, с. 28]. *Вчорашні вороги робилися спільниками, вчорашні спільники ставали лютими ворогами, орієнтації Петлюри мінялися, як вітер навесні...*[1, с. 48]. *Війна і святих робить грішницями* [1, с. 61]. *А життя – це зустрічі і прощання, це хліб і вода, це горілка і кров ...*[1, с. 62]. *Земля і люди поділені на дві половини: по цьому боці – наша доля, на другому боці – наше горе* [1, с. 26].

Лексеми-опозити, як і більшість слів, бувають полісемантичними (багатозначними). В антонімічну пару таке слово входить із якимось одним лексичним значенням. У наслідок цього утворюються найрізноманітніші за своєю семантикою сполучення слів. У досліджуваному творі простежуємо доволі багато таких прикладів: *Коли боги не йдуть прямими дорогами, то що робити нам, грішним?* [1, с. 56]. *Старий, єднаючи давнину з сьогоднішнім днем, важко зітхає: то перше по землі ходили боги і угодники, а тепер шляються люциперові діти* [1, с. 34].

Доволі часто у творі для підкреслення сказаного, надання йому більшої ваги та стилістичного навантаження Михайло Стельмах у ролі антонімів використовує фразеологічні одиниці, зокрема й сталі вислови, прислів'я та приказки: *Злидарське життя – грудочка масла* [1, с. 7]. *Інший до сивого волосу доживе, а косарем не годен стати, а*

ти ще й на вулицю вечорами не заглядав, а на лузі отамана вів [1, с. 29]. *Але його язика побоювалось мало не все село: умів чоловік і саме святе сказати, і грішним до печінок добратись* [1, с. 29]. *Колись за дві сотні я череду худоби купував, а тепер паршиве яйце в місті коштує двісті карбованців* [1, с. 35]. *Повернулися в наші села і хорунжі, і сотники, є й офіцери. Звісно, музикою не стрічали їх, але й до стінки не ставили* [1, с. 145].

Особливістю стилістичних параметрів використання антонімії є розширення її меж в індивідуально-авторському контексті. У досліджуваному творі не одноразово було виявлено випадки вживання Михайлом Стельмахом контекстуальних (індивідуально-авторських) опозитів. Такі антоніми поза контекстом не будуть виражати протиставлення, поєднання їх в антонімічні пари обмежено певною мовною ситуацією чи контекстом. У ролі таких антонімів найчастіше виступають слова, вжиті в переносному, образному значенні: *Отак і переплітались в її хаті великоднє «гей, гей» і похоронні дзвони, що вже не тривожили материнське серце* [1, с. 8]. У поданому реченні автор протиставляє такі поняття як похорон, тобто трагедія, і Великдень – у значенні свята. *Хай би вже поміщицьку ділили, а то до хазяйської руку простягають* [1, с. 8]. *Гляди, так і зробить, бо хоч Мірошніченко і свій чоловік, а все ж начальство, і до того комуніст* [1, с. 17]. У цьому реченні письменник зіставляє одвічні протиставні поняття свій – чужий, у контексті начальство, комуніст. *Але ніде в світі немає правди. Не було її при панській владі, нема її правди мужицькій* [1, с. 18]. *Не вінок поета, а корону українського королівства мріяв надіти на свою голову* [1, с. 21]. *Для підполковника військо було матір'ю, зробило з нього спочатку воїна, а потім убивцю* [1, с. 46]. *Всі, коли зроблять щось погане, повертаються до свого дитинства. В цьому є якась втіха, але нема захисту; невинність дитинства не в силі змити погань зрілих літ* [1, с. 57]. *Уряд, як реліквію, відстоює самотність українського козака, а саму Україну продає її ж катам* [1, с. 170].

Отже, стилістична роль опозитів у романі Михайла Стельмаха полягає в тому, що вони забезпечують контрастну характеристику найрізноманітніших образів і понять, допомагають авторові досягнути певного смислового й естетичного ефекту, посилюють експресивність висловів.

Література:

1. Стельмах М. Твори: у 7-ми томах. Київ : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1982. Т. 2. 592 с.
2. Українська мова. Енциклопедія: у 2 т. / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2004. Т. 1. 820 с.

**ФЕМІНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ НОВЕЛИ
АНДЖЕЛИ КАРТЕР «КРИВАВА КІМНАТА»:
ОБРАЗИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАРАЦІЇ**

Кіяшко Д. Д.

студентка IV курсу кафедри англійської філології

Науковий керівник: Яшкіна В. В.

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Анджела Картер (Carter, Angela, 1940–1992) – перша письменниця-феміністка, яка у своїй творчості звернулася до казкової тематики. Тривалий час вона вивчала фольклор різних країн (європейських, азійських, північноамериканських), і особливо давньогрецькі та біблійські міфи, їхній зміст, прихований за зовнішньою добре відомою сюжетною канвою міфу. Все це відображено в її власних перекладах багатьох казок, зокрема казок Шарля Перро, англійською мовою, а також декількох антологій казок народів світу. Вже у своїй ранній романній творчості А. Картер звертається до казкових мотивів і героїв, однак найбільш повного втілення казкова тематика знаходить в її пізнішому періоді творчості, в оповіданнях, які можна назвати сучасними феміністичними казками.

У збірці новел «Кривава кімната» («The Bloody Chamber», 1979) Картер як письменниця-феміністка мала на меті відобразити в літературі ХХ століття тогочасне світобачення жінки, переосмислити гендерні відносини, а також негативні патріархальні стереотипи, закладені в багатьох традиційних казках, крізь призму мовознавчого підходу. Письменниця майстерно використовувала прийоми поезики магічного реалізму, насамперед це міфологічну, біблійну символіку казок, легенд різних історичних епох та культур. «My intention was not to do «versions» or, as the American edition of the book said, horribly, «adult» fairy tales, but to extract the latent content from the traditional stories.» [3, с. 80] – таке визначення своєї інтерпретації відомих казок Перро й братів Грімм проголошувала Анжела Картер.

На відміну від сюжету Шарля Перро, у феміністичній версії А. Картер жіночі образи домінують і здебільшого змінені. Вже на початку новели образ матері головної героїні віщує біду, що має статися з дочкою-нареченою, а потім – і з дочкою, яка стала дружиною дивного чоловіка. Наслідуючи традиційний казковий сюжет, Анжела Картер

одночас майстерно руйнує його умовність і казковість. Сюжетна лінія про вдале заміжжя обдарованої дівчини із бідної сім'ї і багатого Маркіза розгортається на тлі контрастної історії життя матері героїні: через втечу з французьким офіцером заради любові донька багатого індійського плантатора прирікає себе на бідність, у такий спосіб кидаючи виклик усталеним патріархальним поняттям про шлюб та сім'ю. Історія матері вже з самого початку новели піддає сумніву вдале заміжжя дочки з багатим як Крез Маркізом. Більш того, наряд жінки пророчить лиховісні події, що мають незабаром статися: «There was a dress for her, too; black silk, with the dull, prismatic sheen of oil on water, finer than anything she'd worn since that adventurous girlhood in Indo-China, daughter of a rich tea planter» [2, с. 95]. Здавна у європейській культурі чорний колір викликає негативні асоціації, зокрема символізує закритий чорний одяг, що ототожнюється з трауром. Зважаючи на цей факт, Картер використовує цей колір в одязі матері, яка передчуває неминучу трагедію своєї доньки.

Окрім того, описи минулого життя мати героїні пояснюють, що змусило жінку зробити її характер твердим і сміливим. В її долі було велике кохання-випробування, і навіть втративши все, ця жінка не втратила рішучості та не скорилася долі: «For my mother herself had gladly, scandalously, defiantly begged herself for love; and, one fine day, her gallant soldier never returned from the wars, leaving his wife and child a legacy of tears that never quite dried, a cigar box full of medals and the antique service revolver that my mother, grown magnificently eccentric in hardship, kept always in her reticule» [2, с. 96]. Вищезгадані риси, властиві жіночому характеру, з давніх часів входили до архетипного образу «Великої матері», з яким К. Юнг пов'язує материнську турботу і співчуття, магічну владу жінки-матері над навколишніми, її мудрість і духовність. Мати є домінантним образом в описах магічного перетворення і відродження, а також у підземному світі з його жителями. Психолог також вважав, що цей архетип може активізуватися в зовсім різних ситуаціях: «Його сутність – магічний авторитет усього жіночого, мудрості, чогось милостивого, магічного відродження і темно-дрімучої, захопленої безодні ...» [1, с. 211].

Найбільша відмінність новели «Кривава кімната» А. Картер від класичних варіантів сюжету – неочікувана сцена порятунку головної героїні наприкінці новели. В казці Шарля Перро брати героїні рятують сестру від смерті, проте в даному випадку вперше роль рятівниці від меча Синьої Бороди бере на себе Жінка – мати головної героїні: «You never saw such a wild thing as my mother, her hat seized by the winds and blown out to sea so that her hair was her white mane ... one hand on the reins of the rearing horse, while the other clasped my father's service revolver and,

behind her, the breakers of the savage, indifferent sea, like the witnesses of a furious justice» [2, с. 119]. У такий спосіб Анджела Картер зображує архетип «Великої матері», войовниці і захисниці. Цей епізод порушує правило казкового жанру, що передбачає зникнення матері з життя дочки, яка вирішила створювати власну сім'ю. Наприкінці твору спостерігається вплив героїзму матері на характер дочки: дівчина вже ніяк не може бути боязкою, пасивною героїнею, вона перетворюється на Жінку: «Until that moment, this spoiled child did not know she had inherited nerves and a will from the mother who had defied the yellow outlaws of Indo-China. My mother's spirit drove me on, into the dreadful place, in a cold ecstasy to know the very worst» [2, с. 110].

Майбутня сімнадцятирічна Маркіза, як і будь-яка юна дівчина, сподівається жити у «казці» після одруження, не знаючи, що це заміжжя пророкує їй вірну смерть. У такий спосіб Анджела Картер критикує традиційну загальноприйнятну формулу щасливого і вдалого заміжжя багатого принца та бідної красивої дівчини. На прикладі даної новели Картер пропонує свій варіант взаємин, де головну роль відіграє саме любов, душевне розуміння та єдність. Однак ці почуття не характеризують шлюб між Маркізою та Синьою Бородою, навпаки, – кохання зароджується між головною героїнею і сліпим настроювачем піаніно через призму глибокого дівочого почуття турботи та деякого співчуття до сердешного чоловіка, який не бачить світло та має душу.

Сильні жіночі образи – одна з найважливіших відмінностей творів Анджели Картер. В інтерпретації письменниці героїня-жінка стає жертвою Синьої Бороди, але жертвою сильною, сміливою та дещо зухвалою. Більш того, у «Кривавій кімнаті» крім головної героїні та її матері, входять також образи попередніх дружин Синьої Бороди, кожна з яких була яскравою, талановитою та неповторною особистістю. Перша дружина була обдарованою оперною співачкою: «The first of all his ladies? That sumptuous diva. My first opera; I had heard her sing Isolde. With what white-hot passion had she burned from the stage! So that you could tell she would die young» [2, с. 97]. Друга дружина – знаменита натурниця: «... everyone painted her but the Redon engraving I liked best, «The Evening Star Walking on the Rim of Night»... her skeletal, enigmatic grace» [2, с. 97]. Третя дружина, румунська графиня гарної вроди та шарму: «a lady of high fashion ... the descendant of Dracula ... I remembered her pretty, witty face, and her name – Camilla ... The sharp muzzle of a pretty, witty, naughty monkey; such potent and bizarre charm, of a dark, bright, wild yet worldly thing» [2, р. 97]. Свою галерею красивих жінок Маркіз збирався поповнити ще однією жертвою, щось нове для нього – бідна невинна студентка консерваторії з досконалим музичним слухом і дивовижною грою на піаніно.

Персонажі Анджели Картер, на відміну від казкових героїв, отримують більш повну зовнішню і внутрішню характеристику, яка відрізняється психологізмом, увагою до самих потаємних мотивів поведінки героїв; ці риси, як правило, повністю відсутні в народних казках, а у Шарля Перро вони досить поверхневі і схематичні. Відмінною рисою персонажів письменниці, особливо жіночих образів, є те, що вони обов'язково характеризуються і відносно сексуальності і чуттєвості, невинності або розпусності. Наприклад, головна героїня оповідання бачить себе очима чоловіка: «And I saw myself, suddenly, as he saw me ... and I sensed in myself a potentiality for corruption that took my breath away» [2, с. 98]. Так Анджела Картер вводить в літературу заборонену тему жіночої сексуальності, чуттєвості, яка століттями повністю ігнорувалася в патріархатного суспільстві.

Таким чином, порівнюючи інтерпретацію Анджели Картер із казкою Шарля Перро, чітко простежується новий варіант прочитання старого класичного сюжету з позицій фемінізму. Анджела Картер в корені змінює систему персонажів казки Шарля Перро: яскраві активні жіночі персонажі займають чільне місце, чоловічі стають злочинцями як-от Синя Борода, тобто ролі міняються, акценти в «Кривавої кімнаті» розставляються з феміністських позицій. Найбільшого ефекту створює особливий прийом – розповідь у новелі «Кривава кімната» ведеться від першої особи, від імені головної героїні – юної дівчини, яка згадує страшну історію свого заміжжя. Цей прийом нарації дозволяє передати жіночий погляд на стан речей, надає достовірності викладенню художнього матеріалу та водночас підсилює ліризм пережитих почуттів. У такий спосіб героїня не тільки розкриває читачеві свої переживання, потаємні думки, але і переноситься мріями в майбутнє, повертається в минуле, чергуючи спогади і мрії з сьогоденням.

Література:

1. Юнг, К. Г., & Алексеев, А. А. (1997). *Сознание и бессознательное*. СПб. : Университетская книга.
2. Carter, A. (1996). *Burning Your Boats: Collected Short Stories*. London: Vintage.
3. Haffenden, J. (1985). «Angela Carter». *Novelists in interview*. (pp. 76–97). London, N. Y.: Methuen Press.

ЛСП «ЖІНКА» ТА «ЧОЛОВІК» В УКРАЇНСЬКОМУ СЛЕНГУ

Коваль О. Р.

студентка магістратури кафедри прикладної лінгвістики

Науковий керівник: Таран О. С.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної лінгвістики

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

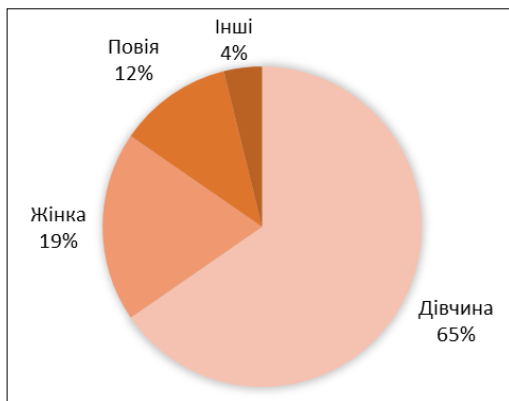
Мовний процес кінця ХХ – початку ХХІ ст. можна охарактеризувати посиленням ролі нелітературних елементів у мовленні. Це має прояв не лише в тотальній субстандартизації розмовної мови, а й у проникненні сленгізмів до інших стилістичних сфер, зокрема мовлення ЗМІ та художньої літератури. Як зазначає Т. М. Кондратюк, варто лише поглянути на сучасні тексти художньої літератури, послухати радіо, подивитись телевізор, пройтись вулицею, поспілкуватись у неформальній обстановці, щоб зрозуміти, що мова жива, що вона налаштована на вираження, емоційне різноманіття, на експресію. І чи то є інфантильні вкраплення для стилізації мовлення, чи вже згрубіла, пересичена мова – сучасне мовлення явно тяжіє до нестандартної лексики [2, с. 4].

Під терміном «сленг» услід за С. Мартос розуміємо «ненормативну, неформальну, стилістично знижену, функціонально обмежену мову, що використовується з метою здійснення певних мовленнєвих функцій (експресивної, оцінної, корпоративної, пейоративної, евфемістичної тощо) [1, с. 8].

Т. М. Кондратюк стверджує, що тенденції до посилення ролі маргінальних елементів у мові, безперечно, викликають як різко негативне ставлення, так і зацікавлення питанням, а також прагнення глибше осягнути не тільки лінгвістичну сутність, але й культурне коріння проблеми [2, с. 4]. Відповідно, зріс попит на словники, довідники тощо. В україністиці словники сленгу укладали: Поповченко О. І. («Словник жаргону злочинців». – К. ТОВ «Оберіг», 1996); Пиркало С. («Молодіжний сленг сьогодні». – К., 1999); Ставицька Л. («Короткий словник жаргонної лексики». – К.: – Критика, 2003), Т. М. Кондратюк («Словник сучасного українського сленгу». – Фоліо, 2006). Останній послуговував джерельною базою цього дослідження. Такий вибір зумовлений тим, що він є найбільш повним і точно відбиває український сленг початку ХХ ст. Основним методом обрано описовий, у межах якого використовуємо класифікаційний і квантитативний прийоми.

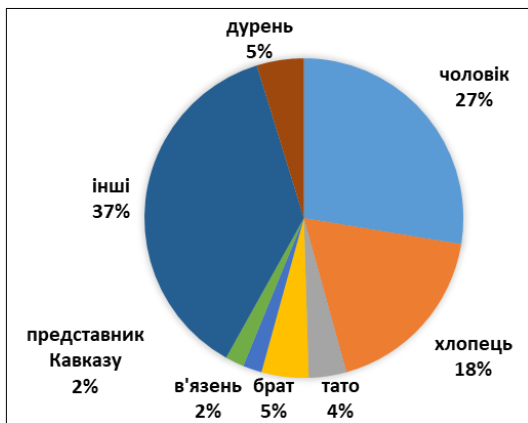
Аналіз матеріалу, зібраного шляхом суцільного вибирання зі «Словника сучасного українського сленгу», дозволяє стверджувати, що лексичні одиниці лексико-семантичних полів (далі – ЛСП) «Жінка» та «Чоловік» є доволі вживаними у сленгу, адже було зібрано сумарно понад 200 одиниць прикладів. Цікаво, що кількість назв жінок і чоловіків вийшла однаковою, по 104 приклади.

У складі ЛСП «Жінка» виділяємо окремі лексико-семантичні групи, зокрема: «Дівчина» (68 одиниць): *бамбіна, бейба, гьорлушка, квіточка, манюся, теличка, хуна та інші*; «Жінка» (20 одиниць): *віра, вумен, кобіта, тридцятка, чувіха та інші*; «Повія» (12 одиниць): *давалка, кошиолка, муха, шмара та інші*. Також було зафіксовано деякі поодинокі лексеми, переважно обценні, які ми згрупували як «Інші» (4 приклади). Нижче подано діаграму, на якій додатково вказано відсоткове відношення між групами щодо загальної кількості прикладів.

Діаг. 1

У складі ЛСП «Чоловік» було виділено такі групи: «Хлопець» (19 одиниць) – *пацан, хлоп, штемл, штрих та інші*; «Чоловік» (29 одиниць) – *арік, дядя, кадр, ландорик та інші*; «Тато» (4 одиниці) – *папаня, папик, старий, старенький*; «Брат» (5 одиниць) – *бразер, брательник, малий та інші*; «В'язень» (2 лексеми) – *козел, петух*; «Представник кавказьких народностей» (2 лексеми) – *хач, хачик*; «Дурень» (5 одиниць) – *дятел, лох, чукча та інші*, а також «Інші», куди ввійшли переважно обценні лексеми (39 прикладів) – *браток, вишибала, педрило* тощо. Діаграма 2 зображує групи ЛСП «Чоловік» та відсоткове відношення між ними.

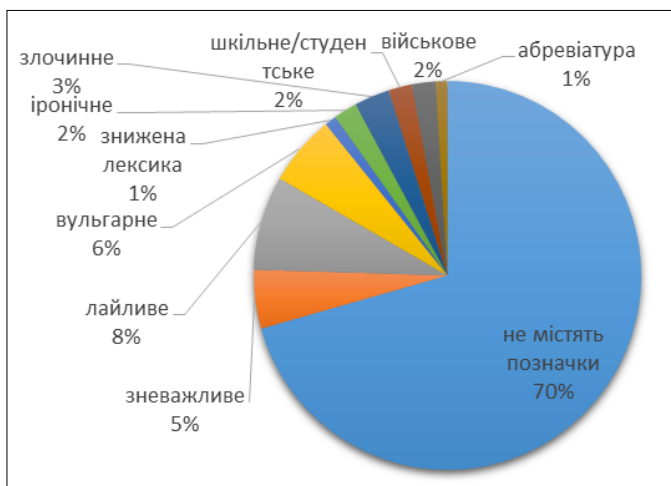
Діаг. 2

Під час укладання вибірки сленгових назв чоловіків і жінок було виявлено, що деякі лексеми в словнику мають додаткове стилістичне маркування. Отже, нами було здійснено якісний і кількісний аналіз цих позначок. Зокрема, *Діаграма 3* зображує, які саме позначки траплялися у вибірці сленгових назв жінок, а також відсоткове відношення між ними щодо загальної кількості. Зі 104 назв жінок 35 лексем містили такі позначки: «зневажливе» – *чума, тьолка, шмакодявка та інші*; «лайливе» – *курва, оторва, підошва та інші*; «вульгарне» – *гівнючка, давалка, плямкалка та інші*; «знижена лексика» – *діваха, жаба, курка* тощо; «іронічне» – *дуся, коровка*.

Діаг. 3

Діаграма 4 зображує, які саме позначки траплялися у вибірці сленгових назв чоловіків, а також їхнє відсоткове відношення відповідно до загальної кількості. Зі 104 лексем 32 були марковані. Як видно на діаграмі, розмаїття позначок значно більше, ніж у вибірці назв жінок, проте лексем кожної категорії менше: «зневажливе» – *Вася, козлюка, чмупсель* та інші; «лайливе» – *блядун, виблядок, поц* тощо; «вulgарне» – *гівнюк, дрочун, опущений* та інші; «знижена лексика» – *лох*; «іронічне» – *папаня, папік*; «злочинне» – *браток, козел, мужик*; «шкільне/студентське» – *ботанік, першокур*; «військове» – *дух, старлей*. Окрему словникову позначку (граматичну) – «абрєвіатура» – має сленгізм *бомж*.

Діаг. 4

Квантитативний аналіз здійсненої вибірки зі «Словника сучасного українського сленгу» дозволяє нам зробити певні висновки. Перш за все, жіночий та чоловічий масив вибірки є кількісно однаковими. Однак ЛСП «Чоловік» містить більше лексико-семантичних груп, ніж ЛСП «Жінка», що може бути пов'язано з активнішим процесом самоідентифікації, адже відомо, що «сленгові мови» продукують саме чоловіки. Аналіз вибірки щодо словникових (насамперед стилістичних) позначок виявив майже однакову кількість маркованих лексем на позначення чоловіків і жінок, однак сленгові назви чоловіків є стилістично більш розмаїтими, ніж назви жінок, проте кількість лайливих номєнувань однакова (по 8%).

Література:

1. Мартос С. А. Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2006. 20 с.

2. Словник сучасного українського сленгу / упор. Кондратюк Т. М. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРІЇ РОМАНІВ Л. М. МОНТГОМЕРІ ПРО ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ

Козлова А. С.

*магістрантка кафедри російської мови, зарубіжної літератури
та методики навчання*

Науковий керівник: Кротова О. І.

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри російської мови, зарубіжної літератури
та методики навчання*

Навчально-науковий інститут іноземних мов

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Серія книг Люсі Мод Монтгомері присвячена становленню особистості та перебігу життєвих колізій Енн Ширлі («Енн із зелених Дахів» (1908), «Енн із Ейвонлі» (1909), «Енн з острова принца Едварда» (1915)) та утворює складну багаторівневу формальну й змістовну систему значень і смислів. З огляду на те, що серія «Енн із Зелених Дахів» може вважатися своєрідним зрізом динаміки розвитку і трансформації пізньовікторіанської культури в свідомості як людей, так і спільнот, то ці книги неодноразово ставали предметом численних літературознавчих, перекладознавчих, лінгвістичних (переважно концептологічних) досліджень, проте це стосується переважно праць іноземних дослідників. Маємо зазначити, що складність жанрової специфікації цих книг, які є класикою дитячої літератури, прообразом жіночих і феміністських текстів, біхевіористськими чи психоаналітичними щоденниками «практики себе», відповідно до становлення особистості героїв, змушує нас обрати традиційний літературознавчий підхід. На нашу думку, твори Л. М. Монтгомері прекрасно відображають настанову збереження поезії та піднесеного у всіх виявах життя людей і їхніх життєвих практик. І це тим більш важли-

во, що через століття після написання книг письменниці, на межі ХХІ ст. постала необхідність цю настанову захищати, нагадуючи людині про її людську природу. Тому маємо зауважити, що всі формальні аспекти книг про Енн Ширлі так чи інакше відображають центральний меседж проблематики, головну проблему цих текстів – постання особистості, складну травматичну динаміку цього процесу. Це стосується як сюжету, починаючи від рівня фабули, так і композиції твору, яка побудована на основі хронологічного принципу. У центрі сюжету – образ головної героїні Енн Ширлі, одинадцятилітньої дівчинки, яку брат і сестра Марілла і Метью Катберти таки вирішили залишити в себе попри те, що сподівалися взяти із сиротинця хлопчика, аби той допомагав у господарстві. Для нас видається дуже важливим, що, наприклад, композиція першої книги є своєрідним набором епізодів (саме тому цей текст неодноразово був екранізований у форматі серіалу), які об'єднані демонстрацією становлення характеру головної героїні. З іншого боку, композиція тут корелює із сюжетом, оскільки останній, зберігаючи формальні ознаки наскрізного, насправді виступає як панорамний – за відсутності великої кількості сюжетних ліній та персонажів він демонструє Енн Ширлі в динаміці становлення її особистості на різних рівнях: раціонального пояснення, емоційного переживання, ситуативного реагування. І все це об'єднано фігурою поінформованого оповідача, який знаходиться над розповіддю. А от у другій книзі циклу, оскільки психологія героїні значно ускладнюється, позаяк вона вже не дитина чи підліток, а доросла дівчина, світ якої став значно складнішим і більш структурованим. «... в «Енн з Ейвонлі» композиція стає більш складною і важливою для розуміння задуму автора: протиставлення ідеалів та реальності життя, романтики та реалізму, поезії та прози підкреслюється порівнянням двох хлопчиків (Пола, поетичного і вихованого, та Дейва – прозаїчного і «неотесаного») і двох любовних історій (романтичної у випадку міс Лаванди і до недолугості приземленої і комічної у випадку містера Гаррісона)», – пише перекладачка книг Л. М. Монтгомері російською мовою М. Батіщева [1]. Додамо до цього, що композиція другої книги ускладнюється не через концептуалізацію різних підходів до оцінки життєвих подій та реальності назагал, а через те, що завдяки сюжету Енн Ширлі може випробувати себе у всіх цих моделях – вона вчиться життю, «приміряючи» на себе різні моделі поведінки, типи раціоналізцій, мотивацію. І все це ускладнює композицію. Бачимо, як кореляція сюжету та композиції розкриває проблематику. Можна сказати, що авторці завдяки такому способу вдається представити проблематику творів, по-перше, з точки зору Енн Ширлі, свідомість якої від початку постає як певна *tabula rasa*, так і з точки зору оповідача, який, уникаючи зайвого дидактизму, представляє збережені в тезаурусі культури концептуалізації теоретичного і практичного досвіду людей,

жінок і чоловіків. Тобто питання про те, якою має бути дівчинка, що таке кохання, як розуміти мораль і аморальність, чим флірт відрізняється від закоханості, який сенс освіти, дружби і взагалі стосунків між людьми, розгортаються в тексті сюжетно і композиційно, а не через сухе моралізаторство і дефініювання. Особливо важливим видається те, що оповідач надзвичайно уважний до деталізації внутрішніх станів – вони постійно коментуються через демонстрацію внутрішнього монологу і діалогу Енн. Сюжетні ситуації та колізії висвітлюються у другій книзі через внутрішній коментар Енн, який інколи доповнюється заувагами оповідача. (Наприклад, дражливі діалоги з паном Гаррісоном стосовно телиці, яка зайшла в школу). У першій же книзі подібний прийом не використовується, оскільки внутрішній світ героїні ще не занурений в дорослу рефлексивність. Тому її образ окреслено через відгуки людей з кола її спілкування – Марілли, Метью та інших, при цьому часто використовуються поєднання розповіді від першої і від третьої особи, де власна мова Енн супроводжується мовою оповідача. Завдяки цьому створюється три своєрідні точки зору на Енн – її власна, оповідача та персонажів.

Видається цікавим питання про те, навколо чого будується композиційний і сюжетно-смісловий центр твору. Очевидно, що навколо особистості Енн, але слід додати, що вона сама постійно проектує свою особистість на уявні чи реальні ідеї, концепції та образи. Центральним серед них є образ дому. Дім для Енн Ширлі – це не місце, де вона спить і відчувається захищеною, дім – це універсальний символ порядку, космосу, який протистоїть хаосу. І в цьому сенсі красиве Енн сприймає як упорядковане, а естетичні переживання раціоналізуються як такі, що є втішними, затишними та корисними. Причому, домом для неї є як її природне оточення, так і оселя Катбертів, так і певною мірою ейвонлійська школа, так і світ її спогадів і уяви. Енн Ширлі завдяки своїй вітальній силі носить свій дім із собою, створюючи його там, де вона є. У цьому сенсі зауваження знаної дослідниці творчості Л. М. Монтгомері К. Міллер про те, що «характер Енн давно став іконою жіночої культури» [2] робить зрозумілим фокусування уваги на творчості письменниці та на образі Енн феміністичною критикою

Література:

1. Батищева М. Ю. Люси Мод Монтгомери. От переводчика // Американская и канадская классика для семейного чтения. URL: <https://web.archive.org/web/20071021004854/http://familyclassics.narod.ru/artx1mm.html>

2. Miller, K. A. Revisiting Anne of Green Gables and Her Creator // The Looking Glass : New Perspectives on Children's Literature, 2009, Vol. 13, No 2. URL: <https://www.lib.latrobe.edu.au/ojs/index.php/tlg/article/view/142>

ПРЕДМЕТНИЙ ФРЕЙМ МЕТАКОНЦЕПТУ TOURISM

Колісниченко Т. В.

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

Встановлення синтагматичних зв'язків досліджуваного метаконцепту дозволяє виявити певні ознаки, спрямовані на відображення способів та закономірностей концептуалізації у дискурсі.

Для досягнення поставленої мети ми дотримуємось методики, розробленої С. А. Жаботинською [1; 2], теоретичні основи якої перегукуються із основними положеннями ономасіології, композиційної семантики (О. С. Кубрякова), фреймової семантики (А. Голдберг, П. Кей, Ч. Філлмор), когнітивної граматики (Р. Ленекер), теорії концептуальної метафори (М. Джонсон, Дж. Лакофф, М. Тернер) та інших західних лінгвокогнітивних шкіл.

Тематичне впорядкування виокремленим у текстовик уривках 195 неметафоричних номінацій іменника *Tourism* дозволяє згрупувати їх на основі базисних пропозиційних схем (предметної, акціональної, посесивної, таксономічної [1]/ідентифікативної [2] та компаративної), які виступають «універсальним інструментарієм» [2, с. 11] при побудові концептуального набору, який структурує понятійне [2, с. 11]. У даній роботі ми зупиняємось на розгляді предметного фрейму метаконцепту TOURISM (у {} наведена кількість зафіксованих у корпусі вживань):

1. Предметний фрейм структурує кількісні, квалітативні, буттєві, локативні та темпоральні ознаки аналізованого концепту.

1.1. Квалітативна схема «TOURISM є ТАКИЙ» {112} поєднує групи предикатів, які виражають відносні характеристики досліджуваного концепту:

– «TOURISM є ТАКИЙ – розмір» {12}: *a visa-free travel agreement between the two nations facilitates booming tourism; tourism is big.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – складність» {11}: *tourism is a complicated product wit a lot of stakeholders involved.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – розвиток» {17}: *tourism is low-developed but has an increasing potential; tourism is a growing and thriving part of our economy; tourism is growing in importance; tourism is growing year by year; tourism is an emerging trend; tourism is rising; tourism is boosted; tourism is a fast-growing sector.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – важливий» {24}: *tourism has become an important component of its economy; tourism is important for the economy*

and an investment in our country; tourism is important; tourism is vital to help foreigners obtain information; tourism is extremely important; tourism is vitally important to the local economy; tourism is an increasingly important part of economy; tourism was an important sector; tourism is among the most main revenue stream; tourism gains popularity.

– «TOURISM є ТАКИЙ – негативний» {5}: *tourism is even more sinister; tourism is something that can be very damaging.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – необхідний» {9}: *tourism is an industry that is crucial to the health of the economy; tourism has gained a great reputation; tourism plays a big role.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – стійкий» {9}: *sustainable tourism through exchanges with indigenous tourism leaders; sustainable tourism; tourism has remained resilient.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – незалежний» {5}: *tourism doesn't need government financing; tourism is a successful industry it does not need help.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – потенціальний» {6}: *tourism has a great potential; tourism has not actualized its potential in full; tourism is highly energized by the scores of appealing traveler places.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – домінуючий» {2}: *tourism has become so dominant; that tourism is a great strength for the country.*

– «TOURISM є ТАКИЙ – конкурентоспроможний» {12}: *tourism has to be competitive; tourism is a competitive market; the tourism is an economic sector which is very competitive.*

1.2. Локативна схема {19} структурує контексти на позначення специфіки просторових вимірів.

– «TOURISM існує ТАМ – місце у фізичному просторі» {19}: *the development of tourism in a country; the growth in tourism in their region; I would love to see tourism in country; wildlife tourism in country should be advertised; rowing role in tourism all over the world; tourism is spreading rapidly worldwide; tourism flows to country; tourism is booming in this town; tourism in the city has almost collapsed.*

1.3. Темпоральна схема {13} структурує контексти на позначення часових вимірів.

– «TOURISM існує ТОДІ – часові рамки» {13}: *tourism dates back to 1698; tourism has doubled worldwide in the last decade; city have seen many development of tourism in recent years.*

1.4. Буттєва схема вміщає контексти на позначення сутності туризму «TOURISM існує ТАК» {51}:

– «TOURISM існує ТАК – схема змін» {24}: *we feel the massive decline in tourism; tourism has been down for two months; a bright future for local tourism; program for the development of tourism; tourism improves due to the nature of the event; tourism is a growing industry; tourism has emerged as a topic of increasing importance for many destinations.*

– «TOURISM існує ТАК – спільна справа» {14}: *tourism is everybody's business; to tourism is a right for everyone; tourism is a business for each and everyone of us.*

– «TOURISM існує ТАК – дохід» {13}: *tourism has been a major source of revenue for the past several decades; tourism is our main revenue; that tourism is big business, and a very significant revenue stream.*

Здійснений аналіз компонентів предметного фрейму концепту TOURISM дозволяє на основі кількісного прояву певних компонентів виявити найбільш чисельну схему. Квалітативна схема «TOURISM є ТАКИЙ» налічує 112 контексти, серед яких схема «TOURISM є ТАКИЙ – важливий» є найчисельнішою. Найменш частотною схемою виявилась «TOURISM існує ТОДІ – часові рамки» – 13 контекстів.

Продовженням дослідження структури метаконцепту TOURISM є детальний розгляд інших фреймів та реконструкції зовнішньої структури метаконцепту через вияв сукупності номінацій.

Література:

1. Жаботинская С.А. Концептуальний аналіз мови: фреймові моделі. Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. № 9: Проблеми прикладної лінгвістики. Одеса: Астропринт, 2004. С. 81–92.

2. Жаботинская С.А. Концепт / домен: матрична і мережеві моделі. Культура народів Причорномор'я. 2009. № 168. Т. 1. С. 254–259.

РОЛЬ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ В КІНЕМАТОГРАФІ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВА

Меньшикова О. С.

аспірант IV курсу кафедри германських та східних мов

*Науковий керівник: **Зубов М. І.***

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Сьогодні дослідники, що всебічно аналізують природу емоцій і самі емоції, часто ігнорують значний корпус даних, що безпосередньо відносяться до почуттів і їх осмислення – літературу і кінематограф, особливо кінематограф. Хоча і не можна ототожнювати зображення емоцій з репрезентацією емоцій, а літературу і кіно – з емпіричною базою даних. Проте є всі підстави вважати, що зображення емоцій в художньому

наративі повідомляє щось важливе про те, як людина переживає емоції в певному культурно-історичному контексті [1].

Майже кожне фундаментальне дослідження в галузі кінематографії згадує ім'я С.М. Ейзенштейна, режисера театру та кіно, сценариста, теоретика кіно та педагога, який ще в першій половині ХХ сторіччя писав про роль емоцій у кіно. На думку С.М. Ейзенштейна, кінематограф базує свої складні композиційні структури на базі взаємної гри емоцій та переживань людини [2, с. 38]. Протягом останніх десятиріч дослідження категорії емоційності у сфері кінематографії та медіалінгвістиці знов набуває популярності (Бугаєва, 2016; Marschall und Liptay, 2006; Kappelhoff, 2004; Eder, 2008; Pommerening, 2012; Guovi Liu, 2010). Авторами досліджуються засоби передачі інформації особистістю щодо її внутрішнього світу в повсякденному житті та сприйняття такої інформації іншими комунікантами за рахунок певних нейрофізіологічних механізмів. В той же час, передача та рівень сприйняття кодової інформації порівнюються з можливостями кінематографа, що намагається якомога точніше відобразити внутрішній світ та емоції особистості та досягти певної емоційної реакції з боку глядачів. Ф. Померенінг стверджує, що для цього необхідно приділити особливу увагу дослідженню внутрішнього світу («Innenwelt»), який охоплює когнітивну та емоційну діяльність, фізіологічні реакції та персональні властивості особистості, враховуючи рівень свідомості та підсвідомості [4, с. 20].

С.М. Ейзенштейн на прикладі емоції «сум» пояснює, що в кінематографі взагалі не буває абстрактних емоцій, усі емоції сюжетні, мають носіїв та споживачів. Коли емоцію переживає герой, вона має бути представлена так, щоб її відчули глядачі. Проте, імітована емоція може викликати зовсім інші емоції в глядача, сум від поразки ворога може викликати радість. З цього релевантною постають проблема зображення та проблема відношення до зображеного [2, с. 37]. На думку автора, мистецтво кінематографа, а зокрема композиції полягає в тому, щоб втілити одночасно те, яку емоцію зображує автор, як автор відноситься до зображеного, та як це має бути сприйняте глядачем. Для досягнення такої цілі емоція монтується на різних рівнях та шарах, які багаторазово дублюються, якщо емоція чи настрої героя має співпадати з прагматичним впливом на глядача (сум героя, сум через природні явища, тускле світло, музику); набагато складніше передати несспівпадіння емоції, що зображує автор з плануємим відношенням до неї [2, с. 38–44].

Для висвітлення таких нестиковок режисер використовує наступні прийоми:

1. Графічний конфлікт
2. Кадровий конфлікт

3. Звуковий конфлікт
 4. Просторовий конфлікт
 5. Світовий конфлікт
 6. Конфлікт між оптичним та акустичним сприйняттям, тощо [2].
- Проте взаємозв'язок таких конфліктів має формувати «органічну єдність» [3, с. 43].

Сьогодні дослідники і досі вважають актуальними міркування С.М. Ейзенштейна, що спочатку емоції формуються в сприйнятті автора, потім трансформуються в сприйнятті фігур у фільмі та реалізуються в розвитку сценарія, поведінці фігур, композиційної побудові мовлення. На останній фазі емоції потрапляють до сприйняття глядача [3, с. 43].

Також залишилися актуальними принципи «органічності» та «пафосу», постульовані в теоретичних дослідженнях С.М. Ейзенштейна:

1. Витвір мистецтва – штучний витвір – має бути побудований за тими самими законами, як нештучні, «органічні» явища природи. Сюжет побудований за такими закономірностями сприймається глядачем як реалістичний. Тобто глядачем та твором керує одна й та сама закономірність [2, с. 46].

Досвід співпраці психології, кінематографії та медіалінгвістики дає можливість побудови емотивних прототипів, які в кожній окремій ситуації органічно монтуються в сюжети фільмів.

2. Принцип пафосу означає те, що «змушує глядача підвестися з крісел» чи «виходити з себе». Те що формує кульмінаційні точки [2, с. 61]. На відміну від принципу органічності, цей механізм реалізується через багаторазове перебільшення емоційного впливу.

Висновки: таким чином, вважаємо перспективним дослідження вербальних та невербальних наративів та їх складових елементів в кінематографії з урахуванням медіаконтексту, як допоміжного чинника в дослідженні емоцій.

Література:

1. Бугаева Л. Д. Язык эмоций в фильме [Текст] / Л. Д. Бугаева // Медиалингвистика. 2016. № 2 (12). С. 61–70. URL: <https://medialing.ru/язык-ehmocij-v-filme/>

2. Эйзенштейн С. М. Избранные произведения. В 6-и томах [Текст] / С. М. Эйзенштейн – М.: Искусство, 1964–1971. – Т. 3: Теоретические исследования 1945–1948 гг. – М., 1964. – 672 с.

3. Guovi Liu. Die Macht der Filmmusik. Zum Verständnis von musikalischem Ausdruck und Emotionsvermittlung im Film [Text] / Guovi Liu – Tectum Verlag Marburg, 2010 – Reihe: Psychologie, Band 19.

4. Pommerening, F. Die Dramatisierung von Innenwelt im Film [Text] / Felicitas Pommering. – Mainz: Springer VS., 2012. – 324 p.

НАПРЯМ 4. МЕДИЦИНА ТА ФАРМАЦІЯ

РОЛЬ ПОРУШЕНЬ ДЕЯКИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ ОРГАНІЗМУ В ФОРМУВАННІ УСКЛАДНЕНЬ ЗАГОЄННЯ ОПІКОВИХ ДЕФЕКТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ АМАРАНТУ

Козаренко Н. О.

аспірант III курсу кафедри загальної стоматології

Чулак О. Л.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри загальної стоматології

Науковий керівник: Чулак Л. Д.

доктор медичних наук, професор,

професор кафедри загальної стоматології

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Травмою вважають порушення цілісності та функціонального стану тканин та органів людини або тварин, викликане дією травмуючого чинника.

Травма викликана впливом носієм підвищеного температури визначаються, як опікові травми. Травми обумовлені впливом термічних або хімічних чинників середовища призводять до розладів системного характеру. До деяких відновлять порушення паренхіми органів, кровоносних та лімфатичних структур; нервових закінчень. Основні синдроми, які відокремлюють при опіковій травмі – шок; токсемія; сепсис. Розвиток шоку супроводжується загальним спазмом судин, що погіршує не тільки периферійний кровообіг і мікроциркуляцію, але й киснево – субстрат не забезпечення процесів життєдіяльності в тканинах, в тому числі і в зоні ушкодження. Крім того стрес – обумовлені реакції ендокринної системи при опіку обумовлюють розладів в діяльності метаболічних та захисних систем. Однак, в доступній літературі ми знайшли даних, щодо впливу цих розладів на формування ускладнень опікової хвороби.

Метою роботи було визначення ролі розладів системи периферійної крові та метаболізму у формуванні особливостей перебігу загоєння опікової травми, за допомогою амаранту.

Результати та їх обговорення.

Візуальне спостереження за перебігом опікового процесу не визначило якихось незвичайних явищ. Струп з тканин пошкоджених термічним впливом формувался з моменту опіку. Все через добу він був обмежений від навколишніх тканин валькуватим потовщенням. Спочатку воно мало 1,5 мм завширшки, підіймалось над поверхнею шкіри близько 1 мм і мало сірувато – рожеве забарвлення. В подальшому розмірі рани та струпа зменшувались, валькувате потовщення зменшувалось і змінювало колір на сіруватий, на 10 добу – момент закінчення експерименту, струп можливо було відділити від рани без зусиль, дно рани з гранулярної тканини сірувато – білісовате, від валькуватого обмежуючого потовщення під струп входить рожева тонка шкіра, яка займає периферію рани.

Гістологічні дослідження визначали на 3 добу експерименту заповнення дна рани гомогенною масою, під якою розташовані дистрофічні міозити, поодинокі частіше спазмовані судини. Звертало увагу огрубіння, покоротшання та не упорядкованість розташування фіброзних волокон. В прикордонній області мали місце ознаки запалення і дистрофічні зміни сполучної тканини. В подальшому спостерігалось поступове відновлення тканин дна рани, але звертало увагу значне збільшення межуткової гомогенної речовини, збереження невеликої кількості судин, наявність значної кількості огрубілих коротких сполучнотканинних волокон. В зоні валькуватого потовщення спостерігаються ознаки активного побільшення сполучної тканини та посилення проліферації епідермісу, його базального шару. Побільшений вміст межуткової тканини, збереження значної кількості змінних фіброзних волокон, дозволяють вважати, що можливе формування грубого фіброзного рубця.

ВЛИЯНИЕ ВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ НА СЛЮННЫЕ ЖЕЛЕЗЫ. COVID-19 И СЛЮННЫЕ ЖЕЛЕЗЫ

Кот М. И.

аспирант I курса кафедры общей стоматологии

Научный руководитель: Терещина Т. П.

доктор медицинских наук, профессор,

профессор кафедры общей стоматологии

Одесский медицинский институт

Международного гуманитарного университета

г. Одесса, Украина

На основании современных литературных данных проведен анализ распространенности поражения больших слюнных желез вирусной инфекцией.

Наиболее часто встречается, *эпидемический паротит* (свинка), который вызывается фильтрующимся вирусом и поражает, как правило, детей. Показано, что воспалительные заболевания слюнных желез у детей составляют 13–15%. Среди них наиболее часто встречается острый эпидемический паротит [1, с. 47–49]. Возбудитель паротита (парамиксовирус) распространяется воздушно-капельным путем или со слюной. Вирус попадает в организм через нос или рот. Он находится в слюне в течение 7 дней до того, как появится опухание слюнных желез с максимальной возможностью передачи, непосредственно перед развитием эпидемического паротита. Вирус находится также в крови и моче. Перенесенная однажды болезнь обычно дает пожизненный иммунитет [2, с. 176].

Достаточно часто слюнные железы поражаются незидемическими вирусами. К ним относятся цитомегаловирус, вирусы Эпштейна-Барра и простого герпеса, аденовирус и др. Большинство из них входит в группу *герпетическая инфекция* – антропонозная инфекция, вызываемая – Herpes Simplex Virus 1 (HSV 1). Герпетические инфекции самые распространенные, вызываемые *вирусами семейства Herpesviridae*, которые отличаются многообразием клинических проявлений, как правило, хроническим течением, а также различными путями передачи возбудителей инфекции [3, с. 160].

Вирусы семейства Herpesviridae способны оказывать цитопатическое воздействие на эпителиальные клетки слюнных протоков, приводя к их гибели и слущиванию. Кроме того, установлено, что вирусы семейства Herpesviridae могут вступать в роли коинфекции, способствующей активизации бактериальной флоры при хронических воспалительных процессах [4, с. 11–13].

Афанасьевым В.В.и соавт. [5, с. 12–15], на основании проведения молекулярно-генетических методов и полученных результатов, установлено, что при заболеваниях слюнных желез инфицирование паротидного секрета вирусами семейства *Herpesviridae*, наблюдается у 18% больных при таких заболеваниях как: хронический интерстициальный сиаладеноз (26%), паренхиматозный сиаладенит (20%), лимфогенный сиаладенит (25%) и синдром Шегрена (25%)

Цитомегаловирус – это один из самых распространенных вирусов группы герпесвирусов. Вирус имеет сродство к тканям слюнных желез, что зачастую позволяет находить и локализовывать его именно там. Данный вирус, как и все вирусы герпеса, имеет свойство постоянно находиться (персистировать) в организме человека при однократном заражении, однако сам по себе он не сильно заразен, поскольку для этого требуются частые и тесные контакты с носителем [3, с. 160]. Развивающийся *цитомегаловирусный сиаладенит* – вирусная инфекция с преимущественным поражением ацинарных клеток выводных протоков и межклеточной ткани слюнных желез приводит к образованию гигантских клеток и в дальнейшем к развитию склероза железы. Вирус имеет тропность к слюнным железам и вызывает иммунные сдвиги в организме и нарушения в ацинарной ткани [6, с. 39–41; 7, с. 11811–11824]. При этом, инфекция поражает чаще детей раннего возраста (до 2 лет) [8, с. 39–44].

Эпштейна – Барр – вирусная инфекция также имеет высокую распространенность, поражающая в том числе и слюнные железы [9, с. 94–102; 10, с. 162–166]. Неизвестный ранее вирусный агент был обнаружен в 1964 году и назван по имени открывших его исследователей. Чаще всего заражение вирусом Эпштейна – Барр происходит в раннем детском и в юношеском возрасте, поэтому более 90% взрослых уже перенесли эту инфекцию в той или иной форме. Источником инфекции является только человек, чаще всего больной скрытой или бессимптомной формой. Вирус, попадая через эпителий рта, горла и слюнных желез в кровотоки, проникает в В-лимфоциты, стимулируя их размножение.

Достаточно часто слюнные железы поражаются ВИЧ-инфекцией [11, с. 21–24; 12, с. 329–331]. Как известно, ВИЧ-инфекция – инфекционное заболевание, возбудителем которого является вирус иммунодефицита человека. Заболевание проявляется снижением общей резистентности больных к условно-патогенным микроорганизмам и повышенной склонностью к онкологическим заболеваниям. Этот вирус, проникающий в организм человека, вызывает нарушение иммунной системы путем подавления и уничтожения Т-лимфоцитов, что приводит к полному разрушению защитных механизмов от инфекции [13, с. 228].

В реалиях настоящего времени весьма целесообразным является изучение влияния вируса COVID-19 на слюну и слюнные железы.

Ученые уже доказали, что слюнные железы являются потенциальными резервуарами COVID-19, который может вызывать острый и хронический сиаладенит [14–16]. АПФ-2 является критическим рецептором COVID-19. Научные исследования, проводимые относительно SARS-CoV, показали, что эпителиальные клетки слюнной железы с повышенной экспрессией ACE-2 инфицированы COVID-19. При этом, экспрессия ACE-2 в малых слюнных железах была выше, чем в легких, что указывает на то, что *мишенью COVID-19 могут быть слюнные железы*. Кроме того, до появления поражений легких в слюне можно обнаружить РНК SARS-CoV. Это могло быть причиной бессимптомных инфекций. Для SARS-CoV слюнная железа является значительным резервуаром вируса в слюне. Положительный показатель COVID-19 в слюне пациентов может превышать примерно 92%, и живой вирус также можно культивировать через образцы слюны. Это предполагает, что COVID-19 распространяется бессимптомно через зараженную слюну. *Следовательно, источником бессимптомной инфекции могут быть слюнные железы.*

Второй, не менее важный аспект, *касающихся слюнных желез, является использование слюны для диагностики Covid-19* [17].

В настоящее время слюна уже широко используется для ряда диагностических исследований, являясь резервуаром для биологических индикаторов, которые варьируют от модификаций нуклеиновых кислот, белков и биохимических веществ до микрофлоры, в том числе и COVID-19.

В качестве диагностической жидкости слюна обладает огромным потенциалом и преимуществом перед другими биологическими жидкостями, поскольку процесс отбора проб слюны не требует инвазивного вмешательства, а также является недорогим и полезным для контроля системного здоровья. В ближайшем будущем разработка точных и отзывчивых методов для диагностики слюны и внедрение установленных руководств после тщательного тестирования позволит использовать диагностику слюны в качестве тестов для диагностики различных заболеваний полости рта и системных заболеваний.

Таким образом, диагностическое тестирование слюны может стать удобным и экономичным механизмом ранней диагностики Covid-19.

Литература:

1. Роль эпидемического паротита в развитии хронических заболеваний слюнных желез / Ершова И.Б., Рещиков В.А., Лохматова И.А. [и др.] // Морфологический альманах им.В.Г.Ковешникова. – 2019. – № 13. – С. 47–48.

2. Казанцев А.П. Эпидемический паротит. – Л.: Медицина, 1988. – 176 с.

3. Маркелова Е.В., Скляр Е.Ф., Просекова Е.В. [и др.]. Персистирующие вирусные инфекции: этиология и иммунопатогенез: монография. – Владивосток : Медицина ДВ, 2016. – 160 с.

4. Афанасьев В.В. Особенности клинического течения интерстициального сиаладеноза, ассоциированного с вирусами семейства Herpesviridae / В.В. Афанасьев, Н.Г. Дьячкова, Е.Н. Николаева // Российский стоматологический журнал. – 2011 – № 2. – С. 11–13.

5. Особенности клинического течения воспалительных заболеваний слюнных желез у больных с герпесвирусной инфекцией / Афанасьев В.В., Царев В.П., Николаева Е.Н., Дьячкова Н.Г. // Российский стоматологический журнал. – 2010. – № 5. – С. 12–15.

6. Ронь Г.И. Клинико-иммунологические особенности рецидивирующих сиалоаденитов, ассоциированных с цитомегаловирусной инфекцией / Г.И. Ронь, С.Н. Козлова, А.А. Брезгина // Уральский медицинский журнал. – 2007. – № 4. – С. 39–41.

7. The M33 G Protein-Coupled Receptor Encoded by Murine Cytomegalovirus Is Dispensable for Hematogenous Dissemination but Is Required for Growth within the Salivary Gland / Fabiola M. Bittencourt, Shu-En Wu, James P. Bridges [et al]. – J.Virol. – 2014. – Vol. 88(20): 11811–11824.

8. Кочкина С.С. Цитомегаловирусная инфекция детей / С.С. Кочкина, Е.П. Ситникова // Детские инфекции. – 2016. – № 1. – С. 39–44.

9. Маланчук В.А. Этиологические и диагностические иммуногистохимические показатели плеоморфных аденом слюнных желез / Маланчук В.А., И.С. Бродецкий, М.С. Кротевич // Вестник КГМА им. И.К. Ахунбаева. – 2020. № 2. – С. 94–102.

10. Лядова Т.И. Изучение типов иммунного ответа при хронической эпштейна-барр вирусной инфекции // Вестник проблем биологии и медицины. – 2016. – № 4. – С. 162–166.

11. Шатохин А.И. ВИЧ-связанные поражения слюнных желез: вопросы диагностики и лечения // Стоматология. – 2010. – № 4. – С. 21–24.

12. Сундукова К.А. Проявление ВИЧ-инфекции в полости рта у детей / Сундукова К.А., Кисельникова Л.П., Гаджикулиева М.М. // Рос. Медицинский журнал. – 2016. – № 6. – С. 329–331.

13. Гранитов В.М. ВИЧ-инфекция/спид, спид-ассоциированные инфекции и инвазии. – Барнаул:Изд-во: ОАО «ИПП «Алтай», 2011. – 228 с.

14. COVID-19 dentistry-related aspects: a literature overview / Vittorio Checchi, Pierantonio Bellini, Davide Bencivenni, Ugo Consolo // Int Dent J. 2020 Jul 5.

15. Maryam Baghizadeh Fini. Oral saliva and COVID-19 // Oral Oncol. 2020 Sep; 108: 104821. Published online 2020 May 27.

16. COVID-19 and Dentistry: Prevention in Dental Practice, a Literature Review / Federico Alcide Villani, Riccardo Aiuto, Luigi Paglia, Dino Re // Int. J. Environ Res Public Health. 2020 Jun; 17(12): Published online 2020 Jun 26.

17. World Health Organization. Laboratory testing for coronavirus disease 2019 (COVID-19) in suspected human cases: interim guidance, 2 March 2020. World Health Organization. 2020.

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЧНОСТИ ОПЫТНЫХ ОБРАЗЦОВ ПЛАСТИНОК С РАЗЛИЧНЫМ ПОВЕРХНОСТНЫМ РЕЛЬЕФОМ ПРИ ДЕЙСТВИИ СТАТИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ С ПОМОЩЬЮ ПРОГРАММЫ ANSYS

Литвинов П. С.

*интерн второго года обучения кафедры общей стоматологии
Университетская стоматологическая клиника
Одесского медицинского института
Международного гуманитарного университета*

Задорожный В. Г.

*доктор химических наук,
профессор кафедры общей стоматологии
Одесский медицинский институт
Международного гуманитарного университета
Научный руководитель: Чулаки Л. Д.
доктор медицинских наук, профессор,
профессор кафедры общей стоматологии
Одесский медицинский институт
Международного гуманитарного университета
г. Одесса, Украина*

Травматический стоматит- распространённая разновидность болезней объединённых общим названием стоматит. Возникновение данного заболевания связано с получением разного рода травм. Слизистая оболочка рта обладает свойством легко переносить несущественное механическое воздействие, оказываемое на нее в процессе приема пищи, однако чрезмерное раздражение может спровоцировать негативные изменения, препятствующие здоровому функционированию верхних отделений пищеварительной системы. Заживление механических

повреждений полости рта может существенно замедляться в связи с тем, что пораженный участок непрерывно подвергается воздействию разнообразных микроорганизмов, и регулярно раздражается во время приема пищи. Причиной травматического стоматита может стать как непосредственное физическое воздействие оказанное на какие либо участки мягкой стороны щек, твердого неба, заднѣбных дуг, губ и десен, так и влияние агрессивных низких или высоких температур, а также химических веществ. Заболевание может быть вызвано общей запущенностью стоматологической картины, сколы зубов, кариозные части челюсти, неправильно подобранные протезы либо брекет системы, некачественно изготовленные пломбы также могут нанести вред ротовой слизистой оболочке. Среди факторов существенно увеличивающих риск травматического стоматита стоит отметить жевание табака, вредные привычки (курение, обкусывание ногтей, а также непроизвольное кусание губ или жевание внутренней части щек).

Травматический стоматит вызванный единоразовым механическим влиянием, при своевременной постановке диагноза не заставит больного проходить повторное лечение, т.к рецидивы маловероятны, по причине бессистемности травмирующего воздействия. Лечение данной разновидности стоматита, зависит в первую очередь от характера травмы которой подвергалась пораженная область. Если повреждение носит проникающий характер и отличается особой глубиной поражения то может потребоваться даже наложение швов. Эпителиализация травмированного участка по мнению многих авторов существенно ускоряется, если применять аппликации способствующие регенерации, средства на основе натуральных ингредиентов, масла шиповника, облепихи а также мягких эмульсий на растительной основе. Полезен также и прием витамина а.

Проведѣнные на кафедре общей стоматологии МГУ исследования по лечению травматических стоматитов, показали что применение амарантового масла и гелей на его основе, на много эффективнее других растительных масел и эмульсий на их основе. Для пролонгации действия амарантового геля желательно нанесения его на внутреннюю сторону съѣмного протеза. Для этого на его внутренней части создаются специальные канавки, в виде сетки определённых размеров. Размеры ячеек каналов, геометрическая форма, а также их глубина должны быть таковыми чтоб не ухудшить механическую прочность протеза. Нами рассматривались два варианта ячеек, каналов в форме квадрата и ромба. В процессе исследований, лучшими геометрическими размерами оказались расстояния между сторонами ромба и квадрата – 2 мм, а глубина каналов – 1 мм. Для прогнозирования механической прочности таких протезов были приведены теоретические расчѣты на пластине из полиметилакрата.

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ГІАЛУРОНОВОЇ КИСЛОТИ ПРИ ЛІКУВАННІ ПАРОДОНТАЛЬНИХ КІШЕНЬ У ХВОРИХ НА ГЕНЕРАЛІЗОВАНИЙ ПАРОДОНТИТ

Марчук Т. С.

аспірант II курсу кафедри загальної стоматології

Науковий керівник: Чумакова Ю. Г.

доктор медичних наук, професор,

професор кафедри загальної стоматології

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Висока поширеність захворювань пародонту серед підлітків, дорослих та літніх людей робить їх однією з головних проблем сучасної стоматології, а також є найбільш частою причиною втрати зубів [1]. Лікування захворювань пародонту складається з декілька фаз: гігієнічна (консервативна), фаза корекції (хірургічна) і фаза підтримуючої терапії. Після гігієнічної фази лікування наявність залишкових пародонтальних кишень 5 мм та більше є сприятливою умовою для прогресування захворювання, що підвищує ризик втрати зубів.

Новим методом у комплексній терапії пародонтологічних пацієнтів є застосування гіалуронової кислоти (ГК). Вона є компонентом міжклітинного матриксу та відіграє важливу роль в клітинній адгезії, міграції та диференціації, опосередкованої різними ГК-зв'язуючими білками і рецепторами на клітинній поверхні, такими як CD-44 [2]. Гіалуронат має протизапальну, протинабрякову та антибактеріальну дію при лікуванні гінгівіту і пародонтиту. Встановлена деякими авторами ефективність застосування гіалуронової кислоти в пародонтології стала підставою для проведення клінічних досліджень у хворих на генералізований пародонтит [3–6].

Оцінити ефективність застосування ГК при консервативному лікуванні пародонтальних кишень у хворих на генералізований пародонтит.

У клінічних дослідженнях брали участь 22 пацієнта з генералізованим пародонтитом II-III ступеня у віці 34–45 років. 12 пацієнтів склали дослідну групу, 10 пацієнтів – контрольну групу. Особливістю клінічної картини у відібраних пацієнтів була наявність генералізованої рецесії ясен 2-3 мм, пов'язаної з агресивним перебігом пародонтиту та швидкою деструкцією тканин пародонту.

В кожній групі проводилось консервативне лікування, яке включало над- та під'ясенний скейлінг, кюретаж пародонтальних кишень (ПК)

зонаспецифічними кюретами Грейсі і полірування поверхні кореня (SRP). Через 3 тижні проводилось повторне вимірювання ПК, при якому було виявлено наявність залишкових пародонтальних кишень 5–7 мм, що є показанням до хірургічного лікування – операції остеогінгівопластики. Було прийнято рішення про лікування таких пародонтальних кишень з використанням препарату ГК «Hyadent BG» (BioScience, Німеччина). У 12 пацієнтів дослідної групи після SRP вводили в ПК препарат «Hyadent BG» по 0,1 мл. У групі порівняння проводили тільки SRP. Ефективність застосування ГК оцінювали за клінічними показниками, що характеризують стан тканин пародонту (глибина кишень, рецесія ясен) через 3 місяці після лікування.

Глибина ПК у пацієнтів дослідної групи до лікування склала $5,82 \pm 0,97$ мм, в контрольній групі – $5,78 \pm 0,86$ мм. Рецесія ясен в дослідній групі склала $2,38 \pm 0,79$ мм, в контрольній – $2,44 \pm 0,84$ мм. Через 3 місяці після лікування глибина ПК в дослідній групі склала $5,02 \pm 1,09$ мм, а рецесія ясен $1,95 \pm 0,64$ мм. Глибина ПК після лікування в контрольній групі склала $5,47 \pm 0,94$ мм, рецесія ясен $2,62 \pm 0,85$ мм. Проведені клінічні дослідження показали поліпшення стану тканин пародонту після лікування в обох групах пацієнтів, що підтверджується позитивною динамікою зміни досліджуваних показників. При цьому кращі результати спостерігаються в дослідній групі, де використовували ГК.

Використання препарату Hyadent BG є перспективним при лікуванні пародонтальних кишень у хворих на генералізований пародонтит, що обумовлено вираженими регенераторними властивостями гіалуронової кислоти.

Література:

1. Luigi Nibali, Chuanming Sun, Aliye Akcali, Xsuan Meng, Yu-Kang Tu, Niko Donos. A retrospective study on periodontal disease progression in private practice *J Clin Periodontol.* 2017 Mar; 44(3):290-297.
2. Sujith Sukumar, Ivo Dřizhal ACTA MEDICA (Hradec Králové) Hyaluronic acid and periodontitis 2007; 50(4):225–22
3. H. Jentsch R. Pomowski G. Kundt Treatment of gingivitis with hyaluronan *Journal of clinical periodontology* Vol. 30. P. 159–164.
4. Ballini A, Cantore S, Capodiferro S, Grassi FR. Int J Med Sci. 2009;6(2):65-71. Epub 2009 Feb 26. Esterified hyaluronic acid and autologous bone in the surgical correction of the infra-bone defects.
5. Johannsen AI, Tellefsen M, Wikesjö U, Johannsen G. Local delivery of hyaluronan as an adjunct to scaling and root planing in the treatment of chronic periodontitis. *J Periodontol.* 2009 Sep; 80 (9): 1493-7. Doi: 10.1902/jop.2009.090128

6. Ichikawa T, Takayama S, Yamashita M, Nakajima M, Shimabukuro Y, Murakami S. Effects of Topically-Applied Hyaluronan on Periodontal Wound Healing. URL: http://iadr.confex.com/iadr/2002SanDiego/techprogram/abstract_15151.htm

СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ПРОФИЛАКТИКЕ И ЛЕЧЕНИЮ ГИПЕРЕСТЕЗИИ ЗУБОВ ПОСЛЕ ОТБЕЛИВАНИЯ

Пахлеванзаде В. А.

аспирант кафедры общей стоматологии

Научный руководитель: Терещина Т. П.

доктор медицинских наук, профессор,

профессор кафедры общей стоматологии

Одесский медицинский институт

Международного гуманитарного университета

г. Одесса, Украина

Гиперестезия зубов это повышенная чувствительность, которая характеризуется внезапным появлением болей ноющего или острого характера.

Гиперчувствительность зубов является значительной проблемой в стоматологии. Исследования показывают, что болевые ощущения в области зубов в ответ на химические, термические либо механические раздражители возникают у взрослого населения от 3 до 60% случаев и эта цифра, по данным ВОЗ, неуклонно растёт [1, с. 112–113; 2, с. 137–144].

Гиперестезия зубов это, прежде всего, *снижение качества жизни* [3, с. 337–340]. Поэтому профилактика и лечение повышенной чувствительности зубов является актуальной задачей на сегодняшний день.

Наиболее часто гиперестезия зубов обусловлена деминерализацией твердых тканей зуба, возникающей под действием разных факторов: поражениях зубов некариозного характера (патологическая стираемость, эрозия и клиновидные дефекты и пр.), отбеливание зубов [2, с. 137–144; 4, с. 79]. Также гиперестезия дентина достаточно часто проявляется при заболеваниях пародонта [5, с. 27–28]. И обусловлено это, прежде всего, рецессией десны с обнажением пришеечной зоны зуба с доступом раздражителей в дентинные каналы.

Однако в реалиях современности одной из наиболее частых причин гиперестезии зубов является их отбеливание [4, с. 796, 28–30; 7, с. 7–9].

Отбеливание зубов, хотя и востребованная процедура, особенно среди молодых людей, *однако не совсем безопасна* [8, с. 77]. Одним из негативных факторов является то, что использование перекиси водорода в высоких концентрациях в отбеливающих системах вызывает *деминерализацию эмали зуба* [7, с. 7–9; 9, с. 80–83]. Это, в свою очередь, увеличивает проницаемость зубной эмали, в связи с чем открывается доступ раздражителей к нервным окончаниям, находящимся в дентинных канальцах и, как следствие, приводит к развитию гиперестезии.

Основным показателем, подтверждающим, что гиперчувствительность зубов после их отбеливания развилась в результате деминерализации, является снижение содержания неорганического кальция и фосфора, а также снижение pH среды слюны [10, с. 72–73].

Следует отметить, что большинство производителей в состав отбеливающих систем включают реминерализующие комплексы, однако одноразовое применение не всегда эффективно

Поэтому для предупреждения развития гиперестезии зубов еще до проведения процедуры и после регулярного отбеливания необходимо *придерживаться ряда необходимых условий и знать*, что различные заболевания зубов и десен, неблагоприятное гигиеническое состояние полости рта являются серьезным временным противопоказанием к проведению отбеливания. Так, перед проведением процедуры отбеливания зубов необходима консультация стоматолога-терапевта и проведение профессиональной гигиены полости рта. После профессиональной чистки должно пройти несколько дней, прежде чем можно будет проводить отбеливание зубов, поскольку возможно наличие микротравм слизистой десен, недопустимых при проведении процедуры. В промежутке между профессиональной чисткой и непосредственно отбеливанием зубов крайне рекомендуется пройти курс укрепления зубной эмали для ее оздоровления и снижения чувствительности [8, с. 77].

Однако и это не всегда помогает и требует проведения ряда профилактических и лечебных мероприятий,

И если профилактические мероприятия направлены, прежде всего, на предупреждение деминерализации эмали, то лечебные – уже развившееся осложнение, а именно, повышенную чувствительность зубов.

С целью профилактики деминерализации эмали после отбеливания зубов предлагаются разные методы. Основаны они в большинстве случаев применения на реминерализующей терапии с использованием ионов кальция, фосфора и фтора, а также гидроксипатитов с разными путями введения – аппликации, электрофорез, бондинги [11, с. 63–65; 12, с. 100–103].

Лечение повышенной чувствительности зубов осуществляется двумя способами: 1 – применение реминерализующей терапии для запечатывания открытых дентинных канальцев (препараты, включающие кальций, фосфаты, фтор) [12, с. 100–10; 13, с. 35–38]; 2 – путем применения химических средств – десенситайзеров: солей калия (нитрата, цитрата, хлорида), глютаральдегида. При этом глютаральдегид вызывает преципитацию белков в дентинных канальцах, а соли калия вызывают деполяризацию нервных окончаний с разным влиянием: анестезия, парализация, обволакивание. Это способствует прекращению электрической проводимости, уменьшению возбудимости нерва на действие раздражителей [14, с. 98–101].

Важную роль в профилактике и лечении гиперестезии зубов играют *десенситайзерные зубные пасты*, включающие одновременно десенситайзеры (соли калия и стронция) и препараты реминерализующего действия (кальций, фтор) [15, с. 46–49].

К революционным методам снижения чувствительности зубов следует отнести *технологию Pro-Argin* (полирующей паста Pro-Relief, включающая 8.0% аминокислоты аргинина и CaCO₃). Эффект основан на том, аргинин продвигает в дентинные канальцы ионы кальция и фосфатов для формирования обогащенного кальцием слоя, который закрывает дентинные канальцы. К настоящему времени вполне доказана высокая эффективность применения технологии для снижения чувствительности зубов после отбеливания зубов [16, с. 14–16; 17, с. 2311–2317]. На основе технологии *Pro-Argin* создана зубная паста «colgate sensitive pro-relief» [18, с. 20–24].

Вывод. Отбеливание зубов, хотя и востребованная процедура, однако вызывающая осложнения, одним из наиболее распространенных является развитие гиперчувствительности зубов. Поэтому для предупреждения развития гиперестезии зубов еще до проведения процедуры и после регулярного отбеливания необходимо *придерживаться ряда необходимых условий и проводить профилактические мероприятия*.

Литература:

1. Зубачик О. В. Частота поширеності гіперчутливості зубів у стоматологічних хворих на амбулаторному прийомі / О. В. Зубачик // Контроверсійні питання сучасної клінічної медицини: 2-га загально-університетська науково-практична конференція молодих вчених і спеціалістів, м. Львів, 15–17 травня 2013 р.: тези допов. – Львів, 2013. – С. 112–113.

2. Иорданишвили А.К., Орлов А.К., Янковский В.В. Гиперестезия твердых тканей зуба: распространенность и возрастные особенности клинического течения у людей пожилого и старческого возраста /

А.К. Иорданишвили, А.К. Орлов, В.В. Янковский // Вестник Санкт-Петербургского Университета. Медицина. – 2014. – № 4. – С. 137–144.

3. Терешина Т.П Социологические проблемы гиперестезии зубов / Терешина Т.П., Зубачик О.В. // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип. 4, Том 2. – С. 337–340.

4. Frederic M. A Critical Review of Modern Concepts for Teeth Whitening. Matthias Epple/Frederic Meyer, Joachim Enax // Dent J (Basel) 2019 Sep; 7(3): 79.

5. Морфологическое строение твердых тканей зубов у взрослых людей разных возрастных групп с чувствительным дентином / Иорданишвили А.К., Орлов А.К., Сафронов С.В., Смольякова А.В. // Курский научно-практический вестник: Человек и его здоровье. – 2020. – № 1. – С. 21–28.

6. Успенская О.А. Выраженность гиперестезии зубов при проведении профессионального и домашнего отбеливания зубов / Успенская О.А., Трефилова О.В // Клиническая стоматология. – 2019. – № 3. – С. 28–30.

7. Терешина Т.П. Экспериментальное изучение влияния отбеливающих систем на твердые ткани зуба / Т.П. Терешина, О.В. Пивень, Мозговая Н.В. // Вестник стоматологии. – 2010. – № 1. – С. 7–9.

8. Флейшер Г. М. Отбеливание зубов. Руководство для врачей / Г. М. Флейшер. – 2019: издательство СистемаRidero. – 77 с.

9. Оценка уровня минерализации твердых тканей зубов после отбеливания / Богатырева Ю.А., Чиркова Н.В., Вечеркина Ж.В., Семьнин К.Е. // Медицинский вестник Башкортастана. – 2019. – № 4. – С. 80–83.

10. Крихели Н.И. Изменение минерального состава смешанной слюны при профессиональном отбеливании зубов / Н.И. Крихели // Профилактика основных стоматологических заболеваний: Сб. тезисов Всероссийской конф. – М., 2003. – С. 72–73.

11. Пивень О.В. Клиническая эффективность реминерализующего комплекса после отбеливания зубов / О.В. Пивень // Вестник стоматологии. – 2012. – № 6. – Спецвыпуск. – С. 63–65.

12. Мяло О.А. Анализ применения реминерализующих препаратов в практической стоматологии / О.А. Мяло, Д.И. Николаевская, Е.Р. Федорова // В сборнике: Современная стоматология: проблемы, задачи, решения. Материалы межрегиональной научно – практической конференции, посвященной 80-летию со дня рождения, засл. деятеля наук России, проф. А.С. Щербаква. – 2019. – С. 100–103.

13. Сравнительный анализ эффективности проведения реминерализующей терапии после проведения профессионального отбеливания зубов / Чиркова Н.В., Богатырева Ю.А., Щербинин А.С.,

Каверина Е.Ю // Медико-фармацевтический журнал пульс. – 2018. – № 3. – С. 35–38.

14. Беленов И.А. Повышение эффективности лечения гиперестезии зубов после профессионального отбеливания / И.А. Беленова, Е.В. Андреева, Н.Т. Кунина // Вестник новых медицинских технологий. – 2013. – № 2. – С. 98–101.

15. Рекомендация средств гигиены с десенситивным эффектом с учётом индивидуальных особенностей стоматологического статуса пациента / Беленова И.А., Митронин А.В., Кудрявцев О.А. [и др.] // Кафедра. Cathedra. Стоматологическое образование. 2016. – № 55. – С. 46–49.

16. Терешина Т.П. Изучение эффективности применения реминерализующего комплекса после отбеливания зубов / Т.П. Терешина, О.В. Пивень // Инновации в стоматологии. – 2014. – № 1. – С. 14–16.

17. Efficacy of desensitizing products containing 8% arginine and calcium carbonate for hypersensitivity relief in MИH-affected molars: an 8-week clinical study/Katrin Bekes, Karolin Heinzlmann, Stefan Lettner, Hans-Günter Schaller // Clin Oral Investig. 2017; 21(7): 2311–2317.

18. Белоклицкая Г.Ф., Савченко Н.В. новая десенситайзерная паста «sensitive pro-relief» (COLGATE) при лечении синдрома гиперестезии у больных генерализованным пародонтитом/Клиническая стоматология. – 2012. – № 3. – С. 20–24.

ВИЗНАЧЕННЯ ГЕПАТОРЕНАЛЬНОГО СИНДРОМУ

Татарина О. В.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри ортопедичної стоматології
Вінницький національний медичний університет
м. Вінниця, Україна*

Шумивода Ю. А.

*аспірант I курсу кафедри загальної стоматології
Науковий керівник: Чулак Л. Д.
доктор медичних наук, професор,
професор кафедри загальної стоматології
Одеський медичний інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Гепаторенальний синдром або нирково – печінковий синдром – це тяжка вторинна прогресуюча функціональна ниркова недостатність на фоні прогресуючого захворювання печінки. Проявляється вазоконстрикцією судин нирок в кірковому шарі у хворого з вираженою печінковою недостатністю.

Виділяють дві клінічні форми гепаторенального синдрому, залежно від ступеню тяжкості протікання клінічних проявів і прогнозу.

Перший тип гепаторенального синдрому – гострий, швидко прогресуючий.

Другий тип гепаторенального синдрому – характеризується поступовим зниженням функцій нирок (на протязі декількох місяців).

Проявляється підвищенням рівня креатиніну в крові від 1,5 до 2,5 мг/дл.

Для першого типу гепаторенального синдрому характерно швидке і прогресуюче підвищення креатиніну і сечовини плазми крові, яке визначається на протязі доби.

Прогноз для першого типу гепаторенального синдрому без трансплантації печінки неблагоприятний, смертність складає 95% всіх пацієнтів, внаслідок погіршення функції нирок за декілька тижнів. У близько 50% хворих смерть настає на протязі першого тижня. У 10 летальність настає після 8 тижнів.

Пацієнти з гепаторенальним синдромом другого типу мають більш благоприятний прогноз. Основним симптомом гепаторенального синдрому другого типу є резистентний асцит, зниження клубочкової фільтрації а креатинін і сечовина в сироватці помірно підвищуються.

Критеріями гепаторенального синдрому є:

Портальна гіпертензія;

Виражена печінкова недостатність;

Зниження клубочкової фільтрації;

Підвищення креатиніну в сироватці крові більше 1,5 мг/ дл., зниження кліренсу креатиніну менше 40 мл/хв.;

Відсутність порушень кровообігу;

Відсутність бактеріальної інфекції;

Відсутність в анамнезі нефротоксичних препаратів;

Відсутність протеїнурії < 500 мг/дл.;

Об'єм сечі менше 500 мл на добу;

Концентрація натрію в сечі < 10 ммоль/ л.;

Еритроцитурія < 50 китин у полі зору.;

Історія дослідження гепаторенального синдрому.

Вперше гепаторенальний синдром описав А. Flint у 1863 році New York USA, він спостерігав за хворими на цироз печінки, хоча при цьому ураження нирок він не спостерігав. В подальшому Р. Claimont і F. Steinthal в 1911 році розповіли про ураження нирок які виникають на фоні асцити і проявлялися олігоурією.

Подальші дослідження вчених і практичних лікарів також описували ниркову недостатність яка характеризується олігоурією, низьким виділенням натрію з сечею без протеїнурії.

Термін гепаторенальний синдром вперше було застосовано в 1939 році. У 1956 R. Hecker і S. Sherlock в своїх дослідженнях описували гепаторенальний синдром і не виявляли суттєвих морфологічних змін в нирках. Визначали що пусковим механізмом у розвитку гепаторенального синдрому є периферична вазодилатація.

Лікували вони своїх пацієнтів норадреналіном але без суттєвих змін рівня креатиніну і сечовини сироватки крові.

У подальших дослідженнях лікарів і вчених гепаторенальний синдром і термінальна ниркова недостатність були синонімами.

В 1970-их роках М. N. Koppel та інші описували випадки пересадки нирок у хворих на гепаторенальний синдром і ниркову недостатність. Інший вчений S. Iwatsuki доводив що ниркова недостатність виліковувалась, якщо провести трансплантацію печінки.

Тобто данні дослідження доводять що ураження нирок при гепаторенальному синдромі є функціональним.

Дослідженнями М. Leviet в 1987 році на собаках, довів по печінкова денервація призводить до асцити, що свідчить про існування гепаторенального синдрому.

В 1996 році офіційно застосували « гепаторенальний синдром « як термін який використовують у хворих з прогресуючим цирозом печінки.

ПАТОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ФОРМ ЕПУЛІСУ

Чернець В. С.

аспірант I курсу спеціальності 221 – Стоматологія

кафедри загальної стоматології

Науковий керівник: Чумакова Ю. Г.

доктор медичних наук, професор,

професор кафедри загальної стоматології

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

У сучасній стоматології важливою проблемою є своєчасна діагностика та лікування пухлинних і пухлиноподібних утворень. До широко розповсюджених пухлиноподібних захворювань в порожнині рота відносять епуліс [1].

Епуліс (синоніми: пародонтома, над'ясневик, епулід, МКХ-10С – К-06.8) – збірний термін, що характеризує своєрідні пухлиноподібні ураження щелеп з локалізацією патологічного процесу в ділянці ясен. Гістогенетично епуліс не має зв'язку з тканинами зубного зачатка або зуба. Він розвивається з пародонту, і тому його відносять до пародонтома. Це захворювання зустрічається в будь-якому віці. Ймовірним провокуючим чинником для виникнення епуліса вважається хронічна травма ясен і вуздечок верхньої та нижньої губи. Спостерігається він також при аномаліях прикусу, при неправильно виготовлених зубних протезах і пришийкових пломбах або при наявності зубного каменю і каріозних порожнин у приясенній ділянці [1; 2].

Найчастіше епуліс спостерігається у жінок і особливо при вагітності внаслідок імунологічних і гормональних змін в організмі [3].

За гістоморфологічною картиною розрізняють три види епулісів: фіброзний, ангіоматозний і гігантоклітинний [2; 4].

Мета роботи – на підставі вивчення літературних джерел виділити основні патоморфологічні ознаки різних видів епулісу.

За даними літератури макроскопічно при всіх морфологічних формах епуліс виглядає стереотипно – у вигляді поодинокого вузла на більш чи менш широкій ніжці діаметром 0,5–2,0 см, рідше – більше. Характерною особливістю епулісу є локалізація на гребені альвеолярного відростка, як правило з вестибулярної сторони, частіше в ділянці різців та іклів, рідше – у ділянці премолярів.

Незалежно від гістологічної будови поверхня епуліса покрита багаточаровим плоским епітелієм, в якому можуть зустрічатися ділянки звиразкування, а в тканині вузла – хронічне запалення з розростаннями епітелію, що пов'язано з травматизацією [4].

Фіброзний епуліс зустрічається у різних вікових періодах, але частіше у людей після 40 років. Здатний приводити до деструкції кісткової тканини. Гістологічно він відповідає фібромам з невеликою кількістю судин капілярного типу. При наявності множинного ураження говорять про фіброматоз ясен. Фіброзний епуліс має округлу або неправильну форму, розташовується з вестибулярної поверхні ясен на широкій, рідше вузькій ніжці та прилягає до зубів, може поширюватися через міжзубний проміжок на оральну сторону. Такий епуліс покритий слизовою оболонкою блідо-рожевого кольору, має гладку або горбисту поверхню, щільно-еластичну консистенцію, безболісний, не кровоточить, характеризується повільним зростанням. Рецидиви спостерігаються дуже рідко. Мікроскопічно представляє розростання фіброзної тканини, в якій зустрічаються окремі кісткові перекладини [5].

Ангіоматозний епуліс здебільшого зустрічається у дітей. Він має м'яку консистенцію, безболісний, але внаслідок розвиненої мережі кровоносних судин схильний до кровоточивості навіть при незначних пошкодженнях. За кольором може бути дещо червонуватим, або з легким ціанотичним відтінком, поверхня горбиста. Улюблена локалізація ангіоматозного епуліса – пришийкова ділянка. Не впливає на кісткову тканину і має будову, типову для капілярної або кавернозної ангіоми, іноді з відкладенням гемосидерину в стромі. Така форма здатна до рецидивів, що поєднується з ангіомами іншої локалізації [5].

Гігантоклітинний епуліс зустрічається, як правило, у жінок у віці 30–40 років, в окремих випадках у дітей. Макроскопічно він являє собою вузол м'якої консистенції, темно-червоного кольору, іноді з коричневим відтінком. Рентгенологічно в зоні локалізації епуліса відзначається розрідження кістки та руйнування кортикальної пластинки. Мікроскопічна картина відповідає периферичній гігантоклітинній гранульомі (остеобластокластома). Виявляється велика кількість клітин типу остеобластів, які мають овальну форму та одне ядро, а також гігантські багатоядерні клітини типу остеокластів. Характерною особливістю гігантоклітинного епуліса є інтерстиціальний тип кровопостачання, що виражається в наявності великого числа вистелених ендотелієм міжканинних щілин аж до утворення великих лакун, переповнених кров'ю. Застій крові призводить до крововиливів і з масивним відкладенням гемосидерину в тканини вузла. Гігантоклітинний епуліс може рецидивувати, тому слід застосовувати більш радикальні методи оперативного лікування. Нерідко гігантоклітинний епуліс поєднується з ураженням

інших кісток скелета, в тому числі і щелеп (частіше нижньої), де він має назву центральної гігантоклітинної гранульоми. Серед гігантоклітинних епулісів у свою чергу виділяють периферичну гігантоклітинну гранульому, що розвивається з тканин ясен, і центральну, або репаративну гігантоклітинну гранульому, що виникає з кістки альвеолярного відростка [5; 6].

За даними N.J. Naderi із співавт. (2012), серед 2068 розглянутих випадків пухлинних утворень порожнини рота периферична гігантоклітинна гранулема була найбільш поширеним ураженням – у 30,12% випадків [7].

J. Wnukiewicz і J. Rabczynski [8], за результатами вивчення 399 гістологічних препаратів, прийшли до висновку, що тільки гігантоклітинний епуліс має чітко виражену і легко диференційовану мікроскопічну характеристику, а інші види епулісу важко відрізнити через схожу гістопатологічну картину. Більше того, на думку деяких авторів [1; 9], різні варіанти епулісу можуть переходити з однієї форми в іншу, але кінцевою формою розвитку завжди є фіброзний епуліс.

Враховуючи різноманітність клінічного перебігу, морфологічної картини і ризик виникнення рецидиву у клінічній практиці повинно бути обов'язковим патоморфологічне вивчення всіх випадків епулісу з метою уточнення діагнозу і вибору тактики лікування хворого.

Література:

1. Бурдина П.А., Тюрин А.Г. Эпулисы: современное состояние проблемы. *Пародонтология*. 2020; № 25 (2). С. 163–170.
2. Holmstrup P., Plemons J., Meyle J. Non-plaque-induced gingival diseases. *J Clin Periodontol*. 2018; 45 (Suppl 20). S. 28–43.
3. Бахмудов Б.Р., Шахназаров А.М. Особенности клиники и тактика лечения гиперплазии десны у беременных женщин. *Клиническая стоматология*. 2014; № 2 (70): С. 34–38.
4. Годованець О.І., Марчук І.С., Муринюк Т.І. Епуліс як пухлино подібне утворення. Клінічний випадок. *Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина (Online)*. 2019; Т. IX, № 3 (33): С. 131–134.
5. Клинико-морфологическая характеристика эпулиса и гипертрофического гингивита / Е.А. Котов, О.А. Костылева, С.Н. Журавлев, И. Мухаммад, Р.М. Дусмаилов. *Серия конференций ЗКГМУ имени Марага Османова*. 2018; Т. 5. С. 85–87.
6. Lester S.R., Cordell K.G., Rosebush M.S., Palaiologou A.A., Maney P. Peripheral giant cell granulomas: a series of 279 cases. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol*. 2014; 118(4): 475–482.

7. Naderi N.J., Eshghyar N., Esfehian H. Reactive lesions of the oral cavity: A retrospective study on 2068 cases. *Dent Res J (Isfahan)*. 2012; 9(3): 251–255.

8. Wnukiewicz J., Rabczynski J. Histologiczne postacie nadziaslakow. *Czas. Stomat.* 1978; № 10: С. 901–906.

9. Щипский А.В., Хрипунков В.А., Хубутя Б.Н. Диагностика опухолей и опухолеподобных образований в области десен. *Российский стоматологический журнал*. 2008; № 4: С. 29–31.

КОМПЛЕКСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ЩУРІВ В ДИНАМІЦІ ЗАЖИВЛЕННЯ ОПІКОВОЇ ТРАВМИ

Чулак О. Л.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри загальної стоматології*

Шумивода Ю. А.

аспірант I курсу кафедри загальної стоматології

Науковий керівник: Чулак Л. Д.

доктор медичних наук, професор,

професор кафедри загальної стоматології

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

При морфологічному дослідженні шкіри контрольних (інтактних) тварин, було виявлено ряд змін.

Візуально шкіра щурів сірувато – рожевого кольору, бархатисту поверхню. Пальпаторно м'яко – пружина. Мікроскопічні деклідження визначили чіткий розпоіл на епідерміс та власне шкіру, під якою визначається підшкірна клітковина багата жировими клітинами.

Епідерміс багат шаровий. Глибинний шар епідермісу – базальний складається з тканин з округлими, темними, яскраво забарвленими я. Сливите забарвленими ядрами. Ці клітини розташовані переважно в один шар, але в глибині між пиптиками та навкруги волосяних фолікулів, вони розташовані декілька шрів. Цитоплазма їх базомфільна, темна розташована вона дуже щільно. Над базальним шаром розташований шар шиповидних клітин. Клітини займають досить значний об'єм, розташовані неупорядковано. Забарвлення ядер світлішає до поверхні.

Вище визначається зернистий шар, він представлений щільно упакованими гранулами темного кольору. Блискучий шар візуально погано читається при фарбуванні гематоксиліном – еозином. Поверхневий шар (кератиновий) представлений безядерними лусками розташованими досить розпоршено.

У власне шкірі, під шаром пипок розрізняються пучки сполучнотканинних волокон, які розташовані в різних напрямках так, що формують сітчасту структуру. Між пучками спостерігаються ділянки основної речовини різного розміру. При забарвленні по Цан Гізон більшість з пучків фарбуються в яскраво червоний колір, тобто складаються з колагенів. Між пучками волокон також спостерігаються поодинокі та зібрані в групи фіброласти. Також тут розташовані судини різного калібру. Більшість з них звичайного вигляду токостіні, є спазмовані судини а також судини з потовщеними стінками. В пипках і під ними багато капілярних петель. У власне шкірі багаточисленні корені волосся. Кожне з них має зовнішню волосяну піхву, яку складають епітеліоцити з округлими, середину розмірів, ядрами упакованими з помірною щільністю. Внутрішня піхва складається з щільно упакованих клітин з овальними або плоскими ядрами і темно базофільною цитоплазмою. В середні розташований власне волосок, який у своєї пипки має лускату структуру, а у поверхні монопітну. До волосяної пипки підходить капілярна петля. Навкруги деяких коренів волосся розташовані салні залози, які мають вигляд скупчення ліпоцитів з вивідною протокою у волосяну піхву. Крім того у власне шкірі розташовані пучки гладком'язових клітин. Розташовані вони досить не упорядковано, але наближуються до волосяної піхви.

Таблиця 1

**Динаміка показників стану периферійної крові
у щурів з термічним опіком**

Група/показатели	Контроль	3д. Опіку	7д. Опіку	10д. Опіку
Еритроцитное 10 ¹² /л	7.94 ± 0.13	5.65 ± 0.60	4.78 ± 0.41	4.36 ± 0,34
Гемоглобін мк моль/л	72,3 ± 1,31	188,0 ± 22,0	168 ± 15,3	149,4 ± 13,0
	1,0 ± 0,03	1,02 ± 0,04	1,08 ± 0,07	1,13 ± 0,1

За даними гістоензиматичних досліджень, активність СДГ у клітинах базального шару епідерміса 6.0–7.04 од., в шиповатому шарі – 6.0–5.04 од., в клітинах зовнішньої волосяної піхви – 6,04 од., в м'язових клітинах і фіброластах – 5.0 ± 0.30 у.од.

Активність ЛДГ в клітинах базального шару епідерміса – 6.0 ± 0.21 у.од., в клітинах шиповатого шару – $6.0-5.0$ у.од., в клітинах волосяної піхви $5.0 \pm 0,30$ у.од. і в м'язових та фіброзних клітинах – 6.0 ± 0.1 у.од.

Активність ЛДГ в базаліоцитах 5.0 ± 0.1 у.од., і в шиповатих клітинах – 4.0 ± 3.0 у.од., в клітинах волосяної піхви – 5.0 ± 0.20 у.од., в м'язових клітинах – 4.0 ± 0.09 у. од.

ПОРІВНЯЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ДИНАМІКИ ЗЛУЩЕННЯ ЕПІТЕЛІЮ І ШВИДКОСТІ МІГРАЦІЇ ЛЕЙКОЦИТІВ ПРИ ПРОТЕЗУВАННІ РІЗНИМИ ВИДАМИ ВКЛАДОК ПІД ЕСТЕТИЧНІ КОРОНКИ

Чулак Ю. Л.

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри загальної стоматології*

Небогатов С. С.

аспірант III курсу кафедри загальної стоматології

Науковий керівник: Чулак Л. Д.

*доктор медичних наук, професор,
професор кафедри загальної стоматології
Одеський медичний інститут*

*Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

У протезоносіїв першої групи інтенсивність міграції лейкоцитів через 2 місяці практично не змінилася, хоча через 1 місяць після протезування дещо зростала, що пов'язано, мабуть з процесами адаптації до протезування. Через 6 місяців після фіксації протеза ці показники знизилися більш ніж на 15%. Злушування епітелію слизової оболонки через 2 місяці було дещо інтенсивніше, проте відмінні дані недостовірні; через 6 місяців було зафіксовано значне зменшення кількості епітеліальних клітин в ротових змивах пацієнтів ($p < 0,05$ по відношенню до вихідного рівня). Аналогічні зміни відбувалися і в другій групі досліджень. У третій же групі спостерігалось чітке зниження міграції лейкоцитів (до $374,2$ тис / мл), що свідчило про зменшення інтенсивності хронічних запальних процесів, що протікають у слизовій оболонці порожнини рота.

У протезоносіїв контрольної групи інтенсивність міграції лейкоцитів через 2 місяці практично не змінилася, хоча через 1 місяць після протезування дещо зростала, що пов'язано, мабуть з процесами адаптації до штучних коронок.

Аналогічні зміни проходили і в другій групі досліджень (застосування вкладок з кобальтохромового сплаву). У третій же групі спостерігалось чітке зниження міграції лейкоцитів (до 385,5 тис. / мл), що свідчило про зменшення інтенсивності хронічних запальних процесів, які протікають у слизовій оболонці тканин пародонта при протезуванні керамічними вкладками. Через 1 рік після фіксації протеза ці показники знизились більш ніж на 15%.

У групі паєнті, яким виготовляли керамічні вкладки розробленою нами технологією, спостерігалася тенденція до зниження інтенсивності міграції лейкоцитів на 18,9% з $(465,5 \pm 42,5)$ до $(377,6 \pm 38,2)$ тис. клітин вже через 1 міс. після протезування. Через 1 рік після протезування, показник ще знижується на 3,3%.

При дослідженні динаміки злущування епітелію отримані наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка зміни інтенсивності злущування епітелію
при протезуванні коронкових дефектів із застосуванням
кульшових вкладок з різних матеріалів, тис. клітин / мл рот. змиву**

№ групи	Група Дослідження Термін Спостереження	До Лікування	Після Фіксації Коронки	Через 1 Місяц	Через 1 Рік
1.	Перша (Контроль)	33.5 ± 3.0	34.2 ± 2.4	33.9 ± 1.5	31.2 ± 2.0
2.	Друга (КХС)	33.3 ± 2.4	49.4 ± 0.6	40.4 ± 1.4	38.2 ± 2.8
p	p	0.05	0.05	0.05	0.05
3.	Третья (кераміка)	32.2 ± 1.9	34.4 ± 4.2	30.9 ± 5.8	33.7 ± 3.1
p	p	0.05	0.05	0.05	0.05
4.	Четверта (розроблена вкладка)	33.8 ± 4.2	32.1 ± 1.4	30.4 ± 5.8	28.8 ± 4.5
p	p	0.05	0.05	0.05	0.05

Прик.: p – ймовірність в порівнянні з групою контролю.

У контрольній групі спостерігається постійна, незмінна швидкість злущування епітелію. У другій групі (при застосуванні металевої кульшової вкладки) швидкість злущування на момент виготовлення покривної конструкції – керамічної коронки – підвищується інтенсивність

злущування – до $49,4 \pm 0,6$ тис. клітин / мл змиву. Цей факт ми пов'язуємо з реакцією тканин пародонту на метал вкладки і процес протезування.

У віддалені терміни інтенсивність злущування клітин дещо знижується – до $38,2 \pm 2,8$ тис. клітин/мл змиву, але залишається на 12,8% вище рівня до протезування, що свідчить, на наш погляд, про міграцію окислів металу, який утворюється в ясенній борозні в періапикальній тканині, що визиває його подразнення.

При дослідженні інтенсивності злущування епітелію в третій групі (застосування керамічних вкладок і керамічних коронок) коливання показника злущування епітелію мінімальні. Аналогічна ситуація спостерігається і у пацієнтів четвертої групи.

ОЦІНКА СТАНУ ОБСЕМІНЕННОСТІ ПОВЕРХНІ ЗНІМНИХ ПРОТЕЗІВ ГРИБАМИ РОДУ *CANDIDA* ПРИ ЗАСТОСУВАННІ РІЗНОМАНІТНИХ ФІКСУЮЧИХ КРЕМІВ

Штурмінський В. Г.

доктор медичних наук,

доцент кафедри загальної стоматології, директор

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

Серединко І. А.

аспірант I курсу кафедри загальної стоматології

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

В сучасній ортопедичній стоматології одним з складних та не вирішених питань до теперішнього часу є якість повноцінного протезування при великих (відсутність більш ніж 8 зубів на щелепі) або повного знімного протезування. Розвиток фармацевтичної промисловості покращити ефективність протезування за рахунок застосування в повсякденному використанні фіксуєючих кремів. Проте добре відомо та клінічно доведено, що поряд з покращенням фіксації та підвищенням жувальної ефективності застосування кремів мають певні недоліки. Одним з таких недоліків є біль стійкі прояви кандидозу порожнини рота при користуванні фіксуєючими. Як показують сучасні наукові дослідження,

процент пацієнтів з наявністю обсемененості *Candida albicans* в групах пацієнтів, які користуються кремами вище, ніж у групах без застосування додаткових засобів. **Ціллю** роботи було визначення обсемененості *Candida albicans* при застосуванні основних груп фіксуючих кремів, що поширені на стоматологічному ринку України.

Хворі, які були розподілені на чотири групи дослідження:

- До першої групи ввійшли пацієнти, які користувалися протягом року акриловими протезами без застосування фіксуючих кремів;
- До другої – ввійшли пацієнти, які користувалися протягом року нейлоновими протезами без застосування фіксуючих кремів;
- До четвертої – ввійшли пацієнти, які користувалися протягом року нелоновими протезами із застосуванням фіксуючого крему Corega;
- кремів;

Всі пацієнти мали повні знімні протези на верхню щелепу зі складними анатомо-функціональними умовами протезного ложа.

Нами були досліджені мазки з поверхі акрилових часткових знімних протезів при застосуванні різних фіксуючих протезів протягом доби користування. Пацієнтам проводили дослідження натще, без полоскання порожнини рота. Пробу проводили з піднебінної частини протезу, по центру піднебінної частини протезу.

Для взяття проби використовували транспортне середовище та надалі проводили стандартну процедуру посіву та підрахунку ступеню обсемененості.

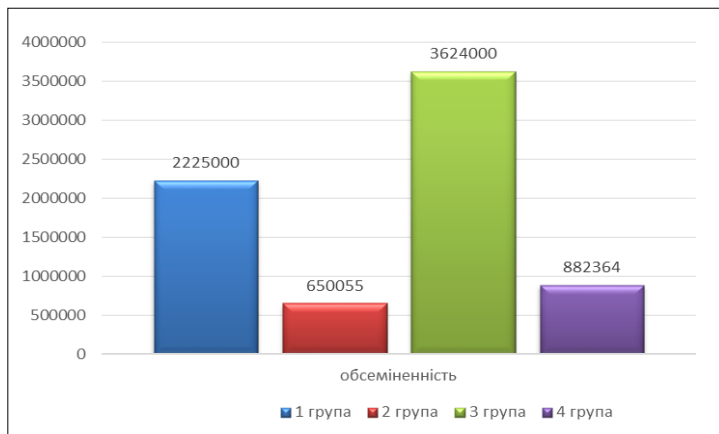

Рис. Порівняльна оцінку ступеню обсемененості протезів грибами роду *Candida* при застосуванні фіксуючого гелю колоній / см²

Отримані результати достовірно вказують, що застосування фіксу-ючих кремів приводить до незначного підвищення розповсюдження кандидозів у користувачів знімних протезів. Проте інтенсивність обсе-мінення була вищою у груп пацієнтів з акриловими протезами як без застосування кремів, так і при їх застосування ($22,25 \times 10^5$ кол./см² проти $36,24 \times 10^5$ кол./см²).

Висновок. Широке використання фіксуючих гелів при знімному протезуванні вимагає специфічної антигрибкової обробки протезів з метою профілактики розвитку кандидозних протезних стоматитів.

НАПРЯМ 5. ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАУКИ. ПЕДАГОГІКА. КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ В ЕКСПОЗИЦІЙНІЙ ПРАКТИЦІ

Бегаль Т. О.

аспірантка

Київський національний університет культури і мистецтв

м. Київ, Україна

Музейна експозиція є одним із головних засобів реалізації завдань та функцій сучасного музею. А тому застосування нових методологічних підходів та ресурсів в експозиційній практиці в умовах цифрового суспільства питання досить актуальне. Новітні технології в музеї, зокрема і в експозиції стали предметом наукових пошуків таких дослідників як В. Банах [1], В. Северин [7], Н. Панас [6], Н. Брижаченко [2], І. Нікітіна [5], Р. Маньковська [3]. Проте, науковцями було розглянуто лише окремі елементи використання інновацій в музейній діяльності. Застосування мультимедійних засобів в експозиційній практиці, на нашу думку, потребує більш глибокого дослідження та узагальнення, що обумовлює актуальність даної роботи.

Як відомо, під час проектування сучасних музейних експозицій активно застосовуються мультимедійні технології. Важливо підкреслити, що мультимедійні засоби являють собою апаратне забезпечення музейної експозиції, що в свою чергу поділяються на засоби відображення інформації (інтерактивні столи, інформаційні кіоски, мультимедійні дисплеї) та засоби озвучування інформації (аудіогіди). На наш погляд, їх основне завдання полягає у підвищенні можливостей експозиції та розкритті її основного ідейного задуму (концепції). Використання мультимедійних технологій в експозиції не може ставити під сумнів аттрактивність автентичних експонатів, оскільки має за мету доповнити та розкрити її наповнення.

Зокрема, інтерактивні столи або інтерактивні комплекси здійснюють свою діяльність на базі спеціального програмного забезпечення, що розроблене з урахуванням інформаційних потреб відвідувачів галерей, музеїв, виставок. Вони дозволяють: розмістити інформацію про експонати, яскраві фото і презентації, доповнюючи їх описом; проводити анкетування та опитування; збирати відгуки відвідувачів про ті чи

інші предмети; анонсувати нові події та заходи, розширювати музейну аудиторію. Інтерактивні столи зазвичай мають багатомовний інтерфейс, що дозволяє подавати інформацію кількома мовами. Наприклад, «у Музеї банку Кореї на мультимедійних столах можна пограти в ігри, що стосуються різних аспектів фінансової грамотності: планування власного бюджету, збільшення чи зменшення облікової ставки» [4].

Іншим прикладом мультимедій в експозиції є інформаційні кіоски – своєрідні «інтерактивні консультанти» з широкими функціональними ресурсами та можливостями. В їх основу покладено програмне забезпечення або довідково-інтерактивну систему. Інформаційні кіоски являють собою пошукові системи із відомостями про експонати та експозиції. Також вони містять інформацію про систему навігації виставковими залами. Дозволять розмістити рекламу і залучити потенційних партнерів чи спонсорів. У добу активного використання смартфонів та персональних комп'ютерів відвідувач зникає до миттєвого отримання інформації та швидкого задоволення інформаційних послуг. Використання інформаційних кіосків та мультимедійних технологій, на наш погляд, вирішує проблему «інформаційної самотності» відвідувача при перегляді класичної експозиції.

Мультимедійні дисплеї являють собою широкоформатні екрани, які ідеально підходять для створення інтерактивного простору. Мультисенсорність екрану дозволяє доторкатися до зображення, прокручувати його, міняти масштаб. Технологія Multi-Touch значно розширює технології роботи з наповненням та контентом, дозволяє працювати у додатку одночасно кільком відвідувачам. Для прикладу, «у Музеї грошей Банку Португалії одна з мультимедійних стін «запрошує» зіграти в інтерактивну гру: використовуючи свій квиток, відвідувачі ловлять віртуальні монети на екрані. Крім цього, зробивши своє фото, на одному із мультимедійних екранів можна сконструювати монету із власним зображенням» [4].

Таким чином, використання мультимедійних засобів в експозиційній практиці вирішує низку питань, що пов'язані з розвитком та налагодженням музейної комунікації; розв'язанням питань «інформаційної самотності», з якою стикається сучасний відвідувач при перегляді класичної експозиції; вирішенням проблеми доступності та інклюзивності тощо.

Література:

1. Банах В.М. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. *Historical and Cultural Studies*. 2016. Vol. 3, No. 1. С. 1–5.

2. Брижаченко Н.С. Класифікація музейно-експозиційних просторів, організованих за допомогою використання інтерактивних технологій. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство. Архітектура*. 2013. № 3. С. 62–67.

3. Маньковська Р.В. Новітні технології у формуванні сучасного музейного простору: досвід та перспективи. *Питання історії науки і техніки*. № 2. С. 78–80.

4. Музеї грошей та центробанків світу: інтерактивність в дії. Музейний простір. URL: <http://www.prostir.museum/ua/post> (дата звернення: 24.09.2020).

5. Нікітіна І. Музейний простір та новітні технології: співдружність та протиріччя (з досвіду НМГО і ВС). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Культурологія. 2013. № 13. С. 83–87.

6. Панас Н.Б. Використання цифрових технологій в музейній та пам'яткоохоронній діяльності. *Young Scientist*. 2019. № 6 (70). С. 257–259.

7. Северин В. Д. Новітні технології в дизайні музейних експозицій. *Гуманітарний часопис*. 2017. № 1. С. 73–77.

РЕГІОНАЛІСТСЬКІ РУХИ В ІСПАНІЇ

Беззубенко А. В.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди*

Панастова О. В.

*магістрантка кафедри всесвітньої історії історичного факультету
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Однією із основних проблем Іспанії останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. є проблема регіоналізму. Іспанська історія доводить, що демократичний розвиток країни супроводжується збільшенням самоврядування в іспанських регіонах, а встановлення авторитарного режиму призводить до жорсткої централізації усіх сфер життя держави. Іспанська історія яскраво демонструє процес формування традиційно сильного регіоналізму.

Іспанія етнічно неоднорідна країна. Сучасне іспанське населення визнане єдиною нацією. Однак остання формувалася на основі різних етнічних груп і представників окремих історико-географічних регіонів країни. Тож в Іспанії проживають кастильці (власне іспанці), каталонці та галісійці зі своїми мовними особливостями, баски, які не мають спільних етнічних коренів з жодним народом, андалусійці, валенсійці [4].

«Іспанія – це держава для всіх іспанців, національна держава для значної частини населення і тільки держава, але не нація – для впливових меншин», – так в одній зі своїх робіт 1973 р. стверджував американський політолог іспанського походження Хуан Хосе Лінс [6, с. 36].

Як вважають деякі іспанські дослідники, перші ознаки тих явищ, які сьогодні ми кваліфікуємо як прояви націоналізму та регіоналізму (мова йде в першу чергу про баскський націоналізм і каталанізм) об'єктивно з'явилися значно раніше, по суті ще в доримську епоху [3, с. 178]. До цих пір дискусійним залишається питання, хто такі баски. Одні дослідники вважають їх нащадками змішаного племені кельтів та іберів, інші знаходять спорідненість басків з кавказькими народами. До XVI ст. Країна Басків разом з провінцією Наварра утворювала Королівство Наварра, яке згодом увійшло до складу Іспанії та Франції. До середини XIX ст. баски користувалися особливими правами і володіли певною автономією по відношенню до іспанської корони на основі т.зв. права фуерос. Фуерос – це сукупність певних привілеїв, пільг та зобов'язань, що визначали характер взаємовідносин між васальними територіями і центральною владою. Баскський фуерос у ті часи передбачав автономію у сфері місцевого управління, торгівлі, оподаткування, військової служби тощо.

У роки Республіки акцент робився на полікультурності іспанської нації, і культурне розмаїття тільки віталосся. Під час Громадянської війни 1936–1939 рр. баски у жовтні 1936 р. навіть проголосили про створення своєї республіки Еускаді, яка, однак, уже в червні 1937 р. перестала існувати у результаті встановлення режиму Франсіско Франко. Політика Ф. Франко була спрямована на асиміляцію басків. Було заборонено використовувати баскську мову, національну символіку тощо.

Каталонія також має давні традиції боротьби за свої автономні права та свободи. Історія Каталонії нараховує більше дев'яти століть. З XII ст. існувало Королівство Каталонії і Арагону, в якому Каталонія зберігала внутрішню автономію і власні закони, а також особливі привілеї в рамках єдиної держави. У 1714 р. іспанським королем стає Філіпп V. Каталонія втрачає всі свої привілеї. Тільки у 1901 р. іспанський уряд визнав існування каталонської нації, що лише прискорило розвиток ідеї про незалежність. У 1931 р. після утворення Іспанської

республіки каталонцям було надано самоуправління. З 1934 р. каталонці почали реалізовувати проект створення незалежної Каталонії, однак встановлення влади Ф. Франко не дало можливості повністю реалізувати дану ідею.

В останні роки диктатури Франко Іспанію охопили сплески національних та регіональних рухів. Однією з основних причин цього стала дискримінаційна політика режиму стосовно національних мов і культур, що стало могутнім поштовхом до виникнення рухів за незалежність в Каталонії, Країні Басків і Галісії.

Значні зміни в усіх сферах життя іспанської держави сталися після смерті Ф. Франко у 1975 р. Ця країна у відносно короткий період зуміла здійснити перехід від авторитарного режиму до демократії, здійснити докорінну перебудову державної, політичної і частково економічної систем. Зі смертю Ф. Франко і у політичному житті Іспанії сталися певні зміни: було введено нове адміністративне управління, з'явилися автономні регіони і уряди.

Після демократичних перетворень 1970–1980-х рр. іспанські національні рухи отримали можливість діяти легально. Прийняття Конституції 1978 р. і створення 17 автономій призвели до зростання ролі регіональних ідентичностей і створенню окремих автономних спільнот (баски, каталонці тощо), у край зацікавлених в обґрунтуванні глибокої історичної підоснови своєї самотності.

Варто відзначити, що основною проблемою того, що в Іспанії присутні такі регіони, як Каталонія і Країна Басків, це наслідок державного устрою. Іспанія називає себе «державою автономій». Формально залишаючись унітарною, вона являє собою надзвичайно децентралізовану державу. 17 регіональних автономних об'єднань (товариств) утворені відповідно до колишнього поділу країни на провінції та історичні області. Всі автономні співтовариства володіють не тільки адміністративними, але й законодавчими повноваженнями у таких сферах, як міське планування, формування інститутів місцевого управління, відповідальність за внутрішній регіональний економічний розвиток, стан транспорту, за розвиток культури, освіти, соціального забезпечення, охорони здоров'я, навколишнього середовища. У результаті Каталонія, Країна Басків і Галісія отримали як «національності» вищий рівень самостійності.

У Країні Басків править Баскська націоналістична партія (БНП). Її мета – створення суверенної держави, що включає всі землі, населені басками. Досягти своєї мети БНП має намір дипломатичним шляхом, через переговори із офіційним Мадридом. Каталонці ж планують здобути незалежність, відокремившись в односторонньому порядку. Свідченням цього є проведений референдум 1 жовтня 2017 р. в Каталонії.

90,18% каталонців проголосували за незалежність. Однак, офіційний Мадрид референдум не визнав.

Економічні чинники на сьогоднішній день також є однією із причин розвитку іспанського регіоналізму. Каталонія є найбільш успішним і процвітаючим регіоном Іспанії. Економіка Каталонії традиційно забезпечує близько 19% ВВП всієї Іспанії. Тож каталонці не мають великого бажання забезпечувати інші іспанські регіони, вважаючи, що окремо Каталонії буде краще, ніж у складі іспанської держави. Багато її жителів вважають, що всі зібрані податки повинні залишатися тут, а не перерозподілятися на користь бідніших областей. Простіше кажучи, Каталонія не хоче «годувати Іспанію», зокрема, її найбільш відсталі регіони.

Таким чином, проблема взаємовідносин між центральною владою Іспанії та окремими її регіонами навколо питання незалежності є актуальною і тривалою. Незважаючи на це, і баскам, і каталонцям вдалося зберегти свій власний менталітет, цінності, культуру, прагнення до політичної свободи у розв'язанні внутрішніх проблем. Політика Каталонії та Країни Басків у сфері розширення автономного статусу має визначальний вплив на розвиток регіоналізму в сучасній Іспанії.

Література:

1. Капланов Р.М. У истоков национальных движений народов Испании. М.: Генезис, 1987. 267 с.
2. Национализм в мировой истории / Ред. В.А. Тишков, В.А. Шнирельман; Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН. М.: Наука, 2007. 601 с.
3. Орлов А.А. Глубинные исторические корни проблемы национализма и сепаратизма в современной Испании. *Вестник МГИМО-Университета*. 2013. № 4(31). С. 177–186.
4. Панас Т.О. Еволюція шляхів урегулювання баскського етнополітичного конфлікту в Іспанії. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59320/25-Panas.pdf?sequence=1>
5. Ріпа В., Філоненко І., Філоненко Ю. Каталонський сепаратизм – виклик єдності Іспанії та Європи. *Наукові записки*. 2018. № 1. С. 80–88.
6. Современная Испания: проблемы и решения / Под ред. А.В. Кузнецова. М.: ИМЭМО РАН, 2018. 101 с.

**ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАЦІЯ»
І «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ»
ЯК КАТЕГОРІЇ ФІЛОСОФІЇ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ**

Березюк В. В.

*студентка магістратури факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Результати науково-технічної революції ХХ ст. були передумовою розвитку освіти у ХХІ столітті. Сучасному суспільству властива поява інтелектуальних цінностей, активного обміну інформацією та, що дуже важливо, виникненню нових засобів комунікації (телекомунікаційних та комп'ютерних технологій). Дані технології широко поширені і постійно використовуються в навчальному процесі, особливо в загальноосвітніх школах.

Постає питання про доцільність та можливості використання інноваційних технологій у загальній освіті. Необхідно сформуванню комунікативно компетентну людину, здатну швидко адаптуватися до сучасних умов життя. У зв'язку з цим необхідно виявити фундаментальні концептуальні підходи до формування комунікативної компетентності в освітньому середовищі.

Історія пізнання комунікації починається з античності. Древні філософи разом із розумом-логосом розглядали мову-логос. Поштовхом до цього став той факт, що греки широко використовували риторіку, ораторське мистецтво, а особливу повагу у народних зборах мали оратори, що володіли ораторським талантом. Номос – закон у формі письмового тексту – служив регулятором суспільного життя. Про це пишуть відомі античні філософи у своїх працях: Аристотель [1; 2], Геракліт [3] тощо. У елліністичний період, коли розпочався культурний розвиток територій Єгипту, Близького та Середнього Сходу, турбота про збереження мови була особливо важливою, оскільки мова забезпечувала виживання грецької культури в іноземному середовищі. Були вчені з граматики, які прописували правила «істинної» та «чистої» грецької мови.

Таким чином, ще до нашої ери спілкування стало предметом вивчення двох найдавніших наукових дисциплін – логіки та лінгвістики. У середні віки християнська церква не забувала уроків античного ораторського мистецтва. Програма підготовки священнослужителів включала риторіку, граматику та діалектику, які формували «тривіум» –

перші три та основні предмети вивчення. Середньовічна схоластика відродила давньогрецьку герменевтику, науку про розуміння та інтерпретацію поетичних (Гомер) та священних (Біблія) текстів.

Особливий інтерес до вивчення комунікації починає проявлятися у вчених-філософів та психологів у XIX–XX століттях. Деякі вчені того часу розглядають спілкування як категорію філософії і представляють її як основну людського існування (М. М. Бахтін [4], М. Бубер [5] та ін.).

К. Ясперс [6] виділяє кілька рівнів людського «Я», і кожен з них має свій спосіб комунікації (спілкування): емпіричне «Я», свідомість взагалі «Я» на рівні духу. Зазначені три рівні свідомості та три типи спілкування необхідні людині як біологічній, мислячій та соціальній істоті. Однак вони не охоплюють все людське існування, не впливають на найглибші та найінтимніші аспекти душі. Найглибший рівень «Я», четвертий, – це екзистенція (існування). Екзистенція – це рівень існування людини, який не може бути предметом наукових досліджень. Він упереджений, тобто ніколи не може бути представлений як об'єкт розгляду. «У будь-який момент, коли я роблю себе об'єктом, я сам одночасно є чимось більшим, ніж цей об'єкт, а саме істота, яка може визначити себе таким чином. Ідентифікувати себе в тій мірі, в якій я можу бути представленим як об'єкт, я втрачаю себе, плутаю те, чим я сам можу бути» [6, с. 35].

На думку автора, екзистенційна комунікація є найвищим типом спілкування. Вона не відкидає три нижчі рівні, але покладається на них як на її передумови. Три нижчі типи спілкування найбільш поширені в житті людини. Умовою можливого екзистенційного спілкування між особистостями є «загальна ситуація».

З вивчення спілкування на міжособистісному рівні К. Ясперс перейшов до питання про можливість та умови спілкування в універсальному масштабі, тобто передумов взаєморозуміння людей, що належать до різних культур, націй, релігійних та світогляду орієнтації.

Ці дослідження дозволяють зробити висновок, що людина має кілька рівнів спілкування: від примітивного несвідомого спілкування до спілкування духовного, інтелектуально розвиненого індивіда. Неможливо досягти найвищого рівня спілкування, стати повноцінним членом суспільства, не пройшовши поступового розвитку від емпіричного «Я» до «Я». Спілкування – це спосіб самовизначення людини у світі, завдяки якому життя набуває сенсу.

Література:

1. Аристотель. Риторика / Пер. О. Цибенко. Поетика. – М.: Лабіринт, 2000. – 220 с.

2. Аристотель. Протрептик. Про чуттєвому сприйнятті. Про пам'яті / Пер. Е. В. Алімова. – СПб. : видавництво СПбГУ, 2004. – 184 с.
3. Бакина В. І. Космологічне вчення Геракліта Ефеського // Вісник Московського університету. – Сер. 7. – Філософія. – 1998. – № 4. – С. 42–55.
4. Бахтін, М.М. Естетика словесної творчості. – М. : Мистецтво, 1986. – 445 с.
5. Бубер, М. Два образу віри. – М. : Республіка, 1995. – 212 с.
6. Ясперс, К.Т. Духовна ситуація часу. – М. : Практика, 1997. – 321 с.

УКРАЇНСЬКЕ БАРОКО І ПОЛІФОНІЯ НА ПРИКЛАДІ ХОРОВОГО КОНЦЕРТУ М. БЕРЕЗОВСЬКОГО «НЕ ВІДКИНЬ МЕНЕ У СТАРОСТІ»

Береш А. І.

викладач теоретичних дисциплін

Полонська дитяча музична школа

м. Полонне, Хмельницька область, Україна

Інновація та традиція, на перший погляд, є значеннями-антонімами. Коли традиція – це віками укладений погляд на певні елементи культури, то інновація – це нововведення, новий ракурс огляду творіння. Але не завжди це є істиною. Потрібно часом на традиційні твори нашої національної культури подивитися під іншим кутом, таким чином побачити те, що раніш не помічали або не вважали за важливе. Саме такої думки я дійшла, коли в черговий раз знайомила учнів з шедевром української музичної культури – хорovým концертом М.Березовського «Не відкинь мене у старості». Твір має риси двох епох, двох музичних стилів: бароко (поліфонічний виклад) і класицизм (яскраві обриси класичної форми). Потрібно зауважити, що чомусь цей хорový концерт мало розглядався вітчизняними музикознавцями, які досить однобоко відносять його до перехідного варіанту концерту від партесного до класичного. Партесний концерт є вокально-ансамблевий музичний жанр 17 – першої половини 18 століття, який побудований на протиставленні-змаганні різних груп вокального ансамблю а саррелла. На мій погляд, риси партесного концерту в хорovém концерті Березовського відсутні, а яскраво виражений поліфонічний стиль трактується як перехідний варіант концерту. Але як не помітити і почерговий вступ голосів та їх рівноправність, первинність мелодичного руху по відношенню до

гармонії, і тоніко-домінантне функціональне співвідношення голосів, робота над обмеженою кількістю мелодійного матеріалу (Не отвержи мене во время старости, виегда оскудевати), плинність викладу, мотивне вицленення, секвенції, перегуки, тощо. Тут і філософська глибина думки, бо в концерті використаний біблійний текст 70 Псалма Давида. Все це наближає концерт Березовського до творів Й.С. Баха.

Перша частина концерту – хорова 4-голосна fuga. Цей жанр допомагає переосмислити, глибше зрозуміти зміст біблійного тексту. Прохання про турботу, піклування наймогутнішу інстанцію – Бога, яке багато раз звучить у різних голосах, з різною інтонацією, в різній теситурі, навіває глибокі філософські думки. Саме fuga як жанр добре розкриває, доносить до слухача плинність життя і непередбачуваність буття. Спочатку групи басів та тенорів почергово в тоніко-домінантовому співвідношенні проводять тему (Не отвержи мене во время старости). Потім групи альтів та сопранів чинять аналогічно, лише на октаву вище. В партії сопрано з'являються дівізі (елемент підголоскової поліфонії). Це говорить про те, що композитор прагне глибше і повніше розкрити зміст Давидівського Псалма і підкреслити вагтісність його. На підтвердження цього М.Березовський повторює текст, переставивши слова для фокусування змісту фрази на словах «не отвержи мене» і подвоївши партію басів октавним унісоном, як резюме. Наче розділ експозиції закінчився, але без паузи звучить секвенція на слова «оскудівати» (мотивне вицленення) в усіх голосах (кількість ланцюжків кожна група голосів має різне), яка не дає відчуття завершеності форми. Як підсумок фрази соло тенорів (дівізі) і басів зі словами «не остави мене» приводять до повної каденції в ля мінорі. Саме тут є кінець експозиції. Розділ розробки розпочинають групи альтів (дівізі) та сопранів зі словами «не отвержи мене» на кшталт проведення теми в тоніко-домінантному співвідношенні, але з повторенням певних слів в секвентному проведенні. Не закінчили звучати жіночі голоси, як почергово вступили чоловічі в секвентному варіанті розвитку зі словами «не оскудівати кріпості моєї». Секвенції та перегуки, плинність викладу – все привело до каденції «кріпості моєї» як результат пошуків та вагань.

Але це був лише перший етап розвитку, далі знов секвенції у груп альтів та тенорів, потім басів і сопранів, які в різний час вступали і з різними словами (альти і тенори «не остави мене», басы «не отвержи мене», сопрани «не оскудівати кріпості моєї»). Секвенція завершується словами партії сопрано, таким чином завершивши розділ розробки. Репризу починає група басів зі словами «не отвержи...», за ними група тенорів. На слова «во время старости» звучить весь хор в акордовій фактурі на форте, але напруга спадає (Сопрано – шмат хроматичної низхідної гами), димінуендо, перерваний каданс. Завершується fuga

соло групи сопранів і альтів, а потім басів і тенорів зі словами «не остави мене».

Перша частина концерту завершилась і варто підвести рисочку та проаналізувати музичний склад викладу та з'ясувати форму написання. Перше, що кидається у вічі, це поліфонічний склад викладу твору, а саме: рівноправність всіх голосів; перевага лінійного викладу перед гармонічним; плинність фактури; почерговий вступ голосів у тоніко-домінантовому співвідношенні; яскраві обриси класичної форми (експозиція, розробка, реприза) з повними каденціями. Я з відповідальністю хочу стверджувати, що перша частина концерту написана у формі хорової фуги, яка виконана у стилі імітаційної поліфонії, з елементами підголоскової (дівізі в партіях), з фрагментами гармонічного викладу хорової фактури (як підсумок пошуків та вагань, коли один текст в усіх голосах). Фуга має чіткі обриси форми сонатного allegro, що є ознакою класицизму, засобами виразності розробки використанні секвенції, перегуки, елементи хроматичної гами, тональна нестійкість, мотивне вичленення, тощо.

Друга частина енергійна, гнівна, несе шквал спротиву. Контрастна до першої. Концерт має риси і класичного 4-частинного концерту і, водночас, барочної сюїти, яка будувалась за принципом контрастності. Але риси поліфонічності присутні і яскраво за допомогою секвенцій, перегуків, мотивного вичленення передають основну думку уривка.

Третя частина – найліричніша, найкрасивіша. Є кульмінацією концерту, в якому прохання переходить у щемливе благання. Досить висока теситура голосів допомагає глибше розкрити трагедію людини, яка залишилась без допомоги Господа. Тут, звісно, як і у творі в цілому відбувається часом чергування лінійної поліфонії з акордовими фрагментами, коли весь хор співає одні і ті ж слова (Боже мой). Це лише засвічує, що М.Березовський, митець який пішов далі барочних композиторів і вже творив на світанку класицизму.

Четверта частина – знов фуга – жвава, дійова, активна. В ній звучить гнів та осуд тих, хто оббріхує інших. Яскраво виражений поліфонічний стиль зі всіма особливостями: перевага лінійного викладу перед гармонічним (хоча такі уривки акордової фактури є, але вони продиктовані єдиним текстом в усіх голосах), плинність викладу, почерговий вступ голосів, обмеженість мелодичного матеріалу, мотивне вичленення, секвентність, перегуки, рівноправність голосів тощо.

Як підсумок нашого аналізу я хочу обґрунтовано стверджувати, що хоровий концерт М.Березовського «Не відкинь мене у старості» є яскравим зразком поліфонічної хорової сюїти з рисами форми класичного концерту. Іншими словами: зміст написання та стиль барочний, а форма вже класична (фуга – замість сонатного allegro, II частина як

скерцо, а III частина повільна, такі перестановки ми можемо спостерігати в Українській симфонії М.Колачевського). І помилковою є думка, що цей хорівий концерт великого українського композитора з нелегкою долею є перехідним від партесного до класичного і трактувати яскраво виражені поліфонічні риси викладу як пізні риси партесного концерту. М.Березовський чудово володів поліфонічним письмом, бо отримав почесне звання академіка Болонської музичної філармонічної академії. Його ім'я до сьогодні сяє золотими літерами на стіні самої будови академії і милується поряд з іменем великого австрійського композитора – Вольфганга Амадея Моцарта. Музичні твори М. Березовського, що збереглися, вимагають у програмі з музичної літератури для дитячої музичної школи зробити деякі зміни: не розкривати значення М.Березовського як композитора, який від зразку партесного концерту привів нас до класичного зразку концерту. Я пропоную розглядати його творчість відразу після Й.С. Баха, щоб вказати на спорідненість стилю та змісту творів двох великих митців. І зрозуміти, що поліфонія не лише знайшла відлуння у серцях українських композиторів, а і є ментально властива для вітчизняних музикантів. Це неодноразово підтверджували в свої музичних творах і інші українські композитори – М. Леонтович, В. Барвінський, А. Ведель, Д. Бортнянський, М. Скорик, М. Лисенко, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський та інші. Я сподіваюсь, що українські музикознавці таки звернуть свою увагу на українські поліфонічні твори наших вітчизняних композиторів і таки відкривуть для сучасників українське бароко і поліфонію зокрема.

Література:

1. Супрун-Яремко Н. Поліфонія Вінниця Нова Книга 2014 р. Ст. 501.
2. Українська музична література (частина перша)-навчальний посібник для музичних шкіл Фірма Каліграф 2010 р. Ст. 144.
3. Березовський М. Духовні твори «KyivProductions» Україна ССК 013, 2001 р.
4. Хорові концерти М. Березовського akolada.office@gmail.com
5. Шуміліна О.А. Перехідні процеси в українській партесній музиці середини XVIII століття (за матеріалами київської колекції рукописних пам'яток). – Дис.канд. мистецтвознавства. – К. : НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2004 р. – 301 с.
6. Березовский М. Хоровые произведения / Сост., ред., вступ. статья М. Юрченко. – К.: Музична Україна, 1989р. – 112 с.

ДОСТУПНІСТЬ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Варгуляк О. Г.

студентка II курсу

Дніпропетровський університет митної справи та фінансів

м. Дніпро, Україна

У статті 43 Конституції України [1] йдеться про те, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. При цьому державу зобов'язано створювати умови для повного здійснення громадянами права на працю.

Відповідне конституційне право реалізується шляхом залучення осіб до сфери зайнятості.

Закон України «Про зайнятість населення» визначає зайнятість як не заборонену законодавством діяльність осіб, пов'язану із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно (стаття 1) [3].

Перелічені вище норми національного законодавства повною мірою узгоджуються з вимогами міжнародно-правових актів, які регламентують питання забезпечення, охорони та захисту права осіб з інвалідністю на зайнятість.

Зокрема відповідно до статті 27 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [2] відповідну категорію осіб в Україні наділено правом на працю на рівні з іншими, а державу, зі свого боку, зобов'язано забезпечити особам з інвалідністю відкритість, інклюзивність і доступність ринку праці та стимулювати їх наймання у приватному секторі.

При цьому з наукової точки зору, зайнятість осіб з інвалідністю – це особисто здійснювана суспільно корисна діяльність осіб з інвалідністю, спрямована на їх соціалізацію та самореалізацію, створення матеріальних і духовних благ для задоволення потреб суспільства у цілому і зазначених осіб зокрема, що, як правило, передбачає отримання доходу, і яка забезпечується здійсненням державою заходів, спрямованих на забезпечення можливості осіб з інвалідністю реалізувати конституційне право на працю без будь-яких проявів дискримінації [4, с. 26]. Отже, беззаперечно, зайнятість дає можливості особам з інвалідністю подолати негативні наслідки інвалідності, поліпшити матеріальне становище, приєднатися до суспільних цінностей тощо.

Право на зайнятість як і будь-яке інше право переважна більшість осіб з інвалідністю може реалізувати виключно в разі створення умов доступності, які б враховували різноманітні потреби цих осіб у безбар'єрності навколишнього середовища, транспорту, доступності інформації тощо.

На нашу думку, доступність для людей з інвалідністю об'єктів і послуг, у тому числі у сфері зайнятості, означає властивість відповідних об'єктів і послуг, яка дає змогу особам цієї категорії вільно ними користуватися без будь-яких бар'єрів, у тому числі завдяки адаптації чи спеціальному дизайну.

Це стосується різних аспектів: 1) належної законодавчої регламентації питання зайнятості осіб з інвалідністю з урахуванням усіх їхніх потреб і законних інтересів, 2) прийняття людей з інвалідністю повноцінними учасниками трудових відносин; 3) забезпечення архітектурної та транспортної доступності оточуючого середовища; 4) використання інформації у доступних форматах для її сприйняття особами з інвалідністю з порушеннями зору, слуху, психічними розладами та розумовою відсталістю; 5) забезпечення належного рівня оплати праці тощо.

Відтак, доступність сфери зайнятості для осіб з інвалідністю – це не лише безбар'єрне приміщення місця роботи, а й сприйняття колективом, надання необхідної інформації, належна оплата праці, можливість дістатися місця роботи громадським транспортом тощо.

Слід відзначити, що з метою забезпечення права осіб з інвалідністю на зайнятість Конституцією України [1] та спеціальним законодавством у сфері зайнятості гарантовано гідну оплату їх праці, належні умови роботи (у тому числі, організовані з урахуванням їхніх потреб), забезпечення зайнятості осіб з інвалідністю шляхом установа 4-відсоткової квоти працевлаштування на підприємствах, в установах та організаціях, надання послуг з їх професійної та трудової реабілітації, преференцій для працевлаштованих, ведення обліку вакансій для працевлаштування осіб з інвалідністю, навчання та перекваліфікацію тощо.

Як результат, сфера зайнятості осіб з інвалідністю стабільно розвивається. Із року в рік прослідковується стійка тенденція до збільшення чисельності працюючих осіб з інвалідністю. Однак уже багато років поспіль актуальними залишаються питання створення архітектурної доступності навколишнього середовища, у тому числі підприємств, установ та організацій, до яких працевлаштовуються особи з інвалідністю, створення умов для належного рівня комунікації осіб з інвалідністю, ліквідації їх фіктивної зайнятості, унеможливлення заниження рівня оплати праці, залучення до сфери зайнятості внутрішньо переміщених осіб з інвалідністю та учасників АТО тощо.

Література:

1. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2020).
2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю за станом на 6 лип. 2016 р. Офіційний вісник України. 2010. № 17. Ст. 799.
3. Про зайнятість населення: Закон України за станом на 18 лип. 2020 р. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243.
4. Петрусевич В.І. Адміністративно-правове регулювання зайнятості інвалідів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2012. 226 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПОЛОЖЕНЬ В РОБОТІ ПСИХОЛОГА З ВІРУЮЧИМИ ЛЮДЬМИ

Гайдабрус А. О.

студент кафедри психології

Харківський інститут

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

м. Харків, Україна

Сучасна глобалізація і демократизація нашого суспільства призвела до значних змін взаємовідносин між державою і церквою, що згодом благодійно вплинуло на формування релігійного світогляду у великої кількості людей [2].

Зараз у світі функціонує безліч релігійних громад, у тому числі протестантських церков (далі – ПЦ). Варто відмітити, що для протестантських громад характерні такі риси як: присвяченість життя вірян інтересам громади, підпорядкування свого життя принципам і абсолюту Писання, поглиблене знання Біблії. Ці положення вносять корективи і на сферу роботи психолога з вірянами.

Як відомо, в психології не існує єдиного методологічного підходу з вирішення різних психологічних проблем. Ще більше різняться методики. Багато з них є неприйнятні для застосування в роботі психолога з вірянами, внаслідок того що методологічні підходи і методики суперечать їх вірі. Теж стосується і християнської антропології, яка в корені відкидає дарвіністський підхід, біхевіоризм Скіннера та інше. Також, досить багато моральних принципів які цілком прийнятні для невіруючої

людини, але категорично неприйнятні для вірян. І як наслідок – це стало однією з головних причин небажання членів ПЦ звертатися по допомогу до психолога.

Тому психологу при роботі с вірянами варто враховувати ці фактори, та надавати психологічну допомогу з урахуванням релігійних положень, а також відповідно адаптувати психологічні підходи і методики.

В середині минулого століття в США в діяльності психологічних служб ПЦ міцно закріпилася така практика психологічної допомоги вірянам як «біблійне душеопікунство», де методологічною основою є біблійні принципи. Душеопікунська консультація, зазвичай, як і психологічна консультація, містить в собі бесіду, інтерв'ю, активне емпатійне слухання, спостереження. Етап корекції, як правило, проходить у вигляді наставництва. Також душеопікун для надання допомоги може задіяти ресурс помісної церкви. Обов'язкове дає домашнє завдання, яке має включати в собі релігійні практики (вивчення Біблії, молитву, сповідь та ін.). Найчастіше консультантами є пастора або члени церкви, які мають відповідну семінарську душеопікунську освіту, практикують у рамках своєї релігійної громади.

Також, застосовується інтеграціональний підхід, який складається як з психологічних методів, так із біблійних, в різній пропорції. Люди, які надають консультації згідно цього підходу, мають класичну психологічну освіту і також є членами ПЦ, але не обов'язково тієї ж що і клієнт.

Взагалі, «зціленням душі (психіки) у світі займаються переважно психологія та християнство»[3]. Але саме поняття «душі» і «науки про душу» в релігійному контексті несе в собі інше смислове навантаження ніж в класичній науці. Поняття психологія (від грецького ψυχή (psyché) – душа, дух; λόγος (logos) – вчення, наука) – наука що вивчає становлення, розвиток, закономірності психіки людини та тварини [4, с. 534]. Тоді як у богослів'ї поняття «душа» – як «творіння по відношенню до Творця, призначене для взаємодії з Творцем, відображаюче Його образ і подобу». У ряді випадків слово «душа» означає внутрішнє життя, осереддя почуттів [1, с. 215]. Тому мета і завдання консультування будуть сформульовані інакше. Для вірянина цілепокладання і ціннісна орієнтація безпосередньо пов'язана з віровченням.

Також, коли в процесі консультації психолог підходить до питання тлумачення реакцій, стандартів, визначення «добра» і «зла», «морального» та «аморального», принципів взаємодії з людьми, культури комунікації – усі ці сфери повинні обговорюватися з урахуванням релігійних переконань і практик клієнта.

Продуктивна робота психолога з членами ПЦ включає не лише загальне знання релігійних положень і культів, але і володіння «мовою»

(сленгом) вірян. Тому, найкращим претендентом для цієї роботи в релігійній громаді міг би стати один з членів цієї громади, що отримав відповідну освіту або пастор церкви.

Взагалі, перебування і взаємодія в громаді дуже сильно сприяє розвитку практичних навичок надання психологічної допомоги, оскільки через психологічну службу церкви проходять безліч людей. Це пов'язано з соціальною, волонтерською діяльністю церков. Будь-які потрясіння, такі як війна, стихійні лиха, техногенні катастрофи, допомога маргінальним верствам населення, численні молодіжні служіння – тісно пов'язані з активним служінням ПЦ.

Наприклад, на початку військових дій на Донбасі, хлинув великий потік переселенців зі своїми психологічними проблемами: конфліктами в сім'ях, стресом, депресіями, панічними станами, страхами, гнівом та ін. Їх не лише розташовували в будівлях церков, по сім'ях, забезпечували одягом, їжею і ліками, а також, на волонтерських підставах надавали психологічну допомогу в кризовій ситуації, в якій вони опинилися.

Ще, доволі поширений запит звернень вірян по допомогу до психолога церкви пов'язаний з порушенням ними біблійних заповідей, смутком, нарікання на Бога, проблеми пов'язані з поняттям «провина за гріх». Безумовно, такі питання просто неможливо розглянути та вирішити у відриві від релігійних положень. Та без урахування цих положень ефективна робота психолога з віруючими людьми, особливо з членами ПЦ, взагалі стає неможливою.

Література:

1. Беркхоф Л. Систематическое богословие / Пер. с английского. – Мн.: Полиграфкомбинат им. Я. Коласа, 2014 – 880 с.
2. Божкова Г.К. Религиозное мировоззрение вчера и сегодня (философско-социологический аспект) // Вестник ТГЭУ. 1998. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/religioznoe-mirovozzrenie-vchera-i-segodnya-filosofsko-sotsiologicheskiiy-aspekt>
3. Ноель-Цигульська Т. Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – № 1(7). – С. 99–105.
4. Хамітов Н. Психологія // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. – Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. – 742 с.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Джаман Т. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кабінету виховної роботи та позашкільної освіти
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
м. Рівне, Україна*

Проаналізувавши більше двадцяти визначень інклюзивної компетентності педагога та синонімічних понять (компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей, соціально-педагогічна компетентність учителя інклюзивного навчання та ін.), яка є новим поняттям у вітчизняній педагогіці, найбільш широко вживані підходи та ключові слова до визначення сутності терміну ми узагальнили в наступній таблиці.

Таблиця 1

Сутність поняття «інклюзивна компетентність учителя» у педагогічній літературі

Автор	визначення	Ключові слова
С. Максимюк, 2005 Т. Бондар, 2014	Рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання. Необхідний обсяг знань, умінь, навичок і здатність реалізувати професійні функції в умовах інклюзивного середовища	знання і вміння, професійні функції, інклюзивне навчання
І. Хафізулліна, 2008	Необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, яка має вади здоров'я, та інтегрувати її у середовище загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку	знання і вміння, здатність, розвиток, саморозвиток
М. Чайковський, 2012	Необхідний обсяг знань і вмінь для різних категорій учасників процесу інклюзії, виражається у здатності здійснювати професійні функції з урахуванням особливих потреб молоді з вадами здоров'я і забезпечувати їх включення в середовище загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку; компетентність у складі професійної	знання і вміння, здатність, розвиток, саморозвиток, складник професійної компетентності

Закінчення таблиці 1

Автор	визначення	Ключові слова
Т. П'ятакова, 2012	Інтегральна характеристика педагога, що впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного підходу до освітньої діяльності.	Характеристика педагога, здатність, інклюзивний підхід
Т. Соловей, 2012	Необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, яка має вади здоров'я, та інтегрувати їх у середовище загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку	знання і вміння, здатність, розвиток, саморозвиток
О. Мартинчук, 2013 «компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей» Л. Сатарова, 2009 «компетентність у сфері інклюзії» З. Шевців «соціально-педагогічна компетентність учителя інклюзивного класу», 2012	Динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора й виконавця програм інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність педагога успішно здійснювати професійну та позашкільну навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.	знання і вміння, здатність, якості, цінності
Г. Косарєва, 2014	Наявність ціннісного ставлення до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, інклюзивно необхідних знань та вмінь, а також способів їхнього вдосконалення та оновлення, сформованість відповідних якостей особистості вчителя та здатність до саморефлексії та самоуправління	Ціннісне ставлення до інклюзивного навчання, знання, вміння, якості, здатність
Ю. Бойчук, 2015	Інклюзивні знання, спеціальні інклюзивні вміння й навички, професійні й особистісно значущі якості, оволодіння здоров'язбережувальними й корекційно розвивальними технологіями; становить собою структурно-функціональний комплекс із мотиваційно-ціннісним, когнітивно-операційним, рефлексивно-оцінним компонентами	Інклюзивні знання, інклюзивні вміння й навички, якості, структурно-функціональний комплекс

Як бачимо з таблиці, у хронологічно першому вітчизняному визначенні інклюзивної компетентності (С.Максимюк) акцентується увага на розширенні професійних функцій педагога за рахунок організації навчання в інклюзивному середовищі [5]. Близьким до такого розуміння є тлумачення ІК Т. Бондар [3, с. 156]. В цілому ми погоджуємося з підходом науковців розглядати ІК в контексті професійних функцій чи у складі професійної компетентності вчителя. Але, на жаль, у визначеннях наявні знання та вміння, а інші обов'язкові компоненти компетентності не згадуються. У подальших визначеннях ІК вчені (К. Бовкуш, Г. Косарева, Г. П'ятакова, І. Хафізулліна, М. Чайковський) сутність поняття розширюють: крім необхідних спеціальних знань і вмінь, додаються ключові для компетентності слова «здатність», «якості», «цінності» [2; 4; 7; 8; 9]. Крім того, автори акцентують увагу на важливості завдяки ІК створенні умов для розвитку й саморозвитку дітей з обмеженими можливостями [9, с. 19].

Заслуговує на особливу увагу розуміння О. Мартинчук, в якому вчений, замість ІК, використовує поняття «компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей», які, на нашу думку, є синонімічними [6]. Нам імпонує ґрунтовність підходу до визначення сутності аналізованого поняття, акцентування уваги на динамічному й рівнево-му характері ІК, навчальній та позашкільній сферах діяльності педагога, світоглядних якостях, морально-етичних цінностях учителя та ін. [6]. Суголосним щодо назви компетентності та її основного змісту є дослідження Л. Сатарової (2009), яка послуговується словосполученням «компетентність у сфері інклюзії». Рівневий характер ІК розглядається у докторському дослідженні М.Чайковського, який слушно зауважує, що інклюзивна компетентність має свої особливості для різних категорій учасників навчально-виховного процесу (педагогів, психологів, соціальних педагогів) і на різних етапах формування ІК. Учений розглядає інклюзивну компетентність, інклюзивну майстерність і інклюзивну зрілість як послідовні етапи особистісного професійного зростання працівника інклюзивного закладу освіти, виражені такими ключовими компонентами, як мотиваційний, когнітивний, рефлексивний, операційний [9, с. 17]. Нам також імпонує підхід І. Бельке та І. Вдовенко до уточнення й конкретизації поняття ІК, яке розуміється вченими як складне особистісне утворення, що забезпечує успішне виконання вчителем розширеного спектру функцій з удосконалення змісту й організації різних форм інклюзивної освіти та активне використання специфічних методів і технологій ефективного навчання, виховання і корекції розвитку молодших школярів з особливими освітніми потребами та без них [1].

Інший підхід до визначення сутності ІК передбачає розгляд взаємозв'язку між професійною та інклюзивною компетентностями.

Враховуючи усе зазначене вище, і те, що як тип компетентності інклюзивна має містити у своєму складі усі елементи, притаманні будь-якій компетентності, – знання, уміння й навички, досвід, цінності, ставлення, що стосуються інклюзивного навчання, ми можемо дати власне визначення інклюзивної компетентності вчителя початкових класів.

Отже, інклюзивна компетентність як складник професійної компетентності розглядається нами як інтегративне особистісне утворення, що має складну й відмінну структуру й змістове наповнення на різних етапах формування, ґрунтується на усвідомленні цінностей інклюзії, що зумовлює здатність здійснювати професійні функції під час інклюзивного навчання, враховувати різні освітні потреби учнів початкових класів і забезпечувати залучення дитини з обмеженими можливостями здоров'я в середовище загальноосвітнього закладу, створювати оптимальні умови її розвитку, саморозвитку, самореалізації та соціалізації.

Література:

1. Бельке І., Вдовенко І. Формування інклюзивної компетентності вчителя. Матеріали конференції «Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти», 3.12.2018. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post25.html>

2. Бовкуш К.П. Основні засади формування інклюзивної компетентності педагога. Молодий вчений, 2014. № 7 (10). С. 158–160.

3. Бондар Т.І. Формування інклюзивної компетентності в умовах інноваційної парадигми освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014. № 7 (41). С. 153–160.

4. Косарева Г. М. Основи формування інклюзивної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2014_65_65.

5. Максимюк С. Педагогіка. К.: Кондор, 2005. 667с.

6. Мартинчук О. Сучасні вимоги професійної діяльності вчителя початкової школи в умовах інклюзивного навчання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.

7. П'ятакова Т. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід. Порівняльно-педагогічні студії, 2012. № 1(11). С. 93–98.

8. Хафізулліна І. Формування інклюзивної компетентності майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд.пед.наук: спец.13.00.08 «Теорія і методика професійного навчання». Астрахань, 2008. 22 с.

9. Чайковський М. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу. Дидактика, методика і технології навчання, 2012. № 2. С. 15–21.

ЕСТРАДНИЙ СПІВ В ПРОЦЕСІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Діденко О. С.

магістрант кафедри музичного мистецтва

*Научний керівник: **Теслер Т. М.***

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач музичних дисциплін

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

Практика європейських країн, свідчить, що діти з особливостями психофізичного розвитку можуть отримувати освіту не лише у спеціальних, відокремлених від загальної освіти закладах, а й у загальноосвітніх школах за моделлю інтегрованої чи інклюзивної освіти, яка реалізує право на отримання якісних освітніх послуг незалежно від рівня розвитку дитини. Не винятком стали і мистецькі заклади, які можуть надати дітям з особливими освітніми потребами додаткову освіту, розвиток творчих здібностей, соціальне та професійне самовизначення.

У музиці та мові існує чимало загальних засад, навіть спільностей. Одна з них (можливо, найважливіша) полягає в тому, що і музичне мистецтво, і мова мають спільний початок – звук. Ще до появи звичних для нас слів, і тим більше речень і текстів, звук був єдино можливим засобом спілкування між людьми. Здатність людини говорити, співати або грати на музичних інструментах найтіснішим чином пов'язана зі здатністю сприймати звуки з навколишнього середовища. Тому в музичній корекційно-педагогічній допомозі дітям із мовленнєвими порушеннями ми виділили наступні види музичної діяльності:

- 1) сприймання (слухання) музики;
- 2) спів;
- 3) гра на музичних інструментах.

Всі три види музичної діяльності досить добре формалізуються в естрадному співі. Розглянемо кожен із них.

Слухове сприймання – це найперший етап придбання будь-якої мовленнєвої навички, певна акустична норма, якій буде підпорядкована

надалі вся робота з налагодження м'язового голосового апарату. Важливим у роботі з формування мовленнєвої діяльності є виховання м'язового чуття. Найважливіша роль м'язового чуття не обмежується тільки участю в утворенні голосу. Воно бере участь і в сприйнятті співу, музики та мовлення. Це твердження здається неймовірним, проте це – факт, твердо доведений сучасною наукою.

У 1935 році лікарі-ларингологи Б. Малютін і В. Анцишкіна, обстежуючи музикантів, виявили сильне почервоніння голосових зв'язок у скрипалів і духовиків після тривалої гри на музичних інструментах. Спираючись на це явище, можна висловити припущення, що під час прослуховування в дітей із мовленнєвими порушеннями також відбуватимуться скорочення відповідних м'язів мовленнєвого апарату. Отже, активне слухання музики особисто вокальної, є необхідним елементом у корекційно-педагогічній роботі з розвитку (виховання слухової уваги із наступним залученням уваги і мовлення). Слухання музики і музично-виконавська діяльність дітей сприяють становленню звукової культури мовлення. Спів відіграє важливу роль у музичному та особистісному розвитку [2, с. 11–14]. У зв'язку з нестабільністю та невизначеністю практично всіх сфер життєдіяльності людини особливого значення набуває запровадження сучасних моделей організації освітнього процесу з використанням творчого потенціалу мистецтва (фольклору, музичного театру, арттерапії, метафоричних зображень) з метою попередження емоційного дискомфорту, створення позитивної мотивації на заняттях з молодшими школярами в умовах інклюзивної освіти.

Дослідниця Л. Вавіна у монографії «Психологопедагогічний супровід дітей з порушеннями опорнорухового апарату та розумового розвитку» зауважує, що реалізація гуманістичного підходу до організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами допоможе забезпечити процес самореалізації та формування соціальних компетенцій кожної дитини. На її переконання це може відбуватися завдяки створенню відповідних умов, які допоможуть кожній дитині самовизначитися (активність до самореалізації); самоствердитися (активність, спрямована на самореалізацію); самоактуалізуватися (активність на збагачення своїх власних сил) [1].

Таким чином, музичне мистецтво, та естрадний спів, зокрема, мають значний розвивально-виховний потенціал, який необхідно враховувати під час роботи в умовах інклюзивної освіти. У зв'язку з необхідністю успішного вирішення цих питань потрібно розвивати професійну самосвідомість, психологічну культуру, вміння володіти психологічними технологіями.

Література:

1. Бондаренко Ю. А. Теоретико-методичні засади корекційного спрямування музичної спрямованості дошкільників зі зниженим зором: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.03 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2017. 718 с.

2. Квітка Н. О. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складаним порушеннях психофізичного розвитку. Київ. 2013. 82 с.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ В ОСВІТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ковтун О. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології
Національний авіаційний університет*

Заслужена А. А.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземної філології
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Сьогодні світове співтовариство переживає складний і суперечливий період соціальних перетворень та системних викликів, позначений багатьма драматичними конфліктами. Серед них боротьба з пандемією COVID-19, яка вразила більшість країн і практично всі сфери суспільного життя. В результаті соціальної ізоляції як засобу протистояння коронавірусній інфекції понад 1,5 мільярда учнів та студентів у всьому світі (91,3% від їх загальної кількості) були відрізані від своїх шкіл та університетів [1].

Хоча лідери освіти вирішили складний виклик переведення освітнього процесу на віддалений режим роботи (навчання під час карантину здійснювалось у форматі онлайн), а викладачі і студенти адаптувалися до нового освітнього середовища і 2019-2020 навчальний рік було завершено, на теперішній момент відсутні точні прогнози розвитку COVID-19 та його наслідки для економіки. У цьому зв'язку університетам надзвичайно складно обирати довгострокову стратегію та здійснювати планування. Також багато інших процесів у ЗВО попередньо призупинено або передано в Інтернет-формат, що створює додаткові ризики для університетів [2, с. 13-14].

На законодавчому рівні надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру визначається як порушення нормальних умов життя і діяльності людей на окремій території <...>, спричинене аварією <...>, в тому числі епідемією <...>, яке призвело (може призвести) до неможливості проживання населення на території <...>, ведення там господарської діяльності, загибелі людей та/або значних матеріальних втрат [3].

Криза визначається як ситуація «непередбаченої загрози важливим інтересам з обмеженим часом на прийняття рішень» і сприйняття подій як серйозної загрози національним інтересам і цінностям особами, що приймають рішення у сфері безпеки [4, с. 98].

Говорячи про кризу вищої освіти в Україні до пандемії, в ній виокремлювали такі аспекти: ціннісні, структурно-організаційні, змістовно-методологічні, внутрішньо-наукові та ін. [5]. Ці питання ще й досі потребують пошуку рішень.

Через загрозу COVID-19 глобальна сфера вищої освіти змогла радикально трансформуватися всього за кілька місяців. Перехід на дистанційне навчання було лише частиною цього процесу, адже така складна відкрита система, як вища освіта не могла не бути порушена змінами в економіці, на ринку праці, в логістиці, міжнародних комунікаціях та інших сферах. Університети вирішували такі головні завдання в цей період:

1. Уповільнення пандемії, збереження здоров'я студентів і співробітників.

2. Збереження якості і доступності освітнього і наукового процесу у вишах (або виконання всіх трьох місій університетів – освіта, дослідження, підтримка соціального середовища).

3. Скорочення витрат і пошук нових ресурсів [2, с. 27].

4. Оволодіння дистанційною формою навчання (новими платформами).

5. Підвищення кваліфікації викладачів засобами проходження масових онлайн курсів (Coursera та ін.).

Відомо, що міжособистісні стосунки та спілкування мають вирішальне значення як для процесу навчання, так і для соціально-емоційного розвитку студентів. Хоча й припускається, що COVID-19 негативно впливатиме як на когнітивні, так і на некогнітивні навички студентів та крім короточасних може мати й довгострокові наслідки, поки-що альтернативи дистанційному навчанню немає.

Слід зауважити, що при розробленні дистанційного курсу викладачам слід урахувати психологічні типи студентів і сприйняття ними інформації. Візуали найкраще сприймають інформацію, подану в схемах, таблицях, діаграмах, анімації. Аудіали важко сприймають інформацію в письмовому вигляді. Для них слід використовувати аудіо

записи, аудіо лекції, вебіари. Кінестетики важко сприймають відсутність безпосередньої взаємодії з іншими студентами, продуктивніше запам'ятовують під час активних форм роботи. Для дигіталіс важливі зміст, актуальність і функціональність навчального матеріалу [6, с. 145].

Окрім цього викладачам при розробці дистанційного курсу необхідно дотримуватися таких принципів: цілісності; відтворення; не лінійності педагогічних структур; адаптації процесу навчання до особистості студента та потенційної надмірності навчальної інформації [7, с. 41]. Реалізація цих дидактичних принципів через застосування онлайн платформи «Google Classroom» розглянута А. Заслуженою. Дослідницею встановлено, що за умови врахування викладачами іноземної мови принципів проєктування нових технологій навчання (методично грамотної розробки завдань у рамках компетентнісного підходу) може бути ефективним засобом в організації освітнього процесу при дистанційній формі навчання студентів [8, с. 44].

Отже, при дотриманні викладачами певних педагогічних і психологічних норм, дистанційне навчання може бути комфортним і ефективним в умовах пандемії.

Література:

1. UNESCO, COVID-19: 1.37 billion students now home as COVID-19 school closures expand, ministers scale up multimedia approaches to ensure learning continuity (2020). URL: <https://en.unesco.org/news/137-billion-students-now-home-covid-19-school-closures-expand-ministers-scale-multimedia> (in English).

2. Шторм первых недель: как высшее образование шагнуло в реальность пандемии [Авт. коллектив: А.В. Клягин и др.]. Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», Институт образования. Москва: НИУ ВШЭ, 2020. 112 с.

3. Закон України Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1809-14#Text>

4. Бернадський Б.В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.

5. Кулакова О.М. Криза сучасної освітньої системи: соціально-філософський аспект. *Вісник Харківського національного педагогічного університету. Філософія*. 2013. Том 1, № 40. URL: <http://journals.urau/index.php/2312-1947/article/view/32861/29476>

6. Фальштинська Ю.В. Методологічні та психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному

навчанні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2016. Вип. 3. С. 142–147.

7. Околелов О.П. Дидактика дистанционного образования. Москва: Директ-Медиа, 2013. 98 с.

8. Заслужена А.А. Дидактика дистанційного навчання. Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: тези доп. І Всеукр. наук.-практ. конф., 16 червня 2020 р. Київ, 2020. С. 43–45.

НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Малишевська В. О.

*аспірант кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Сумська область, Україна*

Сучасний стан системи дошкільної освіти характеризують значні зміни у перетворенні предметно-розвивального середовища дошкільного закладу, створення нових науково обґрунтованих засобів для повноцінного розвитку дітей, оновлення форм і методів роботи з ними.

Розвиток суспільства, науки і техніки ставить систему дошкільної освіти перед необхідністю використовувати нові засоби навчання, оскільки дошкільний вік дитини – найбільш сприятливий для розвитку її творчого потенціалу та пізнавальної активності, а якісна дошкільна освіта є фундаментом якісної безперервної освіти. Тому особливо важливо, щоб дитина з найперших років розвивалась як особистість, активно вивчала та досліджувала навколишній світ.

Однією з важливих умов оновлення є інформатизація освіти, використання в дошкільній ланці системи освіти інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформатизація дошкільної освіти – це комплексний, багатоплановий, ресурсномісткий процес, зумовлений вимогою сучасного суспільства, яке розвивається і потребує готовності його членів до праці більш продуктивної і творчої, що забезпечується науковомісткістю всіх інформаційних засобів – від персональних комп'ютерів до глобальних зв'язків Інтернету [1, с.74].

Інформатизація дошкільних установ реалізується за такими напрямками:

- створення матеріально-технічних умов для розміщення, ефективного використання та збереження засобів інформатизації і комп'ютерної техніки;
- придбання комп'ютерної техніки, засобів інформатизації, системних і прикладних програм;
- підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- впровадження в роботу освітніх установ комп'ютерних технологій;
- навчання інформаційних технологій педагогів усіх категорій;
- формування і розвиток медiateки, створення і поновлення баз даних, формування, накопичення та ефективного використання освітніх ресурсів [4; 7].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – сукупність методів, засобів і прийомів, що забезпечують пошук, збирання, зберігання, опрацювання та обмін інформацією [2, с. 37].

Інформаційно-комунікаційні технології відносяться до інноваційних процесів, головне завдання яких є створення нового, що сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпечить доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, сприятиме розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання [5].

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі у дошкільному освітньому закладі – актуальна проблема сучасної дошкільної педагогіки, яка ставить перед педагогами завдання створення нової моделі освітнього процесу й освітнього середовища, яка б відповідала запитам сучасного суспільства [3, с. 52].

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій впливає на систему освіти, викликаючи значні зміни в змісті, методах навчання. Сьогодні перед педагогом постає проблема пошуку нового педагогічного інструменту. Саме тому в педагогічній діяльності виникає можливість використання ІКТ в якості потужного інструменту розвитку мотивації освітнього процесу, враховуючи велику та серйозну зацікавленість дітей комп'ютером [6].

Застосування ІКТ у освітньому процесі відкриває широкі перспективи в роботі з дітьми дошкільного віку. Актуальність цього напрямку зумовлена пріоритетним завданням освіти, що полягає у забезпеченні подальшого становлення особистості дитини, розвитку її розумових здібностей, насамперед – у навчанні дітей творчо і самостійно мислити.

Застосування ІКТ в дошкільному закладі створює умови для:

- формування у дітей здатності орієнтуватися в інформаційних потоках навколишнього світу;
- опанування практичних засобів роботи з інформацією на рівні вікових можливостей;
- формування вміння обмінюватися інформацією за допомогою сучасних технічних засобів, що сприятиме досягненню успіху в будь-якій діяльності в сучасному інформаційному суспільстві.

Сьогодні ІКТ займають провідну позицію в освітньому просторі закладів дошкільної освіти, що дозволяє:

- представити інформацію на екрані монітора в ігровій формі, що викликає у дітей величезний інтерес, так як це відповідає основному виду діяльності дошкільника – грі;
- яскраво, образно, в доступній формі піднести новий матеріал, що відповідає наочно-образному мисленню дітей дошкільного віку;
- привернути увагу дітей рухом, звуком, мультиплікацією;
- використовуючи можливості навчальної програми, заохочувати дітей при вирішенні проблемних завдань, що є стимулом для розвитку їх пізнавальної активності;
- розвивати у дошкільнят дослідницьку поведінку;
- розширювати творчі можливості самого педагога.

В той же час, фахівці у галузі дошкільної освіти наголошують, що використовуючи ІКТ, необхідно визначити критерії відбору нововведень, враховуючи інтереси і потреби розвитку самих дітей, розглядаючи найрізноманітніші комбінації співвідношень, зміни у змісті освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Провідні світові та вітчизняні фахівці виділяють *низку вимог*, яким повинні відповідати розвиваючі програми для дітей, а саме:

- дослідницький характер;
- легкість для самостійних занять дитини;
- розвиток широкого спектра навичок і уявлень;
- високий технічний рівень;
- відповідність віку;
- цікавість.

З інтеграцією ІКТ в освітній процес з'являються можливості розширення його змістового наповнення. Навчальна інформація при цьому стає доступнішою для сприймання дітьми дошкільного віку. ІКТ дає змогу підвищити інтерактивність освітньої системи в дошкільних закладах, перейти від пояснювально-ілюстративного способу навчання до діяльнісного, за якого дитина стає активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом педагогічної дії. Отже, навчання дітей дошкільного віку із застосуванням інтерактивних комплексів стає якіснішим, цікавішим і продуктивнішим, спри-

яє усвідомленому засвоєнню знань та формуванню мотивації до навчання, а головне – сприяє адаптації дітей до життя в інформаційному суспільстві.

Література:

1. Борах Н.А., Маркова О.С. Підвищення якості освітньо-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі засобами ІКТ. Навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 114 с.

2. ГЛОСАРІЙ. Інформаційно-комунікаційні технології: основні терміни та поняття. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 7. 2013. 97 с.

3. Впровадження та поширення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі дошкільного навчального закладу з дітьми, педагогами, батьками та громадськістю : тематичний збірник праць / упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією Л. А. Шишолік. Рівне : РОІППО, 2015. 85 с.

4. Мотурнак Є.В. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільному навчальному закладі. *Практика управління дошкільним закладом*. 2012. № 5. С. 30–35.

5. Петрова О.Ю. Удосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів дошкільного навчального закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 5. С. 71–77.

6. Свириденко О.С. Навчання XXI століття: ІКТ – компетентність педагогів. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 1. С. 7–10.

7. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс – на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. № 1. 2012. С. 4–6.

РОЛЬ І МІСЦЕ МУЗИКИ В ТЕАТРАЛЬНОМУ СИНТЕЗИ

Наконецна О. В.

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри культурології

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Музичне мистецтво споріднює з мистецтвом театральним особливість їх природи, яка полягає в тому, що обидва ці мистецтва існують «тут і зараз», «одного разу і назавжди», і впливають на людську особистість опосередковано, підсвідомо, природним шляхом, без змушення і насильства. Саме ця функція музичного мистецтва є основоположною для існування жанрів музичного театру, наприклад, опери, балету, оперети, де музика є основою сценічного твору і визначає драматургію театральної дії, її емоційний підтекст. Але звернемо увагу насамперед на роль музики в драматичному театрі, тобто на ту її роль, коли вона в синтезі з іншими елементами набуває якості єдності художнього образу – словесно-дієво-емоційного.

На наш погляд, термін «музичне оформлення вистави», який зводить роль музики до фона, до ілюстрації, є неповним і обмеженим, оскільки викриває лише її організуючу функцію (безперечно, теж важливу), але залишаючи поза увагою ту функцію, що впливає на образність – змістову, коли музика як витікає з дії, так і породжує дію. Тому ми пропонуємо використовувати термін «музична партитура вистави». Саме ця функція музики є найбільш емною, оскільки переключає свідомість глядача з інформативного плану до емоційного.

Але і організуюча функція музики в художній образності є дуже важливою, оскільки музика є мистецтвом метроритмічним, а значить, дозволяє впливати на темпоритм, що є неодмінною складовою сценічної дії, а відтак і образності. Завдяки цій функції музики можна, наприклад, прискорювати темпоритм дії в моменти ослаблення її інтенсивності, допомагаючи тим самим акторам, або створювати ілюзію уповільнення часу в кульмінаційних моментах тощо.

Пропонуємо умовно розділити на типи види музичної партитури вистави в залежності від їх функцій і можливостей:

- «музика рампи»;
- «музика сцени»;
- «музика п'єси» (до якої входитиме і «музика образу»).

«Музика рампи» виконує власне оформлюючу роль у виставі, чому слугують увертюри, вступи, інтермедії, музичні фінали тощо. Традиції використання музики рампи склалися історично, але вони не є канон-

нічними, що дає певну волю в їх використанні. Образотворююча роль «музики рампи» насамперед полягає у впливі на атмосферу, роль якої для художнього образу беззаперечна. Крім того, музика здатна стилізувати певний час і місце дії, що в більшості випадків і відбувається при застосуванні таких «оформлюючи» музичних моментів.

«Музика сцени» дозволяє реалізовувати організуючу функцію музики як метроритмічного мистецтва, що згадувалося вище, а також поглибити роль музики у створенні атмосфери і орієнтування глядача, коли музика відіграє ще роль характеристики персонажу (наприклад, звучить «страшна» музика, і глядач розуміє, що зараз з'явиться злодій). «Музика сцени» дозволяє зробити образ більш конкретним, допомагаючи його психологічній характеристиці.

Для музичної партитури чи не найважливішим є момент триплановості аналізу, тобто встановлення належності образності драматургу (авторові), режисерові-постановнику чи самому актору. Отже, якщо музика у виставі належатиме до першого плану («музика п'єси»), вона виступає засобом вираження авторської ідеї, яка втілена в даному вираженні того чи іншого образу. Перший план музичної партитури може реалізовуватися в найрізноманітніших варіантах. Музика може бути сама своєрідною «діючою особою», без якої неможливий розвиток сюжету, як, наприклад, в трагедії Пушкіна «Моцарт і Сальєрі», де виконання Моцартом реквієму стає останнім поштовхом для трагічного рішення Сальєрі. Ще один приклад: в «Лісовій пісні» Лесі Українки Мавка покохала Лукаша, почувши звуки його сопілки, що стало для неї вузловою (поворотною) подією.

Інший випадок, коли музичний момент, заявлений автором, не просто емоційно «зафарбовує» дію, а ніби «домовляє» те, що не розкрито в прямій сценічній дії, розкриває її підтекст. Наприклад, в фіналі п'єси А. Чехова «Три сестри» музика розкриває перед глядачем душевний стан сестер, про який вони не кажуть словами:

За сценою грає марш; всі слухають.

Ольга. Ідуть.

Маша. Ідуть наші. Ну, що ж...Щаслива їм путь!

...Три сестри стоять, притулившись одна до одної.

Маша. О, як грає музика! Вони йдуть від нас, один пішов зовсім, назавжди, ми залишаємось самі, щоб почати наше життя знову. Треба жити.. Треба жити..

Ольга. Музика грає так весело, бадьоро, і хочеться жити! О Боже мій!...Будемо жити! Музика грає так весело, так радісно, і, здається, ще трохи, і ми дізнаємось, навіщо ми живемо, навіщо страждаємо...

Музика грає все тихше і тихше. [1, с. 241-242].

Іноді перший план музичної партитури може дещо переплітатися з третім. Так, наприклад, в п'єсі М.Островського «езприданниця» Лариса в III дії співає романс, причому М.Островський точно визначає, який:

Лля. Що будемо співати, пані?

Лариса. «Не спокушай» [2, с. 379].

Проте, характерним є те, що в різних постановках «Безприданниці» актриси виконували різні романси в залежності від трактування ними образу Лариси: у одних в романсі звучить бравада, у інших – туга за волею, треті ніби прощаються піснюю з життям, а романс Лариси у виконанні Л.Гузєєвої в знаменитій екранізації є «жорстоким». Музичний момент тут є потужним засобом характеристики образу героїні, хоча він і обумовлений автором – збігаються перший і третій плани.

Взагалі, виконання персонажем на сцені якогось музичного номеру є сильним виразним засобом його характеристики, навіть якщо цей номер і не заявлений в музичному матеріалі. Тому третій план музичної партитури набуває важливого образотворюючого значення – звичайно, за умов дотримання вимог достотності, доцільності, продуктивності та органічності. Так, використання певного музичного моменту має бути достотним – тобто не суперечити логіці жанру і образу; бути доцільним – тобто вписуватись в події п'єси, не гальмувати сценічну дію; і продуктивним – тобто якимось відбиватися на подальшій сценічній дії (іноді актори вводять на сцені спів просто, щоб показати своє вміння співати, такий номер називають «вставним»), і він легко може бути видалений з п'єси без зміни її емоційного та смислового навантаження). І, нарешті, потрібна органічність в цьому сценічному вираженні – краще не вводити у тканину вистави спів, ніж невдалим виконанням зашкодити сприйняттю образу.

Ми погоджуємось з Р.Бродавком, який наголошує, що «створенню музики до драматичних вистав сьогодні, на жаль, недостатньо навчають на композиторських факультетах... Не приділяється достатньої уваги музичній освіті молодих режисерів, що часом призводить до їх формального ставлення до музики у драматичному спектаклі» [3, с. 16]. Отже, на нашу думку, слід переглянути деякі програми підготовки молодих митців майбутнього українського театру.

Література:

1. Чехов А.П. Пьесы. М.: Художественная литература, 1982. – 303 с.
2. Островский Н. Безприданница. // Библиотека всемирной литературы. Три драматурга. Серия 2. М.: Художественная литература. – 1974. – С. 560–565.
3. Бродак Р. Лесь Курбас и В.Василько: музыка в драматичній виставі // Аркадія – 2003. – № 1. С. 14–17.

КОМПЛЕКСНЕ НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-АГРАРІВ

Олійник Н. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Основою кадрового потенціалу країни є випускники вищих навчальних закладів, підготовлені з урахуванням сучасних вимог інноваційного розвитку економіки. В останні роки змінився зміст освіти з метою формування у майбутніх фахівців здібностей до самостійної практичної діяльності, тобто здійснюється підготовка «практико-орієнтованих» кадрів різних професій. Однак це не означає, що освоївши в тій чи іншій мірі практичну сторону навчання і закріпивши ці знання в період проходження виробничих практик, майбутній фахівець повністю готовий до самостійної роботи.

Можна навести чимало прикладів, коли студент, який має відмінні оцінки як з теоретичної, так і з практичної частини навчання не виправдовує покладені на нього надії, як на фахівця і організатора виробництва. Причин такої поведінки досить багато, насамперед це особисті якості самого фахівця, його бажання і готовність працювати за обраною спеціальністю, а також сам процес підготовки.

Аналізуючи процес підготовки студентів, аграрних закладів освіти, а він в значній мірі впливає і на формування особистісних якостей, слід зазначити деякі його слабкі сторони. Наприклад, в процесі викладання окремих дисциплін відчувається їх відособленість. Немає достатнього комплексного зв'язку з іншими дисциплінами. На прикладі підготовки кадрів аграрних професій можна відзначити наступне: вивчивши такі дисципліни, як годівля і розведення сільськогосподарських тварин, а також скотарство, свинарство, птахівництво і ряд інших предметів студент іноді не бачить цілісності всього виробничого циклу, а тим більше не вміє управляти цим процесом [3, с. 251].

Тому одним із завдань практичної підготовки є об'єднання дисциплін в єдиний освітній процес, створення широких міждисциплінарних зв'язків, що дозволяють бачити проблеми практичної діяльності та шляхи їх вирішення. У плані підготовки дуже важливе значення має залучення студентів до творчої активності, бажанням самостійно отримувати нові знання, з метою орієнтування в сучасних умовах господарської діяльності і вміння

самостійно вирішувати проблеми. Тобто, студент в процесі навчання чітко розуміє, що він повинен не тільки опанувати технологію виробництва і знати всі питання з ним пов'язані, а також знаходиться в постійному пошуку шляхів вдосконалення процесу виробництва, щоб бути конкурентоспроможними в будь-якій ситуації.

З цією метою від викладача вимагається вміння створення свого роду «спонукальний» мотив для отримання студентами нових знань. Цей спонукальний мотив може охоплювати не тільки інтерес до професії, а й можливість оцінити себе, як особистість [4, с. 18]. Майбутній фахівець вже вчиться сприймати і осмислювати проблемні ситуації, порівнюючи їх з уже відомими у своїй професії. При цьому він може аналізувати і зіставляти різні точки зору на проблемну ситуацію. На підставі отриманих знань і досвіду він здатний формувати власну точку зору на ту чи іншу ситуацію, що склалася. Таким чином, створюється освітнє середовище, що забезпечує не тільки прагнення студентів до отримання знань, а й формування у них лідерських якостей, що дуже потрібно сучасному виробництву.

Взагалі формування лідерських якостей у студентів повинно супроводжуватися в період навчання у університеті. У цьому процесі беруть участь не тільки викладачі освітніх дисциплін, а й куратори, керівники гуртків, а також громадських організації в роботі яких студенти беруть участь. Важливим моментом підготовки майбутніх фахівців є вміння самостійно працювати, як під час проведення навчальних занять в лабораторії, так і в позааудиторний час. При виконанні будь-якого завдання студент повинен бачити в ньому позитивні моменти для майбутньої професії, тоді це завдання буде виконуватися якісно і з інтересом. При оцінці такого завдання викладач повинен враховувати не тільки конкретні рішення задачі, але і використовуватися прийоми для більш широкого висвітлення даного питання за допомогою можливого використання навчального матеріалу в дослідницькій роботі, при проведенні різноманітних олімпіад та конкурсів, виконання курсових і дипломних проєктів, виступах на студентських конференціях.

Кращі роботи повинні обов'язково заохочуватися не тільки високою оцінкою, але і всіма іншими способами, що стимулюють студента проявити свої найкращі якості. Така зацікавленість у розвитку своєї творчої активності в кінцевому підсумку матиме позитивний вплив на підсумковий результат якості підготовки. З кожним таким заняттям, з кожною лекцією у студента формується власна думка з того чи іншого питання, тієї чи іншої проблеми, що розглядається. Це дуже важливо з точки зору самостійності в ухваленні рішення в майбутньому. В результаті спільної цілеспрямованої роботи всіх ланок освітнього процесу відбувається формування необхідних особистісних якостей

сучасного фахівця, що охоплюють його громадянську позицію, та базується на патріотизмі і людинолюбстві, а також на існуючі життєві цінності і професійну кар'єру, пов'язані з реалізацією його творчого потенціалу у матеріальним благополуччям.

Таким чином, якісна підготовка сучасного фахівця-аграрія може бути здійснена не тільки шляхом вивчення студентами спеціальних навчальних дисциплін, а й комплексного підходу до їх вивчення, при формуванні особистісних компетенцій, що дозволяють майбутньому випускнику розуміти і аналізувати проблемні ситуації на виробництві, вирішувати їх усіма способами на основі отриманих знань і практичного досвіду.

Література:

1. Атутов П. Р. Проблемы психологического обеспечения подготовки молодежи к труду и выбору профессии. Вопросы психологии. 1984. № 1. С. 13–19.
2. Ковалев В. И. Мотивационная сфера личности и её динамика в процессе профессиональной подготовки. Психологический журнал. 1982. Т.3. № 6. С. 35–44.
3. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб.]. К. : Знання, 2005. 486 с.
4. Лузан П. Г. Засоби навчання в аграрних навчальних закладах [методичний посібник для науково-педагогічних працівників та викладачів навчальних аграрних закладів] Київ.: Науково-методичний центр аграрної освіти, 2005. 88 с.
5. Рубан Ю. Д. Методология развития высшего образования по специальности «Зоотехния»: [учеб. пособие]. Харьков.: Харьк. зовет. ин-т им. Н.М. Борisenко, 1991. 88 с.

ШКОЛА ЕСТРАДНОГО МИСТЕЦТВА ВАДИМА МУЛЕРМАНА

Ольховик А. В.

магістрант кафедри естрадного та народного співу

*Науковий керівник: **Бреславець Г. М.***

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри естрадного та народного співу

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

У професійній підготовці вокального естрадного виконавця сьогодні не можна зосереджуватися лише на одній вокальній складовій. Майстерність вокальної естради нині – це також і професійне володіння основами хореографії, акторської гри, уміння створювати свій сценічний імідж, знання в сфері медіа-технологій та менеджменту тощо. Вокальне виконавство в системі сучасної естради сформувалося «в загальному контексті музично-виконавської творчості як унікальне мистецьке явище, відрізняючись від інших видів співу своєрідною стилістикою, естетикою, поетикою» [1, с. 7].

У ХХ столітті Харків як один з вагомих культурних центрів, зростив цілу плеяду музикантів і митців, що склали гордість вітчизняного та всесвітнього мистецтва. На музичній естраді рідне місто прославили видатні виконавці, кумири свого часу – Клавдія Шульженко, Людмила Гурченко, Юрій Багатиков. Одним із таких видатних митців був й відомий харків'янин, радянський та український естрадний співак Вадим Мулерман. Не зважаючи на тяжкі випробування долі (заборону в теле- та радіоефірах, вимушену еміграцію), він залишив яскравий слід у вітчизняному естрадному вокальному мистецтві. Шанувальники таланту співака поцінували в ліричному баритоні В. Мулермана м'якість його матового тембру, з особливим шелестким призвуком та приємною тремоляцією. Артист завжди детально опрацьовував психологічну історію пісні, виконання було обіграно виразною мімікою, яскравою жестикуляцією, несподіваними, але доречними акторськими позами. В жанрі ліричної пісні артист відтворював романтичний, натхненний образ, пісню-подію, вміло користуючись задушевними інтонаціями, навіть патріотичні пісні у виконанні В. Мулермана наповнювалися певною людською теплою.

Представник радянської вокальної школи другої половини ХХ століття, В. Мулерман активно впроваджував в життя власну ідею репрезентації пісні на сцені – вільні танцювальні рухи під час співу, сміливість та наполегливість в обраному репертуарі (твори в джазовому стилі, включення в виконавську програму єврейських пісень).

Ідея про створення дитячого музикального центру-студії зародилася у В. Мулермана ще в Америці, де він очолював дитячий музичний театр для російськомовних у Флориді. Лише після повернення в Україну (2008–2014), в рідний Харків, він зумів втілити у реальність справу всього свого життя. Відбір до нового колективу проходив три дні, талановита молодь з'їхалася зі всієї Харківської області.

«Я вважаю, що сьогодні якість естрадного вокалу знаходиться на дуже низькому рівні. Є шоу-бізнес, але ніхто не вчить співати» – хвилювався митець [2]. Основними завданнями, які ставив перед собою В. Мулерман у навчанні молодих артистів, були всебічне формування особистості співака як грамотного музиканта; володіння вокальними навичками, основами акторської майстерності та хореографії; вмінням швидко переходити з сольної манери виконання на ансамблеву; й головне – мати сили відпрацювати велику концертну програму «вживу», без дублювання основної вокальної партії з технічними виправленнями в фонограмі.

«Мій зарубіжний досвід роботи (в Америці я створив дитячий музичний театр) показує, що сьогодні артист естради повинен вміти все. Не тільки співати, а й вільно триматися на сцені, володіти майстерністю актора, грамотною сценічною мовою, навичками режисури. Оскільки я за першою освітою ще й драматичний артист, то, природно, намагаюся всі власні виступи переводити в музично-драматичний жанр. І цієї ж театралізації пісні я хочу добитися від учнів. Тому і хореограф з ними буде працювати, і пластика буде обов'язковою. <...> До кожного учня намагаємося знайти індивідуальний підхід. Ми вчимо дітей спілкуванню один з одним, спілкуванню зі старшими. Бути особистостями – вихованими, гармонійними і всебічно розвиненими», – розповідав Вадим Йосипович [2].

В. Мулерман критично відносився до участі дітей в сучасних естрадних конкурсах, вважаючи їх безперспективними та небезпечними для дитячої та юнацької психіки. Напроти, схвалював фестивалі, відмічаючи їх позитивну роль: «Там встановлюють творчі контакти, заохочують усіх учасників, допомагають їм повірити в себе, в свої сили і можливості» [2].

В основу репертуару унікального колективу увійшли пісні з виконавської практики В. Мулермана, популярні хіти сучасних українських і світових виконавців та пісні з власного творчого доробку вихованців. Гастролі і концерти учасників Театру супроводжувалися незмінними успіхом, увагою та гарними відгуками слухачів.

Дослідження творчого шляху та мистецької діяльності Вадима Мулермана дозволило дійти до наступних висновків:

1. Створення дитячого театру-студії естрадного мистецтва стало результатом багатолітньої праці В. Мулермана як сольного співака на естраді, так і тяжіння його до викладацької роботи (у ролі ідейного наставника, керівника творчим процесом, що надихає).

2. Головними критеріями музичного процесу стали: а) всебічний розвиток творчої особистості дитини, відчуття стилю, жанру, загальної музичної культури; б) володіння комплексом сценічного втілення пісні через поєднання вокальної, акторської та хореографічної складових виконавського процесу; навички роботи сольо і в ансамблі; в) обов'язковою умовою концертної діяльності – «живе» виконання (без залучення електронного запису вокальної партії).

3. Сценічна репрезентація пісні – це вміння учасника Театру всебічно заволодіти увагою слухача, представити пісню-історію, пісню-подію, пісню-образ, спираючись на багатомірність емоційного відображення змісту обраного твору, його вільної інтерпретації.

Серед вихованців «Театру Мулермана» нині відомі артисти української естради – Переможець музичного шоу «Голос країни» Іван Ганзера, солісти «Професійного театру-студії Палацу студентів Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого» Заслужена артистка України Світлана Сидорова та Олександр Кварта, київський популярний співак і шоумен Артур BOSSO (Григорій Кандя); в останні роки роботи колективу перші кроки концертмейстерської та викладацької практики пройшов нині відомий харківський співак і викладач Валерій Тігієв.

Література:

1. Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради: історія, теорія, практика. Навчальний підручник для здобувачів ступеня магістра закладів вищої освіти культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» спеціалізації «Музичне мистецтво естради». Харк. нац. унів. мистецтв. Харків: Видавництво «Естет Принт», 2019. 336с.

2. Иная жизнь знаменитого харьковчанина. URL: <https://gx.net.ua/comics/inaya-zhizn-znamenitogo-kharkovchanina.html>

3. Офіційний сайт Вадима Мулермана. URL: <http://mulerman.com/>

**ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ
ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ:
КОМУНІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ**

Павлова А. О.

*аспірант кафедри теорії комунікації, реклами
та зв'язків з громадськістю*

Науковий керівник: Березенко В. В.

*доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри теорії комунікації, реклами
та зв'язків з громадськістю*

*Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

У лютому 2016 року Кабінет Міністрів України затвердив Національний план дій на виконання резолюцій РБ ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека». У березні 2017 року Уряд схвалив постанову щодо включення питань гендерної політики у сферу повноважень Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України [5]. У червні 2017 року Кабмін затвердив положення про Урядового уповноваженого з питань гендерної політики [6]. Отже, Уряд України працює у напрямку європейської та євроатлантичної інтеграції. Зокрема, значна увага приділяється питанню гендерної рівності в секторі безпеки і оборони, адже воно пов'язане з цінностями демократії та рівними правами людини. Щодо визначення поняття «гендерна рівність», то у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» воно визначається як рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [3].

З 2014 року в Україні триває гібридна війна, яка впливає на життя людей як чоловічої, так і жіночої статі. Взагалі треба відзначити, що проблема впливу військових конфліктів на чоловіків і жінок є глобальною. У жовтні 2000 року була прийнята резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека», яка закликає звернути увагу на потреби і проблеми жінок під час військових конфліктів. Саме тому комунікація гендерних аспектів у секторі безпеки і оборони є важливим елементом формування і покращення розуміння суспільством становлення України як держави, що дотримується демократичних принципів, поважає права людини та забезпечує гендерну рівність в абсолютно всіх сферах життя.

У вересні 2020 року Уряд схвалив Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності [7]. Метою Концепції є покращення розуміння в суспільстві суті та завдань державної гендерної політики та сприйняття її як невід'ємної складової демократичної та правової держави. Досягнення мети Концепції комунікації у сфері гендерної рівності здійснюється шляхом: інформування цільових аудиторій та широкого загалу про ключові концепції гендерної рівності та механізм захисту прав жінок, представлення міжнародного досвіду переваг для різних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців від впровадження гендерної рівності; проведення інформаційно-просвітницьких та навчальних заходів, розроблення роз'яснень та рекомендацій для посадових осіб, інших суб'єктів реалізації Концепції щодо здійснення комунікацій із засобами масової інформації з питань гендерної рівності; комунікаційної підтримки гендерного інтегрування в реформи; висвітлення питань гендерної рівності в Інтернеті, зокрема на офіційних вебсайтах органів державної влади; сприяння збільшенню участі жінок в політичній діяльності та процесах прийняття рішень, у тому числі через інформування про позитивне ставлення суспільства до цього; сприяння збільшенню участі жінок і чоловіків у сферах праці, де вони менш представлені, зокрема шляхом інформаційної підтримки самодостатності вибору кожної людини тощо [7]. Для того, щоб у суспільстві був ріст розуміння та зацікавленості у принципах гендерної рівності, повинна бути ефективна комунікація. Таким чином, Концепція стане гарним підґрунтям для комунікації гендерного аспекту не тільки центральними органами виконавчої влади, а й засобами масової інформації.

Гендерні стереотипи визначають безпеку та захист держави виключно чоловічою справою. Участь жінок у досягненні миру ототожнюють з постраждалими та з такими, які тільки підтримують і обслуговують чоловіків. Проте, багато жінок не стоять осторонь, а проходять військову службу у збройних силах, добровольчих батальйонах, працюють у правоохоронних органах. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ України станом на 2019 рік у системі працює 39% жінок, а кожна п'ята – обіймає керівну посаду [1]. За даними Міністерства оборони України станом на 2019 рік в українському війську проходять службу близько 25 тисяч жінок, з яких 3,4 тисячі є офіцерами. Ще приблизно 31 тисяча жінок працює у Збройних силах України на цивільних посадах. Якщо порівнювати ці дані із тими практиками, які існують у країнах-учасниках НАТО, то слід визнати: у ЗС України служить такий же відсоток жінок, як і в арміях Альянсу. В українському війську 10,6% особового складу – це жінки, а в НАТО такий показник у середньому становить 10,9% [2]. Можна зробити висновок, що в секторі безпеки і

оборони вже є гендерні зрушення. Наразі створюються можливості для реалізації прав кожного, не зважаючи на стать.

Проте, тільки у 13% сюжетів на тему миру і безпеки в засобах масової інформації жінки виступали героїнями, а у центрі подій зображалися тільки у 6% випадків. Незалежно від теми, тільки 4% історій зображали жінок лідерами в країнах, що перебувають в конфліктних ситуаціях, і тільки 2% торкалися проблематики гендерної рівності [4]. А моніторинг публікацій у засобах масової інформації та рекламної продукції взагалі дає зрозуміти, що медійний простір переповнений гендерно дискримінаційними та сексизмськими образами, що призводить до розвитку негативних гендерних стереотипів, а головне порушує права людини.

Таким чином, щоб викоринити гендерний дисбаланс в медійному просторі, центральні органи виконавчої влади сектору безпеки повинні активніше залучати гендерно лояльних журналістів для зображення українських жінок як таких, які забезпечують безпеку і мир в нашій країні. Використовувати майданчики соціальних мереж, де можна задіяти комунікаційний тренд – «storytelling». Тобто розповідати історії простих українок, які на рівні з чоловіками служать в поліції, ЗСУ, в добровольчих батальйонах. Залучати блогерів, які б пояснювали молодшому поколінню, що гендерна рівність – це не зіпсоване поняття «фемінізм», це про рівні можливості обох статей.

Отже, приділення уваги комунікації гендерних питань допоможе зруйнувати стереотипні уявлення про роль чоловіка і жінки, створити гендерний баланс у суспільстві, назавжди виключити дискримінацію за статевою ознакою. Адже вже давно в усіх сферах суспільного життя роль жінки зростає, і зокрема у секторі безпеки – жінки беруть участь військових діях, правоохоронній діяльності, миротворчій діяльності.

Література:

1. Арсен Аваков: Кожна п'ята жінка в системі МВС працює на керівній посаді // Міністерство внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/26501_Arsen_Avakov_Kozhna_5_zhinka_v_sistemі_MVS_pracyu_na_kerivniy_posadi.htm (дата звернення 11.10.2020).

2. Гендер, рівноправ'я й переваги. Скільки в ЗСУ жінок та чому їм легше // Міністерство оборони України. URL: <https://bit.ly/3iIPSrS> (дата звернення 11.10.2020).

3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 17 травня 2012 р. № 4719-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення 11.10.2020).

4. Глобальне дослідження виконання Резолюції Ради Безпеки ООН № 1325: ключові посили, результати та рекомендації // UN Women.

URL: <https://wps.unwomen.org/resources/fact-sheets/Fact-Sheet-and-Key-messages-Global-Study-RUS.pdf> (дата звернення 11.10.2020).

5. Про внесення змін до пункту 6 додатка 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2016 р. № 296: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 117 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

6. Про Урядового уповноваженого з питань гендерної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 року № 390 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.10.2020).

7. Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності: Розпорядження Кабінету Міністрів України / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 09.10.2020).

СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕГРАЦІЇ НОВИХ МЕДІА У ВИДАВНИЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Паненко А. О.

*студентка II курсу магістратури спеціалізації «Журналістика»,
напряму підготовки «Медіа-комунікації»*

*Харківський національний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

Роль нових медіа, у сучасності, набула великого значення. Вони є вагомим конкурентом традиційних ЗМІ. Сучасні медіа – це, інтернет-комунікація, яка створює нову онлайн-нову публіку; ефективний інструмент побудови соціальних мереж; спосіб ведення продажів без прямого контакту; засіб картографування власної пам'яті та ін.

Нові медіа (англ. New Media) – інтерактивні електронні видання, що комбінують формати подання інформації; різновид цифрових медіа. Наприклад, контентом нових медіа може бути відео, онлайн-радіо, телевізійна трансляція, анімація, звукове оформлення, та, власне, текст. Від традиційних нові медіа також вирізняє користувацький контент. Нові медіа є відкритими для взаємодії з читачами та надають їм можливість створювати та модифікувати зміст повідомлень [3].

Нові медіа суттєво змінили середовище видавничого бізнесу. Книга стала не єдиним засобом фіксації і отримання знань, носієм культурних

цінностей. Дигіталізація вплинула на всіх учасників книжкового ринку: поведінка читачів (читацькі практики), авторів (письменницькі техніки і способи авторського позиціонування) і видавців (видавничі стратегії).

Під впливом сучасних онлайн технологій з'явилися нові види колективної взаємодії, які в сучасних теоріях засобів масової комунікації (ЗМК) прийнято називати колаборативними. Чотири механізми колаборації, які отримали розвиток в останнє десятиліття: вікі-технології (мережева енциклопедія «Вікіпедія»), фолксономія (систематизація мережевого контенту за допомогою тегів), рекомендаційні сервіси (в тому числі і що працюють за системою мережевих книжкових клубів і перетворюють читання в соціальну дію), професійні блог-спільноти (видавничі, редакторські, дизайнерські та ін.) [1].

Соціокомунікативний підхід, полягає у «фіксації, моніторингу, опису, аналізу та інтерпретації даних у системі понять соціокомунікативного інжинірингу, точніше – з точки зору того, чи здійснює об'єкт дослідження на соціум той вплив, який технологічно закладався, і як соціум відреагував на об'єкт впливу» [2]. Згідно з цим підходом, кінцевий видавничий продукт вводиться в інформаційний простір, задовольняє читацькі потреби та стає носієм суспільних цінностей у колаборації з сучасними медіа, які не тільки примножують аудиторію а і виступають у якості каналу передачі комунікації між редакційно–видавничим процесом, його виконавцями та соціумом.

Актуальність цього питання набуває більших обертів в Україні і у світі, що пов'язано з глобальним поширенням медіа простору, який зачіпає всі аспекти життя та розвитку людства. Сучасні медіа підвищують свій вплив на офлайнове життя суспільства. За допомогою соціальних мереж можна знайти цільову аудиторію видавництва та налагодити двосторонню комунікацію. Така комунікація є неформальною, що дає змогу краще зрозуміти постійних та потенційних клієнтів. На сьогодні, майже всі торгові локації та компанії мають власні сайти та сторінки у соціальних мережах, що вже є показником успішності такої діяльності.

Після наведеного вище, стає очевидним, що для того щоб домогтися успіху як у цифровій області, так і в видавничій справі, сьогодні необхідно використовувати засоби для просування книги онлайн. Нові медіа виявилися відмінним інструментом для збільшення цільової читацької аудиторії і зростання прибутків. Сучасні читачі очікують, що видавці будуть підтримувати свою актуальну і цікаву присутність в соціальних мережах.

Канали передачі інформації можуть бути різними: книги, журнали, друковані та цифрові публікації, нові медіа – це сучасний інструмент, який дозволяє створити двосторонню комунікацію видавцями та аудиторіями.

Позиціонування видавничого бренду у соціальних мережах це можливість представити себе світовій аудиторії і зміцнити довіру читачів. Будь-які статті, акції, пропозиції у блозі або на сторінці видавництва за відразу ж стануть видні групі нової потенційної аудиторії.

Стратегія активності у соціальних мережах включає у себе не тільки публікацію контенту, посилань і промо-відео а також участь самого видавництва в обговореннях, написання коментарів, оформлення підписки, використання позначок «подобається» і поділитися, що більш помітним і дозволити іншим знайти його.

Слід звернути увагу на кількість каналів у соціальних мережах однієї чи двох платформ буде цілком достатньо для того щоб побудувати там дійсно міцний зв'язок з читачами, для цього необхідно провести якісний аналіз цільових груп.

Конкретно для видавництв та книжкових магазинів активність у соціальних медіа необхідна через наявність нестійкого попиту на друковані видання. Це зумовлено зростанням рівня піратства та популяризацією формату аудіо-книг.

До прикладів введення медіа технологій у видавничу діяльність, також можна додати видавничий сайт, який може поєднувати у собі не тільки каталог виданих книг і контактну інформацію, але й здійснювати електронну комерцію, інтегрувати в режимі новинної стрічки або в окремих фреймах посилання на поточні культурні події, пов'язані з діяльністю видавництва та його проектами і активізувати таким чином цільову аудиторію.

Відео-ресурси такі як «Youtube» також можуть використовуватися для просування продукції видавництва у форматі блогу, науково-популярного або творчого каналу. Такі платформи є дуже популярними серед блогерів, що дає можливість для видавництв створювати колаборації та популяризувати друковані видання на сторонні цільові аудиторії.

Отже, стає очевидним, що впровадження нових медіа для подальшого розвитку видавництв та просування друкованої продукції у сучасному світі є оправданим. Така стратегія може спрацювати тільки при правильному використанні медіа-простору та інструментів просування за допомогою соціально-комунікативного підходу. Ведення узгодженої з брендом кампанії в соціальних мережах вимагає часу та довгострокової стратегії.

Сьогодні, дивлячись на потенціал каналів соціальних мереж і успіхи видавців, авторів і журналів, які просувають свої послуги і товари за допомогою нових медіа, висновок очевидний: варто приділити час аналізу цільової групи і запуску вибраних каналів, що дасть можливість налагодити зв'язок з поточною та залучити потенційну аудиторію.

Література:

1. Зіміна, Л. В. Соціальні практики культурної взаємодії на прикладі блог-спільнот в книжковій справі // Укр. МДУП. 2011. № 3. С. 44–52.
2. Різун, В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс] // [Наукова сторінка професора Володимира Різуна] / Інститут журналістики : [сайт]. Електронні дані. – Київ, 2011. – Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/Nacherky_do_metodologiyi.pdf (дата звернення 25.09 2017). – Назва з екрана. – 9 с.
3. Crosbie, V. (2002) What is New Media? Retrieved from / Електронний ресурс. – Режим доступу http://rebuildingmedia.corante.com/archives/2006/04/27/what_is_new_media.php

РОЛЬ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У КИЇВСЬКОМУ ЖИВОПИСІ КІНЦЯ ХХ СТ.

Поліщук А. В.

аспірантка III року навчання

Науковий керівник: Денисюк О. Ю.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри теорії та історії мистецтва

Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури

м. Київ, Україна

У мистецьких колах прижилася думка, що «київської школи» як цільного явища не існує. В якості аргументу наводиться строкатість стилістичних, ідейних та змістових спрямувань, до яких зверталися митців як наприкінці ХХ ст. так і на початку ХХІ ст. Водночас, аналізуючи роботи митців різних художніх напрямків, які працювали у Києві в один і той самих час стає очевидним, що спільного в них більше, ніж розбіжностей. Так, після тривалого й жорсткого обмеження тем, до над якими можна було працювати на нав'язаного атеїзму, чимало митців звернулися до сакрального мистецтва в пошуках нової пластичної мови, змістового наповнення, сенсу, та й нового живопису загалом. Різноманіття зразків від Київської Русі і до народної наївної ікони ХХ ст. дозволяло чи не кожному знайти щось корисне: теми, образи, пластика чи колорит – благодатну тему не обійшов увагою чи не кожен митець. Попри розмаїття тем та стилістичних вподобань, можна виділити кілька ключових напрямків, які найактивніше опрацьовувалися митцями.

Сплеск популярності сакрального мистецтва наприкінці ХХ ст. пояснюється не лише творчими пошуками митців та експериментами, в першу чергу це відповідало соціальному замовленню. Адже після тривалого примусового «відлучення» від церкви, почався зворотній процес. Після радянського матеріалізму, соціум прагнув духовності, долучення до чогось значного й не пізнаного.

Коли йдеться про українське сакральне мистецтво не можливо обійти увагою й бароко, яке знайшло відлуння у творчості митців різних спрямувань. Зокрема, саме бароко виділяв як один з провідних стилів А.В. Стороженко, котрий був не лише художником, а й педагогом, створив та очолив майстерню сакрального живопису у НАОМА, звідки вийшло чимало яскравих та успішних художників (О. Соловей, Р. Петрук, О. Цугорко та інші). Стороженко сповідував «ідею барокового стилю в малярстві нової доби» [1, с. 78] і через учнів впроваджував її у художню практику. Ретельно дослідила програму курсу та манеру викладання видатного художника та педагога Людмила Муляр, стисло ж її можна охарактеризувати цитатою самого Стороженка: «Матриця бароко вічна. Змінюється в ньому, в різні епохи, лише часове забарвлення» [2, с. 66].

До іншого напрямку роботи з сакральним мистецтвом належать спроби включити біблійні сюжети у сучасний контекст. Саме не осучаснити, а долучити до актуального мистецтва. Зокрема, яскравою ілюстрацією цього напрямку можна назвати картину «Повернення» П.М. Колісника, в якій притча про блудного сина подається у сучасній живописній манері кінця ХХ ст.. Тобто митець взяв відомий сюжет і зобразив його у виразній необароковій манері, яка була особливо популярна серед київських художників у кінці 1980-х поч. 1990-х рр. Таке поєднання біблійних сюжетів з необароковою пластикою було популярним і серед представників українського нонконформізму.

Несподіваним можна назвати спробу поєднання сакральних мотивів з народним мистецтвом. Зокрема, до такого поєднання вдавалися В.І. Барінова-Кулеба та В.В. Марусенко, по-різному втілюючи ту ж саму ідею – піднести селянський побут та, особливо, важку щоденну працю, до рівня сакрального дійства. Задля цього митці поєднували у картинах іконописну пластику з фольклорними сюжетами та сценами з побутового життя селян. Марусенко також писав картини, у яких святих мовби переміщував з царства небесного у буденне життя, одягаючи їх у звичний сучасний одяг, тим самим наштовхуючи на роздуми, якими б були ці святі, якби жили серед нас. Барінова-Кулеба протягом 1990-х рр. створила цикл робіт «Давність і тепер» за мотивами українського фольклору, де вона зображувала сцени з пісень та

переказів й додавала німби персонажам, тим самим символічно сакралізуєчи і їх самих і фольклор в цілому.

Окремо варто виділити іконописну пластику, до якої особливо часто зверталися художники, які працювали у напрямках неосимволізму та неоромантизму. Це Виразно відчутний вплив православного іконопису у живописі Л.Л. Воедила, зокрема у картині «О. Вересай» з серії «Гомери України». В роботі поєднується пластика модерну й лаконічна композиція, де вся увага зосереджена лише на самому кобзареві, образ якого написаний мовби лик святого старця. І таке делікатне введення сакрального у картину одразу змінює звучання полотна.

Підсумовуючи можна стверджувати, що сакральне мистецтво – важливий елемент у мистецтві Києва кінця ХХ століття. Адже розмаїття використання доводить значимість, якого надавали художники цьому напрямку. Нарівні з національною культурною традицією сакральне мистецтво було одним з ключових джерел, з якого митці надихалися в пошуках нового українського живопису. На особливу увагу заслуговують експерименти художників та спроби поєднати сакральне мистецтво з побутовим та іншими жанрами. Важливими будуть також і дослідження, як змінюється прочитання картини, коли художник вдається до таких поєднань.

Література:

1. Муляр Л. Навчально-творча майстерня живопису і храмової культури Миколи Стороженка в НАОМА: Тенденції і перспективи / Л. Муляр // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні. – 2009. – Вип. 5. – С. 177–183.

2. Стороженко М.А. Думки під склепінням (Щодо мистецькості сакральних творів) // Образотворче мистецтво – 2001. № 2. С. 66–68.

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНА ОЗНАКА ВПРОВАДЖЕННЯ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Семенова О. Ю.

аспірантка кафедри педагогіки

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

В сучасних умовах розвитку конкурентного середовища суспільства знань під дією чинників глобалізації та євроінтеграції, вища освіта, яка здійснюється на бакалаврському, магістерському й докторському рівнях, а також освіта дорослих, будучи складовими системи неперервної освіти, набувають особливого значення у контексті забезпечення збалансованого розвитку особистості, мобільної та конкурентоздатної у всіх сферах життєдіяльності. Зумовлено це тим, що перетворення України на сучасну цивілізовану демократичну державу, де інтереси і потреби кожної людини є предметом турботи суспільства, вимагає вдосконалення якості людського капіталу на підставі постійного розвитку особистості шляхом набуття нових та вдосконалення набутих раніше соціальних, загальних, професійних та спеціалізованих компетентностей. Цьому передусім сприяє впровадження інтерактивних засобів, методів, форм й технологій навчання здобувачів вищої та постдипломної освіти.

Мета дослідження полягає у висвітленні ролі та значущості інтерактивного навчання як специфічної ознаки впровадження андрагогічного підходу у професійну підготовку здобувачів вищої освіти.

Поняття «інтерактивність», «інтерактивне навчання», «інтерактивні методи й методики навчання», «інтерактивні технології» описують процес взаємодії суб'єктів університетського освітнього середовища як рівноправних учасників педагогічного й наукового спілкування, спрямованих на кооперацію сумісних дій, інтеграцію та співробітництво. Інтерактивне навчання є одним із сучасних напрямів активного соціально-психологічного навчання, яке найбільшою мірою відповідає психологічним особливостям і педагогічним закономірностям навчання здобувачів вищої освіти як категорії дорослих людей [1, с. 59]. З огляду на це, інтерактивне навчання набуває важливого значення для професійної підготовки здобувачів вищої освіти тому, що зумовлено:

– процесами демократизації суспільства, для якого характерні договірні відносини між рівноправними суб'єктами, відносини партнерства, що вимагає переходу від переважно регламентуючих,

алгоритмізованих, програмованих форм, методів і технологій навчання до розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових, які забезпечують стійку мотивацію студентів до навчально-пізнавальної діяльності та більш сприятливі педагогічні умови для розвитку їхньої творчості та професійної самореалізації;

– необхідністю конструктивного вирішення проблем, які стосуються підвищення пізнавальної активності студентів як провідних суб'єктів навчально-пошукової та самостійно-дослідницької діяльності, зокрема шляхом використання новітніх дидактичних засобів навчання, придатних для них як дорослих людей, а також найбільш ефективних форм педагогічного спілкування, які спрямовані на створення психологічно комфортної й розвивально-стимулюючої атмосфери, виявлення довіри й поваги до особистості дорослішого фахівця;

– актуальними завданнями, що стоять сьогодні перед сучасною системою вищої освіти, зорієнтованою на інтелектуальний, культурний і творчий розвиток особистості майбутнього фахівця як всебічно поінформованого й компетентного професіонала, здатного до інноваційної діяльності й інноваційного сприйняття сучасного світу, що визначається не тільки отриманими знаннями, вміннями й навичками, а й здатністю до їх творчого використання, самостійної пізнавальної діяльності, самонавчання і самовдосконалення упродовж життя [2, с. 46].

Спостереження, проведені на факультеті романо-германської філології ОНУ імені І.І. Мечникова, доводять, що найбільш андрагогічний підхід реалізується в практиці професійної підготовки здобувачів вищої освіти через використання провідних засобів інтерактивного навчання, яке враховує їх соціально-психологічний статус як дорослих людей, зорієнтованих на самовизначення й успішну самореалізацію в сфері майбутньої професійної діяльності. Через це, інтерактивність навчання визначаємо як такий спосіб організації навчально-пізнавальної й квазіпрофесійної діяльності здобувачів вищої освіти, що здійснюється з урахуванням їхніх інтересів і запитів, життєвого і професійного досвіду у формах партнерської взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Інтерактивне навчання здобувачів вищої освіти як дорослих спрямоване на здобуття ними необхідних компетенцій у спільній навчально-пізнавальній діяльності через діалог та полілог між собою й викладачами, а також через пряму взаємодію з розвивально-освітнім середовищем закладу вищої освіти, побудованого на застосуванні сучасних інформаційних технологій, використанні ресурсів Інтернету, електронних підручників, довідників тощо. Саме це забезпечує високий рівень мотивації до навчання і моделює освітню реальність, у якій всі учасники андрагогічної взаємодії знаходять для себе галузь застосування набутого досвіду.

Отже, засоби інтерактивного навчання, сприяючи впровадженню андрагогічного підходу у професійну підготовку здобувачів вищої освіти, значно активізуючи їхні когнітивні, емоційно-вольові й соціальні дії, сприяють розвитку у них уміння вчитися самостійно, пробудженню здатності до неперервного саморозвитку й самоосвіти, успішній адаптації й інтеграції у сферу майбутньої професійної діяльності та спілкування.

Література:

1. Змеев С.И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. М.: ПЕР СЭ, 2007. 272 с.

2. Сисоева С.О. Педагогічні технології професійної підготовки фахівців: навчальний тренінг. Київ: Університет «Україна». 2007. 185 с.

«DER FISCHERKNABE» З ВОКАЛЬНОГО ЦИКЛУ ТРИ ПІСНІ ІЗ «ВІЛЬГЕЛЬМА ТЕЛЯ» Ф. ЛІСТА В АСПЕКТІ ВТІЛЕННЯ СЕМАНТИКИ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Станішевська О. С.

*здобувач кафедри теорії музики,
концертмейстер кафедри концертмейстерської майстерності
Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського
м. Харків, Україна*

Вокальний цикл Ференца Ліста Три пісні із «Вільгельма Теля» Шилера, написаний композитором 1845 року, друга редакція 1859 року. Поетичною основою трьох пісень із «Вільгельма Теля» є однойменна п'єса німецького поета, філософа та драматурга Ф. Шиллера. Композитором текст Ф. Шилера взятий без скорочень. В науковій літературі цей твір не дістав пильної уваги з боку дослідників, що зумовлює актуальність цього дослідження, метою якого є аналіз засобів втілення поетичного тексту.

В трьох віршах перед нами постають три ключові фігури: хлопчик-рибак, пастух та альпійський мисливець, навколо яких розгортається складна образність поезій, яка, у свою чергу, визначатиме характер музики. Перша пісня Ф. Шиллера «*Der Fischerknabe*»/«Хлопчик-рибалка» – в оригіналі німецькою *deutschsprachigen Wassermythologie* (з німецької точний переклад – «міфологія води») відсилає до традиційних фольклорних

образів, пов'язаних із водою (русалки, сирени тощо, які являються водночас звабливими та небезпечними). В тексті Ф. Шилера мешканець води ніяк не названий, поет уявляє його у вигляді жіночого голосу, що звертається до рибаків з морських глибин. Тим самим в поезії репрезентовані два світи: реальний, пов'язаний із хлопчиком, та фантастичний.

Пропонуємо детальніше розглянути першу пісню «*Der Fischerknabe*» в першій редакції. Її можна порівняти з баладою, з самодостатнім розгорнутим твором, з оперною сценою як з драматургічної точки зору, так і з музичної. Відкриває пісню великий вступ (23 такти). Основна тональність – *Des-dur*, витримана протягом усього вступу. Велика кількість бемолей надає цій тональності чарівної гушавини, що відповідає смислу тексту. Вже у т. 3 з'являється мелодія майбутньої вокальної партії в правій руці партії фортепіано, яка у т. 11 постає у вигляді висхідної секвенції. Впродовж усього вступу у лівій руці – невпинна гармонійна погойдуюча фігурація (арпеджіо), що зображає хвилі озера або моря. Таким чином, композитор утримує єдиний тип фактури в межах цього розділу. Наприкінці вступу (т. 20) з'являється перекличка на матеріалі майбутньої вокальної партії спочатку у третій октаві, потім – у першій. Це можна порівняти з неоднозначністю краси, яка, на перший погляд нам здається привабливою та таємничою, а з другого боку – таємничість буває оманливою.

Виходячи з логіки поетичного тексту, Ліст вибудовує форму цілого, спираючись на дві строфи. Однак організація тематичного матеріалу в вокальній партії і фортепіанній, а також тональна логіка пісні дозволяє казати про наявність тричастинності, яка диктується розгортанням смислу в поетичному тексті, адже світ фантастики з'являється всередині першої строфи.

В плані мотивно-тематичної організації вокальна партія побудована таким чином: на великому масштабному рівні в ній можна виділити дві строфи А і В. На більш низькому масштабному-структурному рівні строфи складаються з окремих фраз і мотивів, яку композитор повторює і комбінує. Строфи А і В складаються з таких тематичних структур: **a** – **a₁** (*Des-dur*)–**b** (*A-dur*)–**c** (*A-dur*) – **c₁** (*A-F-dur*) – **c₂** (*F-dur*) – **d** (*cis-moll*) – **b₁** (зона гармонічної нестійкості) – **e** (зона гармонічної нестійкості з тяжінням до *cis-moll*) –**e₁** (ствердження *Des-dur*, розв'язка подій) – **b₂** (*Des-dur*).

На рівні тематизму Ф. Ліст користується технікою пророщування мотивних структур, на основі варіантної та комбінаторної роботи з мотивами та фразами, завдяки цьому і відбувається оновлення. У результаті реалізується ідея наскрізного розвитку, тематична реприза не настає, що зумовлено логікою поетичного смислу.

Однак Ліст – композитор-пізній романтик, який не може відмовитись від тональності як об'єднуючого компоненту цілого. Репризу він утворює на тональному рівні. З точки тональної логіки перед нами тричастинна репризна форма. Треба зазначити, що логіка тонального руху не співпадає з логікою поділу на строфи. Вочевидь, що модуляція до *A-dur* відбувається в середині першої строфи зі зверненням ангельського голосу до хлопчика. Далі композитор використовує сферу далеких тональностей саме тоді, коли розгортаються фантастичні події. Повернення в основну тональність відбувається наприкінці, коли розв'язка цілком зрозуміла.

Об'єднуючим чинником в пісні слугує фортепіанна фактура, яка утримується протягом усього твору. У першій строфі вона побудована на фактурній ідеї, заявленій у вступі. Композитор зберігає широкі гармонічні фігурації (арпеджіо в партії лівої руки, а в партії правої – тематичний елемент, експонований у вступі). Фортепіанна партія чуйно реагує на смислове навантаження поетичного тексту, зміни в фортепіанній фактурі визначають смислові повороти. Наприклад, в середині першої строфи на словах «*і чує він чарівний наспів*» відбувається модуляція в *A-dur*, що підкреслюється змінами в партії правої руки у фортепіано: з'являється остинатний секстольний мотив в акордовому викладенні, який повторюється в мелодійному варіанті. Слід зазначити, що гармонійна фігурація у лівій руці залишається. Зазначимо, що це другий тематичний елемент в партії фортепіано, який буде відігравати важливу роль у подальшому розвитку. Він утримується композитором до кінця першої строфи і на ньому будується перша половина другої строфи. У другій строфі після слів «*da spülen die Wasser ihm um die Brust*» з'являється нова мелодійна фігурація у правій руці, яка переплітається з фігурацією лівої. З прямої мови водяної істоти ритміка стає більш дрібною: у правій та лівій руках з'являються рух дрібними тривалостями (тридцятьдругі), в той час як верхній голос партії правої руки дублює мелодію вокальної партії. З ремарки *a tempo* відбувається акордове дублювання вокальної партії у правій руці. Маленька фортепіанна постлюдія побудована на секстольному мотиві в обох руках та з ремаркою *dolcissimo*.

Треба відзначити, що вже з перших тактів вокальна партія виписана у високій теситурі, що створює додаткові труднощі для виконавця. Вокальна лінія немов розширена та насичена розспівами одного складу, зустрічаються навіть тріольні розспіви, мелізми, широкі скачки, які інколи сягають октави. Деталізації вокальної лінії сприяє застосування дрібної ритміки. Використання прикрас свідчить про намагання композитора якнайкраще відтворити таємничість, закладену в поетичному тексті, яка породжується взаємодією двох світів: фантастичного та реального.

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Тимошов Є. Т.

*аспірант кафедри теорії комунікації, реклами
та зв'язків з громадськістю*

Науковий керівник: Березенко В. В.

*доктор наук із соціальних комунікацій,
професор кафедри теорії комунікації, реклами
та зв'язків з громадськістю*

*Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Зростання ролі інформаційного чинника у сучасних сферах життєдіяльності суспільства спричинило трансформацію політичних, науково-технологічних, суспільних та інших важливих аспектів комунікаційних відносин. Державні органи виконавчої влади, як активні учасники суспільно-політичного розвитку країни мають враховувати сучасні реалії у процесі донесення результатів своєї діяльності до цільової аудиторії та реагувати на комунікаційні виклики. Комунікаційні процеси високопріоритетних та високоризикових політичних питань швидко розростаються в Інтернеті, набагато перевищуючи здатність держав реагувати традиційним способом.

Трансформація глобалізаційних процесів призвела до появи таких комунікаційно-соціальних явищ, як кібербалканізація, радикальна прозорість, автоматизація процесів, використання фейків, поява big data.

Термін «балканізація» описує розпад єдиної системи, втрату взаємозв'язку і розвиток конфлікту між утвореними частинами. Дослідник В. Нехамкін стверджує, що балканізація – це протилежне глобалізації явище [2, с. 41]. Про балканізацію Інтернету або кібербалканізацію заговорили у зв'язку з тим, що уряди різних країн стали по-різному регулювати використання Інтернету, вигадуючи свої обмеження і заборони. Свого часу глобальний Інтернет поступово вже почав дробитися на сукупність національних мереж. Науковець В. Мартянов визначає процес балканізації Інтернету, як його перетворення з глобальної мережі в національні мережі, суверенітет над якими здійснюватимуть уряди національних держав [1, с. 33]. Процес дроблення почався досить давно, з авторитарних режимів Китайської Народної Республіки, Куби та Ірану. Уряди цих країн побачили в Інтернеті загрозу стабільності своїх політичних режимів. Як тільки Інтернет проникав на територію

цих держав, вони тут же починали фільтрувати контент, створювати фаєрволи, а в Північній Кореї розгорнули власний локальний Інтернет і повністю закрили доступ до глобальної мережі.

Завдяки появі такого інформаційно-комунікаційного середовища, як Інтернет, можливою стає ефективна мобілізація суб'єктних, політичних, матеріальних, соціальних, культурних, інформаційних ресурсів. Джерелами таких ресурсів виступають користувачі Інтернету, які об'єднані комунікаційними технологіями, можливостями доступу до інформації та інтересами. «Зважаючи на швидке включення більшості громадян в Інтернет-комунікацію, може мати місце ідея прямої демократії – перманентного референдуму з приводу політичного курсу влади» [4].

Поширення методів відкритої участі в політичній практиці свідчить про формування відповідного формату відносин з громадськістю та появу нових моделей організації такої взаємодії. Тут варто зупинити увагу на підході, названому Деніелом Гоулменом радикальною прозорістю (транспарентністю) (Radical Transparency), який він описує у книгах «Екологічний інтелект» [5] та «Прозорість» [6]. Гоулмен наголошує на потенціалі, який нові комунікаційні технології забезпечують завдяки застосуванню підходу «радикальної прозорості». Такий підхід уможливорює організацію відносин з цільовою аудиторією на більш якісному рівні. Радикально транспарентний підхід, зокрема, реалізований у розробці проєктів, що базуються на використанні Інтернету як засобу комунікації в системі відкритого співробітництва. Одним з прикладів такої організації відносин з цільовою аудиторією є соціальні мережі [4].

Розвиток технологій призводить до автоматизації комунікаційних процесів. Штучний інтелект швидко породжує нові автоматизовані технології. Серед найважливіших з цих нововведень – розвиток штучно інтелектуальних машин, які виробляють все більш витончені форми усного та письмового дискурсу. Американський дослідник Дж. Рівс зазначає, що у майбутньому більша частина комунікативних контактів буде пов'язана зі штучними агентами, саме тому нашим уявленням про працю в сфері комунікацій, спостереження та цифрову риторику доведеться підлаштовуватися під такі великі зрушення [7]. Він додає, що «робо-журналістика» стає звичайною справою. У березні 2014 року, коли землетрус вдарив південну Каліфорнію, Los Angeles Times зміг використати алгоритмічний генератор дискурсів під назвою Quakebot, щоб розбити новини. Компанія Narrative Science прогнозує, що до 2030 року 90 відсотків новин будуть створені ботами [7].

В епоху швидкого розвитку мережі Інтернеті мільйони гігабайт даних збираються і обробляються щодня. Фахівці комунікаційної сфери розглядають аналітику великих даних (Big Data) як інструмент для підвищення ефективності діяльності та отримання переваг. Big Data

може фактично внести свій вклад в реальну перевагу, оскільки дозволяє зрозуміти реальність і зробити висновки в режимі реального часу, на основі ситуації, яка нині відбувається у суспільстві. Це відмінний і потужний інструмент, необхідний щоб отримати широкі знання про тенденції суспільства.

Поширеним на сьогодні явищем є інформаційні війни, одним із інструментів ведення яких є використання фейків (розповсюдження неправдивої інформації). Зазвичай фейки поширюються такими комунікаційними каналами, як ЗМІ або соціальні мережі. Дослідниця сучасних комунікаційних процесів І. Мудра пропонує таке визначення поняття: Фейк – це спеціально створена новина, подія чи журналістський матеріал, який містить неправдиву або викривлену інформацію, що дискримінує певну людину чи групу осіб в очах аудиторії [3].

Отже, безпрецедентні обсяги інформації та потоки думок у цифровому просторі послаблюють контроль держави за іміджем, політикою та брендом нації. Пристосування держав до цифрових платформ потребує не лише оновлення інструментів, а й способу мислення та реагування на надзвичайні ситуації. Нові інформаційні технології змушують державні органи змінювати свої моделі і стратегії. Все більше традиційних стратегій замінюються більш гнучкими формами просування, пов'язаними з постійною взаємодією з аудиторією і прийняттям ефективних рішень в режимі реального часу. Нарешті, не вся інформація, яка подорожує в Інтернеті, є вірною. Інколи держави використовують фейки для боротьби із конкурентами.

Література:

1. Мартьянов Д. С. Вирутальные ценности как фактор формирования политического сознания российского Интернет-сообщества. *Вестник СПбГУ*. 2015. № 4. С. 33–40.
2. Нехамкин В. А. Балканизация как социальный процесс: прошлое и будущее. *Социум и власть*. 2013. № 1. С. 40–44.
3. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Народний оглядач*. 2017. URL: <https://www.ar25.org/article/ponyattya-feyk-ta-yogo-vydy-u-zmi.html> (дата звернення: 12.10.2020).
4. Федонюк С. В. Радикально-транспарентний підхід у політичній ПР- комунікації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2011. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ippss_2011_23-24_23.pdf (дата звернення: 12.10.2020).

5. Goleman D. *Ecological Intelligence: How Knowing the Hidden Impacts of What We Buy Can Change Everything*. New York: Broadway Business, 2009. 290 p.

6. Goleman D. *Transparency: How Leaders Create a Culture of Candor*. New Jersey: Jossey-Bass, 2008. 145 p.

7. Reeves J. Automatic for the people: the automation of communicative labor. *Communication and Critical/Cultural Studies*. 2015. Vol. 12, № 2. P. 150–165. DOI: 10.1080/14791420.2015.1108450.

ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БАНДУРНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ ЯК ІСТОРИКО-КУЛЬТОРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Цюпка М. М.

студентка магістратури кафедри естрадної музики

Науковий керівник: Даюк Ж. Ю.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри естрадної музики

Інститут мистецтв

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, Україна

Точна дата походження самої бандури та її назви є предметом численних суперечок. Перші письмові згадки про бандуру з'являються в XIV–XV століттях. Так, О.Фамінцин, відкидаючи античні інструменти з подібною назвою, вважав початком історії бандури 1561 рік, коли, за свідченням англійського літопису «Stow», нібито було винайдено бандуру Дж. Розе. Він зробив висновок про те, що з Англії бандура потрапила до багатьох європейських країн, у тому числі Італії, потім, завдяки тісним політичних, економічних і культурних стосунках, – до Польщі, а звідти – на Україну.

Стосовно походження кобзи і появи її в Україні також тривають дискусії, для цього питання учені не можуть знайти єдиного правильного рішення. Приблизною датою появи бандури в Україні О. Фамінцив вважав 1580 рік, посилаючись на повідомлення польського історика Ф. Сярчинського про Войташека – бандуриста Х. Зборовського [2, с. 101]. Версія Г. Хоткевича категорично відрізняється від О. Фамінцина. У питанні про походження української бандури концепція Г. Хоткевича така: бандура-це кобза, до якої додано приструнки.

І те, і інше – винахід українців. *«Бандура є чисто український винахід. Ніде й ні від кого українці цього інструмента не позичали, а вигадали для себе самі»* [5, с. 28].

Основні етапи досліджень мистецтва бандуристів можна поділити на чотири періоди: 1) XIX століття – період збирання відомостей про виконавців-кобзарів, бандуристів та їх творчість; 2) початок XX століття – 30-ті роки XX століть – детальне вивчення мистецтва кобзарів, бандуристів, започаткування та становлення професійного бандурного виконавства; 3) 50-ті – 80-ті роки XX століть – дослідження традиційних виконавських особливостей кобзарського мистецтва та аналіз функціонування академічного бандурного виконавства в його різноманітних формах; 4) 90-ті роки XX – початку XXI століть – період розквіту бандурного й кобзарського мистецтва.

Найчастіше дослідження творчості бандуристів в науковій літературі розглядаються в нерозривній єдності з розвитком кобзарського мистецтва. Це пов'язано з поширенням кобзи і бандури в різних верствах населення України в XVIII столітті. Крім того, В.Дутчак виділяє, що у цей період майже немає диференціації визначення інструментів кобзи і бандури; в історії зберіглося сприйняття цих інструментів як однорідних і майже тотожних інструментів козацького середовища. [3, с. 102]. На сучасному етапі О. Ваврик, І. Зіньків, В. Мішалов, І. Панасюк, К. Черемський та інші дослідники, виокремлюють поняття «кобзи» і «бандури», а також поняття «кобзар» і «бандурист». К. Черемський одним з перших розглянув «кобзарство» «бандурництво», як окремі явища української культури. Перше, на його думку репрезентує мистецькі, духовні, філософські і практичні надбання народних співців – кобзарів, лірників і стихівничих. Друге – у розумінні дослідника – *«окреме явище національної культури, пов'язане зі специфікою музикування на бандурі. Переймаючись романтикою запорізького козацтва, бандурництво історично було не тільки мистецтвом співогри, але й накладало на виконавця певні духовні, моральні та світоглядні зобов'язання, універсалізувало у слухацьких колах стереотипи сприйняття бандурного мистецтва»* [1, с. 219].

У XIX столітті науковці України розглядали діяльність кобзарів та бандуристів у репертуарному аспекті. Більшість матеріалу, пов'язаного з творчістю кобзарів та бандуристів XIX століття – збирання та вивчення жанру дум, як найважливішої пам'ятки українського фольклору. У цей час працюють такі видатні науковці як М. Білозерський, Л. Жемчужников, П. Житецький, А. Кримський, П. Куліш, П. Лукашевич, М. Максимович, О. Русов, О. Сластін, М. Сперанський, І. Срезневський, К. Ухач-Охорovich, М. Цертелєв.

В історії бандури необхідно виділити дві стадії: для першої характерна давня, або первинна, бандура без приструнків, до якої може бути застосований термін Г.Хоткевича – «загальнонародський інструмент». Ця стадія охоплює час від появи бандури в Україні до другої половини XVIII ст. Для другої стадії характерна автохтонна українська бандура. Це бандура з приструнками – інструмент, в якому продовж віків органічно поєднувалися риси лютнеподібного і гусельного інструментів. Другій стадії відповідає час від другої половини XVIII ст. і до сьогодні.

На межі XIX і XX ст. в Україні найвідомішими були три школи: чернігівська, яку згодом називатимуть київською, харківська та полтавська. Кожна школа мала свої особливості, які згодом позначалися у відповідному способі гри та строї. Згідно з даними Ф.Колесси, бандура П. Братиці мала 6 басів і 16 приструнків, Санкт-Петербурзької консерваторії – 4 басы, 13 приструнків, М. Кравченка – 5 басів і 15 приструнків, Т. Пархоменка – 6 басів та 14 приструнків, львівського «Бояна» – 4 басы і 14 приструнків.

Видатними постатями бандурного мистецтва академічного напрямку другої половини XX – початку XXI століть є представники старшої генерації – С. В. Баштан та В. Я. Герасименко – засновники академічного бандурного виконавства другої половини XX століття та двох виконавських шкіл (київської та львівської), середньої генерації – Н. Брояк, О. Ваврик, О. Герасименко, В. Дутчак, Л. Мандзюк, Н. Морозевич, Л. Посікіра та ін., а також наймолодшої генерації виконавців – Р. Войт, Р. Гриньків, Н. Мельник та ін.

Однією з форм вокально-інструментального сучасного бандурного мистецтва є ансамблеве виконавство, яке представлено в країні численними ансамблями бандуристів малих і великих форм як на професійному, так і самодіяльному рівнях, презентуючи свою творчість на академічній та естрадній сценах. До XX століття бандурне мистецтво функціонувало лише в індивідуальній формі, атрибутивній для традиційної манери виконавства бандуристів і загалом бандурного мистецтва XVI–XIX століть [4, с. 52].

Розвиток ансамблевого бандурного виконавства 40–70-х років XX століття відзначається такими рисами як: 1) виконання ансамблевого співу у хоровому викладенні; 2) домінантою репертуару колективів стає тяжіння до виконання українських народних пісень; 3) виконання переважно вокальних творів і тільки під супровід бандур; 4) в ансамблях переважає жіночий склад.

Проведений аналіз шляхів розвитку ансамблевого бандурного виконавства України другої половини XX – початку XXI століть дозволяє відокремити певні позитивні досягнення в розвитку сучасного

бандурного мистецтва, а саме: 1) інтенсивне розповсюдження вокально-інструментального різновиду в Україні; 2) презентація та визнання ансамблевого бандурного виконавства в світовому музичному просторі; 3) активна співпраця колективів бандуристів із вітчизняними сучасними композиторами з різних регіонів країни, що сприяє пропаганді їх творчості й української музичної спадщини в цілому; 4) результатом творчих пошуків є зміни, як в підході до репертуару так і у використанні у супроводі інших музичних інструментів; 5) виконавські новації, зокрема, виконання вокальних творів з естрадним аранжуванням.

У своїх працях О. Герасименко зосереджує увагу і на сучасних проблемах бандурного мистецтва України, зокрема, порушує питання неналежної популяризації й пропагування концертно-виконавської діяльності бандуристів в Україні. Це пов'язано з відсутністю інтересу й підтримки з боку меценатів до творчості бандуристів як представників і носіїв традиційної національної культури. О. Герасименко також вбачає серйозну проблему у відсутності приміщення для виготовлення та ремонту інструментів.

На основі аналізу науково-педагогічної та спеціальної музичної літератури можемо стверджувати, що бандура та бандурне мистецтво пройшли значний шлях свого історичного розвитку та узагальнити, розвиток професійного бандурного мистецтва України почався лише у ХХ ст., завдяки бандуристам-професіоналам. Таким чином, значні творчо-виконавські здобутки бандуристів, їх досягнення у суспільно-громадській, педагогічній, видавничій справах виокремили бандурне мистецтво українського зарубіжжя у важливий напрям розвитку національної музичної культури, що значною мірою уможливив збереження і розвиток давніх кобзарських традицій та новаційних засад творчості, сприяв критичному й об'єктивному висвітленню проблем сучасного кобзарства в наукових дослідженнях та періодиці. Бандурне мистецтво стало рівноцінним чинником формування багатогранної української музичної культури, невід'ємними складовими якої є духовні та матеріальні досягнення материкової та діаспорної України.

Література:

1. Ваврик О. Кобзарські школи в Україні. Тернопіль : Збруч, 2006. 221 с.
2. Долгов М.О. Традиції та видозміни в кобзарстві Придніпров'я ХХ ст.: дис. ...канд. філолог. наук: 10.01.07. Київ, 1998. 287 с.
3. Дутчак В. Г. «Живі струни» Уласа Самчука – бандурне мистецтво в історичному розрізі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Мистецтвознавство». 2005. № 1. С. 102–108.

4. Моролевич Н.В. Бандурне мистецтво як культурне надбання сьогодення: дис. ...канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Одеса, 2003. 160 с.

5. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. Х.: ТО Ексклюзив. 2007. 302с.

НАВЧАЛЬНА ПОВЕДІНКА ЯК ФОРМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Яворська Н. В.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут*

*Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Процес соціалізації студентів передбачає адекватне визначення їх ролі та місця у суспільстві. Навчальна поведінка – це система конкретних дій студентів у процесі навчання, усвідомлених і направлених на розвиток, удосконалення самого студента [5, с. 25], а також – «це усвідомлені дії студентів, які проявляються під час відвідування навчальних занять, підготовки до семінарських занять, активності на них, підготовки і складання екзаменів та заліків, роботи над спеціальною літературою та інших формах навчального процесу» [4, с. 15]. Тобто, навчальна поведінка – це система мотивів, цінностей, образів, поступків і рольових ефектів, які регламентують особистий розвиток через вербальне та невербальне засвоєння знань, навиків та умінь.

У психології та педагогіці немає єдиної думки щодо показників, які є значимими для суджень про успішну соціалізацію особистості. Дослідники даної проблеми вважають, що до критеріїв ефективності соціального виховання на рівні особистісного розвитку можна віднести засвоєння культури, духовних цінностей (моральний критерій); прагнення особистості до участі у соціальних відношеннях (мотиваційний критерій); набуття соціального досвіду (когнітивний критерій).

Таким чином, під соціалізацією людини слід розуміти процес засвоєння та відтворення нею культурних цінностей і соціальних норм, а також саморозвитку і самореалізації в тому суспільстві, у якому вона проживає [3, с. 69].

Ми на основі аналізу праць Ананьєва Б. Г. [1], Андрєєвої Г. М. [2], Галуса О. М. [3], Леонтьєва О. М. [6], Леонтьєва Д. О. [7], Лукашевича М. П. [8], Маслоу А. [9], Москаленко В. В. [10] та інших, опираючись на результати проведених досліджень, вважаємо можливим виокремити наступні провідні показники:

- соціальна спрямованість – показник, важливими характеристиками якого можуть бути прагнення людини до встановлення ширих відносин з іншими, відсутність егоїстичних установок, відчуття відповідальності, орієнтація на соціальні моральні норми та цінності;

- соціальна адаптованість, яка характеризується бажанням брати участь у спільній справі, потребу у спілкуванні, комунікативних уміннях, володіння правилами і нормами суспільної поведінки;

- соціальна активність, яка проявляється за наявності реального прагнення до досягнення соціально значимих цілей, настирливості у їх досягненні, схильності до творчих пошуків, впевненості в собі;

- готовність до самовизначення, про сформованість якої можна судити за чіткими уявленнями про свої життєві, зокрема професійні плани, зрілості суджень, рішення реалізувати свої життєві плани.

Для розуміння готовності студентів у процесі навчання до соціалізації для нас було важливим за допомогою анкетування установити рівень задоволеності студентів 1-2-их курсів – майбутніх юристів – навчальним процесом, взаємовідносинами у закладі вищої освіти тощо.

Проаналізуємо окремі позиції анкетування.

Як засвідчив аналіз опитування інформацію про професію абітурієнти отримують: з інтернету – 64%; із засобів масової інформації – 27%; зі школи – 5%; від друзів, які навчаються у цьому закладі – 4%.

Основними мотивами при виборі професії для абітурієнтів стали наступні: можливість самореалізуватися – 34%; ця професія престижна – 25%; можливість багато заробляти – 18%; цікава та змістовна робота цікава та змістовна робота – 16%; принести користь суспільству – 7%.

Респонденти вважають, що для того, щоб стати хорошим спеціалістом необхідно: отримати досвід роботи у сфері юриспруденції – 54%; успішно завершити навчання – 38%; займатися самоосвітою і підвищенням кваліфікації – 8%.

На вибір абітурієнтами фаху юриста вплинули переважно власне бажання – 60%; батьки – 28%; друзі – 12%.

На основі опитування та вивчення основних аспектів задоволеності студентів навчанням, ми можемо узагальнити:

1. Мотиви навчання: щоб стати професіоналом улюбленої справи – 45%; щоб отримати диплом про рівень вищої освіти – 21%; для власного розвитку – 20%; не знають – 10%; щоб не бути призваним на військову службу – 4%.

2. Яке значення диплома: щоб отримати високооплачувану роботу – 25%; щоб мати гарантію стабільності – 20%; щоб мати цікаву роботу – 21%; щоб досягти високого соціального становища – 16%; не знають – 11%; сьогодні диплом нічого не дає – 7%.

3. Джерела платного навчання студентів: батьки – 81%; регулярно підпрацьовують – 19%.

На запитання про правильність свого вибору у професійному аспекті відповіли: так – 78%; ні – 3%; важко відповісти – 18%; не відповіли на запитання – 1%.

Отже, при побудові моделі соціалізації особистості студентів, вважаємо, потрібно формулювати цільові установки, змістовні, діяльнісні і організаційно-методичні компоненти діяльності освітнього закладу, взяті у їхньому відношенні до забезпечення соціалізації студентів. Модель соціалізації студентів-юристів повинна включати:

– цільовий компонент, що містить уяву про соціалізовану особистість, у який входить актуалізація соціальної спрямованості студентів; стимулювання прагнень до самовизначення і самореалізації у суспільстві; формування умінь продуктивної соціальної адаптації і соціальної активності;

– змістовий компонент, у який входять усі елементи освітнього процесу та їх зв'язки, структури різних типів освітніх закладів, різноманітні і різнотипні освітні та виховні програми; засоби; зміст та технології навчання; спілкування, способи їх регулювання, типи взаємодії та інші.

Література:

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды. М.: Педагогика. В 2-х т., 1980. Т. 1. 229 с. Т. 2. 287 с.

2. Андреева Г. М. Социальная психология: учеб. для вузов. М.: Аспект Пресс, 1998. 376 с.

3. Галус О. М. Соціалізація особистості: сутність, концептуальні підходи у наукових теоріях, напрямках, школах. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2010. № 2. С. 69–75.

4. Кістяківський Б. О. Система соціологічного знання. Філософська і соціологічна думка. 1992. № 12. С. 14–19.

5. Кон И. С. Социология личности. М.: Политиздат, 1976. 383 с.

6. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения. В 2-х тт. М.: Мысль, 1983.

7. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции. Вопросы философии. 1996. № 4. С. 25–38.

8. Лукашевич М. П. Соціалізація. Виховні механізми і технології: навч.-метод. посіб. К.: ІЗМН. 1998. 112 с.
9. Маслоу А. Психологія бытия. Пер. с англ. М.: Просвещение, 1989. 216 с.
10. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. К.: Фенікс, 2013. 540 с.

НОТАТКИ

ГУМАНІТАРНИЙ І ІННОВАЦІЙНИЙ РАКУРС
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ:
ПОШУКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ
VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

м. Одеса, 13 листопада 2020 р.

Підписано до друку 04.11.2020. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 11,63. Тираж 150. Замовлення № 1020-261.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видання та друк – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон: +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.